

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

**ELİFBÂ (KUR'AN) ÖĞRETİM TEKNİKLERİNİN
STANDARDİZASYONU VE YENİ BİR ELİFBÂ ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Tunç

İstanbul

Ocak, 2018

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BİLİM DALI

**ELİFBÂ (KUR'AN) ÖĞRETİM TEKNİKLERİNİN
STANDARDİZASYONU VE YENİ BİR ELİFBÂ ÖNERİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Tunç

Danışman: Doç. Dr. Abdulmuttalip Arpa

İstanbul

Ocak, 2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Abdulmuttalip ARPA

Üye: Doç. Dr. Muhammet ABAY

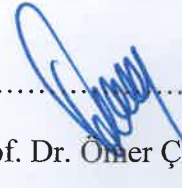

Üye: Yrd. Doç. Dr. Osman YILMAZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	viii
ÖZET	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	xiv

GİRİŞ

1. KONU, AMAÇ VE ÖNEM	1
2. İDDİA VE VARSAYIMLAR	5
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAYNAKLARI	6

I. BÖLÜM

KUR'AN EĞİTİM SÜRECİ VE PROGRAMLARI	9
1. KUR'AN ÖĞRENMENİN GEREKLİLİĞİ	9
2. TARİH BOYUNCA KUR'AN ÖĞRETİMİNE KISA BAKIŞ	10
2.1. Peygamber Efendimiz Dönemi.....	10
2.2. Osmanlı Dönemi Elifbâ Öğretimi	11
2.3. Cumhuriyet Dönemi Kur'an Eğitime Bakış	12
3. GÜNÜMÜZDE KUR'AN ÖĞRETİMİ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	13
3.1. DİB Kur'an Kursları Öğretim Programı.....	15
3.2. Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programı	15
3.3. Cami Dersleri Öğretim Programı	16
3.4. MEB. Kur'an-ı Kerim Dersi Programı	17
3.5. İlahiyat Fakültelerinde Kur'an Öğretimi	17
3.6. Kur'an Öğretim Teknikleri Dersi ve Hizmet İçi Eğitim Kursları.....	18
4. KUR'AN OKUYABİLMENİN İSTATİSTİKSEL DURUMU	26
4.1. "Kur'an'ın Anlamı ile Buluşmak" Araştırması	26
4.2. Türkiye'de Dini Hayat Araştırması.....	26

II. BÖLÜM

ELİFBÂ ÖĞRETİMİ ve STANDARDİZASYONU	27
1. KUR'AN ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ	27
2.1. Alan Bilgisi.....	29
2.2. Yöntem Bilgisi	29
2.3. Kitap ve Materyal Durumu.....	30
2.4. Eğitim Süreleri- Sürenin Kısa Olmasının Önemi	33
2.5. Kendi kendine Kur'an öğrenme	35
3. ARAP YAZISININ VE ELİFBÂNIN TARİHİ.....	35
3.1. İlk Dönem Yazının ve Alfabenin oluşumu.....	35
3.2. Osmanlıda Alfabe.....	38
3.3. Arapça Yazı Türleri.....	40
3.4. Bilgisayar Yazısı ve El Yazısı.....	40
4. ELİFBÂYA GİRİŞ VE HARFLER	41
4.1. Harflerin İsimleri.....	42
4.2. Harflerin Sayısı.....	44
4.3. Harflerin Sıralaması	44
4.4. Harflerin Şekilleri.....	50
4.5. Kalın ve İnce Harfler	54
4.6. Peltek Harfler	57
4.7. Huruf-u Mukattaa	58
5. HARFLERİN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ.....	59
5.1. Harflerin Şiir ve Musiki ile Öğretimi	59
5.2. Harflerin Resim ve Hikaye İle Öğretimi	61
5.3. Harflerin Yazdırılarak Öğretimi	62
5.4. Harflerin Gruplandırılarak Öğretimi	64
5.5. Harflerin Hareke İle Birlikte Öğretimi	69
5.6. Harflerin Mahreçlerinin Öğretimi	70
5.7. Harflerin Pekleştirilmesi	71
5.8. Harfleri Türkçe Karakterlerle Öğretmek	72
5.9. Genel Teknikler.....	72
6. DABT'UL MUSHAF	73
7. HAREKELER VE İŞARETLER	75
7.1. Fetha, Fetha Tenvini ve Fethanın Meddi.....	77
7.2. Kesra, Kesra Tenvini ve Kesranın Meddi	79
7.3. Damme, Damme Tenvini ve Dammenin Meddi	81

7.4. Sükûn.....	83
7.5. Şedde	84
7.6. Med.....	85
7.7. Harekelerde Özel Uygulamalar	85
8. MUSHAF İMLALARI	86
8.1. Resmu'l-Mushaf	86
8.2. Kur'an-ı Kerim'de Ali el-Kârî imlâsı	87
8.3. Resmi Osmanî İle Ali el-Kârî İmlâsı Farkı	88
8.4. Mushafın Çeşitli Baskıları.....	90
8.5. Resm-i Mushafın Elifbâlarla İlgisi	92
9. ELİFBÂDA KELİMELERİN SEÇİMİ	93
10. KUR'AN'DAKİ KELİMELERİN DOKÜMENTASYONU	94
11. KELİME OKUMAYA GEÇİŞ	94
12. HARFLERİN BİRBİRİNE BİTİŞTİRİLEREK YAZIMI.....	95
13. ELİFBÂ ÖĞRETİMİNDE GÖRSEL HAFIZA VE ZEKÂ.....	98

III. BÖLÜM

MEVCUT ELİFBÂ VE ELİFBÂ ÖĞRENİMİ PROGRAMLARININ

DEĞERLENDİRİLMESİ	104
1. ELİFBÂ KİTABININ ÖNEMİ.....	104
2. ELİFBÂ ÖĞRETİMİNDE DİKKAT EDİLECEK GENEL HUSUSLAR.....	105
3. ELİFBÂ PROGRAMINDA BULUNAN DERSLERİN İNCELENMESİ.....	108
3.1. Harfler	108
3.2. Harekeleri Tanıma.....	110
3.3. Birleştirme İşaretleri.....	111
3.4. Harflerin Başta, Ortada ve Sonda Yazılış Şekillerini Tanıma	112
3.5. Med (Uzatma) Harfleri; Medd-i Tabii.....	113
3.6. Gizli Elif ve Elif Yerini Tutan Vâv ve Yâ ile Âsar-Çeker İşaretleri : (ل)	115
3.7. Med (Uzatma İşareti).....	116
3.8. Tenvin.....	117
3.9. Lafzatullah ("Allah" Lafzı) : الله	118
3.10. Zamir (ضمير = Damîr).....	119
3.11. Elif-Lam (EL) Takısı: (ال)	120
3.12. Hemze-i Vasl ve Hemze-i Kat'ı	122
3.13. Huruf-u Mukattaa	123
3.14. Yazıldığı Halde Okunmayan Harfler.....	123
3.15. Vakıf.....	125

3.16. Diğer Konular.....	125
3. KUR'AN ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN BAŞLICA ELİFBALARIN	
İNCELENMESİ.....	133
3.1. İlk Elifbâ Cüzleri.....	133
3.2. Ali Haydar Elifbâsı.....	134
Ali Haydar Kur'an-ı Kerim Elifbâsının kritiği.....	137
3.3. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayınladığı Elifbâlar	142
3.5. MEB. Kur'an Dersi Kitabı Elifbâ Bölümü.....	163
3.6. El-Kâidetü'n-Nuraniyye (Şeyh Nur Muhammed Hakkanî.)	168
IV. BÖLÜM	
POSTERLİ ELİFBÂ VE YENİ METOT ÖNERİSİ.....	173
1. POSTERLİ ELİFBÂ METODUNUN AÇIKLANMASI.....	173
2. POSTERLİ ELİFBÂ METODUNDAKİ DERSLER.....	177
3. POSTERDEN GÖREREK KORO HALİNDE OKUMAYI SÜRDÜRMEİNİN	
FAYDALARI.....	195
SONUÇ VE ÖNERİLER	198
KAYNAKÇA.....	202
EKLER	207

KISALTMALAR

a.s : Aleyhisselam

b. : İbn, ođlu

bkz : Bakınız

bs. : Baskı, basım

cc. : Celle Celâlühü

Çev. : Çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

DKAB. : Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

Ed. :Editör

h. : hicri

Hz. : Hazreti

İFAV : İlahiyat Fakültesi Vakfı

mad. : Maddesi

MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı

ö. : Ölümü

r.anh : Radıyallahu anh

s.a.s. : Sallallahu Aleyhi Ve Sellem

S. : Sayı

s. : Sayfa

TDV :Türkiye Diyanet Vakfı

Trc. :Tercüme eden

Ts. :Tarihsiz

v.b. :Ve benzeri

Yay. :Yayımları

ÖNSÖZ

Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'in indiği ilk dönemden beri Kur'an'ı öğrenme ve öğretme hususunda özel gayret göstermişlerdir. Öyle ki, İslam eğitiminin temel hareket noktasını asırlar boyu Kur'an oluşturmuştur denilebilir. İslam'ın ilk yıllarından itibaren Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, ezberlenmesi, anlaşılması ile ilgili çabalar İslam dünyasının çeşitli bölgelerinde birbirine benzer veya farklı bir şekilde günümüze kadar devam etmiştir. Kur'an-ı Kerim öğretimi öncelikle elifbâ öğretimi ile başlamaktadır. Bu sebeple elifbâların Kur'an eğitimindeki yeri oldukça önemlidir.

Halkın Kur'an okumayı bilmemesinin ana sebeplerinden biri ülkemizdeki geçmişte yaşanan Kur'an'a karşı yasaklayıcı tutumlar, bir diğeri bu çalışmanın ana konusunu teşkil eden Kur'an öğretmede standart bir eğitimin ve verimli bir metodun uygulanamamasıdır.

Bu çalışma Kur'an öğretiminin bugünkü durumu tespit edilerek problemlerini ortaya koyma ve bu problemlere çözümler üretme amacını taşımaktadır. Ülkemizde uygulanan Kur'an öğretimini niteliksel olarak değerlendirerek yeni bir metot önermesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde Kur'an öğretiminde karşılaşılan problemler, araştırmanın amacı, önemi, ve yöntemi açıklanmıştır. Birinci bölümde Kur'an öğretimi tarihi ve yaşanan olumsuzluklar kronolojik olarak kısaca verilmiştir. İkinci bölümde ise örgün ve yaygın din eğitimi alanlarındaki Kur'an öğretimi, Kur'an öğretim teknikleri ve öğretim programları detaylı olarak anlatılmıştır. Üçüncü ve son bölümde de önce Kur'an öğretimi için hazırlanan elifbâlardaki ders içerikleri analiz edilmiştir. Ardından ise Osmanlı döneminde kullanılan başlıca elifbâlar, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1970'li yıllardan itibaren yayınlanan elifbâlar ile özel yayınevlerine ait günümüzde kullanılan başlıca elifbâların ve Arap aleminde en çok kullanılan elifbânın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Tesbit ettiğimiz kriterlere uygun olarak hazırladığımız elifbâ ile kendi yaptığımız Kur'an öğretimindeki elde edilen bulgulardan ortaya çıkan sonuçlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Bu tez kapsamında Kur'an-ı Kerim derslerinde izlenen yöntemleri belirleyerek;

- 1- Kur'an-ı Kerim öğretmenliği görevini halen yürütenlere,
- 2- Kur'an-ı Kerim öğretmenlerinin hizmet içi eğitimlerini planlayanlara,
- 3- Kur'an-ı Kerim dersinde program geliştirme faaliyetlerini yürüten uzmanlara,

4- Kur'an-ı Kerim dersi için ders kitabı yazarlara, kaynak teşkil etmek ve önerilerde bulunulacaktır.

Çalışmamızın her aşamasında desteklerini gördüğüm danışman hocam Doç. Dr. Abdulluttalip ARPA, Doç.Dr. Muhammet ABAY ve Yrd. Doç. Dr. Osman YILMAZ'a teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın Rabbimizin keliması Yüce Kitabımız Kur'an'a hizmette küçük de olsa bir katkısının olmasını temenni ederiz... Tevfik Allah'tandır.

İbrahim Tunç

İstanbul, 2018

ÖZGEÇMİŞ

İBRAHİM TUNÇ , 1978 yılında İstanbul'da 4 çocuklu bir ailenin ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Yenibosna İlköğretim okulunu bitirdikten sonra Bayrampaşa Müftülüğü Yeşil Camii Kur'an Kursunda hafızlık yaptı. Ardından değerli hocalardan Klasik Arapça ve Temel Dini İlimler dersleri okudu. Aynı dönemde Hattat Ali Selçuk Erkurt hoca efendiden Hüsn-ü Hat dersleri alarak 1996 yılında sülüs ve nesihden icazet aldı. Küçükköy İmam-Hatip Lisesi'ni birincilikle, İstanbul Üniversitesi Orman Endüstri Mühendisliği'ni üçüncülükle bitirdi. Ardından Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu (İLİTAM). Farklı camilerde on yedi yıldır İmam-Hatiplik yapmaktadır. Halen Bahçelievler Müftülüğü Yenibosna Selçuk Hatun Camii'nde Başımam-Hatiplik görevine devam etmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

ÖZET

ELİFBÂ (KUR'AN) ÖĞRETİM TEKNİKLERİNİN STANDARDİZASYONU VE YENİ BİR ELİFBÂ ÖNERİSİ

İbrahim Tunç

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdulmuttalip Arpa

Ocak-2018, 250+ xiv sayfa

Kur'an öğretimi, geçmişten günümüze bütün Müslüman toplumlar için din öğretiminin en önemli konusudur. Ülkemizde de örgün ve yaygın din eğitimi içerisinde Kur'an öğretimi önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, Kur'an öğretimi konusu üç bölümde ele alınacaktır. Öncelikle, Kur'an öğretiminin tarihi süreçte Müslümanlar için önemine kısaca temas edilecektir. İkinci olarak, günümüzde örgün ve yaygın din eğitimi alanlarındaki Kur'an öğretimi, Kur'an öğretim teknikleri ve öğretim programları esas alınarak değerlendirilecektir. Üçüncü olarak ise Kur'an öğretimi için hazırlanan elifbâlar ve ders içerikleri analiz edilerek yeni bir elifbâ ve metod için öneriler sunulacaktır. Böylece elifbâ öğretiminde uygulanan yöntem ve tekniklerin kayda geçilmesi, sonraki nesillere aktarılması ve Kur'an eğitimi verilirken uygulanan yöntemlerin bir mukayesesini hedeflemektedir. Özetle sunmaya çalıştığımız bu teklif ve uygulama çeşitlerinin hem öğretici hem de öğrencilere faydalı olması temennisiyle.

Anahtar Kelimeler: Elifbâ, Kur'an Öğretimi, Kur'an Kursları, Öğretim Programı

ABSTRACT

THE STANDARDISATION OF TECHNIQUES OF TEACHING ALIFBA (QURAN) AND A NEW ALIFBA SUGGESTION

İbrahim Tunç

Master's Thesis, Discipline of Basic Islamic Sciences

Supervisor: Associate Professor Abdulmuttalip Arpa

January 2018, 250+ xiv pages

Quran Education has been the most crucial element of religious education for all Muslim societies. Likewise, Quran education has a central place in both formal and informal education in Turkey. In this study, Quran education is discussed within three sections. Firstly, the importance of Quran education throughout Islamic history will be assessed. Secondly, the contemporary Quran education will be reviewed, based on educational programs and techniques, in formal and informal religious education. Thirdly and lastly, contents of Alifbas and course materials will be analyzed moreover suggestions for a new Aliba and methodology will be articulated. It is thus planned to contribute to program development and its application. As a result of these suggestions, the materials of religious education can be improved in order to provide benefit both for students and teachers.

Key words: Alifbas, Quran Education, Quran Courses, Education Program.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: DİB Kur'an Kursu Kur'an-1 Kerim ders programı.....	19
Tablo 2: MEB 9. Sınıf Kur'an-1 Kerim ders programı	20
Tablo 3: MEB 10. Sınıf Kur'an-1 Kerim ders programı	21
Tablo 4: DİB Yaz Kur'an Kursu Kur'an -1 Kerim ders programı I.Kur.....	22
Tablo 5: DİB Yaz Kur'an Kursu Kur'an-1 Kerim ders programı II.Kur	23
Tablo 6: DİB Cami dersleri Kur'an-1 Kerim ders programı I.Kur.....	24
Tablo 7: DİB Cami dersleri Kur'an-1 Kerim ders programı II.Kur	25
Tablo 8: Alfabe Tablosu (İki Şekilli Harflerle Birlikte).....	52
Tablo 9: Huruf-u Mukatta'a.....	59
Tablo 10: Kur'an'da Harflerin Kullanılma Sayısı (Keskioglu, 2008).	67
Tablo 11: Ses temelli elifbâ'da harf grupları (Açık vd., 2010).	68
Tablo 12: Arapça ve Osmanlı Türkçesi Olarak İki İsimlendirme	77
Tablo 13: Hareke ve İşaretlerin Sembolleri.....	85
Tablo 14: Muhammed Ali El-Haddâd 'nın mukadder elif,vav ve yâ harfîni küçülterek kullanması.....	91
Tablo 15: Muhammed Ali El-Haddâd 'nın sükûn kullanımını ve idgama uyarladığı tenvin	92
Tablo 16: Elifbâlarda Harflerin Birleşme Şekli İçin Kullanılan Tabirler.	96
Tablo 17: Duyu organları ve öğrenmedeki yüzdeleri.	99
Tablo 18: Etkinlik ve hatırlama yüzdeleri.	99
Tablo 19: Klasik olarak harflerin dizilişi.	100
Tablo 20: Hafıza tekniği ile harflerin gruplu dizilişi	101
Tablo 21: Kelimelerin öğretiminde görsellik.....	102
Tablo 22: Beden Dilinden Yararlanma.....	102
Tablo 23: Meddin iptal edildiği durumlar.....	114
Tablo 24: El yazısı ve bilgisayar yazısı farklılığı.	128

Tablo 25: Durulması ve geçilmesi gereken harfler.....	130
Tablo 26: Kelime Altı İşaretlerin Gösterimi.....	131
Tablo 27: Harf Taliminin Gösterimi.....	132
Tablo 28: Uzatan elif yerini tutan valı 8 kelime çeşidi.....	145
Tablo 29: Uzatan elif yerini tutan vav ve yâ harfleri hakkında vavlı kelimeler.....	154
Tablo 30: Harflerin gruplandırılması.....	177
Tablo 31: Harflerin telefon numarası gibi gruplanması - 0 535 250 81 24.....	178
Tablo 32: İki Şekilde Yazılabilen Harfler.....	179
Tablo 33: Kendinden sonraki harfe bitişmeyen harfler. Kodlama: Ev dere taşlı dere..	186

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Hz. Osmana ait mushafın St. Petersburg nüshası (Mücadele Sûresi, 1).	54
Şekil 2: Kalın harflerde ağzı aldığı durum	56
Şekil 3: Peltek harflerin derecesi	57
Şekil 4: Harflerin nota şeklinde gösterimi	60
Şekil 5: Yeni usul resimli osmanlı elifbâsı, Yahut türkçe diline başlangıç, H.1327	61
Şekil 6: Resimli güzel elifbâ,	61
Şekil 7: Posterli elifbâ	62
Şekil 8: Halîl b. Ahmed tarafından icat edilen hareketlerin şekli (Okumuş, 2010).	74
Şekil 9: Harflerin bitişmesinin modellemesi	103
Şekil 10: Bilginin sembollere dönüştürülmesi	103
Şekil 11: Altı kelimedeki vav harfi	124
Şekil 12: Şemsî Harflerle Bitişen Elif-Lam Takısındaki Lam	124
Şekil 13: Kur'an-ı Kerim Elifbâsı-Ali Haydar, Hakiki Kolay Elifbâ -Ali Haydar.	136
Şekil 14: Elif-i sağîra, yâ-i sağîra , vav-ı sağîra'nın kullanımı.	171
Şekil 15: Harflerin birbirlerine birleştirilerek yazılması.	185
Şekil 16: Uzatma harfleri ve birleştirme işaretleri.	187
Şekil 17: Medd-i lazımmın öğretilmesi.	190
Şekil 18: Tenvinin gösterilmesi.	191

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	e
ب	b
ت	t
ث	s
ج	c
ح	h
خ	h
د	d
ذ	z
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	s
ض	ḍ

ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ğ
ف	f
ق	q
ك	k
ل	l
م	m
ن	n
ه	h
و	v
ی	y
ء	’
ˆ	uzatma işareti

GİRİŞ

1. KONU, AMAÇ VE ÖNEM

Kur'an eğitiminin temel amacı, Kur'an'ın Hz.Peygamber'den nakledildiği üzere okunmasını sağlamaktır. Kur'an öğretiminde birinci basamak elifbâ öğretimidir. Bu çerçevede ele alınabilecek pek çok konu olmakla birlikte bu çalışma Kur'an-ı Kerim elifbâlar ile bu elifbalara dayalı Kur'an-ı Kerim eğitiminin temel özellikleri ile ilgili olacaktır.

Bu çalışmanın temel amacı, Kur'an öğretiminde standartlar belirleyerek öğretim verimliliğinin artmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaç çerçevesinde; yaygın eğitim faaliyeti ile toplumun arzu eden her kesimine kısa ve kolay bir şekilde Kur'an-ı Kerim öğretimi yapılması, mevcut Kur'an elifbâlarının olumlu ve olumsuz yönlerinin değerlendirilerek standardize edilmesi, mevcut elifbâ dersi programının geliştirilmesi, elifbâ öğretiminde kullanılacak ders araç, gereç ve özel öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili çalışmalar yapılmasına gerekçe oluşturmak da amaçlanmıştır.

Çalışmanın temel hedefi ise;

1. Günümüzde uygulanan öğretim metotlarının sorunlarını belirlemesi,
2. Kullanılan elifbâların ve öğretim materyallerindeki sorunların belirlenmesi,
3. İdeal bir elifbâ örneği ortaya koymak,
4. Yeni bir elifbâ öğretim metodu belirlemektir.

Bu hedefler için ülkemizin tarihi boyunca Kur'an-ı Kerim öğretiminde kadar kullanılan başlıca yöntemlerin neler olduğu topluca sunulmuştur. Çalışmada Kur'an öğretim yöntemleri ve öğretim programları geniş bir çerçevede ele alınarak şu sorulara cevap aranmaktadır: Kur'an Kurslarında nasıl bir elifbâ öğretimi yapılmaktadır? Elifbâ öğretiminde kullanılan yöntemler nelerdir? Günümüz eğitim öğretim tekniklerinden faydalanılmakta mıdır? Nasıl bir elifbâ cüzü kullanılmaktadır? Kur'an Kurslarında ders kitaplarına ek olarak farklı öğretim materyallerinin kullanılma durumu nedir?

Çalışma kapsamında hedeflenenler ve yapılacaklar şu şekilde sıralanabilir:

- Öncelikle, ilk vahyin gelişinden itibaren günümüze gelinceye kadarki süreçte, Kur'an öğretiminin nasıl ve nerelerde yapıldığı çok kısa olarak alınmıştır.
- Kur'an öğretilen kurslarda kullanılan elifbâ kitaplarının Kur'an öğretimine etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elifbâlarda ihmal edilen noktalar tespit edilmiştir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı'nca 1970'li yıllardan itibaren basılan elifbâlar ile MEB'nin örgün eğitimde kullanılan Kur'an-ı Kerim ders kitaplarının elifbâ bölümü ve günümüzde kullanılan başlıca elifbâların genel bir değerlendirmesi de yapılacak olup bu alanda yapılmış ilk araştırmalardan biri olduğundan dolayı önem arz etmektedir.
- Kur'an eğitimindeki problemleri tespit edip bu problemlere çözüm önerileri getirirken, Kur'an öğretimi ile ilgili yapılacak olan yeni düzenlemelere de ışık tutacaktır.
- Öğretim materyallerinin oluşturulması ve kullanımı konularında tarafımızdan yapılan çalışmalar anlatılmıştır. Kur'an öğretim sürecinin de bir düzene koyulması, terminolojisinin oluşturulmasına gayret edilmiştir.

Tez dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, Kur'an öğretiminin önemi, nüzulünden günümüze gelinceye kadarki süreçte ana hatlarıyla Kur'an öğretiminin tarihi süreci ele alınmıştır. İkinci bölümde elifbâ terminolojisi, standardizasyonu, elifbâ öğretiminde izlenen yöntemler tespit edilip yorumlanmıştır. Ayrıca örgün ve yaygın din eğitimi alanlarındaki Kur'an öğretimi, Kur'an öğretim teknikleri ve öğretim programları detaylı olarak anlatılmıştır. Son bölüm olan üçüncü kısımda ise önce Kur'an öğretimi için hazırlanan elifbâlardaki ders içerikleri analiz edilerek ardından Osmanlı döneminde kullanılan başlıca elifbâlar, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1970'li yıllardan itibaren yayımlanan elifbâlar ile özel yayınevlerine ait günümüzde kullanılan başlıca elifbâların ve Arap aleminde en çok kullanılan elifbânın genel bir değerlendirmesi ele alınmıştır. Son bölümde ise tesbit edilen kriterlere uygun olarak hazırladığımız elifbâ ile bu çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan ortaya çıkan sonuçlar ve çözüm önerileri yer almaktadır.

Kur'an eğitiminde özellikle son dönemde güncel metotlarla uyumun geliştirilmesi için önemli çalışmalarda bulunulmamıştır. Büyük oranda geleneksel

yöntemlere ve materyallere bağımlı kalınmaktadır. Ülkemizde, hatta İslam âleminin genelinde Kur'an öğretim yöntemlerinin neler olduğu hususunda genel geçer bir metodun varlığından söz etmek mümkün değildir. Belli usul ve esaslara dayanmayan, bireysel uygulamalarla Kur'an eğitiminin gerçekleştirildiği bir vak'adır. Bu durumun aksine, herkes tarafından kabul edilen bir yöntemle Kur'an eğitimi yapılması ve var olan belirsizliklerin ortadan kaldırılması ile birlikte verimin artacağı fikri bu tezin iddiaları arasında yer almaktadır.

Kur'an'ın kendi teşvikleri, Hz. Peygamberin teşvikleri ve dinin temel kaynağı olarak Kur'an eğitimi, Müslümanlar için hayati önem arz etmiştir. Kur'an tilavetinin Müslümanların hayatında önemli bir yeri vardır. İslami eğitimin ilk adımlarından biri olan Kur'an tilavetini ilk defa vahiy meleği olan Cebrail (a.s)'dan öğrenen Hz. Peygamber, ashabına da onu okumayı sevdirmiş, bu ibadet yıllarca uygulanarak günümüze kadar gelmiştir. İlk vahyin gelişliyle birlikte İslam'ı anlatmada çeşitli problemler yaşayan Mekke halkı, Kur'an tilavetini aynı zamanda bir tebliğ metodu olarak kullanmıştır. Müslümanlar arasında Kur'an öğrenme ve öğretmeye dünden bugüne daima önem verilmiştir. Kur'an-ı Kerim dinin temel kaynağı olarak Türk insanı için çok önemli ve kutsal bir kitaptır. Müslümanların inanç, ibadet ve davranışlarına yön veren Kur'an-ı Kerim'in düzgün bir şekilde okunması ve namaz kılablecek kadarının ezberlenmesi dindar insanlardan istenen bir davranıştır. Hatta denilebilir ki, bir ülkede dindarlığın ölçüsü, o ülkede düzgün Kur'an okuyanların sayısı ile doğru orantılıdır.

Bu bağlamda Türkiye'ye bakıldığında Kur'an'a verilen değerin okuma oranlarıyla örtüşmediği görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş'ın (2017) ifadesi ile:

“Yapılan istatistiki çalışmalara göre vatandaşlarımızın ancak % 30 kadarı Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuyabilmektedirler. Bu oranın olumsuz yansımaları hac ve umre için Mekke ve Medine'de bulunan Türk vatandaşlarında açıkça görülmektedir. Zira başka milletlerden Müslümanların çoğunluğunun, tavaf ve namaz dışında en çok yaptıkları ibadet Kur'an okumak iken, elinde en az Kur'an'a rastlanan kimselerin Türkler olması üzüntü vericidir.”

Bir başka analize göre her üç kişiden ikisi Kur'ân okumasını bilmemekte, o iki kişiden biri de Kur'ân'ı hiç ellememiştir. Halkın Kur'an okumayı bilmemesinin ana sebeplerinden biri ülkemizde ki geçmişte yaşanan Kur'an'a karşı olan yasaklayıcı

tutumlar, bir diğeri bu çalışmanın da ana konusunu teşkil eden kanaatimize göre Kur'an öğretilmede verimli bir metodun uygulanamamasıdır. Bu durum Kur'an derslerinin yeterince verimli olmadığı, insanların bu derslere karşı ilgi düzeylerinin düşük olduğu düşüncesine götürmektedir. Kur'an eğitimindeki problemlerinin çözülebilmesi ve Kur'an öğretiminde başarıyı artırmak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmaların özellikle de Kur'an öğretiminin birinci basamağını teşkil eden elifbâlara yönelmesi sorunun etkili çözümü açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın önemini ortaya koyma açısından Kur'an eğitimi programına muhatap olan öğrenci ve öğretmen sayıları hedef kitlenin büyüklüğü hakkında fikir vermektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı (2015) kayıtlarına göre:

- 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında Kur'an kurslarında 20.776 kadrolu, 20.455 geçici öğretici olmak üzere, 41.224 öğretici görev yapmış, 105.243 erkek, 1.087.814 kadın olmak üzere, 1.193.057 öğrenci eğitim görmüştür.
- 2015 yılında Camilerde Kur'an Öğretimi Programı kapsamında 10.002 kurs açılmış, 10.944 öğretici görev yapmış ve 180.646 öğrenci eğitim-öğretim görmüştür.
- 2014-2015 eğitim-öğretim yılı aralık ayı itibariyle ise 24.888 Kur'an kursu hizmet vermektedir.
- İhtiyaç Odaklı Kur'an Kursları Öğretim Programları Kapsamında 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Temel ve Ek Öğretim Programına 1.121.440 öğrenci kayıt yaptırmıştır.
- 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ise aralık ayı itibariyle 19.133 kadrolu, 17.425 geçici ve 18 vekil öğretici olmak üzere 36.577 öğretici Kur'an kurslarında görev yapmaktadır.
- Camilerde Kur'an Öğretimi Programı kapsamında; 2014 Yılı itibariyle 247. 836 kursiyer kayıt yaptırmıştır.
- Yaz Kur'an Kursları 2014 yılında ise; 3.148.793 öğrencimiz Kur'an-ı Kerim ve Temel Dini Bilgiler eğitimi almıştır.
- 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında Kur'an kurslarına 4-6 yaş grubunda 554 kurs açılmış; 246 kadrolu, 512 geçici olmak üzere 758 öğretici görev yapmış, toplam 15.265 öğrenci eğitim görmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı (2017) kayıtlarına göre ise:

- 2015-2016 eğitim ve öğretim dönemi okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarını kapsayan örgün eğitim istatistiklerine göre, örgün eğitimden 17 milyon 588 bin 958 öğrenci yararlanıyor. Bu öğrencilerden 14 milyon 540 bin 339'u resmi, 1 milyon 174 bin 409'u özel okullarda, 1 milyon 874 bin 210'u ise açık öğretim kurumlarında okuyor.
- Örgün eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen sayısı 2015-2016 eğitim öğretim yılında 993 bin 794 tür. 61 bin 203 okul ve kurumdaki öğretmenlerin 863 bin 126'sı resmi, 130 bin 868'i özel okullarda görev yapıyor. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen sayısı 21566'dır. İ.H.L. Meslek Dersleri öğretmen sayısı 5448'dir.

2. İDDİA VE VARSAYIMLAR

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) yaptırdığı "Türkiye'de Dini Hayat" anketine göre halkımızın %42'si Kur'an'ı Arapçasından okuyabiliyor, %57'si Kur'an okumasını bilmiyor.

Halbuki hem Diyanet İşleri Başkanlığı kayıtlarına göre milyonlarca kişiye yaygın eğitimle Kur'an eğitimi verilmekte, hem de Milli Eğitim Bakanlığı kayıtlarına göre milyonlarca öğrenciye örgün eğitimle Kur'an eğitimi verilmektedir. Fakat Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğrenenlerin sayısı ise çok azdır. Öyleyse burada bir problem olduğu aşikardır.

Kur'an öğretimi uzun bir döneme yayılmasına rağmen, toplumun yarıdan çoğunun Kur'an-ı Kerim'i okumayı bilmediği anketlerle tespit edilmiş bir vak'adır. Kur'an Kursları ve İmam Hatip Liselerinde başlayan Kur'an eğitimi, İlahiyat Fakültelerinde devam eden detaylı tilavet öğretimi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın düzenlediği çeşitli kurs ve seminerlerle desteklenmesine rağmen etkin bir Kur'an eğitimi Türkiye verilememektedir. Kur'an öğretiminin problemlerini çözüme kavuşturmakla sorumlu bireylerin, sorunu kendi dışındaki unsurlarda aramaları ve sürekli muhataplarını suçlamaları çözüme katkı sağlamak yerine konuyu daha karmaşık bir hale getirmektedir (Eğin, 2010: 601). Bu araştırmada Kur'an öğretiminin problemlerini çeşitli yönleriyle ele almaya ve çözüm önerileri sunarak katkı sağlamaya çalışılacaktır.

Somut bir örnek üzerinden izah edecek olunursa, ülkemizde okutulan elifbâların çoğunluğu Ali Haydar Taner tarafından hazırlanan “Ali Haydar Kur’an-ı Kerim Elifbâsı” tertibinde hazırlanmıştır. Ali Haydar Taner tarafından “Hakiki Kolay Elifbâ ve Kur’an-ı Kerim Elifbâsı” ismiyle iki çeşit elifbâ hazırlanmıştır. Kur’an-ı Kerim elifbâsının önsözünde Osmanlıca’yı öğretmek için hazırladığı “Hakiki Kolay Elifbâ” ikmal edilmeden Kur’an-ı Kerim elifbâsına başlanmamalı demıştır (Taner, 1927: 1). Çünkü Kur’an-ı Kerim elifbâsı Osmanlıca’yı bilenlere göre hazırlanmıştır. Taner bu kitaptan maksat ana dilinin elifbâsı ile Kur’an-ı Kerim arasında bir köprü hizmeti görmesi için hazırladığını söylemiştir. Bu sebeple de Hakiki Kolay Elifbâ’yı ikmal eden çocuklara harflerin şekilleri malum olduğundan eserin baş tarafında harf ve kelime temrinatı az tutulmuş ağırlık ise lisan-ı arabiyenin ve hattı Kur’an’ın Türk çocuklarına müşkül gelen cihetlerine yer verilmiştir. Bu sebeple 29 sayfa olan derslerin yarıya yakın olan 12 sayfası, o dönem ihtiyaç hissedilen Osmanlıcada olmayan el takısına ayırmıştır. Çünkü Osmanlıca harekesiz okunduğu için el takısındaki lâm’ın okunup okunmayacağı o dönem öğrenciler için önemlidir. Bugün ise Kur’an metni harekeyle okunduğu için bu konu ehemmiyeti haiz değildir. Çünkü kelimeler harekeye göre okunuyor, harekesiz olan harfler okunmuyor. Bu sebeplerden dolayı Ali Haydar Kur’an-ı Kerim Elifbâsı tertibinde hazırlanmış elifbâlardan istenilen verim elde edilememektedir.

Bir diğer örnek ise Kur’an eğitiminde, literatürde ve terminolojide karışıklıklar bulunmaktadır. Terminoloji ile ilgili bir örnek olarak (‘) işareti için; âsâr, çeker, kısa med, dik çeker, üstüne çeker, dikey fetha, uzatma işareti, kısa elif, elif-i sağîra, dik çekme, tabi uzatma işareti, elif-i hançeriyye vb. 10’un üzerinde isim kullanılmaktadır. Harf ve Hareke isimlerinde Arapça ve Osmanlıca Türkçesi karışık kullanılmaktadır. Bu hususta bir birliktelik sağlanamamıştır. Bu açıdan sabit bir terminolojiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu neden araştırma kapsamında kaynaklara inilerek orijinal terimler tespit edilmeye çalışılmıştır. Türkçe ve Osmanlıca özelinde ortaya çıkan bu problemin benzerlerine İslam dünyasında da rastlanılmaktadır. Bu bağlamda İslam ülkelerinde genelgeçer kullanılan bir elifbâdan bahsetmek de mümkün değildir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE KAYNAKLARI

Bu tezde, Kur’an öğretiminde kısa sürede “Daha kolay, daha sağlam ve daha kalıcı bir öğrenme nasıl sağlanır?” sorusundan yola çıkılarak öncelikle Kur’an eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için Kur’an öğretimi

konusunda tecrübe sahibi birçok öğreticinin görüşlerine baş vurularak ön araştırma yapılmıştır. Bu görüşlere tezin içerisinde çeşitli kısımlarda yer verilmiştir.

Çalışmada Kur'an öğretiminde yöntem ve teknikler üzerinde durarak çeşitli etkinliklerle verimli bir Kur'an öğretimi için nasıl bir eğitim yapılabileceğine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Buna binaen geçmişten günümüze kadar kullanılan 100'ün üzerinde elifbâ incelenmiştir. Bu elifbâlardaki olumlu ve olumsuz hususlar tespit edilmiştir. Türkçe başta olmak üzere farklı dillerde okuma yazma öğretimi için kullanılan sistemler araştırılmıştır. Özellikle Arap aleminde yaygın olarak kullanılan "El-Kâidetü'n-Nuraniyye" isimli elifbâ sistemi incelemesine tezde yer verilmiştir. Bu sistemlerin istifade edilebilecek yanları tespit edilmiştir.

Araştırmayı temellendirmek amacıyla önce ilgili literatürün taraması yapılmıştır. Bu konuda sadece Recep Demir tarafından anket yöntemiyle hazırlanan "Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi" isimli yüksek lisans tezine ulaşılmıştır (Demir, 2010). Kısıtlı bir alanda hazırlanan bu tezde sadece mevcut durumun istatistiksel analizi yapılmıştır. Bu çalışmada Kur'an öğretimine etkisi olan unsurların oranları ile ilgili bulgulara yer verilmiş, önerilere ve muhtemel araştırmalara tez içerisinde yer verilmemiştir. Bu verilerden istifade edilerek anketin ilgili kısmı gösterilmiştir.

Elifbâ programlarının içeriği konusunda yapılmış bir tez çalışmasına var olan literatür kapsamında ulaşılamamıştır. Fakat bu konuda yazılmış bazı makalelere ulaşılmış ve istifade edilmiştir. Güncel literatürün yanı sıra, Osmanlı son dönemde yazılmış ve günümüzde hazırlanmış 100 civarı elifbâ cüzü incelenmiştir. Öne çıkanların değerlendirmesine üçüncü bölümde ter verilmiştir. Özellikle DİB'nin 1970'ten itibaren yayınladığı tüm elifbâlar ile MEB'in Kur'an-ı Kerim ders kitapları ve içeriği incelenmiştir.

Yukarıda ifade edilen incelemeler sonrasında, var olan elifbâlara bir alternatif olarak geliştirilen Posterli Elifbâ'ya ve uygulamalarına yer verilmiştir. Bu bağlamda Posterli Elifbâ'nın deneme baskısı yapılarak 2005 yılından 2010 yılına kadar yaz Kur'an kursu ve cami derslerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimlerde her bir öğretici ortalama 15 öğrencisine Posterli Elifbâ ile Kur'an okumayı öğretmiştir. Grupların büyük bir kısmı 10. dersin sonunda, kalanlarda birkaç ek ders yaparak elifbâyı bitirdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca eğitim süreci sonunda Kur'an'a geçemeyen öğrenci olmamamıştır.

Camilerde yetişkinlere ve çocuklara bu elifbâ ile sistem uygulanarak eğitim verilmiştir. Öğreticilerle yapılan müzâkereler ile öğrencilerden elde edilen geri dönüşlerle Posterli Elifbâ üzerinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. 2010-2016 yıllarında da uygulama bir değişime uğramadan kullanılmaya devam etmiştir. Mevcut elifbâ cüzleri incelendiğinde içerik olarak konular, ufak tefek sıralama farklarıyla birbirine benzediği görülmektedir. Bu elifbâda bazı konular fazla yahut gereksiz görülerek çıkarılmış, bazı konular eksik görülerek müfredata ilave edilmiştir. Diğer bir farklılık olarak ise Posterli Elifbâ'da Seçilen kelimelerin birbirleriyle ilintili ve Kur'an-ı Kerim'de geçmesine özellikle dikkat edilmiştir.

I. BÖLÜM

KUR'AN EĞİTİM SÜRECİ VE PROGRAMLARI

1. KUR'AN ÖĞRENMENİN GEREKLİLİĞİ

Kur'an, Hz. Peygamber (SAS)'e vahiy yoluyla indirilmiş; Mushaf'larda yazılı, tevatürle nakledilmiş ve okunmasıyla ibadet edilen ilahî bir kelimedir (Demirci, 1997: 76). Kur'an-ı Kerim'in ibadet dili olması, okunmasıyla ibadet edilmesi yani okunmasıyla sevap kazanılması özelliği dolayısıyla vahyin başlangıcından günümüze Kur'an okumayı öğrenme ve öğretme özel bir ihtimamla üzerinde durulan önemli bir eğitim faaliyeti olagelmıştır. Her Müslüman en azından onu yüzünden okuyabilmek için çaba göstermesi gerekmektedir.

İslam eğitiminin hareket noktasını asırlar boyu Kur'an oluşturmuştur. İslam'ın ilk gününden itibaren Kur'an'ın öğrenilmesi ve öğretilmesi gayretleri değişik İslami coğrafyalarda birbirinden farklı veya benzer bir şekilde günümüze kadar devam etmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in öğretimi, Müslümanlar üzerine farz-ı kifayedir (Zihni, 1990: 168). Bu bakımdan, bir toplum içinde bir grup Müslümanın Kur'an öğrenmesi, ezberlemesi ve öğretmesi gerekir. Ancak bu şekilde, diğer Müslümanların üzerinden ilâhî sorumluluk kalkar; aksi halde bütün toplum günahkar olur (es-Suyuti, 1973: 168). Kur'an öğretiminin, dinimizde büyük bir önemi vardır. Yüce Allah, Kur'an kıraatıyla meşgul olanları övgüyle anmakta ve onları şöyle müjdelemektedir: "Gerçekten, Allah'ın kitabını okumaya devam edenler, namazı kılanlar, kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden gizli ve açık infak edenler, asla tükenmeyecek bir kazanç umabilirler (Fatır Sûresi, 29-30)." Bir başka ayette ise Cenab-ı Hakk'ın, kendilerini salihler (iyi kullar) sınıfına kattığı insanlar arasında Kur'an okuyucuları da vardır: "Onlar, geceleri secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okurlar (Ali İmran Sûresi, 13)."

Peygamberimiz de bu konuya çok önem vermiş ve ömrü boyunca, Kur'an'ı iyi bilenleri hep önde tutmuş; teşvik etmiş, müjdelemiş, destek olmuş ve Müslümanların bu

hususla gereken önemi vermelerini istemiştir. Hz. Peygamber, “Sizin en hayırlınız Kur’an-ı Kerim’i öğrenen ve öğretenidir (Buhari, Fedailü’l-Kur’an, 21).” hadisi ile Kur’an öğretenleri ve öğrenenleri teşvik ederken, Kur’an’ın nazil olmaya başladığı zamanlarda ona muhatap olanlar büyük oranda yetişkinlerdi. Dolayısı ile Kur’an eğitime tabi tutulanların ilk olarak yetişkinler olduğunu söylemek mümkündür.

Daha sonraki devirlerde de Müslümanlar, Kur’an öğretimine büyük değer vermişlerdir. Gerek mescid ve camilerde, gerek okullarda ve gerekse özel olarak tutulan hocalar vasıtasıyla, çocuklara ilk öğretilen şey, Kur’an-ı Kerim olmuştur. İslam dininde Kur’an’ı okumayı öğrenmek ona karşı bir sorumluluktur.

2. TARİH BOYUNCA KUR’AN ÖĞRETİMİNE KISA BAKIŞ

2.1. Peygamber Efendimiz Dönemi

Kur’an öğretim tarihi, Kur’an Mekke’de inmeye başladığı için Kur’an öğretimi de 610 yılında Mekke’de Hira Mağarasında Kur’an’ın inzaliyle başlamıştır. Peygamberimiz, kendisine vahyedilen ayetleri derhal vahiy katiplerine yazdırır ve bu kişiler ayrıca Müslümanlara tebliğ edilirdi. Müslümanlar da gelen vahyi öğrenip yazarlar ve ezberlemeye çalışırlardı. Böyle hem yazı ile hem de ezberleme yoluyla Kur’an öğretimi gerçekleşmiş oluyordu.

Hz. Peygamber daha Mekke’de iken, ashaptan Erkam’ın evinde bizzat Kur’an öğretimine başlamıştır. Aynı şekilde İslam dininin Mekke dışına yayılmasıyla birlikte, Hz. Peygamber bu beldelere sahabeden seçtiği bazı kimseleri Kur’an öğretmek üzere göndermişti. Hicretten iki yıl önce, Birinci Akabe Bey’atini (m. 620) müteakip, Mus’ab b. Umeyr’i, Kur’an öğretmeni olarak Medine’ye göndermiştir. Mus’ab, Sa’d b. Zübare’nin evine yerleşmiş ve öğretmenlik vazifesini burada yapmıştır. Ayrıca o, Müslümanlardan muhtelif şahısların evlerini dolaşarak, onlara Kur’an okutmuştur (İbn Sa’d, ts.: 118).

Kur’an’ı en güzel okuyanlardan biri olan Muaz b. Cebel de zekât memurluğu ve Kur’an öğretimi için Yemen’e gönderilmişti. Diğer bazı meşhur sahabeler de aynı görevler için Arabistan’ın çeşitli bölgelerine gönderilmişlerdir (Dağ, 1974: 2).

Hicretten sonra da Peygamberimizin mescidi, bir "darul-kurra" (Bozkurt, 1993: 8/543) gibi kullanılmıştır. Zira Suffe talebeleri, esas itibarıyla Kur’an tahsil ediyorlardı (Çetin, 1982: 114-115). Bir süre sonra Suffe’nin yetersiz kalması sebebiyle, Peygamberimiz tarafından, Medine’nin çeşitli mahallelerinde mektepler açılmıştır.

Bunlardan birisi de hicri ikinci yılda Medine'de, Mehreme b. Nevfel'in evinde tesis edilen ve "darul-kurra" adını taşıyan Kur'an mektebidir (Hamidullah, 1969: 77).

2.2. Osmanlı Dönemi Elifbâ Öğretimi

Halkın büyük çoğunluğu Müslüman olan Osmanlı topraklarında eğitim-öğretim müesseselerinin hemen hepsinde İslami ilimler okutulmaktaydı. Bu ilimlerin başında da Kur'an'ın ilmi geliyordu. Osmanlı eğitim sisteminde Kur'an elifbâsının öncelikli olması, medreselerde Kur'an, Hadis, ve Fıkıh derslerinin tamamının Arapça olması sebebiyle denebilir. Öğrenci daha ilköğretiminden itibaren Kur'an'la tanışıyor, uzun müddet onun usûlüne uygun okunması, ezberlenmesi ile meşgul oluyordu. Kur'an öğretiminin yapıldığı yerlerin başında örgün eğitim müesseseleri gelmekteydi.

Osmanlı Devleti'nde tedrisatta genel olarak elifbâ ve Kur'an-ı Kerim'i okumayı öğretme Cumhuriyet dönemine kadar her devirde yerini almıştır. Sıbyan mekteplerinde okuma-yazmaya Osmanlıca'yı öğreten elifbâ ile başlanırdı. Kur'an öğretimi için elifbâların sonuna gerekli ilaveler yapılırdı.

Osmanlıca'da alfabe öğretiminde çeşitli yöntemler vardır:

2.2.1. Adlandırma Yöntemi: Harfleri önce Elif, Be, Cim, Dal, Sin.... gibi adlarıyla bildirip, sonra heceler ve sözcükler oluşturmaktır. Arapçada harfin adı ayrı ,okunuşu ayrıdır. Harfin adından sonra harekenin sesi verilir. Bu yönteme 'adlandırma' (tesmiye) yöntemi denir. Elifbâ öğretiminde en eski yöntem budur. İsimle Heceleme de ise "C harfinin hecelenmesinde Cim üstün ce, Cim esre ci şeklindedir.

2.2.2. Ses Yöntemi (savti usul): Önce, sözcükler hecelere, heceler seslere ayrıldıktan sonra, çıkan sesin harfi yazdırılır. Harften heceler ve hecelerden kelimeler yapılır: B, d, t, r gibi. Arapça harfler harekesiz öğretilmeyeceğinden, bu yöntem de salık verilemez.

2.2.3. Sözcük Yöntemi: Bu yöntemde çocuklara harfler ve heceler öğretilmeden önce doğrudan doğruya kısa heceli sözcüklerin okutulmasından ve yazdırılmasından başlanır. Bu yöntemle başarılı bir öğretim yapabilmek için, her şeyden önce, buna uygun bir kitabın bulunması gerekir. Burada "kısa hece" ile amaçlanan bir ve iki harfli hecelerdir. Bunların okunması ve yazılması kolaydır: Ay, baba, dede gibi. Gittikçe çok hecelerle yeni sözcüklerin öğretilmesi sürdürülür. Anlamalı hece ve sözcükler yazdırmak yolu ile öğretime doğrudan doğruya bu yöntemle başlanmasını istenmektedir. Harflerin ayrıca öğrenilmesine gerek görülmemiştir.

2.2.4. **Karma Yöntem:** Ses yöntemi ile sözcük yönteminin birbiriyle karışımından oluşmuştur. Bu yöntem ile öğretim yaparken, sessiz harfler soyut olarak, örneğin (b, e, k) şeklinde söylenilmeyecek, kendilerinden sonra gelen bir sesli ile birlikte, örneğin baba, baca, ada, kara, kaba gibi anlamlı hece ve sözcükler içinde öğretilecektir (Binbaşoğlu, 1992: 7-9).

2.3. Cumhuriyet Dönemi Kur'an Eğitimine Bakış

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilanından sonra Kur'an öğretimini Diyanet İşleri Başkanlığı üstlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar aralıksız devam eden Kur'an dersi, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında okullarda öğretilirken 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanunu Kur'an eğitiminin sınırlandırılmasına yol açmıştır (Öcal, 1998: 242). Kur'an eğitimi 1926'dan sonra müfredattan çıkarılmış ve 1928 harf inkılabıyla da yasaklanmıştır. 1928 yılında kabul edilen harf inkılâbı doğrultusunda 1929-1930 öğretim yıllarında Arapça ve Farsça dersleri ortaokul müfredatından çıkarılmıştır. Din dili olarak işlev gören Arapçanın harflerinin yasaklanması o tarihte sayıları çok az olan Kur'an Kurslarındaki öğretimi de olumsuz etkilemiş ve Kur'an öğrenilmesini zora sokmuştur.

Türkiye'de 1930-1949 yılları arasında yaklaşık 20 yıl boyunca okullarda din dersi okutulmamıştır. Bu dönemde Kur'an eğitimi gizli yapılmıştır. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerden birinci çıkan Demokrat Parti (DP) yönetimi sonrasında ezan Arapça aslına dönmüş, Kur'an eğitimi tekrardan açıktan yapılmaya başlanmıştır.

Yasak ve baskı dönemlerinde Kur'an öğretim faaliyetleri devam edememiş sekteye uğrayarak gerilemiştir. Bunun sonucu olarak Kur'an eğitimi yıllarca gizli ve açık olarak çok kötü şartlarda ve ilkel metotlarla ilgili ilgisiz kişilerce fedakarlıklar yapılarak yürütülmüştür. Bu hususta fahri Kur'an kursları da özel gayretler göstermişlerdir. Kur'an öğretimi ülkedeki olumlu siyasi gelişmeler sonrası 1950 yılından itibaren camilerde açıktan yapılmaya başlanmıştır. Uzun yıllar ailede veya okulda Kur'an eğitimi alamayan çok sayıda vatandaş, Kur'an kurslarında ve camilerde Kur'an öğrenmiştir. Başta Diyanet ve din eğitimcileri olmak üzere Kur'an öğretiminde yasaklar ve baskılar sebebiyle yetkililerin bu konuya uzun süre ilgisiz kalarak Kur'an öğretimi ile ilgili metot ve materyal geliştirilmesi ihmal edilmiştir. Bu sebeple Kur'an öğretimi sistemli bir şekilde yapılamamıştır. Yeni bir sistem geliştirilemeyince de bu gün bile Osmanlıdan tevarüs eden sistem halen uygulanmaya devam etmektedir. Bu

sistem de temel olarak Kur'an eğitimi üzerine olmayıp Osmanlıca üzerine temellendirilmiştir.

Ülkemizde Kur'an öğrenilmesi ve öğretilmesi siyasi ve sosyal kaynaklı çeşitli sebeplerden dolayı zamana zaman sekteye uğramıştır. Kur'an öğretimi tarih boyunca hem devlet eliyle, hem de özel kişi ve kuruluşlar eliyle yapılmıştır.

1980-1995 yıllarında 5.sınıfı bitiren öğrencilerin bir kısmı örgün eğitime 1 yıl ara vererek Kur'an kurslarında, Kur'an okuma ve temel dini bilgiler derslerini yeterli düzeyde öğreniyorlardı. 1994-1995 öğretim yılı, Kur'an kurslarının kurs ve öğrenci sayısı itibariyle en parlak yıllarından biri olmuştur. Bu yıl itibariyle kurs sayısı 5483'e ulaşmıştır. Öğrenci sayısı ise 172.053'ü yüzünden okuyan, 21.475'i hafızlığa çalışan olmak üzere toplam 193.528 kişi olmuştur. Aynı yıl 3208 erkek, 827 kız öğrenci hafızlık belgesi almıştır. Ancak 1997 yılında kesintisiz zorunlu ilköğretime geçilince kurs sayısı ile birlikte öğrenci sayıları da azalmaya başlamıştır (Çağrı, 2002: 25/424).

1997 tarihinde 8 yıllık kesintisiz eğitimin yürürlüğe girmesiyle birlikte Kur'an kursları da tekrar öğrenci azlığı sorunu başlamıştır. Birçok Kur'an kursu öğrencisizlikten dolayı kapanma noktasına gelmiştir. Sekizinci sınıfı bitiren öğrencilerin ara vermeden liseye devam etmeleri dolayısı ile 8 yıllık eğitimini tamamlayan öğrenciler Kur'an dersinin ve temel dini bilgilerin öğretildiği İmam Hatip Orta Okullarının da kapanmasıyla Kur'an okuma bilgisinden mahrum olarak İmam Hatip Lisesine gelmek durumunda kalmıştır. Artık Kur'an okuma ve temel dini bilgiler derslerini ise Kur'an Kurslarında değil, camilerde Yaz Kur'an Kursları'nda almak durumunda kalmışlardır. Ancak camilerde büyük bir öğrenci yığılması olunca camilerde yeni İmam Hatip Lisesi mezunu öğrenciler yardımcı hoca olarak görevlendirilmiştir. Bunun sonucu olarak da eğitim, istenilen seviyenin çok altında kalmıştır. Ayrıca 1999 tarihinde bu kurslara yaş sınırı getirilmiş, sadece 5. Sınıfı bitiren öğrenciler katılabilemişlerdir.

3. GÜNÜMÜZDE KUR'AN ÖĞRETİMİ VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Günümüzde Türkiye'de Kur'an öğretimi hem örgün, hem de yaygın eğitim yoluyla sürdürülmektedir. Yaygın eğitim alanında DİB'na bağlı eğitim yapan Kur'an kursları ile camiler ve yaz aylarında yine DİB'inca sürdürülen bir öğretim faaliyeti olarak yaz Kur'an kursları bulunmaktadır. Yaygın Din Eğitimi faaliyeti olarak arzu

eden herkese İslam dininin temel kaynağı, Kur'an'ı doğru ve usulüne uygun öğrenebilmesi sağlanmaktadır.

Yaygın din eğitimindeki hedef kitle okul öncesi yaştaki çocuklar, okula devam eden çocuklar ve gençler, okula gitmemiş veya okulu tamamlayamamış genç ve yetişkinler, camilerde cemaat, Kur'an kurslarında öğrenci ve kursiyerler, yani her yaştaki öğrenenler ve öğrenmek isteyenlerdir. Yaygın eğitimin temel özelliği kısa süreli kurslar aracılığıyla eğitimin yapılmasıdır. Çünkü bu eğitimin ana hedef kitlesi olan yetişkinler, öğrenirken çocuk ve gençlerden daha acelecidirler.

Yaygın din eğitiminin faaliyet alanları da çok çeşitlidir. Bunlar aile, cami ve mescitler, Kur'an kursları, cezaevleri, çocuk ıslahevleri, huzurevleri, yetiştirme yurtları ve hastanelerdir. Camiler ve Kur'an Kursları; yaygın Kur'an eğitimi çalışmalarının yapıldığı merkezlerin başında gelir.

Örgün eğitimde ise, Kur'an öğretimi önceleri sadece İmam Hatip Liselerinde ve İlahiyat Fakültelerinde yapılmakta iken günümüzde MEB'e bağlı hemen hemen tüm okullarda yapılmaktadır. MEB'e bağlı eski adıyla Halk Eğitim Merkezleri, yeni adıyla Hayat Boyu Öğrenme Merkezleri'nde de yaygın eğitim faaliyeti yoluyla da Kur'an-ı Kerim dersleri verilmektedir.

Kur'an Kursları, İmam Hatip Liseleri, İlahiyat Fakülteleriyle devam eden tilavet öğretimi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın düzenlediği çeşitli kurs ve seminerlerle desteklenmesine rağmen sonucun değişmediği görülmektedir. Kur'an öğretiminin problemlerini çözüme kavuşturmakla sorumlu bireylerin, sorunu kendi dışındaki unsurlarda aramaları ve sürekli muhataplarını suçlamaları çözüme katkı sağlamak yerine konuyu daha karmaşık bir hale getirmektedir (Eğin, 2010: 601-602).

Kur'an öğretiminin bu kadar çok kurumda ve çok sayıda kişiye verilmesi, eğitim süresinin uzun bir döneme yayılmasına rağmen, hem nicelik hemde nitelik olarak arzu edilen başarı elde edilememektedir.

Burada öğretim programlarını esas alarak kısaca bu öğretim kademelerindeki Kur'an öğretimine ve ders programlarına temas edilmesi konunun incelenmesine katkı sağlayacaktır. Ders Programı: "Öğretim programı içinde yer alan ve dersle ilgili olan eğitim faaliyetlerinin sistematik bir şekilde düzenlenmesidir" (Aydın, 2005: 59). Başka bir ifade ile "ders programı, bir dersin amaç, muhteva, öğretme-öğrenme süreçleri ve

değerlendirmeden oluşan programdır” (Aydın, 2005: 59) Yöntem ise (menhec=method); Bir hedefe ulaşmak için izlenen planlı en kısa yoldur.

3.1. DİB Kur’an Kursları Öğretim Programı

DİB’e bağlı Kur’an Kurslarında isteğe bağlı eğitim yapılmakta, buraya her yaştan öğrenciler gelebilmektedir. Bu Kurslar için hazırlanan öğretim programının amaçları ve öğretim ilkeleri sıralanırken, orijinal metni güzel okuma hedeflenmiştir. Ancak bu amaçlara nasıl ulaşılabileceği ve öğretim uygulamasının nasıl yapılacağı ile ilgili bilgiler programda yer almamıştır. Bu da öğretmenler açısından önemli bir zorluktur. Bu nedenle Kur’an Kursları öğretmenleri, öğretim teknikleri açısından desteklenmek durumundadır.

Kur’an-ı Kerim elifbâsı ve ders içeriği Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır (DİB, 2004: 11). Kur’an eğitiminin etkin olarak yapıldığı ve vatandaşların din eğitimi ihtiyacını karşılamak üzere devlet eliyle açılan bu Kur’an Kursları, 2 şer aylık 4 dönemden oluşan 8 aylık bir sürede eğitim vermektedir. Ve bu kurslar cumhuriyetin kuruluşundan beri varlığını bir şekilde sürdürmektedir.

Yetişkinler Kur’an eğitimi ya Kur’an kursundan ya da camilerden almaktadır. Kur’an kurslarında genelde bayanlara yüzünden Kur’an okuma ve hafızlık eğitimi verilirken erkek Kur’an kurslarında ise genelde hafızlık ağırlıklı olmakta ve kursa katılanlar genel olarak küçük yaşta olan öğrencilerden oluşmaktadır. Mevzuatta bir sınırlama olmamakla birlikte uygulama genelde bu şekildedir. Yetişkin erkekler bu kurslardan değil camilerde açılan kurslarda Kur’an eğitimi almaktadır.

3.2. Yaz Kur’an Kursları Öğretim Programı

Bilindiği üzere yaz aylarında yoğun bir şekilde DİB’in organizasyonu ile yaz Kur’an Kursları açılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı, uzmanların katkılarıyla genellikle camilerde sürdürülen yaz kursları için bir öğretim programı ve bir öğretici kılavuzunu hazırlamıştır. Hazırlanan programda öğretim ilkeleri sıralanırken, orijinal metnin kısa sürede okunması hedeflenmiştir (Durmuş vd., 2007: 77, 89).

Diyanet İşleri Başkanlığı yakın zamana kadar Kur’an ve dini bilgiler öğretimini geleneksel tarzda yürütmekte olan yaz kurslarını ele alarak onları ortaya çıkan ihtiyaçlar ve değişimler çerçevesinde yeniden yapılandırma yoluna gitmiştir. Bu manada elli yılı aşkın bir zamandan beri görev yapan yaz kursları için ancak 2004 yılında ayrıntılı bir

müfredat hazırlanabilmiştir. Bu tarihe kadar Yaz Kur'an Kursları tamamen din görevlilerinin kendi beceri ve gayretleri çerçevesinde yürütülmüştür. Başkanlık 2004 yılında çıkartılan Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programlarını daha da geliştirerek 2005 yılında kur sistemine göre yeniden düzenlemiştir. Program öğrencilerin bilgi ve becerilerine göre ayrıştırılmasını esas alan "kur" sistemine göre yapılandırılmıştır. Program her biri üç haftalık bir eğitim süresini ihtiva eden üç kur halinde düzenlenmiştir. Kurslarda gerçekleştirilmesi hedeflenen eğitim, "Kur'an'ı Yüzünden Okuma Becerini Kazandırma" ile "Temel Dini Bilgileri"ni kapsamaktadır (Başkurt, 2007: 127).

Örgün eğitim içinde olan öğrenciler de yaz aylarında camilerde ve Kur'an kurslarında açılan yaz Kur'an kurslarına katılarak Kur'an'ı öğrenmeye çalışmaktadırlar. Yaz kurslarında 3 dönemden oluşan 9 hafta süreli eğitimin ise günlük 3 saat dersin 2 saati Kur'an dersine ayrılmış olmasına rağmen verim elde edilememektedir. Bu kurslar da 1950 yılından beri vardır. 28 Şubat 1997 darbesi uygulamalarından biri olan Kur'an kurslarına giden çocuklara 12 yaş sınırı getiren uygulama 2012'de sona ermiştir. 2012 Yaz Kur'an Kurslarında her yaş grubundan olan öğrenciler kabul edilmiştir. Bu kurslar Kur'an öğretimine daha erken yaşlarda başlayarak Kur'an ve dini bilgiler öğretimindeki eksikliğin telafisinde önemli bir rol oynamaktadır.

Yaz Kur'an Kurslarında aynı anda yüzbinlerce öğrenci öğretim görmektedir. 2014 yılında Yaz Kur'an Kurslarında okuyan öğrenci sayısı 3.148.793'tür. Ülkemizde genel olarak vatandaşların bir çoğu hayatında en az bir kere dahi olsa bu kurslara katılmış, cami ortamında bulunmuş, o havayı teneffüs etmiştir. Bunun yanında Yaz Kur'an Kurslarına gelen birçok insanın hayatının bir başka döneminde tekrar eğitim fırsatını yakalayamayacak olması da buralardaki eğitimin önemini ortaya koymaktadır. Eğer bu kurslarda başarılı bir şekilde Kur'an okuması öğretilbilirse ülkemizdeki Kur'an okuyanların oranında kayda değer bir artış olacaktır.

Yaz Kur'an Kurslarını diğer kurslardan ve örgün eğitimden ayıran en önemli özellik isteğe bağlı oluşu, çoğu camilerde açılması ve ağırlıklı olarak ilköğretim çağındaki öğrencilerin bu kurslara devam etmesidir.

3.3. Cami Dersleri Öğretim Programı

Bu program, DİB.'nin yürütmekte olduğu Kur'an kursu hizmetlerinden faydalanma imkânı bulamayan, ama Kur'an-ı Kerim, meali ve gerekli dini bilgileri öğrenmek isteyen bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla hazırlanmıştır.

Programda, Kur'an-ı Kerim'i temel tecvid bilgilerine uygun olarak yüzünden okuma ve ezbere ilaveten, öngörülen bölümlerin meali ve temel dini bilgiler de yer almaktadır.

50'şer saatlik 3 kur olarak hazırlanan programın her kurunda 34 saat Kur'an-ı Kerim ve 16 saat dini bilgiler dersi öngörülmüştür. Haftada 6 saatlik programın 3 saati Kur'an-ı Kerimi yüzünden okuma, 1 saati ezber ve 2 saati dini bilgiler olarak planlanmıştır (DİB, 2010). İlk kurda Kur'ana geçilmesi hedeflenmiş, diğer kurlar ise okumayı geliştirme ve tecvid bilgilerine ayrılmıştır.

3.4. MEB. Kur'an-ı Kerim Dersi Programı

Yürürlükte olan MEB programı tüm sınıflarda birbirine yakın Kur'an eğitimi dersini öngörmektedir (Yılmaz, 2010). İçerik olarak DİB.'nin programına çok yakındır. Kur'an-ı Kerim ders kitapları ve içeriği Milli Eğitim Bakanlığı Din öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır (MEB, 2016). Kur'an öğretimi, Lisede bir ders yılında 72 saatlik bir programdır.

2012-2013 eğitim öğretim yılında ilk ve orta öğrenimde seçmeli Kur'an dersleri koyulmuştur. Aynı yıl Kur'an-ı Kerim dersi yetişkinler için de eski adıyla Halk Eğitim Merkezleri, yeni adıyla Hayat Boyu Öğrenme Merkezlerinde verilmektedir. Günümüzde de uygulama devam etmektedir.

İmam-Hatip Orta Okulu'nda başlayan Kur'an öğrenimi ve İmam-Hatip Liseleriyle ihtisas seviyelerine ulaştırmayı hedeflemektedir. Bu okullardan mezun olan öğrenciler Kur'an kurslarında ve camilerde görev alarak Kur'an eğitimi vermektedir. Bu sebeple bu okullarda sadece Kur'an okuması öğretilmesi yeterli olmayıp Kur'an'ı başkalarına öğretecekleri için Kur'an öğretim teknikleri dersleri de verilmesi gerekmektedir.

3.5. İlahiyat Fakültelerinde Kur'an Öğretimi

Günümüzde İlahiyat fakültelerine gelen öğrenci Kur'an okumasını bildiği kabul edilerek müfredat oluşturulmaktadır. Bu sebeple ilahiyatlarda elifbâ öğretimi yapılmamaktadır. İlahiyat Fakültelerinde zorunlu olarak yürütülen "Kur'an Okuma ve Tecvid Dersi" isimli derste Kur'an'ın güzel, doğru ve seri okumasını öğretmek ve tecvid kurallarının kavratılması ile sınırlıdır. Öğrenilen Kur'an'ın başkasına nasıl öğretileceği ile ilgili program birkaç İlahiyat Fakültesinde seçmeli olarak verilmektedir. Kur'an okuma ve tecvid adı altında okutulan derslerde, Kur'an dersinin, orijinal metnin yüzünden okunması ve ezberletilmesine hasredilmesi sonucunu doğurmuştur. Esas

olarak bu fakültelerden mezun olanlar Kur'an öğretecek kişilerin en başında gelmektedir. Bunun için özellikle İlahiyat Fakültelerinde Kur'an'ın öğretim tekniklerinin öğretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. DKAB öğretmenliği de İlahiyat Fakültelerin kategorisinde değerlendirilmiştir.

3.6. Kur'an Öğretim Teknikleri Dersi ve Hizmet İçi Eğitim Kursları

Her ilmin kendine mahsus öğretim yöntemleri olduğu gibi Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmenin ve öğretmenin de özel yöntemleri vardır. Kur'an-ı Kerim öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin neler olabileceğini uygulamalı olarak öğreten bir ders hem İmam Hatip Liselerinde hem de ilahiyat fakültelerinde zorunlu dersler içerisinde yerini almasına ihtiyaç vardır. Bunun için Kur'an öğretim yöntem ve teknikleri ile bunlarla alakalı problem ve çözüm önerileri üzerinde çalışmalara ayrıca ihtiyaç duyulmaktadır.

Elifbâ okumada ve okutmada farklı metotların uygulandığı bir vakıadır. Elifbâ öğretiminde kullanılan farklı metotlar beraberinde farklı sonuçları da getirmektedir. Geçmişte kullanılan yöntemler, bu alanda yapılan çalışmalara temel oluşturmaktadır. Bütün bu çalışmalardan daha verimli sonuç elde etmek, daha kısa zamanda hedefe ulaşmak, öğretici ve öğrencinin işini biraz daha kolaylaştırabilmek için yapılabilecek neler olursa, onları planlayıp uygulamaya koymak gerekmektedir. Hatta bu konuda elifbâ alanında uzmanlara da ihtiyaç vardır.

II. KUR'ANIKERİM'İ OKUMAYA GİRİŞ

1. Harfler
 - 1.1. Harflerin İsimleri
 - 1.2. Harfleri Müstakil Halde Tanıma
 - 1.3. Harflerin Başta, Ortada ve Sonda Yazılış Şekillerini Tanıma
2. Harekeleri Tanıma
 - 2.1. Fetha
 - 2.2. Kesra
 - 2.3. Damme
 - 2.4. Harflerin Harekelerle Okunuşu
3. Cezm
4. Şedde
5. Tenvin
6. Med (Uzatma) Harfleri

III. KUR'ANIKERİM'İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA

1. Uzatan Elif ve Yerini Tutan Vav ile Ya
2. Yazılmadığı Halde Okunan Medler (Zamir)
3. Yazıldığı Halde Okunmayan Harfler (Cem'i Elifi)
4. Med (Uzatma İşareti)
5. Elif-Lam Takısı
 - 5.1. İdğam-ı Şemsiyye
 - 5.2. İzhar-ı Kameriyye
6. Hemze-i Vasl ve Hemze-i Kat'i
7. "Allah" Lafzı
8. Huruf-u Mukattaa
9. Vakıf ve Secavend

Tablo 1: DİB Kur'an Kursu Kur'an-ı Kerim ders programı

ÜNİTE	KONULAR	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
III. KUR'AN-KERİM'İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD	<p>III. KUR'AN-KERİM'İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tecvidin Tanımı, Amacı ve Önemi 2. Tecvidi Öğrenmede Öğreticiye (Fen-i Muhsin) Olan İhtiyaç 3. Uzatma (Med) ve Çeşitleri <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Medd-i Tabî 3.2. Medd-i Muftasıl 3.3. Medd-i Munfasıl 3.4. Medd-i Ârız 3.5. Medd-i Lâzım 3.6. Medd-i Lîn 4. Tenvin ve Sakin Nun 5. İhfa 6. İzhar 7. İklab 8. İdgamlar <ol style="list-style-type: none"> 8.1. İdgam-ı Mea'l-Gunne 8.2. İdgam-ı Bila-Gunne 8.3. İdgam-ı Misleyn 8.4. İdgam-ı Mütecaniseyn 8.5. İdgam-ı Mütakaribeyn 8.6. İdgam-ı Şemsiye 8.7. İzhar-ı Kameriye 9. Sakin Mim'in Okunuş Şekilleri 10. Kalkale 11. Ra'nın Hükümleri 12. Lafzatullah'taki lam harfinin Okunuşu 13. Sekte 	<p>Bu ünitenin sonunda öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel okumada tecvidin önemini kavrar. 2. Kur'an öğreniminde öğreticinin rolünü fark eder. 3. Med çeşitlerini söyler. 4. Med ve çeşitleri ile ilgili kuralları açıklar. 5. Med ve çeşitlerinin uygulamasını yapar. 6. Tenvin ve sakın nun'u tanıır. 7. İhfa, izhar ve iklabla ilgili tecvid kurallarını açıklar. 8. İdgam ve çeşitleri ile ilgili kuralları açıklar. 9. "Sakin mim" ile ilgili okunuş kurallarını açıklar. 10. Kalkale harflerini ve okunuş kuralını açıklar. 11. "Ra" harfinin hükümlerini açıklar. 12. "Lafzatullah"ı kuralına uygun olarak okur. 13. "Sekte" yapılacak yerleri kuralına uygun olarak okur. 	<p>Med çeşitlerinin uygulaması öğrenilen metinler üzerinde yaptırılacaktır.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Kazanım işlenirken öğretmen önce kendisi okunmalı veya meşhur bir okuyucudan örnekler dinletmelidir. <p>Öncelikte verilecek değer;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bilimsellik, • Kur'an'a saygı. <p>Öncelikte verilecek beceriler;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Harfleri mahreçlerine uygun olarak telaffuz etme, • Kur'an-ı Kerim'i tecvid kurallarına göre doğru ve güzel okuma, • Dinleme, • Taklit ve tekrar, • Uygulama, • Bilgi teknolojilerini kullanma.

Tablo 2: MEB 9. Sınıf Kur'an-ı Kerim ders programı

MEB. ÖĞRENME ALANI: OKUMA

10. SINIF

ÜNİTE	KONULAR	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR
I. KUR'AN KERİMİ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD	<p>I. KUR'AN-I KERİMİ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA: TECVİD</p> <ol style="list-style-type: none"> Harflerin Mahreçlerinden Telaffuzu <ol style="list-style-type: none"> Harflerin Harekeler (Üstün, Esre, Ötre) ile Okunuşu Harflerin Cezimli Okunuşu Harflerin Şeddelli Okunuşu Harflerin Med Harflerine Göre Okunuşu Okunuşu Özel Olan Kelimeler Vakf, İbtida, Vasıl Kur'an'daki Bazı İşaretler <ol style="list-style-type: none"> Vakıf (Durak) İşaretleri Secde İşareti Hizip, Cüz İşaretleri Kur'an Okuma Biçimleri: Tertil (Tahkik), Tedvir ve Hadr Hatalı Okuyuş (Lahn) Kur'an Tilâveti ve Kıraat İlmî ile İlgili Temel Kavramlar Kıraatler ve Kıraat İmamları 	<p>Bu ünitenin sonunda öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> Harfleri fonetiğine uygun olarak üstün, esre ve ötre ile telaffuz eder. Harfleri fonetiğine uygun olarak cezimli olarak okur. Harfleri fonetiğine uygun olarak şeddelli olarak okur. Harfleri fonetiğine uygun olarak med harfleri ile okur. Okunuşu özel olan kelimeleri bilir ve doğru telaffuz eder. Vakf, İbtida ve vasıl ile ilgili okuma kurallarını açıklar. Kur'an'daki bazı işaretleri tanıır. Öğrendiği tecvid kurallarını uygular. Kur'an okuma biçimlerini ayırır eder. Hatalı okuyuş hakkında bilgi sahibi olur. Kur'an tilâveti ve kıraat ilmi ile ilgili temel kavramları açıklar. Kıraatler ve Kıraat İmamları hakkında bilgi sahibi olur. 	<p>Öğrencilerin yüzünden ve ezber okumalarda öğrendikleri tecvid kurallarını uygulamaları ve gerekli düzeltmeleri yapmaları sağlanacaktır.</p> <p>5. Kazanım işlenirken; Hüd 41, Yusuf 11, Bakara 245, A'raf 69, Fussilet 44, Furkan 69 ayetlerindeki kelimelerin özel okunuşlarına da dikkat çekilecektir.</p> <p>7. Kazanım işlenirken Vakıf (Durak) İşaretleri, Secde, Hizb ve Cüz işaretlerine dikkat çekilecektir.</p> <p>11. Kazanım işlenirken fem-i muhsin, kâri, kurra, mehâric-i hurûf, tashûh-i huruf, dudak talimi, tilâvet, raf-u savt, hafd-u savt, temsilî okuma, kıraat, aşere-takrip, tayyibe imam, râvi ve tarik kavramları kısaca açıklanacaktır.</p> <p>12. Kazanım işlenirken kıraatler hakkında kısaca bilgi verilecek ve kıraat imamları ve râvilerinin isimleri belirtilecektir.</p> <p>Öncelikle verilecek değer;</p> <ul style="list-style-type: none"> Kur'an'a saygı, Bilimsellik, <p>Öncelikle verilecek beceriler;</p> <ul style="list-style-type: none"> Harfleri mahreçlerine uygun olarak telaffuz etme, Kur'an-ı Kerim'i tecvid kurallarına göre doğru ve güzel okuma, Dinleme, Taklit ve tekrar, Uygulama,

Tablo 3: MEB 10. Sınıf Kur'an-ı Kerim ders programı

ÜNİTE AÇILIMI	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR	ALANLAR ARASI İLİŞKİLER, YÖNTEM ÖNERİLERİ ve ÖRNEK ETKİNLİKLER
<p>1. Harfler</p> <p>1.1. Harflerin İsimleri</p> <p>1.2. Harfleri Müstakil Hâlde Tanıma</p> <p>1.3. Harfleri Başta, Ortada ve Sonda Tanıma</p> <p>2. Harekeleri Tanıma</p> <p>2.1. Üstün</p> <p>2.2. Esre</p> <p>2.3. Ötre</p> <p>2.4. Harflerin Harekelerle Okunuşu</p> <p>2.5. Kelime İçinde Harflerin Okunuşu</p> <p>3. Cezm ve Cezmli Kelimelerin Okunuşu</p> <p>4. Şedde ve Şeddeli Kelimelerin Okunuşu</p> <p>5. Tenvin ve Tenvinli Kelimelerin Okunuşu</p> <p>6. Med (Uzatma) Harfleri ve Kelime İçinde Okunuşu</p> <p>7. Zamir ve Okunuşu</p>	<p>Bu ünitenin sonunda öğrenciler;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an harflerini doğru tanıır. 2. Harfleri başta, ortada ve sonda tanıır. 3. Kur'an harflerinin isimlerini doğru söyler. 4. Üstün, esre ve ötreyi tanıır. 5. Harfleri harekelerle okur. 6. Kelime içinde harfleri harekelerle okur. 7. Cezmi tanır ve cezimli kelimeleri okur. 8. Şeddeyi tanır ve şeddeli kelimeleri okur. 9. Tenvini tanır ve tenvinli kelimeleri okur. 10. Uzatma harflerini (vav, ya, elif) tanır ve kelime içinde okur. 11. Zamiri tanır ve okur. 	<p>[1, 2] Öğretici harflerin şekli olarak doğru tanınmasını kitap üzerinde ve tahtada tekrarlar yaparak sağlamalıdır. Harfleri tanıyan öğrenciye harfin kelime başında, ortasında ve sonundaki yazılış şekilleri öğretilmelidir.</p> <p>[3] Öğretici Kur'an harflerinin isimlerini ve ağızdan çıkış yerlerini uygulamalı olarak göstermeli ve öğrencilere tekrar ettirerek belletmelidir.</p> <p>[4, 5, 6] Harflerin okunmasını sağlayan işaretler şekli itibarıyla tanıtarak harflerin seslendirilmesi yapılmalıdır. Harfler kelime içinde değişik hareke örnekleriyle gösterilerek öğrencilerin kelimeleri doğru okuyabilmesi gerçekleştirilmelidir.</p> <p>[7, 8, 9] Cezm, şedde ve tenvinin kelimelerin okunuşundaki işlevi anlatılarak cezim ile harflerin nasıl birbirine tutturulduğu, şeddeyle harfin önce tutturulup sonra tekrar okunduğu, tenvinin harfe kattığı sesin mahiyeti, örnekler ile tahtada gösterilmeli, her biri için ayrı ayrı ve karışık alıştırmalar yapılmalıdır.</p> <p>[10] Uzatma harfleri tanıtarak öğretici tarafından uygulamalı biçimde gösterilmelidir. Okumada en çok hata uzatmalarda yapıldığından uzatma harflerinin fonksiyonu alıştırmalarla pekiştirilmelidir.</p> <p>[11] Kelime ve harflerin sonuna bitişen zaminin okunuş durumları özenle öğretilmelidir.</p>	<p>☐ Bir Müslümanın günlük pratiklerine dikkat çekilerek Kur'an okumanın günlük hayata ilişkisi kurulabilir.</p> <p>[1-11] "Söz korusu", "sesli okuma" ve "birbirine okuma" yöntemleri kullanılabilir.</p> <p>[1-11] Üst kurdaki öğrencilerden alt kurların çalıştırılması için yardım alınabilir. Böylelikle öğrencilerin hem öğretirken öğrenmeleri hem de bilgilerin kalıcı olması desteklenmiş olacaktır. Ayrıca alt kur öğrencileri de akranlarıyla muhatap olmanın getireceği rahatlıkla daha hızlı ilerleyebileceklerdir.</p> <p>[5] Türkçe kelimeler tahtaya sesli harfleri eksik bırakılarak yazılır ve öğrencilerin eksik harflere rağmen kelimeleri okumaları sağlanır. Türkçenin bu özelliğiyle benzetme yapılarak hareketlerin kelimeye "ses" kazandırdıkları öğrencilere hissettirilir.</p>

Tablo 4: DİB Yaz Kur'an Kursu Kur'an -1 Kerim ders programı I.Kur

DİB KUR'AN-I KERİM ÖĞRENME ALANI: KUR'AN-I KERİM OKUMAYA GİRİŞ YAZ KUR'AN KURSU II.KUR

ÜNİTE AÇILIMI	KAZANIMLAR	AÇIKLAMALAR	ALANLAR ARASI İLİŞKİLER, YÖNTEM ÖNERİLERİ ve ÖRNEK ETKİNLİKLER
<p>1. Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Doğru Okuma (21. sayfa sonuna kadar)</p> <p>2. "Allah" Lafzi</p> <p>3. Vakıf</p>	<p>Bu ünitenin sonunda öğrenciler;</p> <p>1. Kur'an-ı Kerim'i 21. sayfanın sonuna kadar doğru okur.</p> <p>2. Allah lafzını Kur'an metni içerisinde doğru okur.</p> <p>3. Vakıf işaretlerini tanıyıp okurken uygular.</p>	<p>[1] Ders olarak verilen süre ve âyetler öğretici tarafından okunur ve öğrencilerin takip etmesi sağlanır. Daha sonra metinler öğrencilerden dinlenir. Öğrencilerin okurken yaptıkları hatalar öğretici tarafından düzeltilir.</p> <p>[2] Lafzullahın kalın ve ince okunduğu yerler öğretici tarafından tarif edilir. Okunan metinlerde öğrencilerin lafzullahı doğru okumaları sağlanır.</p> <p>[3] Vakıf kelimesinin ne anlama geldiği açıklanır. Vakıf yapmanın anlam açısından önemi vurgulanır. Vakıf kaideleri uygulamalı olarak öğrenciyeye öğretilir.</p> <p>! Tecvüt ile ilgili kuralları, öğrencinin özellikle yüzünden okurken uygulaması sağlanmalıdır.</p>	<p>☐ İslâm bilgi kaynakları içinde Kur'an'ın asıl yeri dolayısıyla tüm diğer alanlar bu öğrenme alanıyla ilişkilendirilmelidir.</p> <p>[2] "Not alarak okuma" yöntemine başvurularak öğrencilerden Kur'an metni içerisindeki Allah lafızlarını bulmaları ve kurşun kalemle altını çizmeleri istenir. Ardından "sesli okuma" yönteminden faydalanılarak öğrencilerin metin içinde Allah lafzını doğru okuyup okumadıkları denetlenir.</p> <p>[3] Öğrencilerden okuyacakları kısımdaki vakıf işaretlerini farklı renklerde kalemlerle –birbirleriyle aynı olanlar aynı renkte olacak şekilde- işaretlemeleri istenir. Ardından yüzünden okuma esnasında bu işaretlere dikkat etmeleri hatırlatılır. Böylece farklı vakıf çeşitleri de hissettirilir.</p> <p>! Vakıf uygulamasının ve vakıf çeşitlerinin öğrenci tarafından algılanmasını kolaylaştırmak üzere Türkçedeki noktalama işaretleriyle benzetime yapılabilir.</p>

Tablo 5: DİB Yaz Kur'an Kursu Kur'an-ı Kerim ders programı II.Kur

DİB KUR'AN-I KERİM ÖĞRENME ALANI: CAMİLERDE KUR'AN ÖĞRETİMİ KURSU PROGRAMI I.KUR

ÜNİTE	SAAT	KONULAR	AÇIKLAMALAR
KUR'AN-I KERİM OKUMAYA GİRİŞ	8	<p>2. Harfler ve Harekeleri Tanıma</p> <p>a. Harflerin İsimleri</p> <p>b. Harekeler</p> <p>c. Kelime İçinde Harflerin Okunuşu</p>	<p>a. Öğretici harflerin şekil olarak doğru tanınmasını sağlamalıdır. Harfleri tanıyan kursiyere harfin kelime başında, ortasında ve sonundaki yazılış şekilleri öğretilmelidir. Ayrıca, öğretici Kur'an harflerinin isimlerini ve ağızdan çıkış yerlerini uygulamalı olarak göstermeli ve öğrencilere tekrar ettirerek belletmelidir.</p> <p>b. Harflerin okunmasını sağlayan işaretler şekil itibarıyla tanıtılarak harflerin seslendirilmesi yapılmalıdır.</p> <p>c. Harflerin hareketlerle kelime içinde değişik örneklerle gösterilerek öğrencilerin kelimeleri doğru okuyabilmesi gerçekleştirilmelidir.</p>
	2	3. Cezm ve Cezm'li Kelimelerin Okunuşu	Cezm ve Cezm'li kelimelerin okunuşundaki işlevi anlatılarak <u>cez</u> m ile harflerin nasıl birbirine tutunulduğu örnekler ile tahtada gösterilmeli, her biri için ayrı ayrı ve kaşık alıştırmalar yapılmalıdır.
	2	4. Şedde ve Şedde'li Kelimelerin Okunuşu	Şedde ve şedde'li kelimelerin okunuşundaki işlevi anlatılarak şeddeyle harfin önce tutturulup sonra tekrar okunduğu örneklerle tahtada gösterilmeli, her biri için ayrı ayrı ve kaşık alıştırmalar yapılmalıdır.
	2	5. Tenvin ve Tenvin'li Kelimelerin Okunuşu	Tenvin ve tenvin'li kelimelerin okunuşundaki işlevi anlatılarak <u>ten</u> vin'in harfe kattığı sesin mahiyeti örnekler ile tahtada gösterilmeli, her biri için ayrı ayrı ve kaşık alıştırmalar yapılmalıdır.
	2	6. Med (Uzatma) Harfleri ve Kelime İçinde Okunuşu	Uzatma harfleri tanıtılarak öğretici tarafından uygulamalı biçimde gösterilmelidir. Okumada en çok hata uzatmalarda yapıldığından uzatma harflerinin fonksiyonu alıştırmalarla pekiştirilmelidir. Kur'an metni içerisinde bulunan <u>med</u> ler öğretici tarafından uygulamalı olarak okunur. Kursiyerlerin de doğru bir şekilde okumaları istenir.
	9	7. Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Okuma Alıştırmaları	Ders olarak verilen sure ve ayetler öğretici tarafından okunur ve kursiyerlerin takip etmesini sağlanır. Daha sonra metinler öğrencilerden dinlenir. Öğrenciler okurken yaptıkları hatalar öğretici tarafından düzeltilir.

Tablo 6: DİB Cami dersleri Kur'an-ı Kerim ders programı I.Kur

DİB KUR'AN-I KERİM ÖĞRENME ALANI: CAMİLERDE KUR'AN ÖĞRETİMİ KURSU PROGRAMI İLKUR

ÜNİTE	SAAT	KONULAR	AÇIKLAMALAR
KUR'AN-I KERİM'İ DOĞRU VE GÜZEL OKUMA	1	1. Zamir	Kelime ve harflerin sonuna bitişen zaminin okunuş durumları özenle öğretilmelidir.
	1	2. Sakin Nun ve Tenvine Ait Hükümler ve Uygulamaları (İhfa, İzhar ve İklab)	Sakin nun ve tenvine ait hükümler tanıtılır. İhfa, İzhar ve İklab ile ilgili konular ile ilgili bilgiler verilir. Kur'an-ı Kerim üzerinde uygulaması sağlanır.
	1	3. "Allah" Lafzı	Lafzatullahın kalın ve ince okunduğu yerler öğretici tarafından tarif edilir. Okunan metinlerde öğrencilerin Lafzatullahı doğru okumaları sağlanır.
	1	4. Vakıf	Vakıf kelimesinin ne anlama geldiği açıklanır. Vakıf yapmanın anlam açısından önemi vurgulanır. Vakıf kaideleri uygulamalı olarak öğrenciye öğretilir.
	1	5. İdgam ve Uygulaması (Maal Gunne ve Bila Gunne)	İdgam-ı Meal Gunne ve İdgam-ı Bila Gunne tanıtılır. Kursiyerlerin uygulaması sağlanır.
	1	6. Ra Harfinin Okunuşu	"Ra" harfinin okunuşu hakkında bilgi verilir. Kursiyerlerin uygulaması sağlanır
	20	7. Kur'an-ı Kerim'i Yüzünden Doğru Okuma (1. ve 2. cüz)	Belirtilen metnin kursiyerler tarafından doğru bir şekilde okunması sağlanır. Yapılan yanlışlıklar öğretici tarafından birebir düzeltilir.

Tablo 7: DİB Cami dersleri Kur'an-ı Kerim ders programı II.Kur

4. KUR'AN OKUYABİLMENİN İSTATİSTİKSEL DURUMU

Ülkemizdeki Kur'an okuyabilenlerin genel durumu için son yıllarda yapılan 2 anketteki ilgili kısımların istatistiki bilgileri aşağıda sunulmuştur.

4.1. "Kur'an'ın Anlamı ile Buluşmak" Araştırması

Zinde Sosyal Gelişim Derneği tarafından Kur'an-ı Kerim okunması ile ilgili Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi (ANAR)'ne kamuoyu anketi yaptırılmıştır.

19-22 Ekim 2007 tarihleri arasında yapılan "Kur'an'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması'a göre Türk halkının yüzde 38'i Kur'an'ı Arapçasından okumasını biliyor, yüzde 62'si ise Kur'an okumasını bilmiyor (ANAR, 2007: 103-124)

4.2. Türkiye'de Dini Hayat Araştırması

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 15 Mayıs -20 Eylül 2013 tarihleri arasında Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) yaptırdığı "Türkiye'de Dini Hayat Araştırması" na göre nüfusunun yüzde 99,2'si Müslüman olan Türkiye'de nüfusun yüzde 41,9'u Kur'an'ı Arapçasından okuyabildiğini söylemiş,yüzde 57'si ise Kur'an-ı Kerim'i Arapçasından okumayı bilmediklerini söylemiştir. Bir diğer sonuca göre: Kur'an-ı Kerim'i Arapçasından okumayı öğrenmeyi isteyen kişi oranı, Yüzde 74 tür. (TÜİK 2013: 89, 93)

II. BÖLÜM

ELİFBA ÖĞRETİMİ ve STANDARDİZASYONU

1. KUR'AN ÖĞRETMENİN ÖNEMİ

Kur'an-ı Kerim İslam dininin temel kaynağıdır. İslam toplumlarının temel referansı olan Kur'an-ı Kerim indirilişinden itibaren tüm Müslümanların başucu kitabı olmuştur. Kur'an-ı Kerim'in dili, anadilleri ne olursa olsun Müslümanları birleştiren ana unsurdur. Kur'an-ı Kerim'in gerek lafız yönüyle, gerekse anlamca öğrenilmesi esastır.

Kur'an-ı Kerim'in dili Arapçadır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim metninin doğru bir biçimde okunabilmesi için de öncelikle Arap alfabesinin ve okuma kaidelerinin öğrenilmesi gerekir. Bu sebeptendir ki, her Kur'an okuyucusunun, Kur'an'ı okurken dilini hata(lahn)dan koruması gerekir. Kıraat bilginleri ilâhi kelâma yakışır bir tarzda Kur'an'ın kelime ve harflerinin nasıl telaffuz edileceğine dair ölçüleri belirlemişlerdir. Bu itibarla her akl-ı selim sahibi Kur'an okuyucusu, bu konuda bir dayanağı olmadan, belli-belirsiz ortaya atılan sözlere değil, konunun uzmanı olan âlimlerin eserlerinde tespit ettikleri usul ve kaidelere uymalıdır.

Kur'an-ı Kerim'in, tarihsel süreç içinde diğer Arapça metinlerden farklı olarak kendine özgü bir okunma biçiminin oluştuğu bilinmektedir. Türkler de ilk dönemlerden beri Kur'an-ı Kerim'i, Arapçanın fonetik yapısı ve tecvit kuralları çerçevesinde ortaya çıkan bu kendine özgü okunuş biçimine bağlı kalarak okuya gelmişlerdir. Buna göre Kur'an'ın okunmasına talip olanlar, O'nun okunuşu ile ilgili teknikleri ve kuralları, uygulamalı bir biçimde öğrenmekte, Kur'an-ı Kerim'i doğru ve güzel bir şekilde okumakla yükümlü olmaktadır. Bu anlamıyla okuma, yazıyı çözüp seslendirme çabasıdır ki bu beceri elifbâ cüzleri ile kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim 'i fasih bir Arapça ile indirmiştir. Kur'an-ı Kerim'in Arapça indirildiği kendisinde toplam on ayrı yerde (Yusuf, 12/2; Ra'd, 13/37; Nahl, 16/103; Şura, 42/7; Zuhruf, 43/3; Zümer, 39/28; Fussilet, 41/3 ; Ahkaf, 46/12) Arapça

olduğunu ifade eden ayetlerden sadece mananın değil, elfazının da Kur'an kavramının içeriğine dahil olduğu açık ve kesin bir şekilde anlaşılmaktadır.

Bir ayeti kerimede :“Şüphesiz O, alemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Onu Ruh'u'l-emin (Cebrail), uyarıcılardan olasın diye, senin kalbine apaçık Arap diliyle indirdi.” (Şuara Sûresi, 192-195) buyrulmakta, diğer bir ayeti kerimede ise “Böylece biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik.” (TâHâ Sûresi, 113) buyrulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'i doğru okuyabilmek önemlidir. Örneğin namazın farzlarından biri “Kıraat”tır. Namaz ibadetinin geçerli olması kıraatın düzgün olmasına bağlıdır. Bu durum Kur'an-ı Kerim'in yüzünden doğru okunmasının önemli olduğunu gösterir. Bundan dolayı Hz.Muhammed'den günümüze tüm Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'i indirildiği biçimde, harflerin telaffuz şekilleri ve tecvid kurallarına uygun öğrenmeye ve okumaya dikkat etmişlerdir. Müslüman bireylerin Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma becerilerini geliştirmek için modern eğitim-öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanılması kaçınılmazdır. İbadet ve dini törenlerin ayrılmaz parçası Kur'an-ı Kerim'dir. İbadetlerin istenilen şekilde yerine getirilebilmesi için Kur'an-ı Kerim'in tecvid kurallarına uygun olarak okunması, bazı sûre ve ayetlerin ezberlenmesi de gerekmektedir. Kur'an öğrenmenin önemine paralel olarak öğretmekte bir o kadar önem arz etmektedir.

2. KUR'AN ÖĞRETİMİNDE DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

Eğitimde, temel ne kadar sağlam atılırsa o kadar kaliteli ve kalıcı bir sonuç alınır. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim öğretiminin temeli olan elifbâ öğretimine çok önem verilmesi gerekir. Burada sağlanan başarının Kur'an-ı Kerim'in diğer öğretim aşamalarına olumlu etkileri olacaktır. Fakat yapılacak hataların da telafisi zor sonuçlarının da olacağı asla unutulmamalıdır.

İyi bir öğretim için beş temel unsur vardır (Yılmaz, 2016: 48);

1. Öğretmen / Öğretici / Hoca
2. Yöntem ve Teknikler / Metotlar
3. Program / Müfredat
4. Kitap / Araç-Gereç / Materyal
5. Mekan

Elifbâ öğretiminden arzu edilen başarının elde edilememesinin çeşitli sebepleri vardır. Bu sebepler kısaca izah edilmeye çalışılacaktır.

2.1. Alan Bilgisi

Elifbâ öğretiminden arzu edilen başarının elde edilememesinin temel etkenlerden biri alan bilgisi eksikliğidir. Öyle ki, elifbâ eğitimi veren öğretmenlerin çoğu bu noktada ciddi sıkıntılar çekmektedir. İmam-Hatip liselerinde verilen Kur'an eğitiminin ihtiyacı karşılamaması, İlahiyat fakültelerinde Kur'an-ı Kerim öğretim teknikleri dersinin olmaması ve müfredattan kaynaklanan nedenlerden dolayı öğretmenler, yeterli alan bilgisine sahip olamamaktadır. Bu durumun sonucu olarak mezkur okullardan mezun olup din görevlisi olmak için DİB tarafından yapılan yeterlilik mülakatlarında yetkililer tarafından Kur'an okuma kategorisinde başarı seviyesi düşük bulunmaktadır. Kur'an öğretiminin kaideleriyle ilgili yeterli ölçüde doğru bilgiye sahip olmayan öğretici, meslektaşları ile sürekli çatışma ve tartışma yaşamaktadır. Sağlam bir alan bilgisine sahip olmak ve uygulama esaslarını bilmek problemi çözüme kavuşturmanın en önemli ayağıdır.

2.2. Yöntem Bilgisi

Bilindiği gibi öğretim yöntemi; öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tekniklerin, işlenecek konunun, araç, gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlenerek hizmete sunulmasında izlenen bir öğretme yoludur. Ayrıca öğretim tekniği; öğrencilere belli bir içeriği sunmada, öğretim tekniklerinin düzenlenmesinde izlenen özel bir yoldur (Aydın, 2004: 14).

Kur'an öğretim ve yöntemlerinin neler olduğu hususunda genel geçer bir metodun varlığından söz etmek mümkün değildir. Belli ilke ve esaslara dayalı, fakat daha çok herkesin kendi yöntemini uygulayarak Kur'an öğrettiği bilinmektedir. Günümüzde insan zihninin öğrenmeyi nasıl gerçekleştirdiği çok net bir şekilde ve örnekleriyle önümüze gelmektedir. Talebeye alışılmış metotla öğretmek yerine, onun öğrenme, anlama, algılama, muhafaza etme becerisine uygun usul ve esaslar tavsiye edilmelidir.

Bir çok Kur'an öğreticisi öğretim metotları konusunda yeterli olmadığını söylemekte ve bunu vurgulamak için, kara düzen / geliş güzel okutuyoruz, deneme yanılma yoluyla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz veya "hocalarımızdan ne gördüysek öyle uygulamaya çalışıyoruz" şeklindeki görüşler beyan etmektedir. Kur'an okunması için belli esaslar olduğu gibi öğretilmesinde de belli esaslara dikkat edilmeli, bir metot dahilinde Kur'an 'ı Kerim öğretilmelidir.

2.3. Kitap ve Materyal Durumu

Kur'an-ı Kerim öğretimi öncelikle elifbâ öğretimi ile başlar. Kur'an-ı Kerim'i okuma, yazıyısını çözüp seslendirme becerisi elifbâ cüzleri ile kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 1972 yılından itibaren Kur'an öğrenimi için bu güne kadar dört ayrı elifbâ kitabı hazırlamış ve Kur'an kurslarında ve camilerde bu elifbâların kullanımını mecburi tutmuştur. İlk ve orta öğretim de Kur'an-ı Kerim ders kitaplarının devlet tarafından ücretsiz verilmesinin ardından Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2012 yılından itibaren de elifbâ kitapları öğrencilere ücretsiz verilmektedir. Öğrencilerin kendi imkanlarıyla temin ettikleri özel yayınevleri ve dini cemaatler/guruplar tarafından hazırlanan elifbâlar da kullanılmaktadır. Kurslarda elifbâ kitapları ücretsiz verilmesine rağmen öğrenciler farklı elifbâlar tercih edebilmektedirler. Bunun başlıca sebeplerinden biri DİB'nin elifbâlarında eğitim yaşı ve eğitim süresi göz ardı edilerek tek tip elifbâ kitabının olmasıdır. Sebeplerden biri de elifbâların eğitim dönemi başında dağıtımının yetiştirilemeyip geciktirilmesidir.

Elif cüzünün Kur'an öğrenmeye giriş ders kitabı olarak kullanıldığını düşünürsek, ders kitabının öğretme-öğrenme sürecinin vazgeçilmez görsel araçları arasında olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ise her öğrencinin önünde elifbâ cüzü olması ve her öğrencide aynı olması gereklidir. Çünkü her konuda olduğu gibi ilk okuma-yazma öğretiminde de konunun görselleştirilmesi, öğreticinin tahtada yapacağı izahlardan her öğrencinin eşit yararlanabilmesi ancak bu şekilde olabilir.

Elifbâ kitabı o kadar önemlidir ki, iyi hazırlanmış bir elifbâ ile yapılan öğretimde hocanın ve öğrencilerin bile farkına varmadan düzenli ve verimli bir eğitim elde edilebilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı özellikle son yıllarda yaz Kur'an kurslarındaki eğitime büyük önem vermektedir. Dini bilgiler alanında özel kitaplar hazırlanmasına rağmen Kur'an öğretimi için kullanılan elifbâlarda maalesef bir çalışma yapılmamıştır. 1972 yılında hazırlanan "Kur'an Okumaya Giriş" isimli elifbâ 2006 yılında da 58. baskısını yapmıştır. Günümüzde DİB'nin içerik ve sistem olarak birbirine çok benzerlik arz eden üç çeşit elifbâ yayını bulunmaktadır. Bu elifbâlar büyük-küçük herkese ve 8 aylık uzun süreli kış kursları ile 9 haftalık kısa süreli kurslarda da aynı elifbâ okutulmaktadır. Okutulan elifbâların hedef kitlesine göre çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi icap etmektedir.

Kur'an okumayı öğrenmek için gerekli olan Arap alfabesini öğrenmede uzun yıllar kullanılan elifbâ cüzleri dil öğretimindeki değişiklikler dikkate alınmaksızın yenilenmeden basılmaya devam ettirilmektedir. Ülkemizde Kur'an öğretimine kullanılan elifbâların içeriği birbirleriyle çok benzer olup uygulamada tamamen din görevlilerinin kendi beceri ve gayretleri çerçevesinde yürütülmektedir. Ayrıca elifbâ kitabının içeriğinde Kur'an okumasını öğretmek için gerekli konuların iyi belirlenememesi sebebiyle yetersiz, eksik ya da gereksiz konuların olması, konunun öğrenci seviyesine uygun izah edilememesi gibi hususlar arzu edilen verimin alınmasını engelleyen bir durumdur. Ülkemizde ve dünyada eğitim-öğretimde gelişmeler yaşanırken din eğitimi bunlardan geri kalmamalıdır. Arap harflerinin öğretiminde kullanılan elifbâ kitapçığı modern yöntemlerle, Yaz Kur'an kurslarına gelen öğrenci profili göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Bu konuda Arap dilinin konuşulduğu ülkelerde harf veya kelime öğretiminde kullanılan kitapçıklarından da faydalanılabilir.

Türkiye genelinde Yaz Kur'an kursları öğretim ortamı olarak genelde camilerde yapılmaktadır. Bununla birlikte Kur'an kurslarından da bu amaçla faydalanılmaktadır. Camilerdeki geniş alanlardaki öğretim ortamı öğrenmeyi ve disiplini zorlaştırmakta, farklı araç-gereç kullanımına kısıtlı izin vermektedir. Öğreticilerin TV, bilgisayar, VCD gibi görsel ve işitsel materyal kullanımı da hem mekanın özelliği hem de materyal kısıtlılığı sebebiyle çok az kullanılabilir.

Yaz Kursları ile ilgili ciddi problemlerden birisi de, öğrenci sayısının çokluğu nedeniyle ortaya çıkan karmaşadır. Özellikle tek görevlisi bulunan camilerde zaman zaman bir sınıftaki öğrencilerin sayısı 30-40'ı bulmakta, klasik yöntemle birebir öğrenciyle ilgilenildiğinde 45 dakikalık bir derste öğrenci başına ayrılan zaman birkaç dakika olmaktadır. Ayrıca bir öğrenciyle ilgilenildiği esnada ise sınıfta gürültü oluşmakta, diğer öğrencilere sıranın gelmesi için çok bekleme gibi problemler ortaya çıkmaktadır. Yaz Kur'an Kursu döneminde daha fazla öğrenciye faydalı olabilmek için, toplu eğitimden yararlanılması ile öğrenci başına ayrılan zaman dilimi artırılabilir. Bunun için toplu eğitime göre materyaller hazırlanması gerekmektedir. Ders kitaplarının sesli ve görüntülü materyallerle desteklenmesinin büyük faydalar sağlamaktadır.

Olası Kitap ve Materyaller;

1. Kitap

- 1.1.Öğrenci elifbâ kitabı
- 1.2. Öğrenci alıştırma elifbâsı
- 1.3. Yazı defteri ve yazı elifbâsı
- 1.4. Öğretici kılavuzu

2. Ses ve görüntülü materyal

- 2.1. Cd, Vcd, Kaset
- 2.2. Konuşan Kalem
- 2.3. Posterler
- 2.4. Projeksiyon ve bilgisayar
- 2.5.İnteraktif Programlar

3. puzzle, yapboz vb. çeşitli oyuncaklar

Materyal kullanımının önemi ve sağladığı başlıca yararlar;

- İnsan zihni ne kadar gelişirse gelişsin, soyut olan nesnelere, varlıkları veya sözel yolla anlatılan bilgileri somutlaştırmakta zorluk çeker.
- insanların hakkında fazla bilgiye sahip olmadıkları bir nesne veya olayı, sadece kendilerine verilen sözel bilgilerle, zihinlerinde canlandırmaları oldukça zordur.
- Öğretim materyalleri deney, örnek, şema, şekil, tablo gibi yöntemlerle bilgiyi somutlaştırarak öğrenmeyi kolaylaştırır. Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- İçeriği tutarlı şekilde sunma imkanı verir. Öğretmenler çoğu zaman aynı dersi birden fazla şubede anlatmak zorunda kalmaktadır.Bu tür durumlarda, her sınıfta öğrencilere verilen bilgilerin, örneklerin ve açıklamaların mümkün olduğunca birbirine benzer ve eşdeğer olması gerekir.
- Tekrar tekrar kullanabilme imkanı verir. Örneğin poster veya projeksiyon kullanan bir öğretmen, her sınıfta yeniden tahtaya yazmadan

fazladan madde ve malzeme harcamak zorunda kalmadan bu malzeme ve materyalleri öğrencilere uzun yıllar öğretim aracı olarak kullanılabilir

- İçeriği basitleştirme Bazı durumlarda öğrencilere sözel olarak anlatılan içerik onlar için son derece karmaşık olabilir. Bu tür durumlarda basit bir şekil veya model ile rahatlıkla anlatılabilecek bir konunun öğrencilere sözel yolla kavratılmasında güçlük çekilir.

Araç-gereçlerin öğretime sağladığı yararların yanı sıra öğretmene sağladığı yararlar da vardır:

- Açıklamalar için harcadığı zaman azalır.
- Tahta kullanımı için harcanan zamandan tasarruf sağlar.
- Farklı türde öğrenen öğrencilere çok farklı şekillerde içeriği sunma / çok sayıda örneği daha kısa sürede sunma imkanı olur.
- Poster kullanımında projeksiyon hazırlamak için zaman harcamaya gerek kalmaz
- Daha kaliteli çizimler, çizim için için harcanan vakitten tasarruf sağlar.
- Etkinlikleri/görselleri/ şemaları istediği kadar tekrar imkanı.

Öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenir ve geç unuturuz. En iyi öğrendiğimiz şeyler kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeylerdir. Öğrendiğimiz şeylerin çoğunu gözlerimizin yardımı ile öğrenebiliriz. En iyi öğretim, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru giden öğretimdir. Bu hedefleri sağlamak için materyal kullanımına önem verilmelidir.¹

2.4. Eğitim Süreleri - Sürenin Kısa Olmasının Önemi

Elifbâ eğitiminin en çok verildiği yaz kurslarına iki ay boyunca katılan öğrenciler kısa sürede Kur'an okumayı öğrenemediğinden kurs sonuna doğru az bir öğrenci elifbâ cüzünü ancak bitirebilmekte ve çok azı Kur'an okumaya başlamaktadır. Araya okulun girmesiyle birlikte Kur'an okumaya geçen çocuklar da Kur'an okumayı unutmaktadırlar. Bu nedenle daha kısa sürede Arapça okumayı öğretecek yöntemler bulunmalı ve konuyla ilgili olarak bilimsel araştırmalar yapılmasına gereksinim duyulmaktadır. Ayrıca öğrenciler bir an önce Kur'an okumaya başlamalı ki ardından da

¹ Detaylı bilgi için bkz. Web:<http://egitimcbuedutr.wixsite.com/cbuegitim/materyal> (erişim: 25.04.2017)

kurs bitmeden Kur'an okumanın ayrılmaz parçası olan tecvit öğretilmelidir. Elifbâ kitabında derslerin gereğinden fazla olması sürenin uzamasına neden olmaktadır. Eğitim sürelerinin uzaması, öğrencilerde ümitsizliğe sebep olmakta; onların kendilerini bu alanda yeteneksiz görmelerine yol açmaktadır. Özellikle öğrenciler için "Kur'an-ı Kerim 'i usulüne uygun olarak okumanın, çok zor olduğu" yönünde bir ön yargının oluşmasına neden olabilmektedir. Kur'an öğrenmenin kolay ve kısa sürede öğretilmediği takdirde, öğrencilerin, Kur'an'ı usulüne uygun olarak okumayı öğrenme konusundaki isteklerinin sönmesine neden olmaktadır. Öyle ki pek çoğunun daha işin başında bu eğitime devam etmekten vazgeçtiği görülmektedir.

Halen yaz Kur'an kurslarında da 8 ay ve 32 hafta süreli eğitimi olan bir eğitim yılı içinde faaliyet gösteren Kur'an kurslarında kullanılan elifbâlar kullanılmaktadır. Bunun yerine daha kısa (mesela 10 dersten oluşan) "Yaz Kursu Elifbâsı" hazırlanmalıdır.

Kış döneminde faaliyet gösteren Kur'an kurslarında süre sıkıntısı olmadığından burada dersler daha uzun işlenebilir, bol bol alıştırma yapılabilir. Fakat üçer haftalık dönemlerden oluşan 9 haftalık yaz Kur'an kurslarında süre sıkıntısı yaşanmaktadır. Hedef kitlesi farklı olan yaz kursları için daha çabuk, daha etkin ve kısa sürede Kur'an öğretimi için özel elifbâ çalışmaları yapılmalıdır. Çeşitli nedenlerden dolayı öğrencilerin bir çoğu bu sürenin tamamında kursa devam edememektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Genel Müdürlüğü'ne ait Yaz Kur'an Kursları'nda son üç yılda okuyan öğrenci sayılarını bakıldığında yıllık 3-4 milyonu bulmaktadır (DİB, 2015). Bu durum Türk halkının dine olan ilgi ve bağlılığını göstermektedir. Buna karşılık 50 yılı aşkın bir zamandır hizmet veren (Başkurt, 2007: 127). Yaz Kur'an Kursları için ihtiyaç duyulan Kur'an öğretim programlarının geliştirilememiş olması bu ilgi ve beklentinin karşılanamamasına neden olmuştur.

Yetişkinlerde de durum farklı değildir. Çalışma hayatı içinde işten çıkarak kursa gelen yetişkinlerde uzun süre kursa katılamamaktadır. Sürenin uzaması devamsızlıkları beraberinde getirmekte ve dersler arasında bilgi kopukluğuna sebep olmaktadır. 150 saat düzenlenen kurslarda temel bilgiler ve Kur'an dersleri verilmektedir. Kur'an'ın nazil olmaya başladığı zamanlarda ona muhatap olanlar büyük oranda yetişkinlerdir. Dolayısı ile Kur'an eğitimine tabi tutulanların ilk olarak yetişkinler olduğunu unutmamak gerekir.

2.5. Kendi Kendine Kur'an Öğrenme

Kur'an öğretimi, alanın uzmanları tarafından teorik ve pratik eğitim şeklinde ikiye ayrılmıştır. Esasen bu ayırım, Kur'an eğitiminin bölümlerini, farklı seviyelerini gösteren bir mahiyet arz etmemektedir. Bu ayırımın temel amacı, Kur'an eğitiminin temel özelliklerine vurgu yapmaktır. Buna göre Kur'an eğitiminin teorik/kitabî bilgilerini kişiler büyük oranda çalışarak/araştırarak kendileri edinebilmektedir. Meselâ harflerin her birinin mahrecinin neresi olduğu, sıfatların sayısı ve özelliklerinin neler olduğu konusu ile tecvidin diğer konuları kitaplardan öğrenilebilmektedir.

Kur'an tilâvetiyle ilgili birtakım bilgilerin teorik olarak öğrenilmesinin yanı sıra bu bilgilerin pratikte nasıl uygulanacağı meselesi kişinin tek başına üstesinden gelebileceği bir konu değildir. Çünkü bu eğitimin iki unsuru vardır. Birincisi bilgi, ikincisi uygulamadır. Bilgi öğrenilebilir, uygulama ise göze ve kulağa hitap eder. Zira bir harfin mahrecini ve sıfatlarını kitaplardan öğrenen bir kişinin, sadece okuduklarından hareketle, söz konusu harfin sesini doğru bir şekilde telaffuz etmesi mümkün gözükmemektedir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun olarak tilâvet edilebilmesi, ancak Kur'an eğitiminin merkezinde olan fem-i muhsin sahibi bir hocadan sağlanabilir. Uygulama aşamasında temel unsur teknik materyallerden önce, hocadır. Kaset, CD ve internet ortamı ikinci derecededir. Yalnızca teknik ortamda alınan Kur'an eğitiminde yanlış ses ve telâffuz ihtimali çoktur. Bunu önlemek için önce hoca, sonra ek destek olmak üzere materyal gelir.

3. ARAP YAZISININ VE ELİFBÂNIN TARİHİ

Kur'an-ı Kerim ilahî bir kelim olmakla birlikte ilk muhataplarının dili olan Arap harflerinden oluşmaktadır. Arap alfabesi Kur'an-ı Kerim'in inzalından önce de kullanılıyordu. Bu sebeple Arap harflerinin şekline, sıralamasına bir kutsallık atfedilmemelidir. Kelimelerin yapı taşı harfler olduğu için Arap alfabesinin ve harflerin sıralanmasının oluşum sürecine yer verilmiştir.

3.1. İlk Dönem Yazının ve Alfabenin oluşumu

Arapça harflerin ve kelimelerin okunuşunu öğreten kitaba elifbâ denir. Elifbâ cüzü, Arap alfabesinin ilk iki harfinden (Elif + Bâ) ismini almıştır. İlk elifbâ cüzünün kim tarafından hazırlandığı bilinmemekle birlikte elifbâ cüzünün İslam'ın ilk yıllarında Hz. Ali tarafından düzenlendiği söylenmektedir (Binbaşıoğlu, 1992: 7-9). Fakat bu hususu gösteren somut bir belge bulunmamaktadır.

Önceleri “müsned” dedikleri Güney Arabistan yazısını kullanan Araplar, muhtemelen III. yüzyılın sonlarından veya IV. yüzyılın başlarından itibaren, Ârâmî yazısından geliştirilmiş olan Nabatî alfabesinden faydalanarak düzenledikleri yirmi iki harfli alfabeyle kullanmaya başladılar. Elifbânın biri başlangıçtan hicrete, diğeri hicretten günümüze kadar devam eden iki dönemi vardır. Birinci dönemde, Nabatîler’den alınan alfabeyle Arap diline has olan bazı sesleri karşılamak için önceleri noktasız kullanılan (غ، ظ، ض، ذ، خ، ث) harfleri ilâve edilmiş, ancak böylece sayıları yirmi sekize çıkarılan harflerin ebced tertibindeki dizimi değiştirilmeyerek diğer Sâmi alfabelerde de ortak olan orijinal sıra aynen korunmuştur. Bazı dilcilerin sayıyı yirmi dokuza ulaştırdığını kabul ettikleri “lâmelif”in (لا) ise VI. yüzyılda Tamaralıları’dan alındığı sanılmaktadır (Ertem, 1995: 11/42).

Ebced tertibi şöyledir.

أَبْجَدُ هَوَزُ حُطِّي كَلَمَنْ سَعَفَسُ قَرَشَتْ تَخَذُ ضَنْظَغِلًا

ا، ب، ج، د، هـ، و، ز، ح، ط، ي، ك، ل، م، ن، س، ع، ف، ص، ق، ر، ش، ت، ث، خ، ذ، ض، ظ، غ، لا

Ebced, aslında alfabedeki harflerin kolaylıkla hatırd tutulmasını sağlamak için eski dönemlerde geliştirilmiş bir formül olup gerçekte bir anlamı bulunmayan kelimelerinin ilki “ebced” şeklinde okunduğu için bu adla anılmıştır. Bu formülde yer alan kelimeler şunlardır: ebced (أبجد), hevvez (هوز), hutî (حطي), kelemen (كلمن), sa‘fes (سعفس), karaşet (قرشت), sehaz (تخذ), dazağ (ضظغ). Türkçe’de bu tertibin son kelimesi, ayrı bir rakam değerine sahip olmayan lâmelif (لا) ile bitirilerek dazığlen (ضظغلا) şeklinde söylenmektedir. Mağrib Müslümanları ise sa‘fes, karaşet ve dazağ kelimelerini sa‘fad (صعفض), karaset (قرست) ve zağaş (ظغش) şeklinde söylemektedirler (Uzun, 1994: 10/69). cümleler aynı mı alındı, yoksa değiştirildi mi? Üç kelimedenden fazla alıntı tırnakla verilir.

Hemen her alfabedeki harflerin çok eskiden beri rakam olarak birer karşılığının bulunduğu, bir başka deyişle harflerin rakam yerine de yazıldığı bilinmektedir. Ebced Arap alfabesindeki harf sayı sistemidir. “Ebced hesabı” denilen ve Arap alfabesinin ebced tertibindeki sırayla harflerinin sayı değerleri vardır (Ek 3). Latin → Yunan → Fenike yoluyla Sâmi alfabelere dayanan yeni Türk alfabelerinde de ebced tertibinin izleri görülmektedir (Ek 3).

Hız. Peygamber devrinde de kullanılan ebced tertibi, Emevî Halifesi Abdülmelik b. Mervân zamanında (685-705) değiştirilerek yerine Nasr b. Âsım ile (ö. 89/708)

Yahyâ b. Ya‘mer el-Udvânî (ö. 129/746)’nin hazırladıkları, birbirine benzer harflerin artarda sıralanması esasına dayanan bugünkü “hurûfû’l-hecâ” tertibi getirilmiştir (Uzun, 1994: 10/69). Bu yeni sistemde harflerden biçim itibariyle üçlü ve ikili benzerler öne, müstakil şekle sahip olanlar sona alınmıştır. Ancak eskisinde olduğu gibi bu yeni sistemde de harf sıralaması müstakil şekle sahip harflerden olan elifle başlatılmıştır. Buna göre,

Doğu tertibi;

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، ط، ظ، م، ل، م، ن، ص، ض، ع، غ، ف، ق، س، ش، هـ، و، ی، لا

Batı tertibi;

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، و، هـ، لا، ی

Halîl b. Ahmed’in (ö. 175/791), Kitâbü’l-‘Ayn adlı sözlüğünde harflerin mahreçlerine göre uyguladığı üçüncü bir tarz daha bulunmaktadır. Bu tertipte mahreci ağza en uzak olan harften dudağa doğru bir sıralama takip edilmiş olmakla birlikte illet harfleri (ی، ا، و) en sona alınmıştır (el-Ferahidi, 2001: 30):

ع، ح، هـ، غ، خ، ق، ك، ج، ش، ض، ص، س، ز، ط، ت، د، ظ، ث، ذ، ر، ل، ن، ف، ب، م، و، ا، ی

Arap harfleri önceleri noktasız ve harekesizdi. Fetihler neticesinde yabancı unsurların Müslüman olarak Araplara karışması ile selikalarının bozulması ve özellikle Kur’an kıraatında hatalı okumaların baş göstermesi üzerine Ebü’l-Esved ed-Düelî (ö. 69/688), Kur’an’ın metnini baştan sona kadar farklı mürekkeple ve nokta şeklindeki hareketlerle harekeledi. Birbirine benzeyen harfleri ayırt etmek için bazı harflere nokta konulmasının tarihiyle ilgili farklı görüşler bulunmakla birlikte, Noktalama işi, Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî’nin emriyle Ebü’l-Esved’in öğrencileri olan Nasr b. Âsım ile (ö. 89/708) Yahyâ b. Ya‘mer (ö. 129/746) tarafından gerçekleştirilmiştir (Durmuş, 1997: 16/158) Daha sonra Abbâsîler zamanında Halîl b. Ahmed, harflerin kendi noktaları ile Ebü’l-Esved ed-Düelî tarafından ortaya konan nokta biçimindeki hareketlerin birbirine karışmasını önlemek ve değişik renkte mürekkep kullanmaktan kurtulmak için bugün bilinen hareketleri ortaya koymuştur (Ek 22). Bunu yaparken Arapça’da uzun sesliler (med harfleri) olan elif, vav ve yâ’nın kısa seslilere tekabül etmek üzere minyatürlerini hareke olarak kullandı. Bunlardan başka ؁، ؂، ؃ sükûn, şedde, medde, hemze-i vasıl (ـَ)، hemze-i kat‘ (ء) işaretleri de Halîl b. Ahmed tarafından ortaya konulmuştur (Okumuş, 2010).

İslâmiyet'e beraber yayılan ve Kur'an yazısı olmasından dolayı "İslâm yazısı" adıyla anılan elifbâ, kullanıldığı ülkelerin fonetik özelliklerine göre küçük değişiklikler göstererek çeşitlenmiş ve zamanla "ümme yazısı" haline gelmiştir. Mısır yazısı, İran yazısı, Mağrib yazısı, Osmanlı yazısı gibi isimlerle tanınan bu çeşitler, harflerin şeklinden doğan üslûp özelliklerinin yanında ilâve harflerle de kendini belli etmiştir. Osmanlıca, Farsçadan çok etkilenmiştir. Osmanlı yeryüzünde 6 asır hüküm sürünce Arapçada bazı yönleriyle Osmanlıcadan etkilenmiş olabilir. Asya, Afrika ve bazı Avrupa ülkelerinde İslâm'ın yayılmasına paralel olarak Arap harfleri Arap olmayan milletler tarafından kabul edilerek kullanılmaya başlanmış, fakat her millet kendi dilinin ses yapısına göre yirmi sekiz harfe ilâveler veya bunlardan eksiltmeler yapmıştır. Farsça'da ve Osmanlı Türkçesi'nde bulunan (گ، ک، ز، پ) harfleri bu şekilde oluşmuştur. Arap harfleri yayıldığı yerlerde bazen mevcut yazının yerine geçmiş, bazı yerlerde de ilk yazı olarak kullanılmıştır. Dünyada Latin alfabesinden sonra en çok kullanılan yazı durumunda olan Arap elifbâsı, bugün İslâmiyet'in yayılış alanı içerisinde Atlas Okyanusu'ndan Endonezya adalarına, Çin'den Afrika ortalarına kadar uzanan geniş bir alanda ve bazı Amerika ülkelerinde tek veya ikinci yazı olarak kullanılmaktadır. Bu harflerin Türkler tarafından İslâmiyet'in kabulünden hemen sonra kullanılmaya başlandığı tahmin edilmektedir.

Arap Alfabesi, tarih boyunca Türk diline uygulanan yazılar arasında en uzun süreli, aynı zamanda en yaygın olanıdır ve muhtemelen Türkler'in İslâm'a girmeye başladıkları IX. yüzyıldan itibaren, yani 1000 yılı aşkın bir süreden beri Türk dil ve lehçelerinin yazımı için kullanılan tek alfabeyi oluşturmuştur. Bugün de hâlâ alfabesini değiştirmiş çeşitli Türk halkları arasında resmen değilse de geçerliliğini korumaktadır.

Irak ve İran'da yaşayan Âzerîler'le Türkmenler ise bu yazıyı kullanmaktadırlar (Kaçalın, 1995: 47). Arap harflerinin Türkçe'ye uygulandığı bilinen ilk eser, Kâşgarlı Mahmud'un 1072-1074 yılları arasında tamamladığı *Dîvânü lügâti't-Türk*'tür. 1 Kasım 1928 tarih ve 1353 no'lu kanunla Arap harflerine dayalı Osmanlı alfabesi bırakılarak Latin asıllı yeni Türk alfabesi kabul edilmiştir (Durmuş, 1997: 16/159).

3.2. Osmanlıda Alfabe

Osmanlıda alfabe Arapça metinleri okumak gayesiyle hazırlandığı için Kur'an öğretiminde Osmanlı alfabeleri tarafımızdan özellikle incelenmiştir. 1850'den Önceki "Elifbâ Cüzü"nden ilk sayfasında *eüzü* ve *rabbîyessirden* sonra 29 harf sıralanıyor, sonraki sayfada üstün esre ötre, sonraki sayfada tenvinler sonra da eliften başlayarak her

sayfada sırasıyla her bir harf cezimli tutularak diğer tüm harflerle üç hareke ile birleştiriliyordu. (أُخ، بَخ، تَخ...) ve o sayfadaki harfin mahreci ve nasıl okunacağı ile bilgiler sayfanın başında ve sonunda birer satır olarak verilmiştir bu elifbâlarda sadece harflerin hareketlerle okunuşu olup kelimelere yer verilmemiştir. Bu sebeple harflerin talimini öğretmek için hazırlandığı söylenebilir.

Mesela ه harfi için sayfanın başında ها'nın mahreci boğaz evvelindedir. Sonunda ise “hanın hakları gizli ağzın az açılmak , yüksek boğaz hırıldatmak” denilmektedir. (Ek 23) 27.sayfada bütün alıştırmalar bitmiş ebced-hevvez den sonra namaz dualarına yer verilmiştir (Baymur, 1947: 26-27).

Osmanlı topraklarında eğitim-öğretim müesseselerinin hemen hepsinde İslami ilimler okutulmaktaydı. Bu ilimlerin başında da Kur'an ilimleri geliyordu. Osmanlı eğitim sisteminde Kur'an elifbâsının öncelikli olması, medreselerde Kur'an, Hadis, ve fıkıh derslerinin tamamının Arapça olması sebebiyle denebilir. Öğrenci daha ilköğretiminden itibaren Kur'an'la tanışıyor, uzun müddet onun usulüne uygun okunması, ezberlenmesi ile meşgul oluyordu. Ülkemizde Kur'an öğretimi geleneğinde Osmanlının etkisi büyük olup bugün hala etkileri devam etmektedir. Bu sebeple Osmanlıya sık sık atıflar yapılacaktır. Osmanlıda genel olarak Osmanlıca alfabe kullanılıp özel Kur'an elifbâsı kullanılmıyordu. Osmanlının son dönemlerinde Kur'an Elifbâsı ismiyle özel elifbâlar basılmıştır. Özellikle 1900-1928 harf devrimine kadar da birçok Kur'an Elifbâsı yayımlanmıştır.

Osmanlı Arap alfabesini kullandığı için Osmanlıca alfabenin sonuna Arapçaya mahsus el takısı, şedde, vb konuları ekleyerek Kur'an öğretimini gerçekleştiriyordu. 1847 tarihli Talimat'a (Sıbyan Mektepleri Hocalarına Tâlîmat, 1847) göre öğretim yöntemi ile ilgili olarak, elifbâ cüzünün levhalara yazdırılarak ta alıştırmaya yaptırılması isteniyordu. Günümüzde hazırlanan Kur'an elifbâlarında kullanılan kelimelerin Kur'an-ı Kerim'den seçilmesi istenmektedir. Ancak kelimeleri yeni öğrenen bir kişinin yanlış/bozuk telaffuzu hususunda ecdadın bu hassasiyeti dikkate alındığında ilk derslerdeki kelimelerin Kur'an ayetleriyle ilgili olmaması düşünülebilir. Osmanlıda elifbâlardaki kelimeler de sadece Kur'an'dan seçilmeyip günlük hayatta kullanılan kelimelerden de seçilmektedir.

3.3. Arapça Yazı Türleri

İslâm'ın doğuşunda, sert köşelerin ve düz hatların hâkim olduğu kûfî yazı tarzı, çeşitli üslûplarıyla H.5. (M. 11.) yüzyıla kadar, bilhassa mushaflarda kullanılmıştır. Hz Mushaflarda ilk dönemde kufî yazısı kullanılmış, daha sonra kavisli hatların hâkim olduğu nesih yazısı kullanılmaya başlandı. Nesih hattı Kur'an'ı yazmak için en uygun hat çeşidi olarak görüldü. Bugün Kur'an-ı Kerim ve O'nu okumayı öğreten elifbâlarda bu yazı türü kullanılmaktadır. Her iki grubun dışında kalan üçüncü bir tarz kûfî yazısından neşet eden Mağrib yazısıdır. Mağrib bölgesi olan Fas, Cezayir, Sudan ve İspanya 'da Kur'an-ı Kerim'lerde bugün hala bu yazı kullanılmaktadır. Mağrib hattı diye anılan bu tarzda, harflerin dizisi, bazı harflerin noktalarının yerleri, bazı hareketlerin şekillerinde ayrılıklar taşır (Çetin, 1991: 279) (Ek 7, 10, 17).

İslâm hat sanatında bu yazıların dışında tevki', rika', muhakkak, reyhânî ve sülüs yazı stilleri olsa da Kur'an yazısında genel olarak ilk dönemde kufî günümüzde ise nesih ve kufiden geliştirilmiş mağribî yazısı kullanılmaktadır. Yazı stillerine bilgisayar diliyle font diyebiliriz. Bilgisayar fontlarında da nesih yazısı esas alınarak çeşitli fontlar oluşturulmuştur.

Hat sanatının Allah'ın kelâmı olan Kur'an'ı en güzel şekilde yazma gayreti ve isteği hatt sanatının gelişmesine de katkısı olmuştur. Kur'an'ın ilk nüshaları ile sonrakiler kıyas edildiğinde yazıdaki gelişme kendini göstermektedir. Nesih hattı çok kolay okunan ve yazılan yazı haline gelmiştir. Şeyh Hamdullah'tan (ö.1520) başlayarak Mushaf, Osmanlılarda nesih hattıyla yazılmıştır (Vural, 2014). Hat sanatında geliştirilen bazı işaretlerde (harekelerin farklı yazılışları, tezyini işaretler) Kur'an-ı Kerimde kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde basılan başlıca Mushafların hattatları, Kayışzâde Hafız Osman Efendi, Hasan Rızâ Efendi, Hamit Aytâç vd. dir. Diyanet İşleri Başkanlığı son yıllarda iki çeşit bilgisayarda yazılmış Mushaf baskısı yapmıştır. Özel yayınevleri ise genel olarak bilgisayarda yazılmış Kur'an basmaktadır. Bilgisayar yazımı tercihinde kolay okunabilme, baskı sistemine uyum, ve el yazmasının çok yüksek maliyetlerde olmasının etkili olduğu söylenebilir.

3.4. Bilgisayar Yazısı ve El Yazısı

Özellikle son yıllarda elifbâ ve Mushaf yazımında teknoloji kullanılmaya başlanmıştır. Harekeleri karıştırmama ve yazıdaki sıkışıklıklar önleme gibi gerekçelerle bilgisayar yazısına ister istemez rağbet artmıştır. Bu durum ise en az beş yüz yıllık köklü bir geçmişe sahip, nesih hattı ile yazılmış Kur'an'lar yerine bilgisayar hattı diye

tanımlanan Kur'an'ların tercih edilmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak harflerin el yazısı ile birden fazla şeklinin yazılması, esnekliklerin bulunması, mekanik ortamda hazırlanan yazıda bulunmamaktadır. Örneğin harfleri farklı birleşme ve uzatmalarla sayfa görünümünü düzenleme imkanını bilgisayarda bulunmamaktadır. Halbuki, bir hattat, hat kuralları doğrultusunda sayfada istediği gibi düzenlemeler yapabilir. Örneğin seyrek sayfaları boşluk bırakmak yerine uzayabilen harfleri uzatarak doldurabilir (Vural, 2014).

Bilgisayar hattı ile yazılan elifbâlarda iki şekilde yazılabilen harflerin sadece bir şekli kullanılmaktadır. Çünkü her bir harf bir tuşa sabitlenmiştir. Arapçada el yazısında harfler yan yana ve alt alta birleşmekte, bilgisayarda ise sadece yan yana birleşmektedir. Bu sebeple bilgisayar hattı ile yazılan elifbâlarda harflerin birleşimi ile el yazması elifbâlarda harflerin birbirleriyle birleşme şekillerinde de değişiklikler bulunmaktadır. Bilgisayar hattı ile elifbâyı öğrenen kişiler el yazması Kur'anları okumakta zorlanmaktadırlar, hatta bazı kişiler okuyamamaktadır. Bu hususlar göz önünde bulundurularak bilgisayar fontunda özel yazılım yapılarak bu olumsuzluklar giderilebilir.

4. ELİFBÂYA GİRİŞ VE HARFLER

Elif Cüz'ü: Kur'an harflerinin ve kelimelerinin öğretiminde kullanılan başlangıç niteliğindeki kitaplardır (Devellioğlu, 1988: 182). Elif cüzü harflerle başlar.

Harf: İnsan yaratılışının gereği elinde olmayarak nefes alır veya verir. Bu nefes, irade kuvvetiyle çıkar ve işitilirse ses olur. Eğer bu ses mahreç²lerin birinden çıkarsa harf denilir (Ünlü, 1995: 88). Harfler kelimelerin yapı taşı olduğu için bu konu üzerinde biraz fazla durulacaktır. Harflerin doğru öğretilmesi ve kısa sürede öğretilmesi önemlidir. Kur'an öğrenmeye niyet edip kurslara başlayanların bir kısmı başladıktan kısa bir süre sonra dersi bırakmaktadır. Çoğunluk ise harfleri öğrenemediği için ilk derste bırakmaktadır. Bu sebeple temel harf eğitimi çok önemlidir. Arap harfleri diğer Sâmi alfabelerinde olduğu gibi sağdan sola doğru yazılır. Harflerin bitişip bitişmeme özellikleri vardır.

Arap alfabesinde harf öğretimini harfin sesi ve şekli olmak üzere iki aşamada değerlendirebiliriz. Genel olarak harf öğretiminde harfin sesi ve şekli söz konusudur.

² Mahreç: Harflerin çıktığı ve başka harflerden temyiz ve tefrik edildiği yere denir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz: İsmail Karaçam; Kur'an'ı Kerim'in Faziletleri ve Okuma Kaideleri, MÜİF Yayınları, İstanbul 1977, s.205-212.

1)Harfin şeklinin öğretimi

1.1. Harfin müstakil şeklinin öğretimi

1.2. Bazı Harflerin ikinci şeklinin öğretimi

1.3. Harfin birleşik (başta, ortada, sonda) şeklinin öğretimi

Latin alfabesinde harfler büyük harf (Majiskül) ve küçük harf (Miniskül) diye ayrılırken Arapçada bu durum söz konusu değildir. Arapçada bazı harflerin yalın halde tek başına yazılışında iki farklı şekli vardır. Türkçede bir yazı içinde bu şekilde aynı harfin iki farklı şekilde yazılışı yoktur. Arapça harflerin yalnız başına iken yazılışı ile diğer harflere bitişince ki (başta, ortada ve sonda) şekillerinde farklılık bulunmaktadır.

2)Harflerin ses olarak öğretimi

2.1. Harfin isminin öğretimi

2.2. Harfin harekeyle okunuşu

Arapçada harflerin ismi ile okunuşu farklıdır. Harflerin ismi kelime okumaya geçilince bir daha kullanılmaz. Sadece Huruf-u Mukatta'a içinde yer alan harfler isimleriyle okunur. Bunun dışında Kur'an-ı Kerimde harekesiz harf genel olarak okunmamaktadır. Ancak vav, yâ ve elif harfleri med görevi görebilmektedir. Harflerin öğretiminde klasik olarak önce harflerin isimleri ardından da harekeyle okunmasına geçilmektedir. Ancak harflerin ismi hiç öğretilmeden direk harekeyle birlikte seslerini öğretmek bir yöntem olarak kullanılabilir.

4.1. Harflerin İsimleri

Alfabe harflerine, kelimeleri hecelerine ayırmalarından dolayı “hurûfü'l-hecâ” denilmektedir. Osmanlıca'da ise bu tabirin taşıdığı anlam biraz farklıdır. Osmanlı Türkçesi'nde harfleri seslendirmek için hareke yerine 4 harf kullanılır: ٱ=A ؤ=U,Ü,O,Ö °=E,A ٲ= I,İ (Timurtaş, 1997: 33). Bu harflere okutucu harfler veya “hurûfü'l-hecâ” denir.

Hurûfü'l-Hecâ (hece harfleri) olarak isimlendirilen Arap harflerinin yalın halleri ülkemizde Arapça veya Osmanlıca olarak iki türlü isimlendirmesi yapılmaktadır. Osmanlıda Arap harflerini/alfabesini kullandığı için ve geçmişimizde hocaların silsilesi Osmanlı'dan geldiği için Türk kültüründe Osmanlı Türkçesi'ndeki isimlendirme yaygın olarak kullanılmaktadır. Elif, be, te, se, cim, ha, hı... gibi. Ancak Arapça harfleri

Arapların isimlendirdiği şekliyle isimlendirilmesi asıl olmalıdır. Elif, bâ, tâ, sâ, cîm, hâ, hâ gibi (Ek 1).

Kur'an eğitiminde her yaşta insan olabildiği için ve yetişkinler önceki çağlarında Kur'an derslerine Osmanlı Türkçesi'ndeki harflerin isimlerine aşina olmuşlardır. Bu sebeple bu insanlara orijinal Arapça isimlerinden öğretmek karışıklığa yol açabilir. Belki bu durumda olanlara Osmanlı Türkçesiyle isimler öğretilir. Ancak hiç bilmeyenlere orijinal isimleriyle öğretilmelidir.

Harflerden on ikisinin ismi iki, on altısının ise üç harfle yazılmaktadır. İki harfle yazılan isimlerin sonuna sakın bir hemze de getirilebilmektedir. Bu şekilde olduğunda tüm harflerin ismi üç harfle yazılmış olur. Sona eklenen cezimli hemze telaffuzu zorlaştırdığı için hemzesiz isimlendirilir. Tam isimlendirme ise الأباء ، الأباء ، الأباء veya بَاء ، تَاء ، ثَاء şeklidir.

Harflerin Arapça orijinal isminin okunuşunda ikişer harflilerin medleri tabiidir ki, bir elif miktarı çekilirler. Üçer harfliler meddi lazımın hafif olan kısmındadırlar. Dört elif çekilir. Ayn ve ğayn isimleri ise meddi lîn'dir ki iki veya üç elif çekilir. Elif ismi uzatmadan söylenir. Osmanlıca isimlendirmelerde ise tüm harfler hiç uzatılmadan isimlendirilir. Osmanlı Türkçesi'nde harfleri seslendirmek için hareke yerine 4 harf kullanılır. (ا=A ، و=U,Ü,O,Ö ، ء=E,A ، ى= I,İ) .Bu harflere okutucu harfler denir. Ve sesi uzatmak için değil kısa okuma içindir. Uzatılan seslerde harfin önüne harf değil harfin üzerine med işaretleri kullanılmaktadır. He (ء) okutucusu, ince harflerde e, kalın harflerde a sesi vermektedir. 10.sırada (ء و) Ra ve Re diye iki şekilde de seslendirilmeye müsait olsada aslolan Ra sesidir. Bazı Osmanlıca elifbâlarda (و) Rı denmişse de ancak genel kabul görmemiştir.

ز , Zâ harfî

Kāmus Tercümesi'ne³ göre (IV, 997) Arap alfabesinde bu harfin “zâ”, zây, zeyy, zey, ze'y” şeklinde beş söylenişi vardır (Durmuş, 2013: 44/157). Huruf-u mukatt'a'dan olmadığı için de hep harekeyle okunduğundan ismi pratikte önem arzetmemektedir. Râ ismiyle de kafiyeli olması hasebiyle zâ denmesi daha kolaydır. Araplar zây ve zâ olarak iki şekilde de kabul etmektedir. Ülkemizde bu harfin illaki zây diye diretilmesinin anlamı yoktur.

³ Firûzâbâdî'nin el-Kāmûsü'l-muḥîṭ adlı Arapça sözlüğünün Mütercim Âsım Efendi (ö. 1819) tarafından el-Okyânûsü'l-basîṭ adıyla yapılan tercümesinin diğer adıdır.

4.2. Harflerin Sayısı

Hece harflerinin sayısı konusunda lamelif ve hemzeyle ilgili ihtilaflar var ise de pek ehemmiyeti haiz değildir. Genel kanaat hakiki bir mahrece sahip olmayan elif (ilk harfi hemze kabul edilmek suretiyle) ve mükerreren sıraya giren lamı saymayarak hece harflerinin yirmi sekiz olmasıdır. Bazıları hece harflerinin sayısına hakiki bir mahrece sahip olmayan sakın vav, yâ, elif med harflerini ve lamelifi de katarak 32 ye çıkarır. Ancak asıl olan 28 olduğudur. Hemze harekeli olup ayrı bir harftir ve bu sebeptendir ki ülkemizde hece harflerinin içine gösterilmemektedir. Fakat Arap alfabelerinin bazılarında alfabe tablosuna Lamelifin gösterilmeyeip onun yerinde kıvrık hemzeye harekesiz olarak yer verilir. Böylece hece harflerinin sayısı 29 olur. Elif ve hemze şeklindeki yazılışları göstererek aynı sesin iki farklı yazılışı olduğuna dikkat çekmek gerekir.

Hece harflerinin bütünü Kur'an-ı Kerim'de yer alan Ali İmran Sûresi 154.ayetiyle, Fetih Sûresi 29.ayetinde görebiliriz. Ayrıca Kevser Sûresinde aynı cinsten yazılışta biri noktalı diğeri noktasız olan grup harfler beraber bulunmamaktadır. ع var- غ yok, ط var- ظ yok, ص var- ض yok, ف var- ق yok, ح var- خ ve ج yok, ش var- س yok, ر var- ز yoktur.

4.3. Harflerin Sıralaması

Alfabetik dizindeki kamuslarda ve uluslararası kabul edilmiş bilgisayar programlarında 28 harf aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، هـ، و، ی

Ülkemizde ise و ve هـ harflerinin sıralaması yer değiştirilerek, Lamelif'te sıralamaya konarak 29 harf aşağıdaki gibi sıralanmaktadır. Ülkemizin de uluslararası sıralamaya uyması daha isabetli bir tutum olacaktır.

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، و، هـ، لا، ی

Alfabe sıralamasında ilk harf ebced sıralaması ve diğer dillerdeki alfabelerdeki ilk harfin de aynı ses olması (A, Alfa,...) ve de Arapçada en çok kullanılan harflerin başında yer alması dikkate alınarak müstakil şekle sahip harflerden olan elifle (Hemze) başlatılmıştır. Allah lafzına hürmeten, ilk harfine atfen elif önemsenmiştir. Ardından takım harflere yer verilmiştir. Önce biçim itibariyle üçlü ve ardından ikili benzerler ve en sona da , müstakil şekle sahip olanlar getirilmiştir. Lamelifin elifi asıl olduğundan elif ile beraber uzatma harfleri ve illetli harfler olan vav ve ya harfleri alfabenin sonuna

yer almıştır (vav, elif, ya). Günümüzde و , هـ , lamelif ve hemzede sıralama farklılıkları bulunmaktadır.

4.3.1 Hemze

“Elif ” (ا) Sami dillerinde de eliftir; ancak, Araplar bunu değiştirip “hemze” (ء) yapmışlar. Esas Sami dillerinde (ا) işareti hemze yerindedir ama ismi eliftir. İsmi değiştirmişlerdir. Araplar İslamiyet’ten sonra bu alfabeyle tamamıyla İslami bir hüviyet kazandırmak için bir takım değişiklikler yapmışlar. İlk değişiklik bu isimde olmuştur (Tokatlı, 2008).

Elif harfinin hemze ve elif için ortaklaşa kullanıldığını gören gramerciler ve kıraat âlimleri, Kur’an kıraatinde karışıklığa meydan vermemek için sert ünsüz olan hemzeyi ayrı bir işaretle gösterme gereğini duydular. Hz. Osman Mushafı’nda hemzeler sadece okunuşta olup yazıda hiç yer almıyordu. İlk zamanlar, Hemze işareti için nokta halindeki hareketlerle karışmayacak şekilde farklı renkte mürekkeple harflerin üstüne konan bir imlâ işareti mahiyetinde büyükçe bir veya iki nokta kullanıldı. Daha sonra Halil b. Ahmed tarafından bu noktalar ve farklı mürekkepler karmaşasını ortadan kaldırmak üzere mahreç yakınlığı sebebiyle küçük ayn harfi başı (ء) hemze işareti olarak icat edildi. Ancak bunun müstakil bir harf olmayıp bir imlâ işareti mahiyeti taşıması ve çoğunlukla destek (kürsü) üzerine yazılması birçok imlâ karışıklığına yol açtı; nitekim Arap alfabesi imlâ kurallarının çoğu hemzenin yazılışıyla ilgilidir. Elif şekli ise sâkin ve yumuşak elif (med) için devam etti (Durmuş, 1998: 17/190-193).

Arapça’da alfabe sistemlerinin ilk harfi olan hemzedir. Elif adıyla tanınan ve uzun fethadan ibaret olan harf değil, sert patlırlı gırtlak ünsüzü olan hemzedir. Öncelikle harf adları tespit edilirken her harfin adını oluşturan kelimenin ilk sesi o harfi göstermek üzere belirlenmiştir; “bâ, cîm, dâl” adlarının b, c, d harflerini göstermesi gibi. Aynı şekilde “elif” adının da ilk sesi hemzedir (e) ve ayrıca alfabe içinde asıl elif harfi “Lâmelif” adıyla bilinen harftir; çünkü lâm harfler içinde önceden geçmektedir. Lâmelif terkindeki lâm ise sâkin elifle başlanarak bir isim teşkil edilemediği için buna imkân veren vasıl harfi olarak elifin başına getirilmiştir. Elif şekli hem hemzenin hem de elifin sembolüdür. Arap alfabelerinde kısa hemze özel olarak gösterilmektedir. (هـ و ء ءى) sıralamasındadır.

Hemzenin kelimedeki yazılış şekilleri oldukça mühim ve bilinmesinde fayda vardır. Hemze, eliften başka bir harf ise de kelimelerin evvelinde (أَخَذَ) misalinde

görüldüğü gibi dik olarak elif şeklinde, kelimenin ortasında ve sonunda bazan dik (ل) şekilde, bazan da (ء) şeklinde yazılan harekeli veya sakin olan bir harftir. hemzenin iki şekli vardır. (ل) Uzun/dik hemze ve (ء) küçük/ topak/ kıvrık hemzedir. Kıvrık hemze; elif, vav ve yâ desteğiyle yazılır. Bazen de boşa yazılır. (أ،ؤ،ى،ء)

Kelimelerin evvelindeki hemzeler vas'ı ve kat'ı olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Vasl Hemzesi: َ

Başlangıcında hemze bulunan kelimedenden önce gelen bir harfi veya bir evvelki kelimenin son harfini o hemzeli kelimeye birleştirdiğimizde, okuyuş halinde hemze düşer yahut telaffuzdan kalkarsa hemze; vasl hemzesidir. Düşmezse hemze kat'ı hemzesidir. Esasen Arap gramerinde vasl hemzesi ile kat'ı hemzesi kesin olarak ayrılmış ve hangi kelimelerde hangisi olduğu belli edilmiştir. Kadim Mushaflarda ve elyazması Mushaflarda vasıl hemzesi üstünde vasl kelimesindeki sad harfinden mülhem sad harfinin başı küçük olarak yazılmaktadır.

b) Kat'ı Hemzesi: َ

Başlangıç halinde olduğu gibi vasl halinde de yazı ve lafız itibariyle sabit olan hemzelerdir. Vasl hemzesinin bulunduğu yerlerin dışında karşımıza çıkan her hemze; kat'ı hemzesidir. Fethalı veya dammeli iken kat'ı sembolü olarak dik elif işaretinin üzerine Halil b. Ahmed'in icat ettiği kısa hemze ء koyularak, kesreli olduğunda da altına koyularak gösterilir.

Huruf-u Mukatta ile başlayan surelerin bazılarında bulunan ve ilk harfi teşkil eden hemzeler ne hemze-i kat'ı ne de hemze-i vasıldır. Diğer harfler gibi birinci harfler de isim olarak mefuz olduğundan hemzenin taksiminden sayılamaz.

Her iki hemze konusunda netice olarak denilebilir ki, vasl hemzeleri asli harf değildir. Kat'ı hemzeleri ise asli ve zait olanları vardır. Kelimelerin evvelinde dik yazılmış olan hemzelerin vasl cinsine alamet olmak üzere üste şöyle (ل) bir yarım sad koymak adet olduğu gibi; kat'ı cinsine alamet olmak üzere; üstün ve ötre olanlarının üzerine (ل), meksur olanlarının altına bir hemze (ل) resmetmek dahi Mısır matbaalarınca icad ve itiyad edilmiştir (Ünlü, 1995: 123).

Arabistanda basılan Medine Mushafı olarak isimlendirilen mushafta bu işaretler aynen uygulanmaktadır. Ancak ülkemizde tab edilen Kur'an-ı Kerim'lerden Hattat

Hasan Rıza'nın yazdığı Kur'an-ı Kerim'de vasl işaretleri harekesiz eliflerde koyulmuş, Hafız Osman hattında koyulmamıştır. Süleyman Feyzullahoğlu ve Muhammet Abay tarafından ayrı ayrı hazırlanmış Diyanet İşleri Başkanlığınca iki çeşit bilgisayar hatlı Kur'an basılmıştır. Süleyman Feyzullahoğlu tarafından hazırlanmış bilgisayar hattında bu işaretler koyulmamıştır. Muhammet Abay tarafından hazırlanmış bilgisayar hattında cezimli hemzelerde (أ) bu durum kullanılmıştır. تَبَرَّأْنَا، يَأْتِيكُمْ Herhalde cezimli olan hemzelerin harf-i med olan elifle karışmaması için bu uygulama yapılmıştır.

Ülkemizdeki Mushaflarda kısa hemze olması gerekirken Resmi Osmani'ye göre dik hemze olarak yazılan birkaç tane kelime dışında bu uygulama yoktur. Onlar da meddi muttasıl olan kısa hemze yazılmayıp dik hemze yazıldığı yerlerdir. لَنْتُوْا ، نَأْتُوْا Burada da zait olan cemi' elifi zannedilmemesi için üstüne hemze işareti konması muhtemeldir.

Bu durumun pratikte önemi ise ülkemizde Kur'an okuyucusunun Arapça bilgisi olmadığından اِهْدِنَا (5) نَسْتَعِيْنُ örneğinde olduğu gibi ayet geçişlerinde geçilen ayet başındaki hemze-i vasılları bilemeyip hemze-i katı' gibi okunması hatası yapılmaktadır. Bu sebeple en azından ayet başlarındaki hemze-i katı'ların üzerine/altına kısa hemze konmasında fayda bulunmaktadır. Bu işaret kullanılmadığı için hemzelerin geçişlerde doğru okunabilmesi için hemzesi hemze-i vasıl olan kelimeleri gösteren özel risaleler hazırlanmıştır. Ancak diğer İslam ülkeleri destek elifi üzerinde kısa hemzeyi kullanmaktadır.

4.3.2. Elif

Elif Harfinin Kur'an'da Yazılış Şekilleri

Kur'an yazısında med harfi olan Elif, açıktan yazılmasının dışında üç şekilde daha karşımıza çıkmaktadır.

1. Elifi Mukadder/Sağîra :Yazıda hiç olmayıp harfin üstünde küçük şekilde (ا) gösterilerek yazılır. Bu durumda işaret küçük bir elif harfidir. gibi. Kur'an-ı Kerimde yaklaşık 6800 adet bulunmaktadır.

اَدَمَ

Bu işaret bunun dışında elif açıktan yazıldığında da öncesindeki fethanın

uzatılacağını hatırlatmak için fetha yerine de kullanılabilir. قَالَ

Ayrıca bu işaret, bunun dışında med harfi ya'nın kesrenin uzatılacağını hatırlatmak için kesre yerine de kullanılabilir. **قِيلَ** gibi. Kur'an-ı Kerimde yaklaşık 8951 adet bulunmaktadır.

Aynı şekilde uzatılan kesreli zamirin altında da kullanılmaktadır. **بِهِ** gibi. Kur'an-ı Kerimde yaklaşık 1064 adet bulunmaktadır.

Ayrıca kısa hemzede tenviden sonra gizli elif olmaktadır. Vakf esnasında bu mukadder elif sebebiyle kısa hemzenin tenvini med ile okunmaktadır.

Yazılışı: **مَاءٌ*** Okunuşu: **مَاءٌ***

2. Elifi Maklube: Vav şeklinde yazılır. Vav elif yerini tutar. **صَلَوَةٌ** gibi. Kur'an-ı Kerimde 8 kelimenin tekrarıyla yaklaşık 180 adet bulunmaktadır.

3. Elifi Maksure: Ya şeklinde yazılır. Ya elif yerini tutar. **عَلَى** gibi. Kur'an-ı Kerimde yaklaşık 1584 adet bulunmaktadır. Arapça imlada gerçek yâ harfinin altına iki nokta koyulur, elifi maksure olan yâların altına nokta koyulmaz kuralı vardır. **الَّذِي , شَيْءٍ**

Ayrıca tenviden sonraki destek elifi de ya şeklinde olabilmektedir. **عَلَى هُدًى** gibi. Kur'an-ı Kerimde yaklaşık 92 adet bulunmaktadır.

Elif harfinin vav veya yâ'ya kalb edilmesi sebebiyle genel olarak ikisi içinde Arapça Elifi Maklube tabiri kullanılsada yâ harfi için Elifi Maksure terimi tercih edilir.

Arap alfabesinde kendinden önceki harfin kalınlık yada inceliğinden etkilenen tek harf eliftir. Buna göre eğer öncesindeki harf ince ise elif te ince, eğer kalınsa elif te kalın okunur. Bu harf dışında hiçbir harf öncesindeki veya sonrasındaki harfin kalınlık yada inceliğinden etkilenmez. Harf kalınsa kalın, inceyse ince telaffuz edilir.

4.3.3. Hâ ve Vâv / هـ، و

Ülkemizde hazırlanan elifbâlarda harf sıralamasında önce vâv sonra hâ harfi gelmektedir. Uluslararası sıralamadaki gibi 26.sıradaki vâv ile 27 .sıradaki hâ yer değiştirmesi gerekmektedir. Ebced sıralamasında da böyledir. [Hevvez (هوز)]. Diğer bir tertip olan mağriblilerin kullandığı doğu tertibinde de hâ harfi, vâvdan önce

gelmektedir. Ayrıca Halil b. Ahmed'in mahreç sıralamasına göre düzenlediği alfabeinde de böyledir. Alfabe teşekkül ettirilirken alfabeye bazı anlamlar yüklemek için de “he” (هـ) ve “vav”ı (و) peş peşe getirerek “huve” terkihiyle İslami hüviyeti oraya konmuştur. (هـ و وى) . Bu gün farklı anlamda olsa bile bu alfabe Kur'an alfabesidir. Kendine özgü bir alfabe olmuştur. Fakat Farslar tekrar değişiklik yapmışlar ve vav (و) ı öne alarak ve hâ'nin (هـ) yerlerini değiştirmişler (و ، هـ ، وى) . Osmanlı alfabeyi Farslardan aynen yaptıkları gibi alınca bizim kitaplarımızda da bu sırayla yerleşmiştir (Tokatlı, 2008). Bugün bizim Osmanlıca kitaplarında hatta Kur'an alfabesi kitaplarında bile bu şekli görüyoruz. Halbuki Arapçadaki şekli هـ و وى dır. Tüm kamusalarda , bilimsel eserlerde ve bilgisayar sistemindeki dizide de böyledir. Yerleşik sistem, ebced dizisinde ve Araplardaki gibidir ve o şekliyle kullanmamız gerekir (Tokatlı, 2008).

4.3.4.Lamelif

Lâmelif, sanıldığı gibi aksine lâm ve eliften oluşan birleşik bir harf olmayıp lâm desteğine yazılmış sâkin med elifinden ibaret bir harftir. Harfleri ortaya koymanın amacı, onların birbiriyle nasıl terkip oluşturduğunu göstermek değil aksine her harfi müstakil olarak belirlemektir. Böyle olmasaydı diğer bütün harflerin de birbiriyle terkip keyfiyeti verilirdi. Müberred ve İbn Cinnî gibi âlimler bu görüştedir. İbn Cinnî lâmelif ifadesinin, alfabe harfleri hakkında bilgisi yetersiz kimselerin söyleyişi veya öğretme kolaylığı için öğretmenler tarafından kullanılan yanlış bir tabir sayıldığını, doğrusunun bâ (بـ) gibi, lâ (لـ) olduğunu kaydeder (İbn Cinnî, ts.: 1/43). Harf adları belirlenirken adın ilk sesinin o harfin sesini göstermesi esas alınmıştır. Elif daima sâkin bir harf olduğu için onunla başlayan ve sesini hissettiren bir adın teşkil edilmesi mümkün olmadığından buna imkân veren vasıl harfi olarak başına fethalı bir lâm getirilmek suretiyle lâ adı elde edilmiş ve bununla vasıl lâmindan sonra elifin uzun “â” sesi hissettirilmiş ve korunmuştur (Durmuş, 2003: 37/95).

Lam olarak seçilmesinin sebebi şeklen elif ile lam arasındaki benzerliktir. Ayrıca Arapçada lam edat olarak da çok kullanılan bir harftir. Lamelif, ebced dizisinde yer almayıp sayısal bir değeri de bulunmamaktadır. Lamelif'i lamdan sonra koyabilirlerdi. Ancak elif med harfi de olduğu için en sonda med harfleri toplanmıştır. Arap alfabesi bir ara ebced dizisinde benzer harfler bir araya getirilmek suretiyle yeni bir sıraya sokulmuştu. Bu dizi Mağribde ilk dönemden bu güne kadar korunmuştur. Bu diziden sonra yapılan son sıralama da vav ve ya harflerinin sessiz değerleri yanında ötre ve esre

kısa sesleriyle birlikte harekesiz olarak geldiklerinde û ve î uzun sesiyle birlikte elif harfinin â sesiyle de bir takım oluşturularak alfabenin sonuna alınmıştır. Halil b. Ahmed'in mahreç sıralamasına (med harflerini de kendi arasında mahreç sırasındadır.) göre düzenlediği alfabesinde de böyledir.(و، ا، ی) Bu sıralamada elifin yanına lam eklenmiş ve lamelif şeklinde gösterilmiştir. Bu durumda ilk sıradaki harf ise hemze kabul edilmektedir. Elifin bu son sıralamadaki durumu hicri II. Asırda mevcuttu. Bir rivayete göre Lâ'nın yâ'dan önce konmasında onun iki okunuş rolüne işaret vardır. Sağındaki harfle açık hece okunması Lâ, solundaki harfle kapalı hece okunması Lây gibi. Arap alfabesinin bugünkü tanıdığımız yukarıdaki tertibe ne vakit sokulmuş olduğu hakkında kesin bir şey bilmiyoruz. IV.Hicri (X. Miladî) asırdan sonra ortaya çıkmış olması kuvvetle muhtemeldir (Yazır, 1981: 1/54).

ilk harf aslında hemzedir. Ancak elif demek te caiz görülmüştür. Lamelifin yeri elifin yeridir ve hemzenin yeri ile bir düşünülebilmektedir. He harfinin mahreci ile hemzenin mahreci de bir olduğu için he'den sonra hemze olarakta düşünülmüş olabilir.

Lamelif bir harf olmadığı için alfabeden çıkarılması daha uygundur. Harflerin birleşmesi konusunda anlatılmalıdır. Elifbâya başlar başlamaz Lamelif bir harf olmadığı durumunu öğrenciye izah etmek hem kafa karışıklığına hem de zaman kaybına sebebiyet vermektedir. Arap alfabelerinin bir kısmında da Huruf-u Hecâ'da Lamelif yer verilmemektedir.

4.4. Harflerin Şekilleri

Arap alfabesi 28 ses değerinden ve 18 ana şekilden oluşur. Bu şekillere nokta ilavesiyle sayı 28'e çıkmaktadır.

ا، ب، ح، د، ر، س، ص، ط، ع، ف، ق، ك، ل، م، ن، و، ه، ی

4.4.1. İki Şekilde Yazılabilen Harfler

Arapçada bazı harflerin yalın halde tek başına yazılışında iki şekli vardır. Türkçede bir yazı içinde bu şekilde aynı harfin iki farklı şekilde yazılışı yoktur. Latin alfabesinde farklı fontlarda aynı harf farklı karakterde olabilmektedir. Arapçada iki şekilde yazılabilen harflerden biri diğerinden daha çok kullanılmakta ve ana şekli oluşturmaktadır. Bu harflerin müstakil hali ile başta ortada sonda birleşme şekilleri birbiriyle karıştırılmamalıdır. Alfabe öğretilirken iki şekilde yazılan harflerin önce harflerin önce tek bir şekli öğretilmesi sadelik ve kalıcılık açısından faydalı olacaktır. Ancak bir çok elifbâda iki şekli olan harflerin bir kısmı yan yana iki şekil birlikte

öğretilmekte iki şekilde yazılan harflerin bir kısmının ise ikinci şekli hiç gösterilmemektedir. Burada gelişi güzel keyfi bir uygulama görüyoruz. Mesela bir alfabede sadece kâf harfinin iki çeşit stili konmakta, bir diğerinde râ ve zâ bir diğerinde mim veya bir kaçı gösteriliyor. Hepsi bir elifbâda gösterilmiyor. Diğer bir hususta bazı harflerin başta birleşme şekli müstakil şeklinin ikinci yazılışı gibi alfabenin içinde gösteriliyor.

Misal: ك, ك, ك

İki farklı şekli bulunan harfler aşağıda gösterilmiştir;

İki şekli olan harflere belki iki şekli birbirinden ayırmak için bir niteleme yapılabilir. Uzun hemze-kıvrık/kısa hemze, açık te-kapalı te, çift gözlü he -tek gözlü he, kısa ra-uzun ra, kısa zâ-uzun zâ, kısa kef-uzun kef, yatık mim- dik mim, kısa yâ-uzun yâ gibi.

Bu durum elifbâ yazılmasında bazı sıkıntılara yol açmaktadır. Özellikle bilgisayarda yazılan elifbâlarda harflerin eş değer karakterli yazılması için unicod standardından veya karakter eşlem tablosundan yararlanılması gerekmektedir. Fakat genel olarak bu yapılmayıp iki karakterli yazılan harflerin sadece klavyede kodlu olan tek şekli kullanılmaktadır. Bunun sonucu olarak elifbânın tamamında iki şekilde yazılan, veya iki şekilde birbirine birleşebilen harflerin sadece tek şekli yer almaktadır. Kur'an-ı Kerime geçildiğinde de karşısına elifbâda kullanılmayan ikinci şekiller çıkınca da kişi okuyamamaktadır.

Alfabenin içinde tek tabloda harflerin iki şekilde yazılışını göstermek karmaşaya sebebiyet vererek harfin şeklinin net öğrenilmesine engel teşkil etmekte ve psikolojik olarak alfabenin zor olduğu kanaati oluşturmaktadır. Bunun yerine alfabe tablosunda harfler öğretilirken önce harflerin sadece ana şeklinden oluşan tek şekilleri öğretilmelidir. Sonra ayrı bir tabloda iki şekli olan harfler öğretilirse daha kolay ve doğru öğretilmiş olacaktır. İki farklı şekli olan 9 harften bir kısmı gösterilmese de olabilir. Bu harflerden genel olarak hiç öğretilmeyen ve kullanımı az olan ye ve lamelif harfinin ikinci şekli Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bastığı hüsn-ü hatt sanatı ile yazılan Kur'an-ı Kerimlerde kullanılmakta ise de son dönemlerde yazılan Kur'an yazımında kullanılmamaktadır. Ayrıca lamelif'in alfabe içerisinden çıkarılması

hususunda da açıklama yapılmıştır. Mim harfinin iki şeklinde de baş kısmı aynı olduğundan kolayca tanınmaktadır. bu sebeple ayrıca öğretilmesine gerek duyulmamaktadır. İleriki derslerin içinde kullanılarak kavranabilir.

Eğer iki şekli olan harfleri tek tabloda gösterdiğimiz zaman 28 harfle beraber 9 harf daha fazladan öğretmemiz gerekir ki buda öğretimi zorlaştırır. Bunun yerine 28 harfi öğrettikten sonra iki şekilde yazılan mim, ye ve lamelif dışındaki 6 harf ayrı bir tabloda gösterilmesi daha uygun olacaktır.

ج	ث	ة	ب	اء
رر	ذ	د	خ	ح
ض	ص	ش	س	ز
ف	غ	ع	ظ	ط
م	ل	ك	ك	ق
ى	لا	هه	و	ن

Tablo 8: Alfabe Tablosu (İki Şekli Harflerle Birlikte)

Nun harfinin uzun keşideli yazılması iki farklı şekil sayılmayabilir. Nun gibi çanağı olan diğer (sin, şın, sad, dad, kaf, lam ,ye) harflerde de keşide uygulanabilmektedir. Yine bir çok Kur'an-ı Kerimde özellikle ayet sonlarında uzun keşide kullanılmaktadır. Be, fe ve kef harfi de keşideli yazılabilmekte olup bu keşidenin derinliği nun harfine göre daha az olmaktadır. Elifbâlarda genel olarak bu keşide (uzatma) kullanılmamaktadır.

Yâ harfinin ikinci şekli eskiden sık kullanılırken günümüzde basılan Kur'an-ı Kerimlerde çok nadir kullanılmaktadır. Çünkü bu yâ harfi öncesindeki harfe bitiştiğinde o harfin altına birleşmekte ve beraberinde hareke kullanımı zorlaşmaktadır. Ayrıca Arap

aleminde Resmi Osmani'de yazıda olmayan yâ harfleri ile med olunacak zamirlerin altına medharfi olan ya bu ikinci ya şekli ile gösterilmektedir.

(ا ء) Kıvrık olan hemzeyi , alfabede elifin ikinci yazılışı diye öğretilmesi ise bir hatadır. Dik elifin şekli hemze olabilir, fakat kıvrık hemze elif şeklinde değildir. Ayrıca elifbânın en başında hemen ilk harfte Kur'an öğrenecek kişiye bu harfin iki yazılışın öğretilmeye çalışılması, öğrenciye eğitimin devamında ne çeşit zorlukların çıkabileceği ihtimalini düşündürmektedir.

4.4.2. Hâ Harfi Yazılış Şekli (ه ء)

İki gözlü Hâ harfi tek başına(münferit) yazıldığında bu şekilde (ه) Kur'an-ı Kerimde yalın olarak bulunmamaktadır. Hâ harfi başta birleştiğinde bu şekli almaktadır. Yalın olarak tek gözlü (ء) olarak bulunmaktadır. Kaynaklarda bu durum için bir bilgiye rastlayamadık. Arapçada kelimedden bağımsız bir olgu olan zamir tek gözlü (ء) ile gösterilmektedir. Tahminimizce bu tek gözlü (ء) Hâ harfi zamirle özdeşleştiği için kelimenin bir cüz'ü olan hâ ile tefrik olması düşünülmüş olabilir. Diğer bir tahminimiz ise Osmanlı Türkçesinde e sesi için kullanılan he okutucu harf için tek gözlü (ء) olarak, He sessiz harfiyle (ه) karışmasını diye böyle bir ayırım olabilir.

Nesih yazısının ve harf karakterlerinin olgunlaşmasında Osmanlı dönemindeki hattatların etkisi olmuştur. Hatta Kur'an-ı Kerim "Mekke'de indi, Kahire'de okundu, İstanbul'da yazıldı" sözü, darb-ı mesel olmuştur. Arapça alfabeyi günlük yazışma ve konuşma dili olarak kullanılan ülkelerde harflerin yazılışlarında bazı şekil değişiklikleri olmaktadır. Buda doğal karşılanmalıdır. Mesela Arap harflerinden oluşan Urduca dilini Ta'lik ve Nesih kırmaları olarak ifade edilen yazıyla da kullanan Pakistan bölgesindeki Kur'an-ı Kerim'lerde Hâ'nın şekli sülüs yazıdaki (ه) gibidir. Mağrib bölgesinde he ise (ه) gibidir. Hâ harfinin şekli bazı elifbâlarda iki gözlü (ه) , bazı elifbâlarda tek gözlü (ء) bazı elifbâlarda da iki şekil birlikte gösterilmektedir. Bu (ه)iki gözlü hâ'ya güzel hâ ismi ile de anılmaktadır.

Hatt sanatında noktasız harfe mühmel, noktalı harfe mucem harf denilmektedir. Hâ harfi mühmel, yuvarlak te harfi mucemdir. Hatt sanatında da okunması zor harflerin üstlerine veya altlarına o harflerin küçük birer mücerret örneği konulmaktadır. He harfinin yuvarlak te'den ayrışması, onun noktasına karşılık denge unsuru olarak ve

yazıda dolgunluk sağlayarak zinet olması için kelimenin sonuna bitişen he harfinin üzerine küçük bir he harfi koyulabilir. Sadece bu he harfi yalnız olarak çift gözlüdür. Sanatsal bir uygulama olduğundan bilgisayar yazması mushaflarda kullanılmamaktadır.

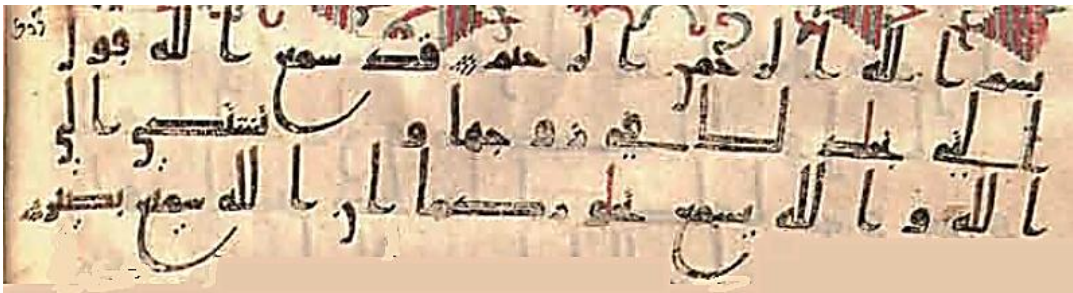
Örnek: بِاللَّهِ

4.4.3. Yâ Harfi Yazılış Şekli (ى - ي)

Altında iki nokta olan tek harf vardır. O da (başta ve ortada bulunduğu) yâ'dır. Kur'an-ı Kerim'de ya harfi sonda iken ي şekli kullanılmamaktadır. Kur'an-ı Kerim yazısı Resmi Osmani'ye uygun yazılması gerekmektedir. Kur'an-ı Kerim dışında Arapça yazarken gelişmiş imla kuralları ile yazılır. Arapça imla kurallarında elifi maksure olarak ifade edilen elif gibi okunan yâ'lar noktasız olup bu noktasız yanın elifin yerine olduğuna işaret olması için üstüne ülkemizde çeker denen ancak aslında küçük bir elif olan işaret koyulur. Bunun dışında diğer yâ'lar noktalı yazılmaktadır. 1- سَعَى 2- الَّذِي , شَيْءٍ

Ülkemizde hazırlanan el yazısı bazı elifbâlarda ve bilgisayarda yazılan bazı elifbâlarda yâ müfret halde iken veya kelimenin sonunda yazılışında bu noktalı yâ kullanılmaktadır. Bu durumdaki ya harfinin noktaları Kur'an-ı Kerim'de kullanılmadığı için da elifbâlarda kullanılmasını da uygun bulmamaktayız. الَّذِي gibi.

Hiz. Osman mushafında hiçbir harfin noktası yazılmamıştır. Harflerin noktalama işlemi takribi 50 yıl sonradır. İslam tarihinin bilinen en eski yazılı belgeleri olan Mushaflardan Hiz. Osman'a nispet edilen St. Petersburg Mushafı'n da sondaki yazılışta olan yâların altında iki nokta görülmektedir (Altıkulaç, 2015).

Şekil 1: Hiz. Osman'a nispet edilen mushafın St. Petersburg nüshası (Mücadele, 1).

4.5. Kalın ve İnce Harfler

Latin alfabesindeki 29 harfin önce 8 tanesi sesli ve 21 tanesi sessiz diye ikiye ayrılır. 8 sesli harfin de 4'ü kalın (a,ı,u,o), 4'ü ince (e,i,ü,ö) diye ayrılır. Sessiz harflerin

peşindeki sesli harf kalın ise sessiz harfte kalın okunur, peşindeki sesli harf ince ise sessiz harfte ince okunur. Bu durumda Türkçede bütün sessiz harfler ince de olurlar kalın da olurlar. Arapçada böyle değildir. Arapçada tüm harfler sessiz kabul edilir. Sesli harf hiçbir mahrece dayanmadan çıkan sese denmektedir. Bu durum ancak uzatma harflerinde (harf-i med) olur. Hemze de sessizdir çünkü ses boğazın göğse bittiği yere dayanır. Arapçada sesli harflerin karşılığı hareketlerle sağlanır. 28 harften oluşan Arap alfabesinin yedisi daima (üç harekede de) kalın, on dokuzu her zaman ince, ikisi bazen kalın bazen incedir. Bu dilde harfler kalın ve incelik sıfatlarını başkalarından değil, zatlarından (mahreçlerinden) alırlar. Sadece med harflerinden elif, kendinden önceki harf kalın ise elif de kalın, kendinden önceki harf ince ise elif de ince okunur. Diğer harflerin kalınlığı veya inceliği birbirini etkilemez. Kalınlık ve incelik özelliği ses tellerinden değil, ağzın aldığı umumi vaziyetten gelmektedir. Ses telleri ancak düz ses verir. Sesin cinsinin kalınlığı ve inceliğini, güzellik ve çirkinliğini doğurur. Mahrece etkisi yoktur (Sağman, 1955: 35).

Türkçedeki sekiz sesli, kendileri okundukları takdirde sekizi de aynı mahreçten çıkar ve sekiz harften yarısı ince yarısı kalın olması fizik fonetiğinin tekniğine aykırıdır. Sekiz sesli harfin kendileri okundukları zaman sekizi de Arapçadaki hemzeden ibarettir. Bunun mahreci, boğazın göğse bittiği yerdir. Aynı mahreçten çıkan ses ağzın aldığı vaziyetin sayısı kadar çeşit göstermektedir. Bu harflerin kendileri okunmayıp diğer harfleri okutmaları esnasındaki incelik ve kalınlık durumu ses tellerinden değil ağzın aldığı vaziyetten gelmektedir (Sağman, 1955: 35).

Sonuç olarak harflerdeki kalınlık ve incelik ses tellerinden değil, mahrecin teşekkülünden ve bu teşekkül esnasında ağzın aldığı vaziyetten kaynaklanır. Ses telleri yalnız sesin cinsini meydana getirir. Mahreçten harf şeklinde çıkan sesin hiçbir sıfatına karışmaz. Ses telleri ham madde verir, mahreç onu işler. Harfin inceliği, kalınlığı ve bütün sıfatları bu işlemenin mahsülüdür (Sağman, 1955: 35).

28 harften oluşan Arap alfabesinin yedisi daima (üç harekede de) kalın, on dokuzu her zaman ince, ikisi bazen kalın bazen incedir.

- Her zaman kalınlar:(خ، ص، ض، ط، ظ، غ، ق)
- Bazen ince bazen kalın olanlar: Ra ile Lafza-ı Celal'in lamıdır

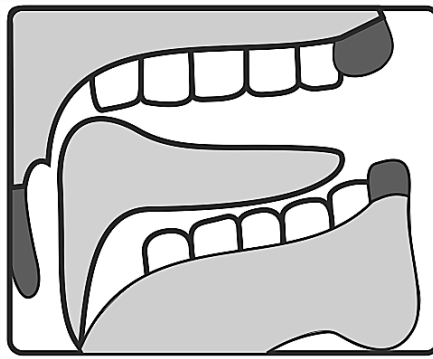
Ra harfinin hükümleri çoktur, tecvitte detayları anlatılır. Ortalama bir ifadeyle üstünlü veya ötreli olursa kalın, esreli olursa ince olur. Lafza-ı celalin lamı ise makabli üstünlü veya ötreli olursa kalın, esreli olursa ince olur.

- Bunun dışında kalan harflerin hepsi her zaman incedir (Sağman, 1955: 35).

Ancak alfabe öğretilirken MEB Kur'an-ı Kerim ders kitabında olduğu gibi önce 28 harfin 7'si kalın, kalan 21'i ince olduğu öğretilir. Kalın harfler ezberletilip kalan 21 harf incedir denir. Ayrıca ince harflerin özel olarak öğretilmesi gerekmemektedir. Bazen ince bazen kalın olan Ra ile lafzatullah'ın lamı hareke ile okunurken duruma göre kalınlık incelik değerlendirmesi olur. Harekesiz iken bu iki harf ince statüsündedir. Ayrıca ince harflerin hepsi aynı ölçüde ince, kalın harflerin hepsi aynı ölçüde kalın okunmamaktadır. Harflerin sıfatlarına göre ton farkları olabilmektedir. Ülkemizde hala "ع ، ح " harflerini kalın harf diye öğreten hocaların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Kalın sesli harflere isti'lâ (اسْتِعْلَاء) harfleri denmekte olup bu harfler: خُصَّ ضَعُطٌ قِطُّ (خ، ص، ض، ط، ظ، غ، ق) beytinde bulunan 7 harftir.

İsti'lâ, dilin kök tarafının üst damağa yükselmesine denir. Kalın harflerde üst çene/ damak açılır. Dilin kökü kabartılarak kaldırılır ve dil hafifçe geri çekilir. Böylece ses ağızı doldurarak yukarıya yönelir. Yani ses damağa çarparak çıkar (Fırat, 2007: 549-568).

Şekil 2: Kalın Harflerde Ağızın Aldığı Durum.

İnce sesli harflere istifâle (اسْتِفَالَة) harfleri denmekte olup bu harfler;

أُنْشُرُ حَدِيثَ عِلْمِكَ سَوْفَ تَجْهَرُ بِدَا (Bilgini sözlü olarak yay ki, o bilgi ile donatılсын)

beytinde bulunan 21 harftir. (ا، ب، ت، ث، ج، ح، د، ذ، ر، ز، س، ش، ع، ف، ك، ل، م، ن، و، هـ، ي)

istifâle, dilin aşağıya meyletmesine denir. Bu ismi almalarının sebebi ise seslerinin ağzın alt kısmına nispet edilmelerindendir (Fırat, 2007: 549-568).

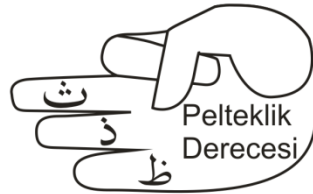
Kalın harflerin öğrenilmesi/ezberlenmesi mutlaka gereklidir. Bu harfleri öğrenmeden harekeye geçilemez. Bu sebeple öğrencinin ezberlenmesi gereken harfleri genel harfler tablosu içinden seçerek öğrenmesi zordur. Olması gereken kalın harflerin ayrı bir tabloda sunulmasıdır.

Bazı hocalar öğrencilere ince ve kalın harf ayrımından bahsetmek yerine harfi doğrudan hareke ile öğretmeyi tercih etmektedir.

Alfabe harfleri kalın ,ince ve peltek diye birlikte üçlü tasnif edilmesi bir hatadır. Kalınlık ve incelik harfin bir sıfatı olup pelteklik ise sıfat değildir. Harfin teşekkülü esnasında dilin aldığı vaziyetten kaynaklanan harfin okunuş biçimidir. Bu sebeple farklı kategoriler söz konusudur.

4.6. Peltek Harfler

Peltek : Dilini dişlerinin arasına alır gibi yapmak veya dilin ucunu üst ön dişlere sürterek taşırmaktır. Dilin taşma miktarı da peltek olan 3 harfte aynı değildir. En çok sâ, biraz azı zâl, zâ da ise dil özel olarak dişlerden dışarı çıkarılmayıp yumuşaklık nispetinde basınçla dilin doğal taşmasıdır.

Şekil 3: Peltek Harflerin Derecesi

Aynı alfabe tablosunda kalın harfleri bir renkte, peltek harfleri ayrı bir renkte ve diğer harfler de ayrı bir renkte gösterildiğini görüyoruz. Diğer dillerde alfabe harfler hep tek renkle öğretilmektedir. Renkler kafa karışıklığına sebebiyet vererek öğretimi zorlaştırmaktadır. Ayrıca hem kalın ve hem peltek olan zâ harfinde iki renk verilememektedir. Bazı elifbâlarda ise zâ harfinin yarısı bir renk diğeryarısı bir renkle gösterilerek hem kalın hem de peltek olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bazı elifbâlarda ise zâ harfini pelteklik derecesi az olduğu için yarı peltek olarak yanlış öğretilmektedir. Bunun yerine iki şekilde yazılan harflerde ifade ettiğimiz gibi peltek harfleri de ayrı bir tabloda gösterilmesi uygun olur.

4.7. Huruf-u Mukattaa

Kur'an-ı Kerim'de harekesi olamayan harfler okunmaz ve sadece وَالِي kelimesindeki 4 harfin (ل، و، ي، ا) harekesi bulunmayabilir. Bunun dışında Huruf-u mukatta'a diye bilinen 3'ü tek harf, 4ü iki harf, 4'ü 3 harf, 2'si 4 harf ve biri 5 harften oluşan 14 farklı kelimenin tekrarlarıyla birlikte 29 surenin başındaki harekesiz (üstün, esre, ötresi olmayan) harflerin okunması ismiyle olmaktadır. Bu sebeple harflerin isimleri bilinmelidir.

Arap aleminde en çok okutulan El-Kâidetü'n-Nuraniyye isimli elifbâda 1. Derste harflerin isim ve şekilleri öğretildikten sonra 2. Derste Huruf-u Mukatta'a dersi okutulmaktadır. Ülkemizde ise huruf-u mukatta'a dersi son derslerde okutulmaktadır. Osmanlıda genel olarak Osmanlıca alfabe kullanılıp bu alfabenin sonuna 3-4 sayfa Kur'an'a mahsus konular ekleniyordu. Özel Kur'an elifbâsı az kullanılıyordu. Huruf-u mukatta'a sadece Kur'an'a mahsus olduğu için sona eklenen sayfalarda yer alıyordu. Ülkemizde Kur'an öğretimi geleneğinde Osmanlı'nın etkisi büyük olup bugün hala etkileri devam etmektedir. Bu sebeple huruf-u mukatta'a dersi son derslerde işlendiğini tahmin ediyoruz.

Aslında huruf-u mukatta'alarda harflerin isimleri söylenmektedir. Okumaya yardımcı olmak amacıyla mukatta'a harflerinin üzerine hareke kullanılmayıp kısa ve uzun med işareti kullanılmaktadır. Araplarda ise kısa med işareti(dik üstün) kullanılmayıp sadece uzun med işareti kullanılmaktadır.

Huruf-u Mukatta'a harflerinden Osmanlı Türkçesiyle olan isimler ile orijinal Arapça isimler arasında okumada ses farkı olan sadece keftir. diğerlerinde med işaretleri okumayı yönlendirmektedir.

Elifbâ öğretimi esnasında karşılaşılan bir diğer problem ise hurufu mukataanın seslendirilmesi ile ilgilidir. Elif-ba öğretiminin başına harflerin isimlerini orijinal halleriyle değil Türkçeye uyarlanmış şekliyle öğrenen öğrencilerin hurufu mukattaa'yı okurken de bu isimleri kullanmaya çalışmaları tabidir. Öğrenci tarafından üzerindeki med işaretleri dikkate alınarak okunmaktadır. Harflerin en baştan Arapça adlarıyla öğretilmesi, problemi mutlak anlamda sona erdirecek bir çözümdür. Ancak çözümü teoride son derece kolay olan bu problem öğretmenlerin de vaktiyle aynı öğrenme sürecinden geçmiş olmaları ve harflerin orijinal adlarını kullanma alışkanlığına sahip olmamaları nedeniyle sürüp gitmektedir. Öğretmenlere bu konuda özel dikkat ve gayret yükümlülüğü düşmektedir.

طه	طس	ص	ق	ن	يس	حم
الر	طسم	الم	المر	المص	كهيص	حم عسق

Tablo 9: Huruf-u Mukatta'a

Huruf-u Mukatta'a 14 Harfin farklı kombinasyonlarından oluşur. Bu 14 harfin Arapça isimleri mecburen öğrenilecektir. (ا، ح، ر، س، ص، ط، ع، ق، ك، ل، م، ن، ه، ي)

Böylece 14 harfin Arapça ismi doğru talaffuz edilmiş olur, kalan 14 harf te Arapça isimleriyle öğretilirse alfabe harfleri tamamen doğru isimlendirilmiş olacaktır.

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، ه، و، ي

5. HARFLERİN ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ

Alfabenin en önemli dersi 1.ders olan harflerin öğretimidir. Harfler kelimelerin yapı taşı olduğu için harflerin öğretimi üzerinde bir çok metod uygulanmıştır. Çalışmada başlıca yöntemlere yer verilecektir. Harflerin doğru öğretilmesi ve kısa sürede öğretilmesi önemlidir. Gözlemlerimize göre Kur'an öğrenmeye niyet edip kurslara başlayanların bir kısmı başladıktan kısa bir süre sonra dersi bırakmaktadır. Çoğunluk ise ilk ders olan harflerin öğreniminde bırakmaktadır. Kelimenin yapı taşı olan harfler doğru öğrenilirse diğer dersler kolayca öğretilir.

5.1. Harflerin Şiir ve Musiki ile Öğretimi

İnsanlık tarihi kadar köklü bir geçmişe sahip olan musikî, çok erken dönemlerden beri sadece bir eğlence aracı olarak değil aynı zamanda bir eğitim aracı olarak da düşünülmüştür. Şiir ve musiki, Kur'an eğitiminde ezberlenmesi gereken elifbâ harflerinin kalıcı ve etkili bir şekilde aktarılmasında bir araç olarak kullanılabilir. Ayrıca şiir ve musikînin çocuklara keyif verdiği gözlenen bir etkinliktir.

Harflerin şekli ve / veya isimleri öğretilirken, musikî ile birlikte çağrışım ve kodlama esaslı uygulamalardan yararlanılabilir. Aşağıdaki tekerleme bu çerçevede geleneksel bir uygulama örneğidir. Görüldüğü üzere bu uygulamada farklara değil benzerliklere vurgu yapılmaktadır. Oysa farklara dikkat çekilmesi öğrenmeyi çok daha kolaylaştıracaktır. Harflerin bağımsız şekilleri esas alınarak oluşturulmuş tekerleme tarzındaki bu armonik metinler üzerinde çalışılmalıdır. Bireysel farklılıkları öne çıkartacak çalışmalar daha faydalı olacaktır.

Osmanlı devrinde bazı hocalar harflerin şekillerini bazı eşya ve hayvanlara benzeterek ezberletmek istemişlerdir (Baymur, 1947: 27).

Elif mertek gibi,	Be, tekne gibi,
Te, ona benzer	Se, ona benzer
Cim, karnı yarık	Ha, ona benzer
	Hı, ona benzer
Dal, beli bükük	Zel, ona benzer
Ra çengel gibi	Ze, ona benzer
Sin, üç dişli	Şın, ona benzer
Sat, deve dudaklı	Dat, ona benzer
Tı, tavşan kulaklı	Zı, ona benzer
Aydın, ağzı açık	Ğayın, ona benzer
Fe, kuzu başlı	Kaf, koyun başlı
Kef, eğri büğrü	Lam, orak gibi
Mim, çomak gibi	Nun, çanak gibi
Vav, bir gözlü	He, iki gözlü
Lamelif, sapan gibi	Ye, yatar orak gibi

(♩ = 69) e lif mer tek gi bi be tek ne gi bi

te o na ben zer se o na ben zer ce a zı a çık

ha o na ben zer

Şekil 4: Harflerin Nota Şeklinde Gösterimi (Baymur, 1947).

Bu benzetmeler, bir müzikle de eşlendiriliyor ve sallanarak okunuyordu (Baymur, 1947: 32-33). Bu şekilde kulağa ve ruha hoş gelen, bir musiki ile öğretim öğrenciye haz vermektedir.

Alfabenin Şiirlerle öğretilmesi için tarafımızdan oluşturulan bir şiirde şu şekildedir;

10 Derste Elif-Ba Şiiri

Elif, Bâ, Tâ, Sâ Cim, On derste Kur'an öğreneceğim,
Ha,Hâ, Dal, Zâl Kur'an öğrenmek ne güzel.
Ra, Zâ, Sin, Şîn; Kur'an okuyorum yaşasın!
Sad, Dad, Tı, Zı; Kur'an'la geçirelim zamanımızı,
Ayn, Ğayn, Fâ, Kaf; Başlayalım öğrenmeye harf harf
Kef, Lam, Mim, Nun; Öğrenilmesi kolaydır onun
Vav, He, Ye; Başlayalım on derse Bismillah diye...

5.2. Harflerin Resim ve Hikaye İle Öğretimi

Harflerin hem isimleri hem de şekillerinin öğrenilmesinde birtakım çağrışımlardan yararlanılabilir. Günümüzde genelde elifbâlarda isim öğretilmek için resim çalışması yapılmıştır. Mesela Elma'nın E'si, Bebeğin B'si, Nenenin N'si gibi. Bu durum harflerin ismini hatırlatmakta, ama şekle yönelik bir amaç taşımamaktadır. Bazı elifbâlarda da sadece şekil öğretilmek için resim çalışması yapılmıştır. Mesela Nun, çanak gibi, Dal, beli bükük gibi. Daha faydalı olması amacıyla hem şekil hem ses benzerliği olan resimler kullanılabilir. Örneğin Terliğin T'si, Nalın N'si Ceketin C'si, Virgülün V'si gibi.

Şekil 5: Yeni Usul Resimli Osmanlı Elifbâsı, Yahut Türkçe Diline Başlangıç, H.1327

Şekil 6: Resimli Güzel Elifbâ, H.1337

Şekil 7: Posterli Elifbâ, 2015

Resimli alfabe tablosunda harflerin zihinde kalıcılığını sağlamak için yanlarındaki resimlerle ilişkilendirilmiştir. Burada şekil ile ses birlikte öğretiliyor ki bu pedagojik açıdan yerinde bir davranıştır. Seçilen resimlerde bazı hususlara dikkat etmek gereklidir. Öncelikle resimler hedef kitlenin zihin düzeylerine uygun, çocukların tanıdığı şeylere ait ve harfin hem şekline hemde ismine yönelik resimler olmalıdır. Hem Arapça hem de Türkçede ortak kullanılan kelimelere dikkat edilmelidir. Mesela zeytin resmi/kelimesi Zâl harfine örnek gösterilmektedir. Halbuki bu Zâ harfine örnek olmalıdır. Resimlerin telaffuzunda yine Türkçe sözcüklere yer verilmiş olması bir Arapça telaffuzu tam karşılamadığı için sakınca ise de faydası daha fazladır. Harfler birkaç kısa öykü ve manzum bir beytin içinde de öğretilir. Mesela Bâ, Tâ, Sâ için; 1 Beşiği, 2 elinle Tut, 3 kere Şalla cümlesi ile harflerin noktalarına ve isimlerine dikkat çekilebilir. Resimlendirme sadece harflerde kullanılabilir kelimelerde ise zordur.

Günümüzde fotografik hafıza teknikleri olarak da isimlendirilen bu yöntem sadece çocuklar için değil her yaş grubu için istifade edilebilir bir uygulamadır.

5.3. Harflerin Yazdırılarak Öğretimi

Harflerin çabuk ve kalıcı öğrenilebilmesi için harfler, bir taraftan gösterilmeli bir taraftan da yazdırılmalıdır. Okuma ve yazmaya birlikte önem verilmelidir. Arapça harflerin yazılış yönü, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya yazılır. Harfler her zaman harfin italik olarak sola meyilli yazılmaktadır. Öğrencilere yazı çalışması yaptırılırken hocanın da bu esnada yazılış yönünün doğru olup olmadığını (yukarıdan aşağıya, sağdan sola) kontrol etmeli, varsa yanlışları düzeltmelidir.

Diğer dillerin öğretiminde de yazı mutlaka kullanılmaktadır. Yazı öğretimde kalıcılık sağlayan bir unsurdur. Gözlemlerimize göre ülkemizde genel olarak elifbâ öğretimine yazı unsuru ile destek olunması ihmal edilmektedir. Bu sebeple de elifbâyı öğrenen kişiler sık sık tekrar yapmamalarının ve yazıyı kullanmamalarının neticesi

olarak öğrendiklerini kısa sürede unutmaktadırlar. Ayrıca harfleri yazarken kişinin kendi işeteceği bir sesle seslendirmesi kalıcı öğrenmeye katkı sağlamaktadır. Bunlar eğitim değeri yüksek uygulamalardır. Okuma ve yazmanın birlikte öğretilmesi, yazıyı delalet ettiği nesne ile ve şekliyle öğrenmek, yazı şeklinin daha iyi kavranmasıyla ilgili hareketlerde bulunmak gerekir.

Yazı dersi için boş bir sayfa yerine harflerin silik olarak siyah dışında bir renkle basılmış olduğu özel hazırlanmış yazı kağıtlarından veya yazı elifbâlarından yararlanılmalıdır. Siyah-beyaz fotokopi ile çoğaltılan yazı kağıtlarında - kurşun kalemler de siyah olduğu için -öğrenci üzerinden geçtiği hareketi algılaması zorlaşır.

Yazı için sadece kağıt-kalem değil başka yazı metodlarında Osmanlı döneminde eğitimde uygulanıyordu. Örneğin öğrencilerden harfin şeklini parmakları ile havada, masada, yerde vb. yazmalarını isteniyordu.

Harf ve kelimeleri Arapça yazı kesik kalemle hattın kalın ve ince yazılması gerektiği için tahtaya tebeşir veya normal bir tahta kalemiyle yazdığımızda harfin gerçek görüntüsünü sağlayamamaktayız. Bunun için projeksiyon yardımıyla tahtaya yansıtmak veya harita posterleri gibi elifbâ posterleri vb. araç ve gereçlerden yararlanmak daha gerçekçi olacaktır.

Bir harf takımının seslendirilmesinin ardından kurşun kalemle yazı kağıdında açık renkli yazıların üstünden gitmelerini, sonra da boş bırakılan yerlere kendilerinin yazmalarını öğrencilerden istenebilir (Ek 24). Bu kısımda ve tüm yazma etkinliklerinde önemli olan öğrencinin güzel yazması değil, harfin nasıl yazıldığını kavraması, şeklini iyi tanınması, gördüğü her yerde hemen tanıyacak seviyeye gelmesidir. Eğer boş bir sayfaya harfler yazdırılırsa bu durumda yazı ile gereksiz zaman harcanabilir. Ayrıca bu durumda öğrenciye haz verecek bu uygulama zahmet verir hem de gereğinden fazla zaman harcanır.

Elifbâ eğitimlerinde bir harf ile ilgili üç ayrı şeklin öğrenilmeye çalışılması genellikle öğrencileri zorlamakta, zihin karışıklıklarına neden olmaktadır. Elifbâ eğitimlerinde bir harf ile ilgili harfin başta, ortada ve sonda üç ayrı şeklinin olduğu ifade yerine harfin tamamı veya yarısı yazılmaktadır denebilir. Sonda diye özel bir şekil aslında yoktur. Genel olarak harfler kendinden sonrasına birleşirse yarısı yazılır, kendinden sonraki harfe birtişmezse harfin tamamı yazılır. Şekli görmenin yanı sıra öğrenci kendisi de yazdığında bu sorun kolaylıkla ortadan kalkmaktadır. Harfler

yazılırken harfin alamet-i farikası olan baş kısma dikkat çekilmeli, öğrencinin alamet-i farikası ile harfi tanınması sağlanmalıdır.

Tüm harfler yazıldıktan sonra bu yazı sayfasını saklanması istenir. Harflerin birleşmesi dersinde bu sefer silgi ile harflerin yazılışını yönüne de dikkat ederek her harfin son yazılan yarı kısmının silinmesi istenir. Yazım ve silim etkinliğinin kesinlikle ihmal edilmemesi gerekir.

Yazı, harflerin daha etkili öğrenilmesi için bir araç olarak kullanılmaktadır. Zira öğrenme ne kadar farklı duyuya hitap ederse o kadar güçlü olur. Sesi / harfi yazma sesi görselleştirme aşamasının yardımcı etkinliklerindedir. Harflerin yazdırılması diğer metodların da ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir.

5.4. Harflerin Gruplandırılarak Öğretimi

Ülkemizde Arapça alfabede önce 28 harfin tamamı sırasıyla öğretilmekte ardından hareke ve kelimelere geçilmektedir. Türkçe öğretiminde ise harfler sırasıyla değil sık kullanılan ve kolay telaffuzlu oluşturulan gruplarla öğretilmektedir.

Türkçe okuma yazma öğretiminde kullanılan ses/harf grupları aşağıdaki gibidir (MEB, 2016).

1. Ses grubu : ELAN
2. Ses grubu : İTOBU
3. Ses grubu : KİRÖSÜ
4. Ses grubu : MDŞY CZ
5. Ses grubu : ÇGPH
6. Ses grubu : FVĞJ

Grup Sistemini Yapılandırma :

Elifbâ hazırlamaya yardımcı olmak için harflerin mahreçlerini aşamalı olarak öğrenmeyi sağlayacak harf grupları oluşturulmalıdır. Bunun için önce harflerin Mushaf'taki tekrar sıklıkları (frekans) tespit edilebilir. Frekansın yanı sıra Türkçe sesler ile mahreç (çıkak) yakınlıkları da göz önünde bulundurularak harf gruplamaları oluşturulabilir. Böylece hem Kur'an'da çok geçen sesler harf sıralamasında öne alınmış olur, hem de başlangıçta öğrencilerin Türkçeden aşina oldukları sesler kullanılarak öğretimde "kolaydan zora" ilkesine göre hareket edilmiş olur.

Tüm harflerin\seslerin elifbâ öğretiminin başlangıç aşamasında ve tek seferde öğretilmesi yerine öğretim sürecine yayılarak peyderpey öğretilmesi yoluna gidilmeli,

böylelikle öğrencinin bir çok yeni ve farklı sesle bir anda muhatap olmasından kaynaklanan zorluğun önüne geçilmelidir. Harfler genelde direk kitaptan öğretilmekte ve öğrencilerde harflerin şekillerinden ziyade harflerin sıralarını ezberlemektedir. Harflerin hepsini tek sayfada göstermek yerine farklı boyutlarda farklı sayfalarda göstermelidir.

Arapça alfabede de sık kullanılan ve kolay telaffuzlu harflerden ve mahreç birliği/yakınlığı olan gruplar oluşturularak alfabe öğretilbilir. Genel olarak şekil ve ses yönünden benzerliği olanlar kendi aralarında gruplandırılarak farklılıklarıyla kavratılabilir. Öğrencileri zorlayan sebeplerden biri ise alfabetik sıralamadan dolayı Arap harflerinin dağınık mahreçli olarak öğretilmeye çalışılmasıdır. Bu aşamada yapılması gereken şekil öğreniminde olduğu gibi sesleri de sadeleştirmek ve kolaylaştırmaktır.

Harfler alfabedeki sırasıyla gösterilmektedir. Ancak Arapça kelimelerde çok kullanılan(ه، و، ی) hâ, vav ve yâ harfleri alfabenin sonundadır. Huruf-u Munfasıla olan (sonrasına bitişmeyen) harfler de alfabenin sonundadır bu harfler kendinden sonraki harfe bitişmediği için kelime içinde okuması daha kolay olacağı için önce öğretilmelidir. Öğretimde sıralama harflerin kolaylığı ve kullanım çokluğu dikkate alınarak oluşturulan sıra ile grup grup öğretilbilir. Harfler toplu olarak ise kitabın en sonunda isimlerini de Arapça yazılarak verilmelidir.

Harflerin\seslerin öğretiminde klasik usülde olduğu üzere alfabedeki sıranın esas alınması yerine mahreç açısından öğrenmeyi kolaylaştırıcı yeni bir harf sıralaması belirlenmeli, öğretim bu sıraya göre yapılmalıdır. Böylelikle öğrencinin zorlanacağı mahreçlerle peşi peşine muhatap olmasının doğurduğu güçlük giderilmelidir. Türkçe hançereye sahip öğrencilerin bu durumu dikkate alınmalıdır. Elifbâ öğretiminde harflerin sıralaması hususunda Arapça Türkçe mahreçler dikkate alınarak aşağıdaki gruplamadan yararlanılabilir. Gruplar oluşturulduktan sonra üç dört harf öğretilip onlar ile kelime ve heceler yapılabilir. Arapça harflerden grup oluşturmak için aşağıda bazı kriter bilgiler verilmiştir.

Arapça Harflerin Türkçe Mahreçlere Kıyasla Tasnifi (Açık vd., 2015: 15):

1)Mahreci Türkçedeki mahreçlere çok yakın olan harfler

ب، ت، د، ز، س، ف، ل، م، ن، ه، ی

2)Mahreci Türkçedeki mahreçlere benzerlik gösteren harfler

ا، ث، خ، ذ، ر، ش، غ، ق، ك، و

3)Mahreci Türkçede bulunmayan harfler

ج، ح، ص، ض، ط، ظ، ع

Diğer bir kriter ise telaffuz kolaylığıdır.Harflerin Arap lisanına göre kolay telaffuzlu olanları İzlak sıfatına sahip olanlardır. İzlak ; Harfler telaffuz edilirken dilin çabuk olmasına denir. İzlak sıfatına haiz 6 harf vardır. (فَرَّ مِنْ لُبِّ) ب، ل، ن، م، ر، ف

(ر) Harfi Arap İnsanına göre kolay olsada Türk insanı için talaffuzu zordur.)

Diğer bir kriter ise yazım kuralıdır.Kendisinden sonraki harfe bitişmeyen 6 harf (ا، د، ذ، ر، ز، و)

Diğer bir kriter ise Med Harfleridir: ا، و، ی

Bu bilgiler çerçevesinde örnek bir gruplama çalışması aşağıda verilmiştir.

1.Grup; Kolay telaffuzlu İzlak harfleri: (ب، ل، ن، م، ر، ف)

2.Grup; Med harfleri ve en çok kullanılan harfler: ا، و، ه، ی

3.Grup; Mahreç yakınlığı olan harfler: ت، ث، د، ذ، ز، س

4.Grup; Mahreç yakınlığı olan harfler: ع، ح، ج، ش

5.Grup; Kalın harfler: ص، ض، ط، ظ، ق، خ، غ

1.Grupta fetha, kesra ve damme öğretimi,

2.Grupta cezim ve medd-i tabii,

3.Grupta şedde, çeker ve diğer medler

4.Grupta tenvinler,

5. Grupta zamir öğretilbilir

Her grup bir öncekilerle birlikte kombine edilmelidir.

Diğer bir kriter ise harflerin Kurân-ı Kerim’de kullanım sıklığına göre öncelik verilerek öğretilmesidir.

Harflerin Kur’an’da kullanılma sayısı, çoktan aza sırasıyla aşağıdaki gibidir (Keskiöglü, 2008: 129).

1	ا	48892	11	ك	10522	21	خ	2503
2	ل	33522	12	ع	9419	22	ش	2115
3	ن	27269	13	ف	8499	23	ض	1688
4	م	26922	14	ق	6813	24	ز	1508
5	و	25856	15	س	6011	25	ث	1404
6	ى	25719	16	د	5998	26	ط	1264
7	هـ	14850	17	ذ	4834	27	غ	1229
8	ت	12824	18	ح	4138	28	ظ	842
9	ر	12240	19	ج	3322	29	لا	4079
10	ب	11428	20	ص	2807	30	ء	3283

Tablo 10: Kur’an’da Harflerin Kullanılma Sayısı (Keskiöglü, 2008).

Diğer bir örneklemede ise, Arap alfabesini oluşturan 28 harfin önce yarısını öğretip bu harflerle kelime oluşturup sonra kalan diğer harfler öğretilir. İlk önce öğretilen harfler seçilirken takım harflerden birer tane alınarak oluşturulmuştur. Böylece nokta farkları birbirine karıştırılması engellenmeye çalışılmıştır.

ا، ب، ح، د، ر، س، ص، ط، ع، ف، ك، ل، م، و، هـ

Bazı Osmanlıca elifbâlarda da önce huruf-u munfasıla denilen kendisinden sonraki harfe bitişmeyen 6 harf (ا، د، ذ، ر، ز، و) öğretilmektedir. Ardından birer birer harfler bu harflere eklenmektedir. Buradaki temel amaç bu harflerle oluşturulan kelimeler de harfler birbirine bitişmeden yazılacağı için okuması kolay olacaktır. Misal: وَرَزَنَ، دَرَكَ

Ayrıca Osmanlıca öğretiminde ise hareke yerine kullanılan okutucu 4 harfin (ا، و، ه، ی) öğretimine öncelik verilmektedir.

Bu yöntemle göre hazırlanmış “Ses Temelli Elifbâ” incelenebilir (Açık vd., 2010). Ses Temelli Elifbâ’da gruplama şöyledir.

Harf Grupları

1. Bölüm	➔	ا	ل	ه	ن	م	Bu bölümde yandaki harflerin seslerinin yanı sıra üç temel hareke ile cezim de öğretilmektedir.
2. Bölüm	➔	و	ر	ك	ي	ذ	Bu bölümde yandaki harflerin seslerinin yanı sıra medd-i tabii de öğretilmektedir.
3. Bölüm	➔	ب	ع	ف	س	د	Bu bölümde yandaki harflerin seslerinin yanı sıra şedde ve çeker de öğretilmektedir.
4. Bölüm	➔	ت	ح	ش	ق	ص	Bu bölümde yandaki harflerin seslerinin yanı sıra tenvin de öğretilmektedir.
5. Bölüm	➔	ج	غ	ز	ض		Bu bölümde yandaki harflerin seslerinin yanı sıra “hu” zamirinin okunuşu da öğretilmektedir.
6. Bölüm	➔	ط	ظ	خ	ث		

Tablo 11: Ses temelli elifbâ’da harf grupları (Açık vd., 2010).

Nokta durumuna göre harflerin grupları:

A-Nokta sayısına göre;

Bir noktalı olanlar: ن، ف، ه، غ، ظ، ز، ض، ج، خ، ذ، ز، ض، ظ، غ، ف، ن، ب

İki noktalı olanlar: ق، ت

Üç noktalı olanlar: ث، ش

Kalan harfler noktasızdır.

B-Nokta yerine göre;

Altında nokta olanlar: ج، ب

Müfret harflerde altında nokta olan sadece iki harf vardır. Onlarda birer noktalıdır. Yâ harfi başta ve ortada bittiği zaman altında iki nokta olur. iki nokta olan tek harf yâ’dır

Üstünde nokta olanlar: ن، ف، ه، غ، ظ، ز، ض، ج، خ، ذ، ز، ض، ظ، غ، ف، ن، ت، ق، ث، ش، خ، ذ، ز، ض، ظ، غ، ف، ن

Kalan harfler noktasızdır.

Nokta Sayısı ve Yerlerinin Sebepleri

Ba(ب), ta(ت) , sa(ث), harfleri birinci, ikinci ve üçüncü sırada oldukları için bir, iki ve üç nokta ile noktalanmışlardır. Noktanın Ba harfinin altına konulması harfi cer olması (ameli ile lafzı arasındaki ilişki) sebebiyledir (Yılmaz, 2003).

Cim (ج), harfi, telaffuzu (ağız aşağı açılıyor) sebebiyle noktası altadır. Kesra hareke de aynı sebeple harfin altına konmuştur.

ha (ح), zal(ذ), za(ز) , za (ظ), dad (ض) ve ğayın harfleri ise telaffuzları (ağız yukarı açılıyor) (ağız aşağı açılıyor)sebebiyle noktaları üste konulmuştur.

Şin(ش), harfine üç nokta konması üç harf suretinde olmasındandır. Çift harfler arasında noktası en çok olan olduğu için noktaları telaffuzuna göre alta değil de üste konulmuştur.

Fa ve kâf harflerinin noktaları da, birbirinden ayırmak için telaffuzlarına uygun olarak üstten konulmuştur. Ehl-i Mağrib ise, fa harfinin noktasını alta koymuştur. Çünkü o, harfi cerdir. Fa harfinin noktası altta olunca kâf harfinin noktasıda üste bir tanedir (Yılmaz, 2003).

5.5. Harflerin Hareke İle Birlikte Öğretimi

Kur'an öğreniminde/öğretiminde birinci basamak elifbâ öğretimidir. Elifbâ öğretiminde harflerin doğru ve düzgün telaffuzla öğretimi çok önemlidir. En önemlisi de harflerin isimleri üzerinde çok durmadan üstün, esre ve ötre ile harflerin okunuşlarını uygulayarak okutmaya başlamaktır. Çünkü harflerin isimlerini öğrenen bazı öğrenciler harekeli okuyuşa geçerken zorlanmaktadır. Öğrenci, harfi “Cim” diye öğrenince “ج ح ح” diye okumakta zorlanmaktadır. Harfleri hareketlerle birlikte kavrayan öğrencilerin okumaya geçmesinin daha kolay ve çabuk olduğu bir çok defa gözlemlenmiştir. İlk derste (اُ اِ اِ), (ب ب ب), (ت ت ت) şeklinde öğretilerek başlanabilir. Ya da bütün harfleri önce “üstün” hareke ile okunuşu (ا ب ت ث ج) kavratılır. Sonra “esre” ile, sonra da “ötre” ile bütün harflerin okunuşu kavratıldıktan sonra yine (اُ اِ اِ), (ب ب ب), (ت ت ت) şeklindeki okunuşa geçilebilir. Aynı hareketlerle harflerin başta, ortada ve sonda yazılışları pekiştirildiğinde okumak kolaylaşacaktır. Harekeli öğretimde Önce fetha, sonra kesra, en son da damme öğretilir. Harekeler Kur'an'da sayısal olarak çoktan aza bu sıraya göredir. Bazı Arap alfabelerinde Önce fetha, sonra damme, en son da kesra öğretilir (Yılmaz, 2010).

Türkiye’de Kur’an öğretiminde genellikle harfler öncelikle yalın isimleriyle tanıtılmaktadır. Oysa farklı ülkelerde -mesela Malezya ve Endonezya’nın bir kısmında- harfler öğretilirken her harf için fetha hareke esas alınarak öğretilmektedir. Dolayısıyla öğrenci yalın halden harekeli okunuşa geçerken zorlanmadığı gibi hareke değişikliğinde de zorlanmamaktadır. Ayrıca bazı Arap ülkelerinde hazırlanan elifbâ’larda hareketler öğretilirken bir harfin bütün hareke çeşitleri arka arkaya verildikten sonra diğer harfe geçilmekte ve kelime şeklindeki okuyuşlar sırasında bütün kelimeler Kur’an’dan seçilmektedir (Şahin, 2012).

5.6. Harflerin Mahreçlerinin Öğretimi

Her lisanda harflerin kendine özgü bir çıkış yeri vardır. Harflerin çıkış yerine mahreç denir. Kur’an’ın doğru okunmasında en önemli hususlardan biri harfleri doğru seslendirmedir. Bunun gerçekleşebilmesi için seslendirici hareketler ve harflerin mahreci önem arzeder.

Harflerin mahreçleri akciğerlere dolan hava dışarıya ya ses ya da nefes hâlinde çıkar. İrade dışında alıp verilmekte olan nefes, ses tellerini titreştirerek çıkarıldığında ses meydana gelir. Bu ses ağız, boğaz veya dilin belli bir noktasından çıkarılırsa harf meydana gelir.

Kur’an’ı doğru okuyabilmek için harfler mahreçlerine uygun olarak telaffuz edilmelidir. Çünkü harfin yanlış yerden çıkarılması, kelimelerin anlamlarının bozulmasına sebep olabilir. Türkçedeki bazı harflerin sesleri Arapçada olmadığı gibi, Arapçadaki bazı harfler de Türkçede yoktur. Peltek olarak söylenen ث ve ذ ile boğazdan hırıltılı bir sesle çıkartılan ح bu harflerin başında gelir. Arap harflerinin mahreçleri ağız içerisinde Türkçeden oldukça farklı bir dağılım izler. Türkçede mahreçler genel olarak ağız ön bölgesinde yoğunlaşmaktadır. Arapça harflerin bir kısmı boğazdan çıkartılarak söylenmektedir. Bu sebeple ülkemizde özellikle boğaz harflerinin söylenmesinde problemler yaşanmaktadır. İslâm ülkelerinde, özellikle de Türk hafızları ile, Arap okuyucuları arasında “Dâd” ve “Tâ” harflerinde duyum (ses) itibariyle farklılık arz etmektedir. Bunu yazı ile ifade etmek mümkün olmadığı için Araplardan ve ehil hafızların ağızından duyarak değerlendirmek gerekir. Ayrıca damme hareketinin sesinde de farklılık bulunmaktadır. Arap harflerinin çıkış yerleri, üç ana bölgede toplanır. Bunlar; boğaz, dil ve dudaktır. Bunların dışında, ağız boşluğu ve geniz de mahreç bölgesi kabul edilir. Med harfi olan و ا ي harfleri ağız boşluğundan, gunne sesi ise genizden çıkarılır (Ek 25, 26).

Harflerin ismi ile mahreç çalışması sağlıklı bulunmamaktadır. Bunun için Halîl b.Ahmet, harflerin başına fethalı bir hemze getirmiş, harfi de sakin hâle getirerek mahrecini belirlemiştir: أَب /eb, أَتْ /et, أَحْ /ah, أَغْ /a‘غْ,.... şeklinde harfleri çıkarıyordu. El-Halîl’in bu yöntemi kendisinden sonra gelen dilciler tarafından da izlenmiştir (Yüksel, 2007). Kazan bölgesinde okutulan elifbâların ekserisinde harflerin isimleri öğretildikten sonra 2.derste kelimelere geçilmeyip sadece hemze, fetha harekeyle öğretilip ardından tüm harfler hemze+cezim ile okutulmaktadır. Bizde ise harflerden sonra 2. Ders fetha, kesra ve damme şeklinde devam etmektedir. Hemze üç harekeyle okuması öğretildikten sonra bütün harfler önce cezimli hâli ile öğretilir. Harfin sesinin en net kavranabileceği şekli cezimli hâli olduğu için mahreç daha kolay telaffuz edilir. Tüm harfler bittikten sonra harflerin harekeli hâline geçilir. Ayrıca harekeden sonra cezmin öğretilmesi/kavranması zor olmaktadır.

Bir harfin mahreci, bu mahreçten çıkan sesi ve sıfatı bilinmek istendiğinde, o harfin evveline harekeli bir hemze getirilip harfe de cezim veya şedde verilerek telaffuz edilir. O harfin sesi nerede sıkılır veya kesilirse, mahreci orasıdır. Sesi de o mahreçten çıkan sestir.

5.7. Harflerin Pekiştirilmesi

Arap alfabesi öğretildikten sonra genelde harfler sırasıyla öğretilirken öğrenci harfin şeklini değil, sırayla harflerin isimlerini ezberlemektedir. Bu sebeple isimle harfin şeklini eşleştiremiyor. Harfi tanımayabiliyor. Bunu engellemek için harfler sondan başa doğru da okutulmakta veya harfler karışık olarak sorulmaktadır. İkinci derste harflerin sırası değiştirilmiş alfabe tablosu ile de bu durum aşılmaya çalışılmaktadır. Karışık harfler bir ders olarak elifbâya yazılmakta ve sıradan tüm öğrencilere okutulduğu için harfleri öğrenen öğrencilere de bu ders okutulmakta, buda harfleri bilen öğrencilere sıkıcı gelmektedir. Arapça ve Osmanlıca elifbâlarda böyle bir ders sayfası bulunmamaktadır.

Bunun yerine dil eğitimlerinde uygulanan ders kitabı ve çalışma kitabı olmak üzere elifbâlarda da alıştırma yapılabilmesi için yardımcı elifbâ hazırlanabilir. Harflerin karışık dizideki tablosu yardımcı kitaba koyulabilir. Veya kelimeler geçildiğinde harekeyle okumaya başlamadan önce dersteki kelimeleri oluşturan tüm harflerin isimleri saydırılabilir.

5.8. Harfleri Türkçe Karakterlerle Öğretmek

Arapça kelimelerin okunuşları Türkçe karakterlerle yazmak doğru bir yöntem değildir. Fakat bazen de bilinmeye ulaşmak için bilinenden yararlanmak için Türkçe kelimelere atıfta bulunmak zorunda kalınabilmektedir. Ancak Arapçadan Türkçeye geçmiş kelimeler Arapça orijinal telaffuzlarıyla mahreçlerine riayet edilerek kullanılması ideal olmalıdır. Örneğin ق harfinin mahrecini pekiştirmek için “kalem” kelimesinin dilimize Arapçadan geçtiği ifade edilerek Arapçada bu kelimenin nasıl telaffuz edildiği öğrencilere söylenebilir. Veya doğal seslerden yararlanılarak karga sesine benzetilebilmektedir.

5.9. Genel Teknikler

İslam toplumlarında olduğu gibi bizim toplumumuzda da orijinal metnin öğretimi ile ilgili çeşitli teknikler geliştirilmiştir. Bu teknikler belli bir bilgi ve tecrübe birikimine dayanmaktadır ve değerlidirler. Öğrencileri tek tek veya topluca okutturmak, harf talimi yapmak, tecvid kurallarını uygulayarak göstermek ve uygulanmasını sağlamak bilinen tekniklerindendir. Bunun yanında yeni gelişen teknolojiyi kullanarak CD vb. sesli ve görsel materyallerden yararlanılmaktadır. Günümüzde Kur’an okumayı, öğretme konusunda yeni yöntemler kullanarak öğrenim süresini kısaltmaya şiddetle ihtiyaç vardır (Aşıkoğlu, 2007).

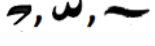
Kur’an’ın orijinal metninin öğretimiyle ilgili olarak araştırmacı ve öğretmenler tarafından çeşitli teknikler önerilmiştir. Bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir:

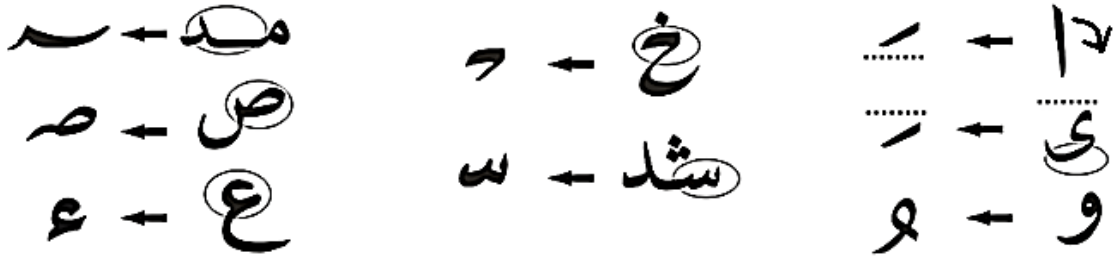
“Kur’an öğretiminde hoca ile talebenin bir ortamda yüz yüze bulunmasını zorunlu kılan “müşafehe” kıraati hocadan dinlemeyi esas alan “sema” ve yine kıraati hocaya sunmayı ifade eden “arz” geleneksel anlamda önerilen yöntemlerdir. Ayrıca Kur’an öğretiminde araştırmacı ve öğretmenler tarafından çeşitli yöntemler önerilmektedir. Bunlardan bazıları, basitten karmaşığa doğru adım adım öğretme; harflerin tahtaya tek tek yazılarak tanıtılması ve çıkış yerleri gösterilerek bunların seslendirilmesi; harflerin öğretiminde harfleri “altında bir nokta olanlar”, “üstünde iki nokta veya üç nokta olanlar” şeklinde gruplandırılmasıyla kavratılması; öğreticinin okuyuşunu kavrama yoluyla okuyucuyu modellemenin kullanılması; tekrarlarla kavratma; tecvitte tartışarak buldurma; takrir yoluyla anlatarak öğretme; toplu tekrar ve grup çalışmaları yapma; günlük dilde kullanılan kelimelerden hareketle Kur’an metninin öğretilmesi yöntemlerinin yanında metnin görsel sunumu ardından model

okuyuşların sergilenmesi, toplu tekrar yoluyla metnin öğretilmesi sonrasında öğrencilerin tek tek dinlenerek düzeltilmesi ve sonuçların değerlendirilmesi” şeklinde özetlenebilir (Şahin, 2012).

Günümüzde, yukarıda sıralananların dışında da Kur’an öğretiminde kullanılacak yöntemler adına öğreticilere rehberlik etmesi için materyaller hazırlanmaktadır. Ancak bunlar, öğretilecek şeyin mahiyeti ve onun öğretimi üzerinden olmaktan ziyade genel öğretim yöntemleriyle ilgilidir. Türkçe veya genel Arapça öğretim yöntemleri incelense de aynen uygulama imkanı bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle gerekli olan bunların dışında Türkler için Kur’an öğretim yöntemleridir.

6. DABT’UL MUSHAF

Kur’an-ı Kerim ilk yazıya geçirildiğinde hem noktasız hem de harekesizdi. Yazı türü ise kufi idi. Fetihler neticesinde Müslüman olan Arapların dışındaki toplumların Kur’an kıraatinde hatalı okumaların baş göstermesi üzerine ilk olarak Hz. Ali’nin (ö.40/660) talebesi tabiûn âlimlerinden Ebü’l-Esved ed-Düelî (ö. 69/688), Kur’an’ın metnini baştan sona kadar yazı renginden farklı mürekkeple ve nokta şeklindeki hareketlerle harekeledi. Bu devirde harflerin yine noktaları bulunmamaktadır. Kullanılan bu noktalar hareke yerindedir. İkinci olarak Nasr b. Âsım ile (ö. 89/708) Yahyâ b. Ya’mer (ö. 129/746) tarafından birbirine benzeyen harfleri ayırt etmek için harflere nokta konuldu. Daha sonra Abbâsîler zamanında Halîl b. Ahmed el-Ferahîdî, harflerin kendi noktaları ile Ebü’l-Esved ed-Düelî tarafından ortaya konan nokta biçimindeki hareketlerin birbirine karışmasını önlemek ve değişik renkte mürekkep kullanmaktan kurtulmak için noktayı çizgiye dönüştürerek, bugünkü "hareke" formatını uygulayan ilk kişi olmuştur (el-Ferahîdî, 2001: 3/105). Bunu yaparken Arapça’da uzun sesliler (med harfleri) olan elif, vav ve yânnın kısa seslilere tekabül etmek üzere minyatürlerini hareke olarak kullandı. Bunlardan başka sükûn, şedde, medde, hemze-i vasıl (ـ), hemze-i kat‘ (ء) işaretleri de Halîl b. Ahmed tarafından ortaya konulmuştur (Okumuş, 2010).

Şekil 8: Halil b. Ahmed tarafından icat edilen hareketlerin şekli (Okumuş, 2010).

İlk harekeleme faaliyetinden hemen sonra benzer harflerin noktalanması işi gerçekleşmiştir ki, kaynaklarda buna i'cam veya nakti'l-i'cam da denir. Mushafların harekelenmesi zaman içinde ,ilmu'n-nakt ve's-şekl' adıyla müstakil bir ilim dalı haline gelmiştir. Mısır'da basılan matbu Melik Fuat ve Medine'de basılan Medine Mushaf'larının sonunda yer alan açıklamalarda hareketler için eskiden kullanılan, şekl ve nakt' kavramlarını karşılamak için, ed-dabt' tabiri de kullanılmaktadır.

Buradan da anlaşılacağı üzere hareke ve harekeleme sistemi vahye dayanmayıp okumayı doğru ve kolay kılmak için vahyin tamamlanmasından yaklaşık 50 yıl sonra başlayan ve bundan sonraki yaklaşık 100 yılda oluşan işaretlerdir. Günümüzde mağrip bölgesinde, orta doğuda, uzak doğuda ve ülkemizde baskısı yapılan Kur'an-ı Kerim'lerde hareketlerin şeklinde (Ek 19) ve harekeleme yönteminde bazı farklılıklarda bulunmaktadır. Bunun dışında tecvid kurallarına göre harekeleme sistemi uygulanan Kur'an-ı Kerim'ler de bulunmaktadır. Arabistan'da baskısı yapıp Hacca ve Umreye giden tüm Müslümanlara hediye edilerek tüm dünyaya yayılan Medine Mushafı olarak isimlendirilen Kur'an-ı Kerim'lerde de zenginleştirilmiş hareke sistemi uygulanmaktadır. Arapça, Arapların kendi lisanı olmasına rağmen yine de Kur'an-ı Kerim-i rahat okuyabilmek için hareketlerde okumayı kolaylaştırıcı özel düzenlemeler yapılarak özel anlamlar kazandırılmıştır. Genel bir tespit yapacak olursak; Arap ülkelerinde yapılmış dabt çalışmaları bu dili ve kültürü bilmeyen Müslüman toplulukların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmış hatta pratik karmaşasına neden olmuştur. Amaç Kur'an metnini sağlıklı okumaksa, toplumların kendi bilgi düzeyleri ve alışkanlıkları doğrultusunda tercih ettikleri dabt yöntemi konusunda anlayışlı olmak gerekir. Zaten bu hususta içtihadı sıcak bakılmasının nedeni de budur. Ülkemizde insanların kitlesel olarak Kur'an-ı Kerim'i okumasının sağlanması, Kur'an-ı Kerim'in daha kolay okunması için yeni okutma işaretleri eklenmesine ve harekeleme sisteminin de revize edilmesine ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz. Bu konuda önerilerimiz ilgili yerlerde izah edilecektir. Elifbâ cüzünün hedefi Kur'an-ı Kerim'in okunmasını

öğretmek olduğu için Kur'an-ı Kerim'deki bu okuma özellikleri elifbâda da öğretilmesi gerekecektir. Arap aleminin kullandığı elifbâlarda bu sistem üzere hazırlanmıştır.

7. HAREKELER VE İŞARETLER

Arap alfabesinde harflerin tamamı sessiz harflerdir. Bu harfleri sesli hale getirebilmek için kullanılan işaretlere ‘‘hareke’’ denilir. Harekeler yazıda harflerden tamamen ayrı harflerin üzerine veya altına yazılırlar. Harekeleri yalnız başına düşündüğümüz zaman belirli bir şey ifade etmezler. Harfleri, çıkış yerinde (mahrecinde) hareket haline getirirler. Neticede hece vücuda gelir. Böylece harf seslendirilmiş olur. Kur'an'ın doğru okunmasında en önemli hususlardan biri doğru seslendirmedir. Bunun gerçekleşebilmesi için seslendirici harekeler önem arz eder (Ünlü, 1995: 102).

Arapçada harfler hareke ve sükûnsüz olmaz. Harekeli harfe müteharrik, harekesiz harfe de sakin harf denir. Bir hareke miktarını alimlerimiz ‘bir parmağı açacak veya kapatacak kadar geçen zaman’’ olarak değerlendirmişlerdir. Bu parmağı açıp veya kapatma, okuyuştaki süratle orantılı olur (Karaçam, 1977: 227).

Kur'an-ı Kerim'i okurken tilavetin sıhhati harfin mahrecinden gelen sesin doğrultusunu temin edecek olan harekenin düzgün okunup okunmayışına bağlıdır. Şayet hareke eksik olursa harf de eksik olur. Harekenin sıhhatli okunuşunda ağzın aldığı durumun çok büyük önemi vardır. Zira ağzın durumu ve şekli harekenin kalıbı demektir. Eğer ağzın durumu telaffuz edilecek harekeye uygun değilse, arzu edilen sesin çıkması da mümkün değildir. Binaenaleyh daha harf okunurken ağzın biçimi harekeye uygun durumda olmalıdır (Karaçam, 1977: 227).

Hareke harfin ince veya kalın okunmasında bir tesir sahibi değildir. İnce harfin harekesi ne olursa olsun ince, kalın harflerin de harekesi ne olursa olsun kalın okunur.

Harekeler harflerin ses kıymetlerine delalet etmek üzere sonradan konulmuş kısa seslendirme işaretleridir. Harflerin hece halindeki özelliklerini ifade ederler. Her harekenin karşılığında bir hece ve her hecenin karşılığında bir hareke vardır. Bu takdirde yazıdaki hareke işareti; hakikatte harften de harfin belirli halinden de başkadır. (س) (se), (ص) (sa), (ك) (ke) , (ق) (ka) diye harfleri birer birer okursak, her birinin üstündeki işaret birbirinin aynısı olduğu halde ses kıymeti eşit değildir. Her birinde harfin tabiatına göre başkaca bir özellik sezilir. Kalın ve ince harflerde farklı olduğu gibi ince harflerde de (س) (se), (ك) (ke) derken yine ton farkı olmaktadır. Her hareke harfi tek hece halinde okutur. Şu halde hakikatte hece kadar harekeye farklı ses

verilmektedir. Bunların yazıda işaretle tespiti mümkün değildir. Sadece ince harflerde e sesi verir demek yeterli değildir. Her harfi tek tek seslendirmek gerekir. Harflerin heceleme dönemi hareketlerle başlar ve diğer okumalardan bambaşka bir mahiyet arz eder. İnce harften kalın harfe geçerken ara tonda sesler verilir. أَصْ gibi. Harekeler uzman rehber eşliğinde seslendirilir.

Halil b. Ahmed büyük bir filolog olup harekeye bu günkü şeklini kazandırmıştır. Şöyle ki, fetha yerine yatık bir elif, kesra yerine çekilmiş bir ya veya noktaların birleşimi, damme yerine de küçük bir vav kullanmıştır. Fethanın elif ile, kesranın yâ ile, dammenin vav ile münasebeti vardır. Tenvinlerde ise kendisinden önceki nokta şeklindeki hareketlerde çifter nokta kullanmasına uyararak işaretleri çiftli kullanmıştır.

Fetha yüksek tonlu bir ses olduğu için harfin üstüne, kesra aşağı tonlu bir ses olduğu için harfin altına , harfin altı ve üstü dolunca damme de ön kısmına konulmuştur. Fetha'nın yeri harfin üzeri, kesra'nın yeri harfin altı, damme'nin yeri ise, ilk dönemde harfin önüne koyulurken sonraları oda harfin üzerine konulmuştur.

Arapçada ve Kur'an'da harfleri seslendirmeye yarayan ve hareke adını alan üç kısa işaret vardır. Bu üç işaret hiçbir zaman ince harfle kalın harfi aynı seda ile okutmadığı gibi tüm ince harfleri veya tüm kalın harfleri de birebir aynı seda ile okutmaz. Her harfin hareketlerle okunuşu aslında kendine özeldir.

Ülkemizde harflerin isimlendirilmesinde hem Arapça hem de Osmanlı Türkçesi ile iki şekilde isimlendirme yapıldığı gibi hareketlerdeki terimlerde de aynı durum söz konusudur. Harekelerin isimleri ve işaretleri şunlardır:

Arapça	Osmanlıca(Türkçe)
فتحة	اوستون
كسرة	اسره
ضمة	اوتره
التنوين بالفتح=فتحئين	ايكى اوستون
التنوين بالكسر=كسرتئين	ايكى اسره
التنوين بالضم=ضممتين	ايكى اوتره
السكون	جزم=طوتار
الشدّة	شدة
X	چكر
الالف الصغيرة	اوستون چكر
مد	مد

Tablo 12: Arapça ve Osmanlı Türkçesi Olarak İki İsimlendirme

7.1. Fetha, Fetha Tenvini ve Fethanın Meddi

1) : Arapçada Fetha (فحة), Türkçede Üstün (اوسدون) dediğimiz ve harfin üzerine konulan küçük bir yatık çizgidir. (س) gibi. Fetha yüksek tonlu bir ses olduğu için işareti harfin üstüne konmuştur.

Arapça Fetha'nın kelime manası açmak demektir. Bu işaretin bulunduğu harf, ağızdan çıkarken ağzın yazı ile tamamen tayin edilemeyecek bir derecede açılacağını anlarız. Harflerin özelliğine göre ağzın açılma açısı değişik olur. Sabit bir ölçüsü yoktur.

Türkçe Üstün; üstte demek olup, kendisinin harf üstünde bulunacağını ve ağzın da yukarı doğru açılacağı anlaşılır. Harfin fetha hareke ile yalnız tek hece haline delalet ettiğini yani o harfin bir defa okunacağını anlarız. Bu hareke bulunduğu ince harfi kısa 'e' kalın harfi kısa 'a' sesiyle seslendirir. Her zaman aynen bunlar gibi olmayabilir. Yerine göre e veya a sesi arasında dönüp dolaşan derecelerden biri ile de seslendirilebilir. ح ve غ harfleri ince harf olup ince â ile okunur. Bu iki boğaz harfi fetha ile seslendirilirken boğaz sıkılacağı için kas hareketi gereği fitri olarak ağız hafif açılır. Bu sebeple direk e sesi verilemeyip ince â ile seslendirilir. Ra harfi, fetha ile harekelendiğinde kalın okunur. Hemze ise direk harekenin sesini alır.

Örnek: (أ) (e), (ج) (ce), (س) (se), (ص) (sa), (ر) (ra), (ح) (hâ), (ع) (‘â) gibi.

A ünlüsü Türkçede düz, geniş ve arka dil ünlüsüdür. İki çıkış biçimi vardır (İserer, 2017):

Kalın A ve İnce Â

1-Kalın A: Dil ağız boşluğu içinde kaşiksı bir hâl alır. Misal: Kaya, Ada, Ancak, Amaç,

2-İnce Â: ince â’yı belirtmek için üzerine İnceltme (düzeltme) işareti kullanılır (TDK, 2017). Bu işaret bazen de sesi uzatmak için kullanılır, fakat buradaki amaç sesi uzatma değil inceltme amacını taşır. Dil ağız boşluğu içerisinde yayvan bir hâl alır. Misal: Lâf, Hâl, Sıhhat, Nasihât, Lâpa, Lâstik, Kemâl, Nâdide, Kâhya, Lâle, Kâr, dükkân, hikâye, kâfir, kâğıt, gibi.

Fethalı harfe, Arapçada meftuh ve kelimenin sonunda ise i’rab bakımından mensub, Osmanlıcada sadece meftuh denilir.

Word programı üzerinden yapılan incelemeye göre Kur’an-ı Kerim’de 114.642 adet fetha bulunmaktadır.

Fetha’nın uzatılarak okunması: Fethadan sonra elif harfi (harekesiz) olursa ses uzatılır. Fethanın uzatıldığında kalın harfler aynı ses tonuyla uzatılır, fakat ince harflerde e sesi ince â sesine dönüştürülerek uzatılır. Fethadan sonra harekesiz elif⁴ olmadan ses uzatılan yerlerde fetha yerine (◌)bu işaret kullanılır. Terminolojide bu işaretin net bir ismi oluşmamıştır. (◌) Bu işaret için; âsâr, çeker, hançeriyye, kısa med, dik çeker, üstüne çeker, dikey fetha, uzatma işareti, kısa elif(elif-i maksûra), elif-i sağıra, dik çekme, tabi uzatma işareti, gizli med vb. 10’un üzerinde isim kullanılmaktadır. Bizim tercihimiz ve önerimiz Arapça “Medli Fetha / Fetha Meddi”, Türkçe “Çeker Üstün / Üstün Çeker”dir. Arap aleminde bu okutma işareti değil küçük elif harfi (elif-i sağıra - الالف الصغيرة) kabul edilir. Ve hangi harfi uzatacak ise onun üstüne değil önüne doğru fetha hareke ile birlikte kullanılır. Tek başına ve hareke olarak kullanılmaz. Bu işareti Osmanlı hareke olarak kullanmış, fakat Araplar bu işarete yükledikleri anlam orada gizli bir elif varlığı olduğu için sanki Kur’an’a fazladan elif

⁴ Elif bizzat harekesiz olup harekesiz elif demek zait olsa da yanlış anlamaya sebebiyet vermemek için bu şekilde kullanılmıştır. Çünkü hemze ile elif ayrımı ülkemizde net bilinmemektedir.

konmuş gibi düşünmekte ve bu işaretin hareke olarak kullanılmasına karşı çıkmaktadırlar. Misal

مَلِكٍ

Word programı üzerinden yapılan incelemeye göre Aliyyü'l Kâri imlası ile olan Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık 6800 adet medli fetha bulunmaktadır.

2) : Arapçada Tenvinli Fetha/Fethanın tenvini (التنوين بالفتح), Türkçede İki Üstün (ایکی اوستون) dediğimiz ve harfin üzerine konulan iki yatık çizgidir. (دَا) gibi. Tenvin: Mana olarak “n” sesi (sakin ن harfi) ilavesi demektir. Tenvinli fetha dendiğinde fethanın sesine n sesi eklenir. Tenvinli fetha bulunduğu ince harfi “en”, kalın harfi “an” sesiyle seslendirir. ن harfi ince bir harf olduğu için kalın harflerde fethanın sonuna eklenen ن harfinin ince okunmasına dikkat edilmelidir. Diğer önemli bir hususta tenvinli fetha önünde destek elifi denilen bir elifle beraber yazılır. Bunun birkaç istisnası vardır. Ta-i merbuta denilen (ة) harften sonra konulmaz. Kısa hemze de (ء) ise her ne kadar yazıda olmasa da gizli elif var kabul edilir. Bu elif vakıf yaparken harf-i med olarak okunur. Arapçada bazen de elif yerine ya harfi yazılır. (هُدًى , عَلَى) gibi. Medine Mushafı olarak isimlendirilen Kur'an-ı Kerim'lerde de üç tenvinden herbiri iki şekilde kullanılır. Eğer Tenvinli fetha'dan sonra idğam varsa fethaların kaydırılarak ve arası açılarak yazılır.

Word programı üzerinden yapılan tespite göre Kur'an-ı Kerim'de 3742 adet Tenvinli Fetha bulunmaktadır.

7.2. Kesra, Kesra Tenvini ve Kesranın Meddi

1) : Arapçada kesra veya kesre , Türkçede esre dediğimiz ve harfin altına konulan ufak yatık bir çizgidir. (س) gibi.

Arapça Kesra'nın kelime manası kırmak demektir. Kesra isminden, harfin okunurken çenenin sabit olmayan bir ölçüde az veya çok aşağı doğru kırılacağını anlarız. Kesre çenenin aşağı doğru kırılış halini gösterir.

Türkçeye Farsçadan geçen “Esre”nin aslı, altlık anlamında “astar” kelimesinden istidlâlen “âst + âr” olduğunu harfin altına konmasından bu ismi aldığını söyleyebiliriz (Asım, 1916).

Kısa seslendirici olan kesranın altında bulunduğu harfler kalın olsun ince olsun “i” sesiyle okunur. Elifbâlarda pratik ve basit şekilde ifade etmek için Kesra, ince harfler i, kalın harfleri ı sesiyle okutur şekliyle yapılan izah tam doğruyu yansıtamamaktadır. Bu hatayı düzeltmek için “kalın harfleri ı-i arası bir sesle okutur” denmektedir. Asıl buradaki husus kesralı olan kalın harf okunurken harfin kalınlığının muhafaza edilebilmesi için ses “ı” dan başlayıp “i” sesi ile sonlanmasıdır. Ağızdan çıkan son ses kesraya ait “ı” sesidir. Ancak yazıda bunu ifade etmek çok güç olmaktadır. Burada iş tamamen öğreticiye düşmektedir. Osmanlıca veya Arapça elifbâlarda harekelerde bu izahlar yazılmamıştır/yapılmamıştır. Hocanın izahına ve seslendirmesine bırakılmıştır.

Örnek: (س) (si), (د) (di), (ز) (zi), (ظ) (zii), (ق) (kii), gibi

Word programı üzerinden yapılan analize göre Kur’an-ı Kerim’de 36.005 adet uzatmayan kesra bulunmaktadır.

Kesra’nın uzatılarak okunması: Kesradan sonra harekesiz yâ harfi olursa ses uzatılır. Kesranın uzatıldığında kalın harfler ve ince harfler kesra ile okunduğu ses tonuyla uzatılır, bu sebeple ince harfleri i, kalın harfleri ı-i arası bir sesle uzatır diye izah yapılmaya gerek yoktur. Kesra uzatılacağı zaman (ٓ) dikey şeklinde yazılabilmektedir. Ülkemizde Kur’an-ı Kerim’lerde bu (ٓ) dikey şekil tercih edilmektedir. Medine Mushafı’nda bu işaret kullanılmamaktadır. Kanaatimizce bu işareti okumayı kolaylaştırmak için Osmanlı icat etmiştir. Bu işareti Araplar kullanmadığı için Arapça ismi olmayıp sadece Osmanlıca ismi bulunmaktadır. O da “çeker” dir. Tercihimize göre Arapça medli kesra / kesranın medli ismi verilebilir.

Word programı üzerinden yapılan analizde Kur’an-ı Kerim’de 10.013 adet medli kesra bulunduğu tespit edilmiştir.

2) : Arapçada Tenvinli Kesra/ Kesranın tenvini (التنوين بالكسر) (كسرتين), Türkçede İki Esre (ايكى اسره) dediğimiz ve harfin altına konulan iki yatık çizgidir. (دِ) gibi. Tenvin: mana olarak “n” sesi (sakin ٓ harfi) ilavesi demektir. Tenvinli Kesra denildiğinde Kesranın sesine n sesi eklenir. Kalın harfler ve ince harfler Tenvinli Kesra ile nasıl okunuyorsa o sese n sesi eklenir. Ayrıca bir izah yapılmaya gerek yoktur. Medine Mushafı olarak isimlendirilen Kur’an-ı Kerim’lerde de üç tenvinden herbiri iki şekilde kullanılır. Eğer Tenvinli kesra’dan sonra idğam varsa kesraların arası açılarak ve kaydırılarak yazılır.

Tenvinli Kesra bulunduğu harfler kalın olsun ince olsun in sesiyle okunur. ُ harfi ince bir harf olduğu için kalın harflerde kesranın sonuna eklenen ُ harfinin ince okunmasına dikkat edilmelidir.

Word programı üzerinden yapılan analize göre Kur'an-ı Kerim'de 2634 adet Tenvinli Kesra bulunmaktadır.

Esreli harfe Arapçada 'meksur' ve kelimenin sonunda ise i'rab bakımından 'mecrur', Osmanlıcada ise sadece 'meksur' denir.

7.3. Damme, Damme Tenvini ve Dammenin Meddi

1) ُ :Arapçada ضم damme / zamme, Türkçede اوتره 'ötre' dediğimiz ve harfin üzerine konulan küçük vav harfine veya büyücek virgül (,) işaretine benzer bir işarettir.

Arapça Damme'nin kelime manası yummak demektir; Damme okunurken dudakları belli olmayan ölçülerde yani harfin özelliğine göre birbirine bitiştirileceğini az veya çok yumulacağını anlarız. Diğer bir ifade ile harfin yumulmuş halini gösterir.

Türkçe ötrenin aslı "ötrö" olup m.466 tarihinde telif olunan "Kitâb Dîvân lugâti't-Türk" adlı eserden "utru", "karşı" manasına olduğunu öğreniyoruz (Asım, 1916). Yani dudakların karşıya/öne uzatılması veya ilk dönem ötre işaretinin harfin karşısına/önüne koyulduğundan bu ismin kullanıldığı ifade edilebilir.

Damme harekenin telaffuzunda dudakların ileriye uzatılarak tam manasıyla toplanmasına dikkat edilmelidir. Zira bu toplanma işi kıvamında olmazsa az büzülürse harfin sesinin doğrultusu "O" sesine kaçır. Çok büzülürse ve dudaklar çok ileri götürülürse "Ü" sesine kaçır.

Damme üzerinde bulunduğu harfi kısa 'u' sesi ile seslendirir. Ancak bu u tonu ince harflerde ince û, kalın harfleri u sesiyle okunur. ü sesi hiç bulunmamaktadır (Koç, 2010). Elifbâlarda basit ve kısa şekilde ifade etmek için damme, "ince harfler ü, kalın harfleri u sesiyle okutur" şekliyle yapılan izah yanlıştır. Bu hatayı düzeltmek için "ince harfleri u-ü arası bir sesle okutur" denmektedir. Asıl buradaki husus dammeli olan ince harf okunurken harfin inceliğinin muhafaza edilebilmesi için ince û sesidir. Türkçede U ünlüsünün fonetik olarak ince okunması gerektiğinde üzerine inceltme işareti (û) koyularak kullanılır. Yani türkçede ince û sesi bulunmaktadır. U ünlüsü yuvarlak, dar, arka dil ünlüsüdür. Dudaklar öne doğru uzayarak, yuvarlak bir biçim alır. Dudaklar çok

ileri uzatıldığında ses ü ye yaklaşır. Bu sebeple damme harekede dudakları orta seviyede uzatmak gerekir.

Mahkûm, Sükûnet, Hükûmet, Billûr, Meşgûl, Sûlh, Ampûl gibi kelimelerde u sesi inceltilerek okunmaktadır. Bu ‘u’ lar Osmanlıcada Türkçe fonetiğinin etkisiyle bazan ‘ü’, ‘ö’ veya ‘o’ ya dönüşür. Mesela (مُؤْمِنُونَ), mü’minûün kelimesini Araplar ‘mu’minun’ suretinde okurlar. Biz ‘mü’min ‘ deriz. (عُمَرَ) Ömer kelimesini Araplar ‘Umar’ suretinde okurlar. Biz Ömer deriz. (عُثْمَانَ) Osman kelimesini Araplar ‘Usman’ okurlar. Biz Osman deriz.

Alfabadeki harflerden bir kısmını damme ile ‘u’ sesinde telaffuz güçlüğüne belki göreceğiz. Harekeler okumanın temel taşı olduğu için ilk anlarda doğru sesi öğretmeye gayret etmeliyiz.

(سُ) (sû), (صُ) (su), (مُ) (mû), (حُ) (hû) gibi. (û:ince u)

Kur’an-ı Kerim’in telaffuzunda damme harekesi ile ‘u’ sesinin dışında başka bir ses yoktur. Hiçbir Arap ülkesinde aksini görmek veya işitmek mümkün değildir. Bu noktada da öğreticiye mühim görevler düşmektedir.⁵

Word programı üzerinden yapılan analizde Kur’an-ı Kerim’de 37.337 adet Damme bulunduğu tespit edilmiştir.

Damme’nin uzatılarak okunması: Dammeden sonra harekesiz vav harfi olursa ses uzatılır. Kesranın uzatıldığında kalın harfler ve ince harfler damme ile okunduğu ses tonuyla uzatılır, bu sebeple ince harfleri ince û, kalın harfleri u sesiyle uzatır diye izah yapılmaya gerek yoktur. Ülkemizde Kur’an-ı Kerim’lerde Damme uzatılacağı zaman özel bir işareti bulunmamaktadır. Ancak Pakistan bölgesinde baskısı yapılan Kur’an-ı Kerim’lerde Damme uzatılacağı zaman Damme-i ma’kuse (مَعْكُوسَةً); ters damme ‘ işareti kullanılmaktadır. Ülkemizde de bu işaretin veya bizim geliştirdiğimiz işareti kullanabiliriz. Osmanlıda zamirlerde dammenin uzatılacağı zaman kuyruğunu geri kıvrarak uzatmayı görselleştirmiş Mushaflar bulunmaktadır. ﴿ ﴿ ﴿ (Ek 17,20)

Fetha ve kesranın kısa meddine uyumlu, tarafımızdan geliştirilen damme meddi;

۹۱
۱

⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: Mahmud Bedreddin Yazır, Eski Yazıları Okuma Anahtarı, s. 20-22, 32-36, İstanbul, 1974.

harf tek başına okunmaz, ancak kendinden önceki harfin harekesiyle birleştirilerek okunur. Bu sebeple ismine hareke denmeyip işaret denir.

Cezim Harfin harekesinin olmadığını gösteren işarettir. Harekesi olmadığından hafif harf denilerek alameti için (خ ف يف) hafif kelimesinin başında hânın ^ه üst kısmının noktasız hali ه kullanılmıştır. Tecvitte meddi لازمın sükûnlü olan kısmına da hafif kısım demekteyiz. Arab ülkeleri ve Pakistan bölgesinde bu işaret kullanılır. Yuvarlak olan cezim (جزم) kelimesinin sonundaki mim م başından uyarlanmıştır. Ülkemizde bu işaret kullanılır. Medine mushafında bu işaret hiç okunmayan harfler üzerine konulur. Mağrib ve Kazan bölgesinde yuvarlak halka şeklini kullanmaktadır. Ancak çoğunluk م bu işareti kullanmakta olduğundan ülkemizde bu işareti kullanması yerinde olabilir. Arap alfabelerinde sükûn işareti م bu şekilde öğretilmektedir (Okumuş, 2010).

Word programı üzerinden yaptığımız analizde Kur'an-ı Kerim'de 44.119 adet Cezm bulunmaktadır. Damme ve uzatmayan kesradan adet olarak daha fazla kullanılmıştır.

Cezm ve Şedde işaretleri kelimeleri birbirine bağladığı için önem arzeder. Kur'an'ı seri okumak için cezm ve şeddenin fonksiyonu iyi kavranıp uygulanmalıdır. Ayrıca Elif-Lam takısı olan her kelimenin başı Cezm veya Şedde ile başlamaktadır.

Sükûn terimi tecvitte üst isim olarak cezm ve şedde için ortak kullanılır. Sükûn yazılış olarak iki çeşittir: Şedde ve cezim. Osmanlıda şedde ve cezim için fonksiyonu göz önünde bulundurularak bağlama işaretleri de denilmiştir. Şedde ve cezim ayrıca sükûn okuyuş olarak Sükûn-ü Lazım ve Sükû-ü arız diye iki çeşittir. Cezimli/Sükûn'lü harfe sakin harf de denir. Sakin nun ve sakin mim gibi

7.5. Şedde

س: Arapça ve Osmanlıcada şedde ismi verilen işaret/alamet tek başına kullanılmayıp harfin üstünde hareketlerle birlikte kullanılır. Sıklaştırmak (iki harfi tek harfe sıkıştırmak), bağlamak (Sarı, 1984: 812), güçlendirmek manasına olan şedde birincisi sakin ikincisi harekeli olarak peş peşe gelen aynı olan iki harfi tek harf olarak gösterme imkanı verir. Yani harfi iki defa okumaya imkan verir. Osmanlıcada bu işaret olmadığından Osmanlıcaya mahsus bir ismi olmayıp Arapça ismi kullanılmıştır. Osmanlıcada bu durumda harf iki kere yazılır. م ل ت millet kelimesi gibi. Arapça'da, bir ünsüzün iki kez okunması gerektiğini gösteren ve harfin üstüne konulan alamettir.

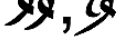

Şedde alameti olarak; şedid (شديـد) kelimesinin şin harfinin baş kısmındaki dişleri alamet olarak kullanılmıştır. Harfin şeddeli haline teşdid denir.

Word programı üzerinden yapılan analizde Kur'an-ı Kerim'de 18.914 adet şedde bulunduğu saptanmıştır.

7.6. Med

: Arapça Med, Osmanlıca Med veya medde denilen harfin üzerine konulan bu işaret Kur'an-ı Kerim okurken uzatılacak yerin çokça uzatılacağını hatırlatan yardımcı işarettir. Harfin üzerinde bulunup bulunmaması okumayı değiştirmez. Med harfinden sonra Hemze ve Sükûn-ü lazım bulunursa bu işaret kullanılır. Sükûn arız olan yerde sükûn okuyucunun vakıf veya vasıl yapma tercihi bulunduğu için vasılda meddi arız meddi tabiye dönüştüğünden med işareti kullanılmaz. med kelimesinden icat edilmiştir.

Word programı üzerinden yapılan analize göre Kur'an-ı Kerim'de 5096 adet med işareti bulunmaktadır.

Harekeler ve İşaretler										
	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Türkiye:		ا					و			
Arabistan		Yok								
Pakistan		ا								
Mağrib		Yok					و	و		
	Vasıl	Kısa Med	Uzun Med	Fetha ve Kesra Tenvini	Damme Tenvini	Şedde	Cezim	Damme	Fetha ve Kesra	

Tablo 13: Hareke ve İşaretlerin Sembolleri

7.7. Harekelerde Özel Uygulamalar

Araplarda tenvinler iki şekil kullanılmaktadır. Peşinden idğam uygulanacak tenvinlerde bir şekil, diğer yerlerde diğer şekil kullanılmaktadır. Ülkemizde kısa med olarak kullanılan çeker olarak ta ifade edilen hareke olarak kabul edilen işaret Araplarda hareke kabul edilmeyip harf kabul edilmektedir. Bu işaret küçük bir elif harfidir. Kur'an imlasında med harfi elifin açıktan yazılmadığı yerlerde elif olduğuna işaret

olması için fethanın önüne Elif-i Sağıra (küçük elif) koyulur. Dikkat edilirse harfin üstüne değil peşine doğru koyulmaktadır. Bu durum aynen Araplarda küçük vav ve ya harfinin kullanıldığı gibidir. Osmanlı Kur'an imlasındaki bu gizli eliflerin çoğunu açıktan yazdığı için günümüzde Mushaf birliği sağlanamamasın sebeplerinden biri de bu durumun gösterilmektedir. Arabistan'da harfin altına ise çeker hiç kullanılmamaktadır.

Pakistan'da ise üç hareketin de çekeri bulunmaktadır.

Misal: Arabistan'da فَاعْتَرَفُوا بِرُحْمِمْ بِهِ، إِنَّهُ، عَلَى مَلِكِ،

Türkiye'de بِهِ، اِبْرَاهِيمَ، عَلَى،

Pakistan'da بِهِ، إِنَّهُ، يَا أَيُّهَا

Arapça imlada مَدٌّ، مَدٌّ kelimelerinde olduğu gibi şedde+kesra ve şedde + kesra tenvini harfin altına değil de şeddenin direk altına konulabilmektedir. Fakat Kur'an imlasında bu şekilde kullanılmamaktadır.

8. MUSHAF İMLALARI

Kur'an-ı Kerim'in yazımında iki ayrı imlâ kullanılmaktadır. Bunlardan birisi ülkemizde tedavül eden mushaflardaki imlâ olan Ali el-Kârî imlâsı, diğeri Resm-i Osmânî denilen imlâdır.

8.1. Resmu'l-Mushaf

Kur'an metninde geçen kelimelerin yazılış şekli olan ve III. Halife Hz. Osman'ın yazdığı mushaflarda kullanılan imlâyâ Resm-i Osmânî (er-Resmü'l-Osmânî) denmiştir (Altıkulaç, 2014). Buna Resmu'l-Mushaf" tabiri de kullanılabilir. Hz. Osman mushafının metninde yer alan harf ve kelimelerin yazılmasını ifade eder ve bu yönüyle Resmu'l Mushaf tabirine karşılık gelir. Resmu'l-kıyâsî ise mushaf yazısı dışındaki Arapça yazıların gelişen imlâ tarzına göre yazılmasını ifade etmek için kullanılır (Okumuş, 2010). Resmu'l-kıyasi zaman içerisinde gelişen yazı tarzına uygun olarak Arapça metinlerin belli kural ve kaidelere bağlı olarak yazılması demektir. Resmi İmla da denir.

Örnek verecek olunursa, Resmi Osmaniye göre Kur'an-ı Kerimde اِبْرَاهِيمَ kelimesi elifsiz yazılırken Kur'an dışında gelişen resmi imlada ابراهيم kelimesi elif ile yazılmaktadır. Resmi Osmaniye göre التابوت kelimesi açık "tâ" ile, gelişen resmi imlaya göre ise التابوة yuvarlak "tâ" ile yazılmaktadır. Elifbâdanın amacı Kur'an okumayı öğretmek olduğu için elifbâdaki kelimelerin yazılışı Resmi Osmani'ye göre olmalıdır. Diğer örnekler: Resmi imlaî سَأْرِيكُمْ , لَنْتُوْءُ , Resmi Osmanî سَأْوَرِيكُمْ , لَنْتُوْءُ Detaylı örnekler için ek 20 incelenebilir.

8.2. Kur'an-ı Kerim'de Ali el-Kârî imlâsı

Hiz. Osman'ın yazdırdığı Kur'an baz alınarak yazılan Kur'an'larda ملك (Mâlik) veya داود (Davût) gibi kelimeler o dönemin imlasına uygun olarak yazılmaktadır. Yani bazı kelimelerde uzatılması gereken harflerin önünde med harfi olmadan uzatılıyordu.. Ancak bu durumda uzatılması gereken bazı kelimelerin okunmasında Arap olmayan toplumlar zorluk çekiyordu. Bu zorluğu ortadan kaldırmak için, önünde med harfi olmadan uzatılacak harflerin önüne hareke durumuna göre elif, vav veya yâ gibi uzatma harfleri eklenmiş, bazı kelimelerde vav yerine elif, bazen okunmayan harfin yazılmaması vb. gibi bazı değişiklikler yapılmış olan bu imlaya da 16. Yüzyılda yaşayan hattat ve kurra olan Ali el-Kârî ye nisbeten Ali el-Kârî imlâsı denmiştir. (örnek : سَأْرِيكُمْ hemzeden sonra Resmi Osmani'de olan vav سَأْوَرِيكُمْ yoktur. ملك , يحيي , mimden sonra resmi Osmanide olmayan fakat okunuşta olan elif, hâ dan sonra ye ilave edilmiştir.) Ali el-Kârî imlâsı ile yazılan bu Mushaflarda bazı kelimelerde ise bu kural uygulanmamıştır. Günümüzde Kur'an yazımında bu imlayı yaygın olarak ülkemizde kullanılmakta, diğer ülkelerde pek kullanılmamaktadır. Ali el-Kârî, Kur'an yazımında bu imlayı kullandığı doğru olsada ondan önce Kur'an yazımında bu imlanın kullanıldığı tespit edilmiştir (Abay, 2015). Böylece Kur'an-ı Kerim'in yazımında iki ayrı imlâ kullanılmaktadır. Bunlardan birisi ülkemizde tedavül eden mushaflardaki imlâ olan Ali el-Kârî imlâsı, diğeri Resm-i Osmânî denilen imlâ. Asım kıraatine göre okunuşta herhangi bir farklılık arzetmeyen bu imlâ farklılığı, Kur'an yazımında ciddi tartışmalara sebep olmuştur ve olmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu öncülüğünde kasım 2008 de gerçekleştirilen bir toplantıda Kur'an-ı Kerim'lerde kullandığımız Ali el-Kârî imlasından, diğeri İslam ülkelerinin kullandığı Resmi Osmani imlasına geçme

kararı alındı.⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı 1985'te Resm-i Osmânî diye itibar edilen imlâ ile 30 bin adet Kur'an-ı Kerim basıp dağıtmıştır (Altıkulaç, 2014).

Türkiye Diyanet Vakfı ve Diyanet İşleri Başkanlığı işbirliği ile “Hediyem Kur'an olsun” kampanyası, hususen Kur'an alabilme imkanı olmayan coğrafyalar için İslam dünyasının dört bir köşesinde Kur'an-ı Kerim'e ihtiyaç duyulan yerlerde çeşitli dillerde mealli Kur'an-ı Kerim'in bağışçılar yoluyla hediye edilmesini amaçlamaktadır.

Herkesin rahatlıkla okuyabileceği Resmi Osmani Hattı üzerine basılan mealli Kur'an-ı Kerim nüshası, yurt dışında öncelikle Balkanlar ve Orta Asya Ülkeleri başta olmak üzere Latin Amerika, Kafkaslar, Güney Asya ve Ortadoğu'daki ülkelerde bulunan yerel STK'lar ve Dini İdarelerden gelen talep üzerine bu coğrafyalara ulaştırılmaktadır.⁷ Dağıtılan bu Mushaflar ülkemizde DİB. tarafından Resmi Osmani Hattı üzerine basılmaktadır.

Kur'an'ı Kerim üzerinde ayrıntılı çalışmalarda bulunan Dr. Tayyar Altıkulaç, imlanın diğer İslam ülkeleri ile kaynaşabilmenin de önünü kestiğini, ülkemizden giden Kur'an-ı Kerimlerin bu ülkelerde kabul görmeyip geri gönderildiğini ifade etmektedir. Suudi Arabistan hükümetinin yıllar önce Hz. Osman'ın mushafını baz alan ve tecvidli okumayı sağlayacak bazı işaretler de içeren milyonlarca Mushaf basıp umre ve hacca gelen herkese dağıttığını, böylece Resmi Osmaniye imlasının dünyada yaygınlaştığını anlatan Altıkulaç, Diyanet olarak Resmi Osmaniye'yi takip etmeyi teklif etmiştir. Toplantının genişletilip diğer İslam ülkeleriyle de görüşülerek bir imla birliği sağlanmasının uygun olacağını söyleyen Altıkulaç, Sonuç olarak burada yapılması gereken öneri kanaatimizce özetle şunları söylemiştir: Mushaflarda imlâ meselesi, İslâm ülkelerinin yetkili makamları tarafından yeniden ele alınmalı, uluslararası ilmî bir çalıştayda konunun tartışılması sağlanmalıdır. Bunu teminen Türkiye, Suudî Arabistan ve Mısır gibi birkaç ülkenin bu konuda işbirliği yapmaları ve İslâm dünyasına öncülük etmeleri mümkündür.

8.3. Resmi Osmanî İle Ali el-Kârî İmlâsı Farkı

Arapçada bazı kelimelerin ortasında veya sonunda bulunup med(çekme) vazifesi gören “Elif”ler bazı yerlerde yazılıp bazı yerlerde yazılmadığı bilinmektedir. Hz.Osman'ın yazdırdığı Mushaflarda bu elifler genelde yazılmamıştır.

⁶ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.haber7.com/guncel/haber/360193-diyanetten-kuranda-impla-devrimi> (20.04.2017)

⁷ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.hediyemkuranolsun.com/index.php/proje-hakkinda/> (Erişim: 20.04.2017)

Ancak, zamanla Arap yazısının gelişmesinde katkıda bulunan bazı hattatlar yazdıkları Kur'an-ı Kerimlerde okuyuşu kolaylaştırmak gayesiyle bazı mukadder "Elif"leri açıktan yazmışlardır. Mesela bunlardan H.692 yılında vefat eden Yakut-i Musta'sım ile H. 972 yılında vefat eden Şeyh Hamdullah yazdıkları Mushaflarda bu eliflere yer vermişlerdir. مَالِكٍ/مَلِكٍ böyle kelimeler Ali el-Kârî tarzı yazılan Kur'an-ı Kerim'de oldukça bir yekün tutmaktadır (Okutan, 1989: 102). İki imla arasında genel bir ayrılıktan söz edemeyiz. Ortak kelimeler de vardır farklı yazılan kelimeler de vardır. Mesela "Ali el-Kârî"ye göre yazılmış Kur'an'larda الرحمن kelimesi Resmi Osmani gibi yazılıyor. الرحمان kelimesi ملاك kelimesi gibi kıyasi imlada elifle yazılır. Günümüzde Türkiye'de basılan mushaflarla Resm-i Osmânî'ye uygunluk anlayışıyla basılan mushaflar arasında 4704 kelimedede farklılık olduğunu tespit edilmiştir (Altıkulaç, 2014).

Normalde Arapça imlâ, telaffuzla uyum içerisinde olur. Ancak mushafların imlâsı bazı hususlarda telaffuza uymamaktadır. Âlimler bu hususları "hazif, ziyâde, hemze, bedel, fasl ve iki farklı kıraatle okunup da birini gösterecek şekilde yazılan" olmak üzere altı başlıkta toplamışlardır (Ek 20) (Öğmüş, 2015). Her birine birer örnek verelim: Hazif, nida edatındaki elifin يَايها şeklinde hazfedilmesi; ziyade, isim olsun fiil olsun بنوا إسرائيل örneğindeki gibi cemî kelimededen sonra elifin getirilmesi; hemze, kendinden önceki harfin kesresine muvafık olarak nebre üzerine رَبِّيَّا şeklinde yazılması gerekirken رَبِّيَّا şeklinde nebresiz yazılması, bedel, "salât" ve "zekât" gibi kelimelerin elif yerine vav ile yazılması; fasl, bitişik yazılması gereken مما gibi kelimelerin مِنْ مَّا şeklinde ayrı yazılması; iki farklı kıraatle okunup da birine delâlet edecek şekilde yazılan ise elifle de okunan Fâtîha sûresindeki مَلِكٍ kelimesinin elifsiz yazılması gibidir. Burada zikredilenlerin dışında istisnâî yazım şekilleri de mevcuttur.(Ek 20)

Ali el-Kârî 1605 de vefat etmiş bir Türk muhaddis ve kıraat âlimi. Fakat ondan yüz sene evvel yaşamış Şeyh Hamdullah Efendinin yazdığı Kur'an bu günkü Ali el-Kârî Kur'an'ıyla aynı imla kurallarını taşıyor. Her halde Şeyh Hamdullah Efendi bunu kendine göre yazmamış, O da birine bakarak yazmıştır. O da kendinden önceki birine bakmıştır. Bu silsile nereye kadar gidiyor bilemiyoruz.

Hattat Muhsin Demirel'e göre;⁸ Ali el-Kârî Efendi bu imladaki bazı tutarsızlıkları düzeltip, bir takım çalışmalar yapmış olmalı ki, böyle bir isim verilmiş. Yani bu günkü ikinci imla Ali el-Kârî'dir. Türkiye'deki cari Kur'an'lar şu anda Ali el-Kârî imlasıyla maruftur. Ecdadımız her nasılsa Aliyy-ül Kari imlasını beğenmiş. Fakat dünya üzerinde cari imla Resmi Osmani'dir. Yani aşağı yukarı yüzde sekseni-doksanı Resmi Osmani'ye göre yazılmaktadır.

Resmi Osmani kavramı bazen Hatt-ı Osmanî ile karıştırılmaktadır. 1871'ten itibaren Kur'an-ı Kerimler matbaa yoluyla çoğaltılınca çok meşhur ve Osmanlı devri hat sanatının efsane olan isimlerinden biri Hattat Hafız Osman'ın m.1686 -h. 1097'da yazdığı Mushaf-ı şerif 1880'de Matbaacı Osman Bey'in gayretiyle çok sayıda bastırıldı. Bu olayla "Hattat Hafız Osman ismi ve Hafız Osman hattı Mushaf/ Hatt-ı Osmanî" ismi yaygınlaştı. O kadar ki hâla baskıları devam eden matbu' Burdurlu Kayışzade Hafız Osman (1835-1894) hattı Kur'an-ı Kerimler bile asırlar boyu devam eden bu şöhreti sebebiyle büyük Hafız Osman'ın zannedilir ve ona mal edilir.⁹

8.4. Mushafın Çeşitli Baskıları

İslam memleketlerinde, Kur'an-ı Kerim'in ilk matbaa basımları 1850 yılında Hindistan'da yapılmıştır. Ardından Mısır'da ilk Arapça Kur'an-ı Kerim basımı, 1864 de (H. 1281) Bulak matbaasında yapılmıştır. Bu basımda, Hazreti Osman Mushaf'ı esas tutulmuştur. İstanbul'da ilk Kur'an-ı Kerim basımı 1871 de (H. 1288), Hafız Osman hattı ile yapılmıştır. Avrupada ise ilk Mushaf basımı 1694 te Hamburg'ta yapılmıştır (Okutan, 1989: 194).

Suud eski kralı Fehd, Mısır meliki Fuad'ın (ö.1936) ilmi bir heyete tetkik ettirerek 1342/1924 yılında bastırıldığı Mushaf'ın esas alarak (ö.1426/2005) hicri 1404 miladi 1984 yılında Medine'de sırf mushaf basımıyla ilgili bir merkez kurarak bastırıldığı mushafları dünyanın değişik ülkelerine dağıtmaya başlamıştır. Kabe ve Mescidi Nebevide islam ülkelerinin bastığı Kur'an'lar tıpkı basım yapılarak bulundurulurken Türkiyede basılan Kur'an'ların Hz.Osman Mushafı'nın imlasına aykırı oldukları gerekçesiyle Suud Hükümeti tarafından basılmadığı gibi ülkelere sokmadıklarını, bazı Müslüman ülkelerin de bu tutumu sergiledikleri bilinmektedir.

⁸ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.risalehaber.com/bediuzzaman-kuranda-farkli-bir-tevafuk-buldu-76405h.htm> (Erişim Tarihi: 20.04.2017).

⁹ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.ktsv.com.tr/25-hattat-hafiz-osman-efendi-1642-1698> (Erişim Tarihi: 22.02.2017)

Medine matbaasında basılan Kur'an'lar bilgisayar yazısına çok benzese de el yazısıdır, Halep asıllı Türkmen olan hattat Osman Taha (D.1934) bu yazıyı 70'li yıllarda geliştirmiş, İlk Kur'an hattını Suriye vakıflar başkanlığının isteğiyle 1970 yılında bitirmiştir. 1984 yıllarda ise Suudi Arabistan bir araştırma heyeti oluşturmuş ve hattat Taha'da karar kılmıştır. 1988 yılında Suudi Arabistan tarafından davet edilmiş ve Kur'an-ı Kerim basım merkezinin başına getirilmiştir. O günden bu yana hattat Taha Suudi Arabistan'da yaşamakta ve Hafs rivayetinin dışında da İslam aleminde yaygın olan birkaç kıraat usulüne uygun yazım usulleri geliştirip yazmaya devam etmektedir. 1973 yılında Hattat Hamid Aytac'tan icazet almıştır. Hattat Taha, Hattat Osman'dan da etkilendiğini açıkça beyan eder ve özellikle sayfa sonlarını ayet sonlarıyla bitirme usulünü ondan aldığını söyler. Şu anda dünya ülkeleri içerisinde özellikle İran, Suudi Arabistan, Mısır ve Lübnan'da basılan Kur'an'lar da en fazla Osman Taha hattı kullanılmaktadır. Osman Taha kendi geliştirdiği rumuzları da kullanmaktadır.¹⁰

Mısır Meliki I.Fuad'ın Bulak'ta Matbaatu'l-Emiriyye' de bastırıldığı Mushafa kendi ismine nisbetle "Mushaf-u Melik Fuad" veya basıldığı matbaaya nisbetle "Emiriyye Mushafi"denmektedir. Bu Mushafın Muhammed Ali El-Haddâd(1865-1939) tarafından Hz. Osman'ın mushafındaki imlâya uygun şekilde hazırlandığı iddaa edilmiştir (Aruçi, 2005: 30/500). 1920'de Mısır Meliki I. Fuad kendi adına bir Kur'an-ı Kerim yazdırmak isteyince İstanbul'dan Hattat Aziz Efendiyi 1922 yılında, resmen Mısır'a davet edildi. Melik Fuad nüshası olarak bilinen Mushaf-ı şerif i burada Ezher ulemâsının kontrolüyle resm-i Osmânî üzere altı ayda yazdı.¹¹

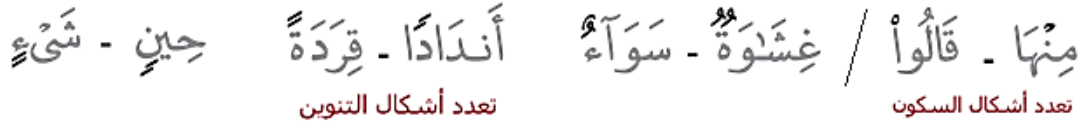
Hattat Osman Taha tarafından Emiriyye Mushafi esas alınarak yazılanı ve Medine'de baskısı yapılmakta olan Mushafa "Medine Mushafi" (Mushafu'l-Medîneti'n-Nebeviyye) denilmektedir.

بِهِ، إِنَّهُ، مَلِكِ

Tablo 14: Muhammed Ali El-Haddâd 'nın mukadder elif,vav ve yâ harfini küçülterek kullanması

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz: <http://quranfonts.com/what-is-the-method-calligrapher-uthman-taha.html> (12.03.2017)

¹¹ Detaylı bilgi için bkz: <http://www.ktsv.com.tr/sanatkarlar/392-aziz-efendi> (Erişim tarihi: 20.04.2017)

Tablo 15: Muhammed Ali El-Haddâd ‘nın sükûn kullanımı ve idgama uyarladığı tenvin

Hz. Osman’ın beş nüsha olarak istinsah ettirdiği Mushaf'lara göre Kur'an metni yazılıp, okunmakta ve bu imlaya göre yazılan Kur'an'ların imlasına Hatt-ı Resmi Osmanî deniyor. Bu Hatt-ı Resmi Osmanî kelimesi hat manasında değil, imla manasındadır. Resm-i Osmânî'ye uygun oldukları görüşü ile muhtelif ülkelerde basılmış mushaf'ların imlâlarının ilk mushaf'lardan herhangi birindeki örneğine bire bir uygun olarak yazıldığını kabul etmek mümkün değildir (Altıkulaç, 2014).

8.5. Resm-i Mushafın Elifbâlarla İlgisi

Elifbâ bağlamında Resmi Osmanî'nin farklı cihetleri bulunmaktadır. Elifbâda kullanılan kelimelerin Kur'an'da yazıldığı şekliyle yazılması, islam aleminde basılan elifbâların resmi Osmanî imlâlı Kur'an kelimelerinden müteşekkil olması hasebiyle aynen alınıp ülkemizde uygulanması, diğer yönden de Arapça dilini kullanan ülkelerdeki elifbâlarda resmi ve kıyasi imlânın birlikte olduğu unutulmamalıdır. Gün gelip başka ülkelere elifbâ gönderileceği zaman, veya ülkemiz Resmi Osmanî imlaya geçtiğinde elifbâlar hazırlanırken bu hususun göz önünde bulundurulması cihetiyle elifbâ konusu içinde yüzeysel olarak değinilme ihtiyacı hissedilmiştir.

Kur'an-ı Kerim Arap lisanında olduğu için Arap ülkelerdeki elifbâlar aynen alınıp okutulsa nasıl olur? düşüncesi bazen dillendirilmektedir. Arapça alfabeği günlük yazışma ve konuşma dili olarak kullanılan ülkelerde harflerin yazılışlarında zenginleştirilmiş imla değişiklikleri ve bazı harflerin şekillerinde değişiklikler olmaktadır. Bu sebeple Arabistan dahil bu ülkelerin elifbâlarının amacı Kur'an'ı okumayı öğretmekle birlikte kendi lisanlarının yazım ve okunmasını öğretmektir. Bu amaçla hazırlanan elifbâlar incelenirken bu hususa dikkat edilmelidir. Kur'an imlasında "Resmî Osmanî" kullanılıp "Resmî İmlâ" deki değişiklikler kesinlikle kullanılmamaktadır. Bu elifbâlardaki kelimeler de sadece Kur'an'dan seçilmeyip günlük hayatta kullanılan kelimelerden de seçilmektedir. Ayrıca harekelemede de bazı değişik uygulamalar bulunmaktadır.

9. ELİFBÂDA KELİMELERİN SEÇİMİ

Cümlenin anlamlı en küçük yapıtaşı olan kelime, dilin de en önemli unsurlarından biridir. Arapçada kelimeler çoğunlukla üç harfli olup altı harfe kadar çıkmaktadır. Elifbâlarda genelde kelime okumaya 3 harfli kelimelerden başlanmaktadır. İki harfli olanlar genelde edatlardır. Arap aleminde kullanılan elifbâlarda ilk derslerde iki harfli hecelerinden kullanıldığı görülmektedir. Ancak ülkemizde iki harfler sadece şedde ve cezimde kullanılmaktadır. üç hareketin de başlangıçta iki harften oluşan hecelerle kullanılması tedricilik açısından faydalı olacaktır.

1847 tarihli Talimat'a göre öğretim yöntemi ile ilgili olarak, elifbâ cüzünün levhalara yazdırılarak ta alıştırmaya yaptırılması isteniyordu. Bu arada, Kur'an'a saygısızlık olmaması için, bu yazdırmanın Kur'an ayetleriyle ilgili olmaması istenmiştir (Akyüz, 1999: 3). Günümüzde hazırlanan Kur'an elifbâlarında kullanılan kelimelerin Kur'an-ı Kerim'den seçilmesi istenmektedir. Ancak kelimeleri yeni öğrenen bir kişinin Kur'an kelimelerinin yanlış/bozuk telaffuzu hususunda ecdadın bu hassasiyeti dikkate alındığında ilk derslerdeki kelimelerin Kur'an ayetleriyle ilgili olmaması düşünülebilir.

Bütün dillerde olduğu gibi kimi kelimeler çokça kullanılırken kimisi de az kullanıla gelmiştir. Kur'an-ı Kerim kullandığı kelimeler itibariyle eşsiz bir yere sahiptir. Kelime sayısı bakımından az ancak zengin mânâlı kelimelere sahiptir. Nâzil olduğu dönemde kullanılan ve garip olmayan kelimelerin hemen hemen bütün çeşidini kullanmıştır. Her baptan kelime bulundurmaktadır. Arapça elifbâların bir amacı Arapçayı da öğretmek olduğundan elifbâlardaki kelimeler günlük kullanılan kelimelerden de seçilmektedir. Ülkemizde bazı elifbâlarda Kur'an'da olmayan Arapça kelimeler kullanılmakta, bazı elifbâlardada anlamsız kelimeler uydurulmaktadır.

Harekeler öğretilirken kullanılan kelimelerde bir ders içinde 30-40 kelime kullanılmakta fakat bu kelimelerde alfbedeki tüm harflerin kullanılmasına dikkat edilmemektedir. Bazı derslerde 7-8 tane harf hiç kullanılmadığını müşahade ettik. Bu sebeple herbir kelime özenle seçilmelidir. Türkçede okuma yazma öğretilirken bu hususa ayrı bir önem verilmekte ve pangram cümlelerden yararlanılmaktadır. Pangram; bir dilde ki bütün harfleri içermesi istenen özel olarak oluşturulan cümledir. Ebced dizisi bir pangram örneğidir. Elifbâ derslerinde bir konu öğretilirken o dersin içerisinde tüm harflerin kullanımına dikkat edilmelidir. Hece harflerinin bütünü Kur'an-ı Kerim'de yer alan Ali İmran Sûresi 154.ayetiyle Fetih Sûresi 29.ayetinde görebiliriz.

Ayrıca kelimelerdeki hareke kombinasyonlarında da tek bir vezin değil tüm vezinlere yer verilmesine özellikle dikkat edilmelidir. Elifbâ bittiğinde Kur'an'a geçildiğinde ağız her kelimeyi okumaya alışmış olması, okumayı hızlandıracak ve kolaylaştıracaktır. Arap elifbâlarında bunu görmek mümkündür.

10. KUR'AN'DAKİ KELİMELERİN DOKÜMENTASYONU

Elifbâda kullanılacak kelime seçimi ve hareke kombinasyonlarının isabetli seçilmesi ile Kur'an metnine âşina olunur. Bu sebeple Kur'an'daki kelimelerin dokümantasyonunu bilmeye ihtiyaç vardır.

Kur'an'da türev ve tekrarlarıyla birlikte en çok kullanılan ilk üç kelime şöyledir:
ALLAH ﷻ : 2698 KAVL قول : 1735 كان KANE : 1362

Kur'an'da kullanılan en çok kullanılan 206 kelimenin listesi ek 4'te verilmiştir. Kur'an'daki kelimelerin bir kısmı birden fazla tekrar edilmiş, bir kısmı da hiç tekrar edilmemiştir. Kur'an'da kelimelerin tekrarsız toplam sayısı 6230, tekrarlarla birlikte toplam sayıları ise 49939'tür. Bizim seçtiğimiz 206 kelimenin türevleri hariç sadece tekrarlarıyla birlikte toplam sayıları ise 24888' tir. Neredeyse tüm kelimelerin yarısını yaklaşımaktadır. Verilen bu rakamlar değişiklikler olabilmektedir. Bir sayıma göre de 77.439 kelimedir (Mamiş, 2007).

Yukarıda verilen kelimelerin dışında Kur'an'da sık kullanılan edatlar da ek 5'te verilmiştir.

11. KELİME OKUMAYA GEÇİŞ

Kelime okumaya geçişte sırasıyla Fetha, Kesra, Damme hareke ile okunan kelimeler gösterilmektedir. Veya harekeler hepsi birlikte gösterilmeye başlanmaktadır.

Bazı elifbâlarda fetha, ardından fethanın uzatılması, ardından da fethanın tenvini ; kesra, kesranın uzatılması, ardından da kesranın tenvini; damme, damme'nin uzatılması ardından da damme'nin tenvini öğretilmektedir. Buraya kadarki konular en az 10 ders sürmektedir. Ardından cezim ve şedde öğretilmektedir. Bu durumda kısa sesler yani harekeler uzatılmadan okunması yerleşmeden araya uzatma katılması kısa seslerinde uzatılarak okunmasına sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca cezim ve şedde bir çok kelimedede bulunmasına rağmen ilk 10 derste seçilecek kelimelerin cezim ve şeddeden

arındırılmış olması bu konularda daha az örnek kullanılmasına ve pekişmemesine sebebiyet vermektedir. Bu durumda cezim ve şedde 10.dersten sonraya kalmaktadır ki kalan derslerde yeterli kelime okunmaktadır. Halbuki Kur'an'ı seri okumayı sağlayacak işaretler cezim ve şeddedir. Çünkü kelimeleri birbirine ulayan unsur başta her bir el takısında olmak üzere cezim ve şeddedir.

Orta Asya'da okutulan elifbâlar da harflerin isimleri öğretildikten sonra 2. derste her harfin cezimli olarak evveline fethalı bir hemze getirilip, birleştirilerek okutulmaktadır. Ardından fetha, kesra ve dammeye geçilmekte ve üç hareke cezim ile kombine edilmektedir.

Yeni bir uygulama olarak elifbâlarda harfler öğretildikten sonra sadece hemzenin üç harekeyle okunması öğretilip sonra bütün harfler önce cezimli hâli ile öğretilebilir. Harfin sesinin en net kavranabileceği şekli cezimli hâli olduğu için mahreç daha kolay telaffuz edilir. Tüm harfler bittikten sonra harflerin harekeli hâline geçilir. Ayrıca harekeden sonra cezmin öğretilmesi/kavranması zor olmaktadır. Bunun sebebi ise önce harfe harekeyle ses eklemesi öğretilmekte, sonra cezimde eklenen sesin iptal edilerek harfin sessiz hale getirilmesi öğretilen sesin unutturulmak istemesidir.

12. HARFLERİN BİRBİRİNE BİTİŞTİRİLEREK YAZIMI

Arap harfleri diğer Sâmi alfabelerinde olduğu gibi sağdan sola doğru yazılır. Harflerin bitişip bitişmeme özellikleri vardır; bitişenler kelimenin başında, ortasında ve sonunda şekil değişikliğine uğrarayabilmektedir. Başa ve ortaya geldiğinde bir sonraki harfe bitişmeyenler (ا، د، ذ، ر، ز، و)'tir, sonda ise bütün harfler birleşir. Harfler arasında majüskül ve minüskül farkı bulunmamakta, yalnız hat sanatında Allah adına mahsus olmak üzere lam harfi elif harfinde kısa yazılarak minüskül denilebilecek bir hale getirilmektedir. Ba harfi ve eşdeğer harfler sin ve şin harflerine birleşirken dişler karışmasın diye başlangıcı büyük yazılır. بِسْمِ اللّٰهِ gibi

Kur'an harfleri, Türkçemizdeki el yazısında olduğu gibi, önceki ve sonraki harfe bitiştirilerek yazılır. Harflerin birleşmesi her ne kadar Türkçe el yazısına benzetilse de bu durum Arapçaya mahsus özel bir durumdur. Öncelikle birleşimin mantığı anlatılmalıdır.

Arapça yazılımda hem yazım ve okuma kolaylığını, hem de kelime bütünlüğünü sağlamak için bir kelimeyi oluşturan harfler birbirine bitiştirilerek yazılır. Harfler

bitişmesine göre başta, ortada, sonda diye üç gruba ayrılır. Harf sadece kendinden sonraki harfe bitiyorsa başta; hem kendinden önceki hem de kendinden sonraki harfe bitiyorsa ortada, harf sadece kendinden önceki harfe bitişip sondaki harfe bitişmiyorsa sonda denir.

Öncelikle hareketlerin, harfleri birleştirmeden öğretilmesi kolaylık sağlayacaktır. Fakat hem hareke hemde harflerin bitişmesi aynı anda öğretilmesi öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Kelime içindeki konumuna göre harflerin yazılış biçimleri değişir. Bir harf, kelime içinde şu dört konumdan birinde olur:

- 1-Hiç bitişmemiş şekli,
- 2-Sadece kendinden sonraki harfle bitişmiş şekli,
- 3-Hem önceki, hem sonraki harfle bitişmiş şekli,
- 4-Sadece kendinden önceki harfle bitişmiş şekli

Ülkemizde kullanılan elifbâların büyük çoğunluğunda 2.derste kelimedden bağımsız bir şekilde kelimenin içinde bulunduğu şekliyle parça parça harflerin başta, ortada, sonda şekilleri tablo olarak verilmektedir. Arapça ve Osmanlıca elifbâların bir çoğunda böyle bir ders sayfası bulunmamaktadır. Öğrencinin kelimeyi bütün olarak daha görmeden parçaları sunmak soyut durum oluşturmaktadır. Genelde başta-ortada-sonda terimi kelimenin unsurları olarak görülmekte ve bazı karışıklıklara mahal verebilmektedir. Munfasıl (bitişmeyen/ayrık) harfler (ا, د, ذ, ر, ز, و) kelime başına veya ortasına geldiğinde tarif zorlaşmaktadır. Ayrıca sadece iki harften oluşan kelimedde de ifade oturmaz. Misal : (وجد)

Bunun yerine Osmanlıca elifbâlarda kullanılan tabirler aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Sonda	Ortada	Başta
Sağdan Bitişik	Sağdan ve Soldan Bitişik	Soldan Bitişik
Öncesine Bitişik	Öncesine ve Sonrasına Bitişik	Sonrasına Bitişik

Tablo 16: Elifbâlarda Harflerin Birleşme Şekli İçin Kullanılan Tabirler.

Bir kelimeyi oluşturan harfler birbirine bitştirilirler. Harf kendinden sonraki harfe bitişirse de sadece baş tarafı yazılır. Harfler başta ve ortada iken kendinden sonraki harflere bittiğinden şeklinin ilk yarısı yazılır, ancak harfler sonda ise; kendinden sonraki harflere bitişmediğinden şekilleri değişmez asıl şeklinin tamamı

yazılır. Bir harf kendinden sonraki harfe bitişirse yeni şekli olur diye öğretmek yerine “yarısı yazılır” diye ifade etmek daha uygun olabilir.

Bazı harfler bitişirken yazımı kolaylaştırmak, satır düzenini korumak gibi yazım kuralı gereği zorunlu olarak şeklinde bazı değişiklikler olabilir veya yeni şekilleri olur. Türkçede r harfi elyazısında satır düzenini korumak için değiştirilmektedir.

Şekli değişen harfler alfabenin son 10 harfindedir. : ع, غ, ك, م, ه, و, ي

Alfabadeki altı harfin dışındaki bütün harfler kendinden sonrakine birleşebilir. Kendinden sonraki harfe bitişmeyen harflere munfasıl (bitişmeyen/ayrık) harfler denir. (و, ز, ر, ذ, د, ا). Bunun sebeplerinden biri ise harflerin Arap yazısının doğuşunda noktasız olduğunu da göz önünde bulundurarak bu harflerin her biri diğer harflerden biriyle karışmasını engellemektir. ل ف hecesinde baştaki elif veya lam olduğu açık değildir. Aynı şekilde نفس kelimesinde baştaki nun veya zâl olduğu ve ortadaki harfin vav veya fâ olduğu müphemdir.

Harflerin başta, ortada ve sonda bitişince ki hallerini öğretmek için Arap elifbâlarında harflerden sonra harekesiz olarak kelimeler sunulmakta ve bu kelimedeki harflerin isimleri tanıtılmaktadır. Ayrıca harekesiz kelimeler hem ikişerli hem de üçerli harflerden oluşturulmaktadır. İkişerli olarak yazmanın faydası birinci harfi daha bariz ve daha kolay bir şekilde ortaya koyar. Çünkü genel olarak sondaki şekil, tek başına olan şekille aynıdır. Bu sebeple iki harften oluşan hecede sadece baştaki harfin birleşmesi öğretilmiş olur.

Arap elifbâlarında bu dersle birlikte Hurûf-u Mukatta’a işlenmektedir. Çünkü harflerin ismi yeni öğretilmiş ve henüz hareke öğretilmemiştir. Ülkemizde ise genelde Hurûf-u Mukatta’a en son derste işlenmektedir. Halbuki Hurûf-u Mukatta’a larda 14 harf geçmektedir. Buda 28 harften oluşan alfabe yarısıdır. Harflerin hem karışık okunması hem de Hurûf-u Mukatta’a konusunun kolay bir şekilde okunması sağlanarak iki dersi birden pratik şekilde öğretilmiş olacaktır.

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، ه، و، ي

Ülkemizde Hurûf-u Mukatta’a nın okunuşları yani harflerin isimleri açık olarak yazılmaktadır. Eğer kalan 14 harfinde seslendirilmesi yazı ile gösterilirse tüm harflerin isimleri daha sağlıklı bir şekilde öğretilir (Ek 21).

13. ELİFBÂ ÖĞRETİMİNDE GÖRSEL HAFIZA VE ZEKÂ

Kur'an öğretiminde geleneksel Kur'an öğretiminin yanında Kur'an öğretimini kolaylaştırmak, ezberleme yerine kavrama mantığı ile daha etkili öğrenme yolunun izlendiği, hafıza tekniklerinden faydalandığı ve konuların kolaydan zora doğru sıralandığı bir öğrenme programı öngörülmektedir.

Zeka: Her insanda farklı türde zeka gelişimi vardır. Gardner'ın Çoklu zeka kuramında¹² sözel, mantıksal zeka, görsel zeka, bedensel zeka, ritmik zeka, sosyal zeka, içsel zeka, doğa zekası olmak üzere 8 çeşit zeka belirlenmiştir. Zeka türüne göre kimi insanlar sözlü iletişim ile, kimisi şekiller, semboller, tablolarla, kimisi mimik ve jestlerle, kimisi mantıksal izahlarla muhakeme yapabilirken; kimisi ritim ve musiki ile çok rahat anlayabilir. Tek bir zeka alanına dönük programların verimi düşük olmaktadır. Derslerde ne kadar çok zeka türüne hitap edilirse başarıda o ölçüde artacaktır. Elifbâ kitabı ve derslerin içerikleri çoklu zekaya göre planlanırsa daha verimli olacaktır. Derslerin içeriği hazırlanırken sınıftaki farklı anlayış ve zeka türlerine sahip öğrencilerin için anlatım çeşitliliğine önem verilmelidir. Ülkemizde Kur'an dersleri, farklı eğitim düzeylerinde her yaşta insana hitap ettiği için çoklu zeka yönteminin uygulanmasının en çok ihtiyaç duyulduğu alanlardandır.

Duyu organlarımızın öğrenmedeki önemi: Öğrenmeye katılan duyu organlarının sayısı ne kadar fazla ise o kadar iyi öğrenilir ve öğrenilenler o derece kalıcı olur. Öğrendiklerimizin % 83'ü görme, % 10'u işitme, % 4'ü koklama, % 2'si dokunma, % 1'i tatma yolu ile öğrenilir. Farklı öğrenme biçimine sahip öğrenciler için birden çok duyu organına hitap edilmelidir. Örneğin bazı öğrenciler sözel yolla kolay öğrenirken, bazıları görerek, bazıları okuyarak, bazıları da yaparak-yaşayarak en iyi öğrenirler.¹³

Duyu organlarımız	Öğrenmedeki Yüzdesi
Tatma	% 1
Dokunma	% 2
Koklama:	% 4
İşitme	% 10

¹² Detaylı bilgi için bkz. <http://www.kigem.com/coklu-zeka-kurami-nedir.html> (Erişim Tarihi: 01.01.2017)

¹³ Detaylı bilgi için bkz: <https://kbrbastem.wordpress.com/> (Erişim Tarihi: 02.03.2017)

Görme	%83
-------	-----

Tablo 17: Duyu organları ve öğrenmedeki yüzdeleri.

Elifbâ öğretiminde işitme hocanın okuması , öğrencilerin toplu tekrarı ile; dokunma öğrencinin yazı çalışmasıyla, görme ise ders sayfalarının dizaynı ve tahtada çeşitli materyaller kullanımı ile eğitime dahil edilmelidir. Duyu organları ile öğrenilenler içerisinde en önemlisi görsellerdir.

Örneğin harflerin öğretiminde sayfa dizaynı, çeşitli grafik ve tablolar ile içerik basitleştirilerek görsel hafızaya hitap edilmelidir. Bazı durumlarda öğrencilere sözel olarak anlatılan içerik onlar için son derece karmaşık olabilir. Bu tür durumlarda basit bir şekil veya model ile rahatlıkla anlatılabilecek bir konunun öğrencilere sözel yolla kavratılmasında güçlük çekilir. Harflerin belirli bir ritimle/makamla okunması ile işitme organı daha fazla aktif edilmelidir. Elifbâ kitabının bu gibi nitelikleri taşıması gerekir. Harflerin belirli bir ritimle/makamla okunması ile işitme organı daha fazla aktif edilebilir.

Bir diğer hususta elifbâ okumayı öğrenenler çok kısa bir sürede öğrendiklerini unutmaktadırlar. Burada öğretim yöntemimizin de bilimsel verileri dikkate alarak hazırlanması gerekir.

Etkinlik	Bilgi Hatırlama Yüzdesi
Okuma	%10
İşitme	%20
Görme	%30
Hem görme hem işitme	%50
Söyleme	%70
Yapıp söyleme	%90

Tablo 18: Etkinlik ve hatırlama yüzdeleri.

Bu oranlara bağlı olarak, araç-gereçlerin kullanımı, öğrenme işlemine katılan duyu sayısını artırarak daha fazla ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Bu anlatılanları örnekleyecek olursak;

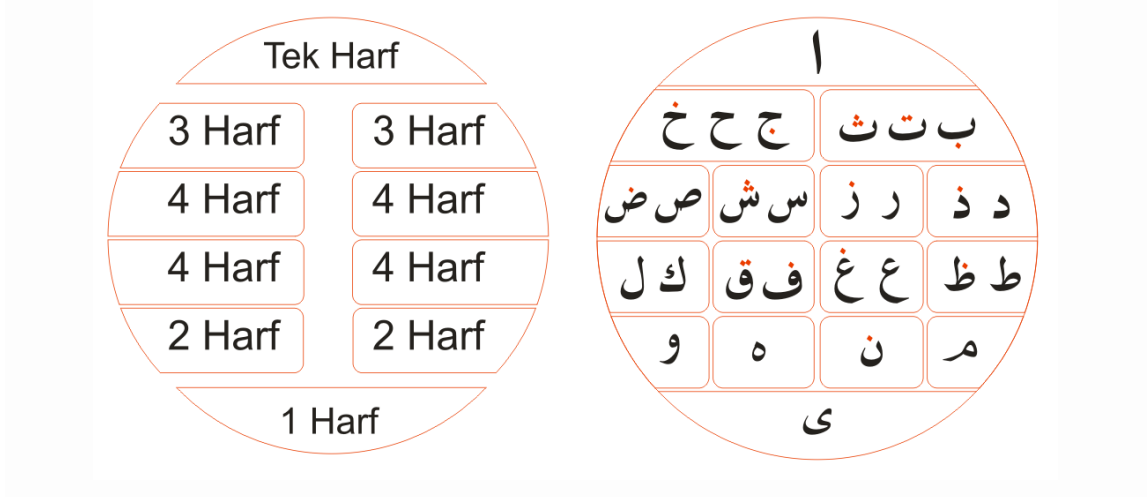
Dizayn ve Ritim

Alfabe sıralamasında diğer dillerdeki alfabelerdeki ilk harfin de aynı ses olması (A, Alfa,...) ve de Arapçada en çok kullanılan harflerin başında yer alması dikkate alınarak elifle ile başlatılmıştır. Ardından takım harflere yer verilmiştir. Önce biçim itibariyle üçlü ve ardından ikili benzerler ve en sona da , müstakil şekle sahip olanlar getirilmiştir. Elifbâlarda ise her harf bağımsız bir kutuya koyularak takım özelliği gölgelenmektedir (Ek 41). Bu husus hem görsel hem de işitsel olarak eğitimi olumsuz etkilemektedir. Örneğin cim harfi üst satırın sonunda takımını olan ha ve hı harfi alt satırda kalmaktadır. Zihnen bu harflerin takım algısı bozulmaktadır.

ج	ث	تة	ب	اء
رر	ذ	د	خ	ح
ض	ص	ش	س	ز
ف	غ	ع	ظ	ط
م	ل	ك	ك	ق
ى	لا	هه	و	ن

Tablo 19: Klasik olarak harflerin dizilişi.

Ayrıca seslendirilirken de cim ayrı, ha ayrı, hı ayrı seslendirilmesi yerine cim-ha-hı diye tek cümle haline getirilirse hem görsel olarak hem işitsel olarak harfler 16 grupta toplanmış olacaktır. Sonuç olarak öğrenme süresi yarı yarıya düşmekte, kalıcı ve kolaylaştırıcı olmaktadır.

Tablo 20: Hafıza tekniği ile harflerin gruplu dizilişi

Ezber için görsel hafızadan yararlanarak şekildeki yuvarlağı iki eşit parçaya bölüp her iki parçanın satırlarına aynı sayıda harf düşürülmüş ve grup harfler asla bölünmemiştir. Böylece mantıksal ve görsel hafızaya hitap etmiş olur. Ayrıca harfler belirli bir makamla (örnek: Uşşak Makamında Veysel Karani ilahisi gibi)okunduğunda ritmik hafızaya da hitap etmiş olur.

Klasik olarak harflerin diziliş tablosunda renklendirme yaparak birden çok bilginin verilmesi öğrenmeyi ve algılamayı zorlaştırmaktadır. Klasik elifbâlarda kalın, peltek ve farklı yazılışı olan harfler aynı yerde gösterilmektedir. Bunun yerine kalın, peltek ve farklı yazılışı da olan harfler ayrı birer tablo olarak gösterilmelidir.

Yazım Şekli Ve Okuma Yönü

Harfler öğretildikten sonra fetha dersine geçildiğinde seçilen kelimelerde 28 harfin tamamı kullanılırsa harfleri pekiştirmek için öncelikle harfleri tek tek harekesiz olarak isimleriyle okutulabilir. Böylece harflerin karışık olarak yazıldığı ayrı bir derse ihtiyaç kalmaz.

Kelimelerde harfler bitişirildiğinde hem hareke hem harflerin bitişmesi aynı anda öğretilmesi zordur. Bu sebeple harfler ayrık yazılabilir. Böylece gerek görüldüğünde üç harften önce harfler harekeleriyle ikişerli olarak ta okumaya müsait olur. Ayrıca hem yatay (satr) hem de dikey (sütun) olarak ta okunabilir. Arapçada benzer sesli harfler alta getirilerek muhakeme imkanı sunulmuş olur.

Tablo 21: Kelimelerin öğretiminde görsellik

Beden dili

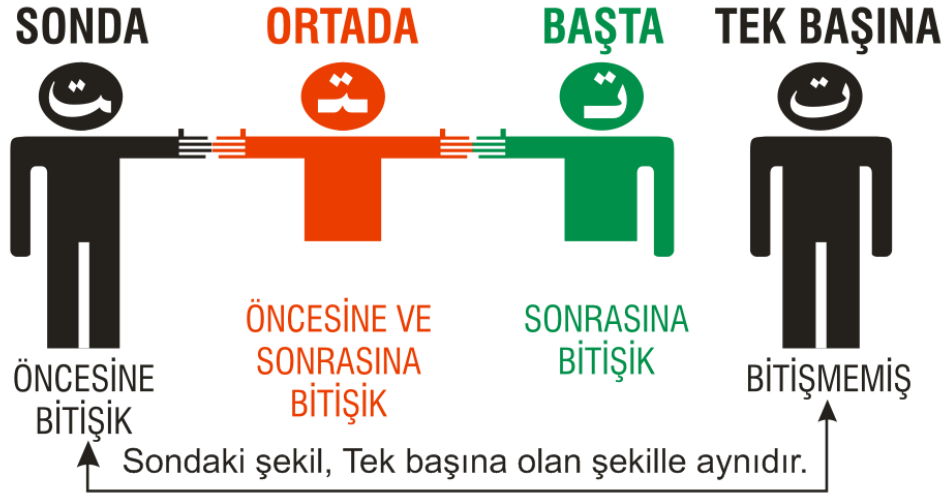
Bazı İşaretlerin Öğretimi: Sukûn ve şedde birbirini tamamlayan konular olup şekildeki gibi el hareketleriyle konunun kavratılmasına katkı sağlanılabilir. Böylece bedensel zekadan yararlanılmış olur.

Tablo 22: Beden Dilinden Yararlanma

Modelleme

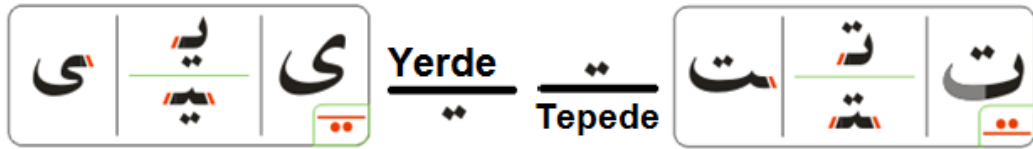
Harflerin Bitiştirilmesinin Öğretimi: Arapçada bir kelimeyi oluşturan harfler birbirine bitişik yazılmaktadır. Harf sadece kendinden sonraki harfe bitişiyorsa başta; hem kendinden önceki hem de kendinden sonraki harfe bitişiyorsa ortada, harf sadece kendinden önceki harfe bitişip sondaki harfe bitişmiyorsa sonda denir. Bir harf kendinden sonraki harfe bitişirse (Başta ve ortada iken) sadece baş kısmı yazılır. Bu durum vesikalık fotoğrafa benzetilebilir. Ancak harfler sonda ise; kendinden sonraki harflere bitişmediğinden şekilleri değişmez asıl şeklinin tamamı yazılır. Öğrencilere sözel olarak anlatılan bazı içerikler onlar için son derece karmaşık olabilir. Bu tür durumlarda basit bir şekil veya model ile rahatlıkla anlatılabilecek bir konunun öğrencilere sözel yolla kavratılmasında güçlük çekilir. Aşağıdaki şekille bu durum modellenerek içeriği basitleştirilmiştir.

Şekil 9: Harflerin Bitişmesinin Modellemesi.

Kodlama

Özel Cümleler İle Öğretim: Kısa sürede eğitim için zaman verimli kullanılmalıdır. Bunun için ders anlatırken cümleler özenle seçilerek bir kerede anlaşılması, aynı hususların tekrar tekrar söylenmesine ihtiyaç bırakılmamalıdır. Ye'nin noktaları altta, Te'nin noktaları üstte demek ayırıcı bir cümle olmamaktadır. Bunun yerine "Ye'nin noktaları Y'erdedir, Te'nin noktaları T'epededir" diyerek kodlama yapılarak sözel hafızadan yararlanılmış olacaktır. Kodlama kuramına göre bir öğrenme ortamındaki bilgi öğrenen tarafından algılandıktan sonra sembolleştirilip kodlanmakta ve bellekte saklanmaktadır. Bilgi iki yol ile sembolleştirilmektedir:¹⁴ Bilginin zihinsel sembollere (imgelere) dönüştürülmesi ve bilginin sözel sembollere (imgelere) dönüştürülmesi.

Şekil 10: Bilginin Sembollere Dönüştürülmesi

¹⁴ Detaylı bilgi için bkz: <https://kbrbastem.wordpress.com/> (Erişim Tarihi: 02.03.2017)

III. BÖLÜM

MEVCUT ELİFBÂ VE ELİFBÂ ÖĞRENİMİ PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. ELİFBÂ KİTABININ ÖNEMİ

Kur'an-ı Kerim öğretimi öncelikle elifbâ öğretimi ile başlar. Elifbâ, Kur'an okumaya giriş mesabesinde olup temel okuma kurallarının öğretilmesini hedeflemektedir. Kur'an-ı Kerim'i okumanın ana kuralları öğretildikten sonra detay kurallar Mushaf metni üzerinde gösterilmesi tercih edilebilir. Elifbâ cüzleri Kur'an okumaya başlangıç olup, bitiş değildir. Bu sebeple elifbâ cüzlerine Kur'an okumaya giriş denmesi daha uygun olabilir.

Elifbâ kitabı o kadar önemlidir ki, iyi hazırlanmış bir elifbâ ile yapılan öğretimde hocanın ve öğrencilerin bile farkına varmadan düzenli ve verimli bir eğitim elde edilebilir. Başarı için kelimelerin seçiminde ve yapılan izahlarda özenilerek hazırlanmış bir elifbâ ile iyi bir yöntem uygulayacak hocaya ihtiyaç vardır. Bu önemine binaen bu bölümde elifbâlarda bulunan konu içerikleri ve izahlar ders ders ele alınacaktır. Derslerin iyi anlaşılması ne kadar iyi anlatıldığına ve izahlara bağlıdır. Bu gerçeği dikkate alarak öğreticiye ayrı, öğrenciye ayrı izahlar yapılmalıdır. Öğrenci kitabında öğreticiye yönelik izahlardan kaçınılmalıdır. Ülkemizdeki elifbâlarda kurallar Âsım Kırâatının Hafs rivayetine göre öğretilmektedir.

Öncelikle Kur'an öğretiminin daha etkili ve başarılı olabilmesi için, öğreticiler şu üç temel soruya cevap vermek durumundadırlar. Bunlar kime, neyi, nasıl, öğreteceğim sorularıdır (Aşıkoğlu, 2007).

1-“Kime öğreteceğim?” sorusu hedef kitleyi tanıma açısından önemlidir. Bunlar yetişkinler olabilir, gençler olabilir, çocuklar olabilir. Öğretici buna göre tavır alacaktır.

2-“Neyi öğreteceğim?” sorusu öğretimin içeriğini belirlemektedir. Hedef kitlenin durumuna göre öğretilecek içerik zenginleştirilebilir veya somutlaştırılabilir.

3-“Nasıl öğreteceğim?” sorusu ise, öğretimde takip edilecek yöntemi ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Öğretici hedef kitlesinin durumuna ve anlayış kapasitelerine göre farklı yöntemler belirleyebilir.

Elifbâ öğretiminin amacı metni doğru okumayı öğretmektir. Metin öğretimi ile ilgili de bazı aşamalar vardır.

1. Metnin görsel sunumu:

- Harflerin ve hareketlerin tanıtımı
- Metnin tahtaya yazılarak, yansıtılarak veya posterli sunumu
- Kitaptan buldurulması veya ayrı sayfa olarak dağıtılması

2. Model okuyuşlarla doğru okumanın sağlanması,

- Metnin öğretici tarafından okunması
- VCD, kaset vb. aracılığı ile örnek okuyuş olarak sunulması

3. Toplu tekrar yoluyla metnin öğrenilmesi,

- Öğrenilecek metnin öğrencilerce toplu olarak okunması
- Toplu okunuşta özelliği olan harflere ve özel kurallara dikkat çekilmesi

4. Öğrencilerin tek tek dinlenerek okuyuşlarının düzeltilmesi,

- Öğrencinin harflere dikkat ederek metni doğru okuması
- Her öğrencinin öğretici tarafından dinlenmesi ile kontrolü

2. ELİFBÂ ÖĞRETİMİNDE DİKKAT EDİLECEK GENEL HUSUSLAR

Elifbâlarda içerik olarak bulunması gereken bazı özellikler vardır. Öncelikle elifbâ cüzleri çok detaycı olmamalı, bazı bilgiler Kur'an'a bırakmalıdır. Çünkü gereksiz detaylar eğitim süresinin uzamasına sebep olmakta ve çocukları bezdirmektedir. Açıklamalar öğrencilerin seviyelerine göre anlayabileceği şekilde kolayca anlaşılabilir şekilde izah edilmelidir. Detaylı değil, pratik ve çocuğun seviyesine uygun elifbâ cüzleri tercih edilirse çocukların öğrenme şevki artacaktır. Kur'an

okumasını öğretmek için gerekli konuların iyi belirlenememesi sebebiyle elifbâ içeriğinde bulunan derslerin yetersiz, eksik ya da gereksiz konuların olması eğitimi olumsuz etkilemektedir.

Çocuğa Kur'an'ın kısa sürede öğrenilebileceği düşüncesi hissettirilmeli, bu sayede çocuklarının kısa sürede Kur'an'a geçtiğini gören anne-babalar da Kur'an öğrenmenin zor olmadığını görmeye başlayacak ve eğer Kur'an okumayı bilmiyorlarsa öğrenmeye niyet edebileceklerdir. Türk halkının çoğu Kur'an okumasının bilmemektedir. Bu sebeple Amacımız bir zümrenin Kur'an öğrenmesi değil kitlesel olarak Kur'an eğitiminde tetikleyici çalışmalar yapmaktır.

Bir öğrenci genellikle günde bir sayfa okumayı hedefler. Bir ders saati kırk dakika olduğunu var sayarsak bir derste işlenebilecek bir sayfada ortalama kırk kelimeye yer verilmesi yeterli olmaktadır. Dersler için ilave alıştırmalara yardımcı elifbâ kitabı hazırlanarak orada yer verilmesi daha uygun olabilir. Öğreticiye yönelik izahlar da öğrenci kitabında değil de “Elifbâ Öğretici Kitabı” hazırlanarak orada yer verilmelidir.

Elifbâ cüzünden her ders ve konu müstakil düşünölmeli. Tam bir sayfa işlenmesi daha uygundur. Her sayfada konu bütünlüğü önemlidir. Konu diğer sayfaya sarkıtılmamalıdır. Çünkü camilerde özellikle yaz kurslarında elifbâ öğretirken bir derse gelen öğrencinin diğer derse gelemediği sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Yetişkinlerde iş durumu, mesai durumu vs. sebeplerle aynı durum olmaktadır.

İşlenen dersle ilgili örnekler hep kolay olmamalı, kolay kelimelerden başlayarak gittikçe zorlaştırılmalı ve özellikle de Kur'an-ı Kerim'den seçilmelidir. Ders kitabında örnekler yeterli ve sınırlı sayıda tutulmalı, öğrencilerin bolca kelime telaffuzu için alıştıırma kitabına yönlendirilmelidir.

Öğrencilerin Kur'an metnine aşinalık kazanabilmesi için sürekli Kur'an'da karşılarına çıkabilecek her çeşit hareke kombinasyonlarında kelime örnekleri verilmelidir.

Elifbâ yazımında el yazısı ve bilgisayar yazısı beraber kullanılarak Arapçadaki tüm harf karakterlerine dikkat edilmelidir. Öğrencilere farklı hatlarla (font) yazılmış Mushafları da okuyabilecek yetkinlikte bir eğitim verilmelidir.

Arapça öğreniminde yazmak da okumak kadar, hayati bir önem taşır. Bu yüzden birinci dersten son derse kadar, her ders için, dersin içeriğine uygun yazılı alıştırmalar ve aynı şekilde doğru zaman göz önünde bulundurularak ev ödevleri verilmelidir.

Elifbâlarda fiziki olarak bulunması gereken bazı özellikler vardır. Renkli olmalı, yazılar görselin üzerine gelmemeli, puntolar büyük ve algılanacak şekilde olmalı. Arapça yazının kendisi güzel olmalı, amatörce yazılmış olmamalı, hiç bir yazım hatası olmamalı, yanlış bilgi içermemelidir. Renk ve punto gibi unsurlarla vurgulanmak, öne çıkarılmak istenen bölümler için kullanılmalıdır.

Okul öncesi elifbâlarda bulunması gereken bazı özellikler vardır. Okul öncesi çocuklar için hazırlanmış setlerde somut algı oluşturacak öğeler içermelidir. Özellikle 5-6 yaşındaki çocuklar, dikkat süreleri çok kısa olduğundan Kur'an öğrenirken ister istemez odaklanma problemi yaşar. Bu nedenle setler okul öncesi yaş grubunun ne kadar çok duyu organına hitap ederse o kadar verim alınır. Yani renkli, eğlenceli, hikâyelerle harflerin özelliğini yansıtılabilir olmalı, hikâyeli bir elifbâ ya da bilgisayar ortamındaki sesli eğitim, ve posterli eğitim sıradan bir elifbâya göre daha öğreticidir. 3 boyutlu oyuncak setleri ise okul öncesi grup için en ideal seçim olacaktır. En iyi öğretim somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru giden öğretimdir.

Yeni bir ses öğretilirken öğrencinin sesi doğru telaffuz edememesi değil, sesi fark etmemesi problem olarak görülmelidir. Öğrencinin, sesi doğru telaffuz edemese de doğru sesi anladığından, kendi telaffuzunun yanlış olduğunu fark ettiğinden ve doğru sesi çıkartmaya çalıştığından emin olduğunda sonraki aşamaya geçilebilir.

Dersler, öncelik sırası dikkate alınarak işlenmeli ve kolaylık derecesine göre anlatılmalı, verilen örnekler mutlaka işlenen konularla sınırlandırılmalı, görülmeyen derslerle ilgili örnekler kullanılmamalıdır.

Elifbâ öğretimi sırasında klasik cüzlerde harflerin tamamı tek bir sayfada öğretildikten sonra, tüm harflerin başta, ortada ve sonda yazılış şekilleri verilmekte ve ardından hareke öğretimine geçilmektedir. Ancak bu hareketleri ve kuralları öğreten sayfalardaki örnek sayısının fazlalığı dikkat çekicidir. Her bir hareke veya kural ayrı ayrı sayfalarda bol okuma örnekleriyle işlenmektedir. Zira harflerin öğretim aşaması elifbânın başında sadece isimlerin ezberletilmesi şeklinde yapıldığı için aslında harfler tam olarak öğrenilmeden bir sonraki aşamaya (harekelerin öğrenilmesi aşaması) geçilmektedir. Tüm elifbâ öğretim süreci boyunca bir yandan yeni konular öğrenilirken aslında bir yandan da harf öğretimi tekrarlar ve pekiştirmeler ile devam etmektedir. Bu yönüyle elifbâ öğretimi süreci aslında harflerin öğretim süreci olmaktadır.

Harekelerin sesinin öğrenilmesi konusunda bazı öğrencilerin yaygın bir şekilde harekeli seslerin uzatılarak okuması problemiyle karşılaşmaktadır. Okumayı yeni öğrenmekte olan öğrenci sıradaki harfi çözebilmek için farkında olmadan zaman kazanmaya çalışmakta ve okumakta olduğu sesi gereksiz bir şekilde uzatmaktadır. Daha ilk derste öğretmenin bu uzatmaları engellemesi, daha sonraki okuyuş hatalarının önüne geçmede önemli bir etken olacaktır. Bunun için öğrenciye harfin sesini zihinde toparlaması için zaman verilmeli ancak seslendirme aşamasında mutlaka doğru ses vermesi istenmelidir. Başlangıçta gereksiz uzatmaların önüne geçilmesi med harfleri işlenirken karşılaşılabilecek zorlukların da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Konular öğretilirken teorinin anlatılmaya çalışılması yerine örneklerin nasıl okunduğunu göstermek tercih edilmelidir. Zira teknik izahlar genellikle öğrencilerin kafasını karıştırmaktadır. Konunun doğrudan örnekler üzerinden kavratılması yerinde olacaktır. Dersin konuları özellikleri gereği birbirleriyle ilişkili olarak işlenmelidir. Konuların programda belirtilen sırayla işlenmelidir. Günümüzde mevcut elifbâ cüzleri incelendiğinde çoğunun ana hatlarıyla birbirine benzediği görülmektedir. Kur'an-ı Kerim dersi için ders kitabı yazarlara, Elifbâ kitabı hazırlayanlara kaynak teşkil etmek ve önerilerde bulunmak için elifbâ cüzlerinin içerdiği konular madde madde ele alınacaktır.

Elifbâ öğretiminde terminolojide karışıklıklar bulunmaktadır. Bu bölümde yapılan izahlar ve konu başlıkları bu belirsizliği gidermeye yöneliktir. Diğer bölümlerde anlatılan hususlar burada sistemleştirmeye ve somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Burada belirtmek gerekir ki, Kur'an öğretimi ile ilgili yapılacak değerlendirmelere dayanak olan programlar, DİB. ve MEB.'inca hazırlanan öğretim programlarıdır.

3. ELİFBÂ PROGRAMINDA BULUNAN DERSLERİN İNCELENMESİ

3.1. Harfler

Tilavetin temel yapı taşları harflerdir. Öğrenciler, harfleri tanıyıp isimleriyle birlikte doğru telaffuz etmeyi başardıktan sonra fazla yoğunlaşmadan heceleme yani hareke öğretimine (sesli okumaya-sesi fark ettirmeye) geçilmektedir. Elifbânın en sonunda harflerin isimleri Arapça harflerle yazılarak netleştirilir. Kelime öğretimine geçildiğinde önce harfleri harekesiz olarak düşünüp isimleri sorularak harfin tanınıp tanınmadığı hususu kontrol edilebilir. Bu uygulama, harflerin tam öğrenilmeyip sırasının ezberlenmesini bozmak için karışık harf tablosu olarak değerlendirilebilir.

3.1.1. Harflerin İsimleri ve Şekilleri

Harflerin adları Arapça orijinal şekli ile öğretilir. Bu hususa dikkat edilmesi ilerde öğrenci Huruf-u Mukatta'a ile karşılaştığında okuma kolaylığı sağlayacaktır. Öğretici gerek görmezse harfin ismini öğretmeden direk harekeyle olan sesi de öğretebilir. Bu durumda harflerin ismini, bütün harfler tamamlandıktan sonra toplu olarak öğretilir. Bu derste harfleri müstakil haldeki şekilleri öğretilir. Takım harfler birbirleriyle nokta farkıyla ayrıldıkları için bu hususu ön plana çıkarılmalıdır. Bu aşamada noktalı harfler gruplandırılabilir. Harflerin sağdan sola doğru yazılıp okunduğu ifade edilmelidir.

3.1.2. Kalın ve İnce Özellikli Harfler

Harekeler harflerin kalın ve ince özelliğine göre ses verirler. Bu sebeple kalın harflerin öğrenilmesi/ezberlenmesi mutlaka gereklidir. Bu harfleri öğrenmeden harekeye geçilemez. Bu sebeple öğrencinin ezberlenmesi gereken harfleri genel harfler tablosu içinden seçerek öğrenmesi zordur. Olması gereken kalın harflerin ayrı bir tabloda sunulmasıdır. ع ve ح harfleri ile harekesiz ج harfi kalın olarak öğretilmemelidir. Harfi doğrudan hareke ile öğretmeyi tercih eden hocalar ince ve kalın harf ayırımından bahsetmeden direk sesi öğretmektedir. Öğrenci harfleri tanıyıp kalın ve ince ayırımında kavramadan kelime okuyuşuna geçilmemelidir.

3.1.3. Peltek Harfler

Alfabe harfleri kalın, ince ve peltek diye birlikte üçlü tasnif edilmemelidir. Kalınlık ve incelik harfin bir sıfatı olup pelteklik ise sıfat değildir. Harfin teşekkülü esnasında dilin aldığı vaziyetten kaynaklanan harfin okunuş biçimidir. Pelteklik, dilini dişlerinin arasına alır gibi yapmak veya dilin ucunu üst ön dişlere sürterek taşımaktır. Alfabe tablosunda peltek harfleri ayrı bir renkte gösterilmesine ihtiyaç yoktur. Harfin ismi öğretilirken bu husus da beraber öğretilmelidir.

3.1.4. Harflerin Yazılışları

Harflerin çabuk ve kalıcı öğrenilebilmesi için harfler, bir taraftan gösterilmeli bir taraftan da yazdırılmalıdır. Okuma ve yazmaya birlikte önem verilmelidir. Arapça harflerin yazılış yönü, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya yazılır. Harfler her zaman italik olarak sola meyilli yazılmaktadır.

Yazmak, öğrenmeyi kalıcı kılan, hem hızlandıran hem de kolaylaştıran bir unsurdur. Yazı dersi için boş bir sayfa yerine harflerin silik olarak basılmış yazı kağıtlarından yararlanılmalıdır (Ek 24).

3.1.5. Harflerin Mahreçleri

Harflerin her birinin çıkış yerini isimleriyle öğretmek yerine harekeyle öğretilmesi daha sağlıklıdır. Bu sebeple hareketlere geçilince mahreç çalışmasına başlanılabilir. Ayrıca ilk derste mahrece çok vakit harcamak öğrenciye yılgınlık vermektedir. “mahreciyle söyletme” aşaması tek seferde bitirilemeyecek, tüm sürece yayılması gereken bir aşamadır. Öğrencilere teoriden bahsetmek yerine harfi doğrudan o ses ile öğretmek tercih edilmelidir. Ses yönünden benzerliği olanlar birbirleriyle karşılaştırılmalıdır (Kaya, 2012: 615).

3.1.6. İki Şekilde Yazılan Harfler

Arapçada bazı harfler birbirinden farklı iki şekilde yazılabilmektedir. Alfabenin içinde tek tabloda harflerin iki şekilde yazılışını göstermek karmaşaya sebebiyet vererek harfin şeklinin net öğrenilmesine engel teşkil etmekte ve psikolojik olarak alfabenin zor olduğu kanaati oluşturmaktadır. Bunun yerine alfabe tablosunda harfler öğretilirken önce harflerin sadece ana şeklinden oluşan tek şekilleri öğretilmelidir. Sonra ayrı bir tabloda iki şekli olan harfler öğretilirse daha kolay ve doğru öğretilmiş olacaktır.

3.2. Harekeleri Tanıma

Kur'an harflerinin tamamı sessizdir. Bu harfleri seslendiren ve dilimizdeki sesli harflerin yerini tutan işaretlere hareke denir. Bu işaretler harflerin üstünde veya altında bulunur. Harflerin kısa sesli okunmasını sağlayan üç hareke vardır: Fetha (Üstün), Kesra (Esre) ve Damme (Ötre) dir. Okumayı yeni öğrenmekte olan öğrenci sıradaki harfi çözebilmek için farkında olmadan zaman kazanmaya çalışmakta ve okumakta olduğu sesi gereksiz bir şekilde uzatmaktadır. Bu hususa dikkat edilmelidir. Kelime öğretimine geçildiğinde harflerin önce ayrı ayrı yazılarak bitleştirilmeden kelime yazılması, dikkati birleştirme şekline değil de harekeye yoğunlaştıracağından hareke daha kolay öğrenilecektir.

3.2.1. Fetha :

İnce harfleri ‘e’, kalın harflerin ‘a’ sesiyle okunmasını sağlar. ح ve ع harflerini ince â sesiyle okutur. ج harfi fethalı iken kalın olup ‘a’ sesiyle okunur.

Word programı üzerinden yaptığımız analizde Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 114.642 adet fetha bulunmaktadır.,

3.2.2. Kesra :

İnce harfleri direk ‘i’ sesiyle, kalın harfleri ise ‘ı’ dan ‘i’ sesine geçilerek okutur. Sonuç olarak tüm harfleri ‘i’ sesiyle okutur. Ağızdan çıkan son ses “ı” sesidir. Kalın harfleri “ı” sesiyle okutur demek yanlış bir izahtır. ج harfi kesralı iken ince olup ‘i’ sesiyle okunur.

Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 46.018 adet uzatmayan kesra bulunmaktadır.

3.2.3. Damme :

Kalın harfleri ‘u’ sesiyle, ince harflerde ‘u’ sesini incelterek ince ‘û’ sesiyle okutur. Ağızdan çıkan son ses “u” sesidir. İnce harfleri “ü” sesiyle okutur demek yanlış bir izahtır. Damme ince sesli harflere “ü-u arası” bir ses; kalın sesli harflere “u” sesi verir de denilmektedir. ince sesli harflere damme harekeyi karşılamak için Türçedeki Türk Dil Kurumu’nca tanımlanan ince û sesi kullanılabilir. Billûr kelimesindeki û sesi gibi. ج harfi dammeli iken kalın olup ‘u’ sesiyle okunur.

Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 37.337 adet damme bulunmaktadır.

3.3. Birleştirme İşaretleri

Heceleri ve kelimeleri birbirine bağlayan işaret cezmler ve şeddelerdir. Cezm ve şedde işaretleri, harfi tek başına okutamaz , ancak kendinden önceki harfin harekesiyle birleştirilerek okunur. Bu sebeple ismine hareke denmeyip işaret denir.

3.3.1.Cezm (Sükûn):

Cezm üzerinde bulunan harf tek başına okunmaz, ancak kendinden önceki harfin harekesiyle birleştirilerek okunur. Elifbâda önce harekeler ile ses katmak öğretilmekte sonra da cezmler ile harf harekesiz/sessiz hale getirildiği için öğrencilerin zor kavradığı bir konudur.

Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 44.119 adet Cezm bulunmaktadır.

3.3.2. Şedde : و

Şeddeli harf, aslında iki harftir. Bunlardan birincisi cezimli, ikincisi harekelidir. Şedde mutlaka bir hareke ile birlikte bulunarak harfi iki kere okutur.. Şedde üzerinde bulunan harf tek başına okunmaz. Kendinden önceki harfi kendine cezimli gibi birleştirir, sonra beraberindeki diğer harekeyle de sesi bölmeden bir hece olarak okutur. Aslında şedde birincisi cezimli, ikincisi harekeli olan iki aynı harfin peş peşe geldiğinde tek harf olarak yazılmasıdır. Türkçede iki sessiz harfin yan yana gelmesine benzemektedir. Cennet, Dikkat gibi.

Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık 18.914 adet şedde bulunmaktadır.

3.4. Harflerin Başta, Ortada ve Sonda Yazılış Şekillerini Tanıma

Arapçada bir kelimeyi oluşturan harfler birbirine bitiştirilirler. Harflerin birleşmesi ile ilgili olarak harfin sadece sonrasına bitişik olmasına başta, öncesine ve sonrasına bitişik olmasına ortada ve sadece sonrasına bitişik olmasına da sonda bulunma hali denir. Bir harf kendinden sonraki harfe bitişirse şeklinde kısalma olur. Harfler başta ve ortada iken kendinden sonraki harflere bitiştiğinden şeklinin ilk yarısı yazılır, ancak harfler sonda ise; kendinden sonraki harflere bitişmediğinden şekilleri değişmez asıl şeklinin tamamı yazılır.

Harfe bitişmesinde yeni şekil öğretmek yerine “yarısı yazılır” diye ifade etmek daha uygun olabilir.

Birleştirmede bazı harflerin şeklinde değişiklikler olmakta veya yeni şekillere dönüşmektedir. Türkçede r harfinin el yazısında şeklinin değişmesine benzemektedir. Bu harfler alfabenin son 10 harfindedir. : ع, غ, ك, م, د, ی

Dikkat edilmesi gereken bir husus ta, başta ve ortada şekli değişen bu harflerin ilk derste alfabe tablosunda sanki müfret olarak iki şekilde yazılan harfmış gibi verilmesi hatasıdır. Örnek : ك, ه, ا

Ülkemizde birleştirme şekilleri tüme varım yöntemiyle öğretilmektedir. Yani kelime gösterilmeden önce kelimenin başı, ortası ve sonu kesik kesik harfler şeklinde gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu da öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Bu konunun tümünden gelim metoduyla öğretilmesi daha uygundur. Arap alemindeki uygulama böyledir. Harflerin başta, ortada ve sonda bitişince ki hallerini öğretmek için elifbâlarda önce harekesiz olarak kelimeler sunulmakta ve bu kelimedeki harflerin içinde başta, ortada

ve sonda harfler tanıtılmaktadır. Ayrıca harekesiz kelimeler hem ikişerli hem de üçerli harflerden oluşturulmaktadır. İkişerli olarak yazmanın faydası birinci harfi daha bariz ve daha kolay bir şekilde tanınmasına imkan verir. Çünkü genel olarak sondaki şekil, tek başına olan şekille aynıdır. Bu sebeple iki harften oluşan hecede sadece baştaki harfin birleşmesi öğretilmiş olur. Bir harfi önce tek, sonra kelime sonunda, sonra da başta ve ortasında yazılı olarak öğretmek kolaydır.

Birleşme konusu fetha, kesra, damme, cezm ve şeddeden sonra öğretilirse kelime seçimi daha esnek ve isabetli olur. Ve bu hareke ve işaretlerin pekişmesi sağlanmış olur. Harfin sesinin ve mahrecinin en net kavranabileceği şekli cezimli ve şeddeli hâli olduğu için her harf için başta ortada ve sonda olmak üzere gösterilen üç kelimedenden birinde ilgili harfin cezm ve şeddeli halini kullanmak harflerin mahrecinin yerleşmesi hususunda büyük kazanım sağlayacaktır.

3.5. Med (Uzatma) Harfleri; Medd-i Tabii

Med, uzatmak demektir. Kur'an-ı Kerim'de hareke uzatılacaksa bunun en kısıtı ilave bir hareke miktarıdır. Bir hareke miktarını alimlerimiz 'bir parmağı açacak veya kapatacak kadar geçen zaman' olarak değerlendirmişlerdir. Bu parmağı açıp veya kapatma, okuyuştaki süratle orantılı olur (Karaçam, 1977: 227). Kendinden önceki harfin uzatılarak okunmasını sağlayan harflere med harfleri (uzatma harfleri) denir. Med harfleri üçtür: Elif ا , vav و , yâ ی dir. Ve bu harfler harekesizdir. Kendileri okunmayıp kendinden önceki ilgili harekeyi uzattırır. Kur'an-ı Kerim'de harekesi olmayan harf okunmaz. Harekesiz harflerin ekseriyeti ise med harfleridir. Bu sebeple fethadan sonraki harekesiz harf genelde elif, kesradan sonraki harekesiz harf genelde yâ, ve dammeden sonraki harekesiz harf genelde vav olup uzatma görevi yaparlar.

3.5.1. Elif: ا

Elif, kendisinden önceki fethalı harfin uzatılarak okunmasını sağlar. Kalın harfleri 'a' sesiyle, İnce harfleri ince 'â' sesiyle uzatır. İnce 'â' sesi 'e-a' arası bir ses diye tanımlansa da ara sesleri öğrencinin kavraması zor olmaktadır. Bu sebeple 'â' sesinde ağız az açılırsa 'â' sesi incelir.

Burada hemze ve elifin farkını da izah etmek yerinde olacaktır. Elif bizzat harekesiz olup harekesiz elif demek zait olsa da elifbâlarda yanlış anlamaya sebebiyet vermemek için bu şekilde kullanılmıştır. Çünkü hemze ile elif ayrımı ülkemizde net bilinmemektedir. Elif harekesiz, hemze ise harekelidir.

3.5.2. Yâ ve Çeker İşaretleri : ى

Harekesiz ya harfi, kendisinden önceki kesralı harfin uzatılarak okunmasını sağlar. ‘İnce harfleri “i” sesiyle, kalın harfleri “ı-i” arası bir sesle uzatır’ diye tanımlama yapmak zaittir. Kesra harfleri nasıl okutuyorsa uzatma sesi de aynıdır.

Kesra sesinin uzatılacağını hatırlatmak için yatık olan kesra, dik olarak yazılır. Ancak dik yazılması mecburi olmayıp ihtiyarîdir. Arap aleminde bu uygulama olmadığı için Osmanlıca’da “Çeker” olarak isimlendirilen bu işaretin Arapça karşılığı yoktur. Bazı elifbâlarda çeker diye ayrı bir ders gösterilmesi fuzûlidir. Çeker meselesi burada medd-i tabi konusunda izah edilir. Birde aynı sâikle zamir konusunda çeker işareti kullanılmaktadır.

Kur’an-ı Kerim’de 10.013 adet medli kesra bulunmaktadır.

3.5.3. Vâv ve Cem’i Elifi : و

Harekesiz vav harfi, kendisinden önceki dammeli harfin uzatılarak okunmasını sağlar. “İnce harfleri “u-ü” arası bir sesle, kalın harfleri “u” sesiyle uzatır” diye tanımlama yapmak zaittir. Damma harfleri nasıl okutuyorsa uzatma sesi de aynıdır.

Arapça cemi’ (Çoğul) olan kelimelerin sonunda ekseriyette uzatma harfi vav bulunmaktadır. Ve bu vav dan sonra harekesiz okunmaya hiçbir etkisi olmayan bir elif yazılmaktadır. Bu elif, kelimenin çoğul olduğunu tekil kelimelerden tefrik olması için koyulmaktadır. Örneğin, قَالُوا kelimesindeki birinci elif ا , kaf ق harfinin uzatılmasını sağlar. Fakat kelimenin sonundaki elifin okunuşa herhangi bir etkisi yoktur. Bazı elifbâlarda okunmayan elif diye ayrı bir ders gösterilmesi fuzûlidir. Bu mesele burada medd-i tabi konusunda izah edilir.

3.5.4. Meddin İptali

Med harfleri harekesiz olmaktadır. Bu harflerden sonra gelen kelimenin başında yalnız vasıl hemze-i veya elif lam (el takısı) gelirse uzatma yapılmaz. Bu durumda med harfinden sonra harekesiz olan vasıl hemzesi ve ardından da cezim veya şedde

هَذَا هَذَا الْبَيْتِ فِي فِي السَّمَوَاتِ قُولُوا قُولُوا أَنْظُرْ

gelir, uzatma harfinden önceki harf uzatılmadan şedde ve cezime bitiştirilerek okunur.

Tablo 23: Meddin iptal edildiği durumlar.

Bu durum Medd-i Lazımla karıştırılmamalıdır. Medd-i Lazımda med harfinden sonra direk şedde veya cezim gelmekte araya vasıl hemzesi girmemektedir. Med harfiyle şedde veya cezim bir kelimedede yer almaktadır. Meddin iptalinde Hemze-i vasıl ve el takısın elifi diğer kelimenin başı olup uzatma harfi bir kelimedede, şedde veya cezim ayrı kelimedede yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim'de uzatma harfinden sonra şedde ve cezim olduğu durumda meddi lazım ise üzerinde med işareti koyulmaktadır. Meddin iplalinde ise med işareti bulunmamaktadır. Elifbâlarda genelde bu konu işlenmemektedir.

3.6. Gizli Elif ve Elif Yerini Tutan Vâv ve Yâ ile Âsar-Çeker İşaretleri : (١)

Uzatma (Med) harflerinden olan elif harfi açıktan yazıldığı gibi bazen de Kur'an yazısına has olmak üzere okuyuşta olup yazıda olmadığı kelimelerde mevcuttur. Bu elife gizli elif veya Elif-i Mukadder denir. Bu duruma işaret etmek için de fetha harekesi dik bir şekilde yazılmaktadır. Fethanın meddi diyebileceğimiz üzerinde bu işaret bulunan harfin önünde elif varmış gibi fetha yönünde uzatılacağı anlaşılmış olur. **أَبْرَاهِيمَ** gibi. Bazı elifbâlarda bu işarete “Âsâr” denilmektedir. Arap aleminde bu işaret hareke kabul edilmeyip küçük bir elif harfi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca tek başına kullanılmayıp fetha hareketinin önüne fetha ile birlikte kullanılmaktadır. **مَلِكٍ** gibi. Bu işaret harfin altında olduğunda ise ismi çeker olup yine Arap aleminde basılan Kur'an-ı Kerimlerde hiç kullanılmamaktadır. Çeker ifadesi Osmanlıca olup Osmanlı döneminde okutulan elifbâlarda kullanılmıştır. Fakat Âsâr ismine hiçbir kaynakta rastlanılmamaktadır. Günümüz elifbâlarında DİB. ve MEB. programlarında da kullanılan bu kavram geçmişte kullanılmadığını düşünmekteyiz.

أثار : İz, işaret ve nişan manalarında düşünülürse med harfi elifin izi ,işareti , nişanı gibi düşünülmüş olabilir. Çoğul (cemi') kelimesi olması ise gizli elifin harfine, elif yerine yazılan ى harfine, elif yerine yazılan و harfinin işaret olabilir. Cürümler, kabahatler manasında أَصَار ile bir bağlantı kurulamamıştır.

Bazen de yine Kur'an yazısına has olmak üzere okuyuşta olup yazıda olmadığı sınırlı sayıda kelimedede و ile ى 'nın Uzatma harfi olan elif¹ görevi yaptığı da görülür ve bu duruma işaret etmek için yine uzatılacak harfin üzerine dik fetha koyulmaktadır. elif yerine yazılan ى harfine Elif-i Maksure, elif yerine yazılan و harfine Elif-i Maklube denir. Genelde elifbâlarda bu konunun başlığı “Elif Yerini Tutan Vâv ve Yâ” şeklinde

olmaktadır. Bunun yerine başlık “Uzatma harfi elif yerine yazılan vav ve yâ harfleri” şeklinde ifade edilmesi konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Kur’an-ı Kerim’de Elif-i Maksure tekrarlarıyla birlikte 1584 kelimedede medli (عيسى gibi) ve 566 kelimedede ise medsiz (على الله gibi) , Elif-i Maklube ise sadece 8 kelimenin (ح يوة) tekrarıyla 180 kelimedede geçmektedir.

Fethanın meddi (Dik üstün) konusu ile elif yerine yazılan vâv ve yâ konuları birleştirilerek tek konu haline getirilirse ve bu işaret olan yer uzatılır şeklinde genel kuralla doğru okuma temin edilebilir. Her zaman tekrarlayacağımız temel cümle harekesiz harfler okunmaz kuralını burada da uygulamış oluruz. Bu konunun harf-i med konusunun peşinden işlenmesi uygun olur.

Ali el-Kârî imlası ile olan Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 6800 adet medli fetha bulunmaktadır.

3.7. Med (Uzatma İşareti):

Uzatmayı oluşturan uzatma harfleridir. Uzatmanın süresini belirleyen ise uzatma harfinden sonraki harf veya harekedir. Uzatma harfinden hemen sonra, harf olarak hemze veya hareke olarak şedde ile cezim yoksa 1 elif, eğer varsa 4 elif uzatılır.

Bu konuda öğrenciye ilk etapta uzatmanın sebebine girmeden üzerinde uzun med işareti olan yerde ses çok uzatılır şeklinde izah yeterli olabilir. Yaygın eğitimde öğrencilere en kısa yoldan okuma becerisi kazandırmaya odaklanılmalıdır. Mesela med konusunda kuraldan bahsetmek yerine üzerinde med işareti olan yerde çok uzatılır deyip okumaya başlanır.

Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 5097 adet med işareti bulunmaktadır. Bu kelimelerden 3359 adedi Fetha +Elif, 334 adedi Elifi Maksûre, 549 adedi Damme+Vav, 433 adedi ise Kesra+Ya şeklindedir. Kalan 400 civarı kelime ise Dikey fethalıdır.

3.7.1. Medd-i Muttasıl, Medd-i Munfasıl,

Uzatma harfi olan (و , ي , ا) vav, yâ, elif’ten ve dikey fethadan hemen sonra kısa (Medd-i Muttasıl) veya dik hemze (Medd-i Munfasıl) gelirse uzatma süresi artar. 4 elif miktarı olur. Uzatmayı hatırlatmak için uzatılan yere Med (Uzatma) işareti konur.

Kur’an-ı Kerim’de yaklaşık 1750 adet Medd-i Muttasıl, 3250 adet Medd-i Munfasıl bulunmaktadır.

3.7.2. Medd-i Lazım

Uzatma harfi olan vav, yâ ve elif'ten ve dik üstünden hemen birleştirme işaretleri olan şedde veya cezim gelirse hem uzun süre (4 elif miktarı) uzatılır, hem de harfler birleştirilerek okuma yapılır. Uzatmayı hatırlatmak için uzatılan yere med (uzatma) işareti konur. Okuyuş hızlandıkça uzatma süresi de kendiliğinden kısalmış olur. Kur'an'da kelime olarak cezimli misal sadece bir kelimenin iki kere geçmesinden ibarettir **الْعَن**. Uzatma harfi vav olan sadece iki kelime vardır **تَأْمُرُونِي، أَسْحَابُ الْجَوْنِي**. Bir de Huruf-u Mukataa'alar vardır. Sonuç olarak Medd-i Lazım birkaç kelime hariç Üstün +Elif + Şedde şeklindedir.

Kur'an-ı Kerim'de tekrarlı kelimelerle birlikte yaklaşık 121 kelimedede Medd-i Lazım kuralı bulunmaktadır.

3.8. Tenvin

Tenvin üç harekenin sonuna cezimli nun eklemektir. Bu üç hareke fethanın tenvini, kesranın tenvini ve dammenin tenvinidir. Nun harfi ince bir harftir. Bu sebeple bu derste en önemli hususlardan biri de tenvinli kalın harflerde tenvindeki cezimli nunun ince okunmasına özen gösterilmesidir.

Kur'an-ı Kerimde tenvinli kelimelerin analizi yapıldığında(Ek 6) en çok kullanılan ilk 50 kelime içinde 12 kelime tenvinli olup bu tenvinli kelimelerin 6'sı medli, 5'i cezimli 1'i şeddeli dir. Ayrıca tenvinli kelimelerde ağırlıklı olarak med harfi bulunduğu görülmektedir. Bu sebeple tenvinli kelimelere cezim, şedde ve med harfleri öğretildikten sonra geçilmelidir.

Kelime örneklerinde; medli, medsiz, kısa hemzeli ve Ta-i merbuta ile ilgili kelimeler yazılmasına dikkat edilmelidir.

3.8.1. Fetha tenvini:

İnce harflerin 'en' sesiyle, kalın harflerin 'an' sesiyle okunur demek yerine önceki bilgilerin kullanılmasına atıf yapılarak Fetha sesine N sesi eklenir gibi bir izahta yapılabilir. Kalın harflerde tenvindeki cezimli nunun ince okunmasını sağlamak için A'dan E'ye geçiş şeklinde bir ses olur.

Tenvinlerde sadece Fethanın tenvininden sonra fazladan destek elifi bulunmaktadır. Sadece Ta-i Merbuta (ة) ile kısa hemzede (ء) destek elifi bulunmamaktadır. Kısa hemzenin önünde ise gizli elif vardır denebilir. Böylece vakf

esnasında kısa hemzede bu gizli elif sebebiyle med ile vakf edilir denebilir. İki üstünlü kısa hemze konusunda genelde hata yapılarak med ile değil cezm ile vakf edilmektedir. Ayrıca destek elifinde elifin yerine yâ harfide bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de bu özellikte (هَدَىٰ gibi) 92 kelime bulunmaktadır. Ayrıca elifbâlar da iki üstünlü kelimelerin sonuna vakf gülü (duruş işareti) koyulursa vakf konusuna gelindiğinde bu sayfada fetha tenvininde vakf alıştırmaları yapılabilir.

Bazı elifbâlarda alfabedeki tüm harfler önce fetha tenvini ile destek elifi yazılmadan tek tabloda gösterilmektedir. Destek elifi yazılmaması bir eksikliklerdir.

Word programı üzerinden yaptığımız analizde Kur'an-ı Kerim'de 3742 adet Tenvinli Fetha bulunmaktadır.

3.8.2. Kesra tenvini

Tüm harfleri “in” sesiyle okutur. Ancak İnce harfleri direk ‘in’ sesiyle, kalın harflerde cezimli nunun ince okunmasını sağlamak için “ in dan in” e geçiş şeklinde bir ses ile okunur.

Kur'an-ı Kerim'de 2634 adet Tenvinli Kesra bulunmaktadır.

3.8.3. Damme tenvini

Tüm harfleri “un” sesiyle okurken sondaki cezimli nun'un ince okunmasına dikkat edilir. İnce harflerde dammede olduğu gibi ince û ile ûn sesi verilir.

Kur'an-ı Kerim'de 2518 adet Tenvinli Damme bulunmaktadır.

3.9. Lafzatullah (“Allah” Lafzı) : الله

“Allah” Lafzı okunurken ta'zim içeren ses tonu ile okuması için kalın ve ince okuma usulü vardır. Lafzatullah ا ل ل ه harflerinden oluşmakta olup birinci ل harekesiz, ikinci ل şeddeleridir. Bu şeddeden önceki hareke fetha veya damme ise bu şeddeli lam kalın okunur. Şeddeden önceki hareke esre ise ince okunur. Pratik tanımlama açısından üst harekelerde kalın, alt harekede ince okunur. Yemin kelimesi olarak günlük hayatta kullanıldığından öğrenci tarafından kolaylıkla anlaşılmaktadır. Lam kalın okunacaksa dilin ucu normal ince lama göre üst damağa doğru biraz daha geri çekilerek okunur.

-Lafzatullah konusu içerisine اللهم kelimesi de eklenmelidir. Çünkü aynı kurallar geçerlidir. Allahım! anlamına gelen اللهم kelimesi namaz dualarının çoğunda da geçmektedir.

Kur'anda toplam 2698 adet “Allah” lafzı, 5 adet اللهم lafzı vardır.

3.10. Zamir (ري مض = Damîr)

Arapçada zamir bulunduğu kelimenin bir harfi olmayıp bizzat kendisi ismin yerini tutan ayrı bir kelime hükmündedir. Zamirin çok çeşitleri vardır. Ancak elifbâ dersinin konusu olan kelimenin sonunda yer alan dammeli veya kesreli ة harfine zamir denir. Müfret, müzekker, gaib ve muttasıl zamirdir. Fethalı olan hâ'lar zamir değildir. سفه gibi. Birkaç kelimenin sonundaki hâ'lar ise zamir olmayıp kelimenin son harfidir. فَوَاكِهٌ gibi

Kur'an tilavetinde zamirin (ء - ة) özel bir okunuşu vardır. Kendisinden önceki harf harekeli olduğunda zamir uzatılarak okunur. Öncesindeki harf harekesiz olduğunda (ki bu harf harfî med olur) ise veya cezimli ise zamir uzatılmaz.

Bu dersin amacı zamirin hangi durumlarda uzatılarak, hangi durumlarda da uzatılmayarak okunacağıdır. Zamir konusu öğrencilerin zor öğrendiği ve Kur'an okuyanlarında sıklıkla hata yaptığı bir konu olması hasebiyle önemli bir konudur.

Genelde elifbânın son sıralardaki derslerinden olduğu için öğretimi ihmal edilmektedir.

3.10.1.Hu zamiri

Kur'an-ı Kerimde dammeli olan zamirden önceki harf harekeli ise zamir önünde med harflerinden vav (و)varmış gibi uzatılarak okunur. Dammeli olan Hu zamiri, öncesindeki hareke sadece üst hareketler yani fetha ve damme olur, kesra olmaz. Vakf halinde uzatma iptal olur. * لَهُ , رَبُّهُ , وَحَدُّهُ gibi

Kur'an-ı Kerimde uzatılan ve uzatılmayan toplam 1466 adet dammeli zamir bulunur. Dammeli zamirin uzatmasını hatırlatmak için bazı Kur'anlar'da özel işaretler konulmaktadır. Medine Mushafı'nda önüne küçük vav koyulur. Pakistan bölgesinde ise damme-i ma'kuse denilen dammenin ters yazılışı ile zamirin uzatılacağı gösterilir. Ülkemizdeki basılan Mushaflarda ise kuralı bilmek gereklidir. Yazıda bir göstergesi yoktur. Bu sebeple Zamir konusunda dammeli uzatmalara ağırlık verilmelidir. Kesranın uzatılması çekerli olarak gösterildiği için okunmasında zorlanılmamaktadır.

3.10.2. Hî zamiri :

Kur'an-ı Kerimde Kesralı olan zamirden önceki harf harekeli ise zamir önünde med harflerinden Yâ (ي)varmış gibi uzatılarak okunur. Kesralı olan Hi zamiri,

öncesindeki hareke sadece Kesra olur, diğer hareketler gelmez. Vakf halinde uzatma iptal olur. * رَبِّهِ قَوْمِهِ gibi

Kur'an-ı Kerimde 1064 adet uzatılan , 441 adet uzatılmayan toplam 1505 adet Hi zamiri vardır ve Hi zamiri öncesindeki hareke her zaman esredir. Hi zamiri uzatılacağı zaman esresi çeker şeklinde dik kesra olarak yazılmaktadır. Pakistan bölgesinde de ülkemizdeki gibidir fakat Medine Mushafı'nda Kesralı zamirin uzatmasını hatırlatmak için önüne küçük yâ harfi koyulur.

Zamirin kaideler dışında okunduğu iki kelime vardır. Birincisi uzatılması gerekirken uzatılmayan يَرْضَهُ لَكُمْ kelimesindedir. Bu durumun sebebi olarak kelimenin aslı يَرْضَاهُ dur. Arapça kural gereği kelimeye elif düşmüştür. Böylece zamirden önceki harf harekesiz olduğundan çekilmez. يَرْضَهُ kelimesinde zamir, aslına tâbi olarak çekilmez. Kur'an ı Kerim de bu kelimenin altına kasr işareti konulmuştur (يَرْضَهُ قَصْر). İkincisi genel kural gereği uzatılmaması gerekirken uzatılan فِيهِ مَهَانًا kelimesindedir. Bu kelime asım kıraatında böyle okunmaktadır. فِيهِ Kelimesinde zamirin uzatılmadan okunduğu kıraatlerde vardır. Kur'an ı Kerim de bu kelimenin altına med işareti konulmuştur فِيهِ مَد . Asım kıraatinde bu 2 kelime bu şekilde okunur.

Bunlardan başka zamirle olmadığı halde yazılış itibariyle zamire benzeyen he (ه ، ه ، ه) harfleri vardır. Bunlar bulunduğu kelimenin asıl harflerinden olduğu için uzatılmadan okunurlar. Kur'ân'daki bu kelimelerin tamamı şunlardır: لَمْ تَنْتَهُ ، مَا نَفَقَهُ ، لَمْ يَنْتَهُ ، فَوَاكِهُ ،

3.10.3.Zamir Çok Uzatılması (Medd-i Munfasıl)

Uzatılan zamirden sonra katı' hemzesi olursa medd-i munfasıl olarak çok uzatılır. Ve bu durumda zamir üzerine med işareti konulur. لَهُ أَخْلَدَهُ

3.10.4.Zamir Meddinin İptali

Uzatılan zamir vakf halinde ise uzatma uygulanmaz. Zamirden hemen sonra gelen harfin harekesi yoksa (Hemze-i vasıl ise) zamir yine uzatılmadan okunur. لَهُ الْمَلِكُ ، بِهِ اللهُ ، لَهُ أَنْتَقُ gibi.

3.11. Elif-Lam (EL) Takısı: (ال)

Arapçadaki el (ال) takısının Türkçede bir karşılığı yoktur. El takısının görevi ve anlamı İngilizcedeki "The" takısı ile örtüşür. Kullanılış amacı önüne geldiği kelimeyi

belirginleştirmektedir. Bir nevi tanımak ve tanımlamak için kullanılır. Önüne geldiği kelimeye haslık anlamı katar. Kelimenin asıl harflerinden değildir.

Arapçada isimleri belirli (marife) yapma yollarından biri, ismin başına elif lam ل takısı getirmektir. Başında elif lam olan kelimelerde tenvin olmaz gibi izahlar elifbâ öğretiminin konusu olmayıp Arapça öğretmek içindir. Ayrıca bu bilgiler öğrenciler için olmayıp öğretmenler içindir.

Arapça ve Osmanlıca harekesiz olarak ta yazılıp okunduğu için el takısı konusu, kelime harekesiz olduğunda önem arz etmektedir. Fakat Kur'an harekeli olduğu için el takısı konusunda kameri harfler için bir ders ve şemsi harfler için bir ders ayrılması pek fayda sağlamamaktadır.

Kur'an'da kelimeler harekeli olduğu için el takısı rahatlıkla okunmaktadır. Yine de konu işlenmek istenirse el takısının olduğu kelimeler diğer dersler içerisine serpiştirilip ayrıca müstakil olarak işlenmemesi zaman kazancı sağlayacaktır.

Bu konunun elifbâ öğretiminde faydası olduğu kanaatini taşıyoruz. Bu kanaatimizi paylaşan birçok meslektaşımızın olduğunu da biliyoruz. Ayrıca bu konu DİB. Yaz Kur'an Kursu müfredatında da bulunmamaktadır. Fakat yaz kursunda dağıtılan elifbâların içinde konu olarak yer aldığı için hocalar tarafından yaz kursunda da okutulmaktadır.

3.11.1. İzhar-ı Kameriyye

Elif lam takısı başına gelen kelimelerin ا, ب, ج, ح, خ, ع, غ, ف, ق, ك, م, و, ه, ي harflerinden biriyle başlarsa lam harfi cezimli olarak okunur. Elif lam takısının hemzesi, kendisinden önce harekeli bir harf geldiğinde okunmaz.

Buna, izhar-ı kameriyye denilmesinin sebebi: “Ayn yanında yıldızların görüldüğü gibi, bu 14 harfin yanında da lâm-ı tarifin görülebilmüş olmasıdır” diye benzetme yapılmıştır. Bazı hocalar bu izahların çok bi fayda sağlamadığı konunun daha iyi isimlendirmesi açısından konuyu lamı tarifin idğamı şekliyle öğretmektedirler.

3.11.2. İdğam-ı Şemsiyye

Elif lam takısı başına gelen kelimelerin ن, ل, ظ, ط, ض, ص, ش, س, ز, ر, ذ, د, ث, ت harflerinden biriyle başlarsa lam harfi okunmayıp lamdan sonra gelen bu harfler şeddeli

olarak okunur. Elif lam takısının hemzesi, kendisinden önce harekeli bir harf geldiğinde okunmaz.

Bu idgama; güneşin yanında yıldızların görülmediği gibi, bu 14 harfin yanında da lam-ı tarifin görülmemesinden dolayı "İdgam-ı şemsiyye" denilmiştir. Bazı hocalar bu konuyu lamı tarifin idgama şekliyle öğretmektedirler.

El takısı vb konular ve detaylar sebebiyle elifbâ öğretim sürecinin de beklenenden uzun sürmesine neden olacaktır. Detay konular Mushaf üzerinde çalışmaya bırakılmalıdır. Elif lam takısının hemzesi, kendisinden önce harekeli bir harf geldiğinde okunmaz. Alfabenin 28 harfinin yarısı İzhar-ı Kameriyye , diğer yarısı İdgam-ı Şemsiyye harfleridir.

Bu konunun örneklendirmesi Ek 40'deki gibi verilebilir.

3.12. Hemze-i Vasl ve Hemze-i Kat'ı

Başlangıcında hemze bulunan kelimedden önce gelen bir harfi veya bir evvelki kelimenin son harfini o hemzeli kelimeye birleştirdiğimizde, okuyuş halinde hemze düşer yahut telaffuzdan kalkarsa hemze; vasl hemzesidir. Düşmezse hemze kat'ı hemzesidir. Esasen Arap gramerinde vasl hemzesi ile kat'ı hemzesi kesin olarak ayrılmış ve hangi kelimelerde hangisi olduğu belli edilmiştir. El yazması Mushaflarda vasıl hemzesi üstünde vasl kelimesindeki sad harfinden mülhem sad harfinin başı

küçük olarak yazılmaktadır. gibi. Arap alemindeki Mushafalarda kat'ı hemzesinde

elifle beraber kısa hemze işareti kullanılır. gibi. Ülkemizde ise bu uygulama yoktur. Haddi zatında genel olarak Kur'an-ı Kerim okuyucuları bu konuda vakıf ve vasıl durumunun dışında zorlanmamaktadır.

Türkiye'de basılan bütün mushafalarda, ayet sonlarında ve durak işaretlerinde durulacağı öngörüsüyle hareket edildiğinden, ayet başlarındaki vasl hemzelerini harekelenmektedir. Medine mushafında ise; ayet sonlarında vasıl öngörüsüyle vasl hemzelerine hareke konmamaktadır. Bu konu Arapça dil bilgisi gerektiren durumdur. Ülkemizde Kur'an okuyanların büyük çoğunluğu Arapça bilmediği için Kur'an-ı Kerimdeki tüm vasıl hemzelerini gösteren risaleler hazırlanmıştır. Arapçada dilbilgisi ile yakından ilgili olduğu için Arap Alemindeki elifbâlarda ayrı bir ders olarak

işlenmektedir. Arapça bilmeyen birine elifbâda bir sayfa ders koyarak öğretilbilecek bir husus değildir.

3.13. Huruf-u Mukatta'a

Huruf-u Mukatta'a, sözlükte “kesik harfler” anlamına gelir. Bir veya birkaç harften oluşur. Kur'an-ı Kerim'in yirmi dokuz sûresi bu harflerle başlar. Kur'an-ı Kerim'e özgü olan Hurûf-ı Mukattaa'nın aslında özel bir okunuş şekli yoktur. Bu harfler kendi isimleriyle ve ayrı ayrı okunurlar. Arapça harflerin isimlerini bilen birisi rahat bir şekilde mukatta harfleri okuyabilir. Bu harflerin üzerine konan uzatma işaretlerinin esasen okumaya bir etkisi olmayıp sadece hatırlatma amaçlıdır.

Huruf-u Mukatta'a 14 Harfin tek veya farklı kombinasyonlarından oluşur. Bu 14 harfin Arapça isimleri Kur'an okumak için mecburen öğrenilecektir. (ا، ح، ز، س، ص،) (ط، ع، ق، ك، ل، م، ن، ه، ي) Böylece 14 harfin Arapça ismi doğru talaffuz edilmiş olur, kalan 14 harf te Arapça isimleriyle öğretilirse alfabe harfleri tamamen doğru isimlendirilmiş olacaktır.

Ülkemizde bu konu alfabenin sonunda yer almaktadır. Arap aleminde ise 1. Derste harflerin isimleri öğretildikten sonra 2. Derste Huruf-u Mukatta'a dersi okutulmaktadır. Eğer alfabenin sonunda 28 harfin tamamının ismi Arapça harflerle yazılırsa bu konu daha iyi anlaşılacak ve daha faydalı olacaktır (Ek 21).

3.14. Yazıldığı Halde Okunmayan Harfler

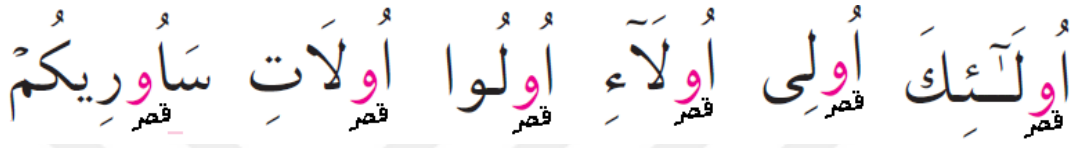
Diğer dillerde olduğu gibi Arapça'da da bazı harfler yazılır, ama okunmaz. Bu harfler, okunan harflerle karıştırılmaması için harekesiz ve işaretsiz olarak yazılırlar.

Okunmayan harfler: “Vâli” (وَالِي) kelimesinde özetlenen vav (و) , elif (ا) , lâm (ل) ve yâ (ي) harfleridir. انما gibi İstisnai birkaç kelime dışında bunlar için iki durum söz konusudur: Hiçbir zaman okunmayan durumlar veya bazen okunan, bazen okunmayan durumlar (Ek 40).

3.14.1. Hiçbir Zaman Okunmayan Durumlar

- Hemze harfinin kürsüsü olan elif, vâv ve yâ harfleri, hemze için destek ve kürsü olurlarsa (ا - و - ي) okunmazlar, sadece hemze (ء) okunur.
- Med harfi elifin yerine gelen vâv ve yâ harfleri okunmazlar (و - ي)

- Arapça çoğul kelimelerin sonunda vav harfinden sonra yer alan cemi elifi de okunmaz ve Medine Mushafında cemi elifi üzerine okunmadığını hatırlatmak için yuvarlak işaret konulur.
- Altı Kelimedeki vav harfi: Kur'ân-ı Kerim'de altı kelimedeki ötreten sonra vav harfi harekesiz gelmesine rağmen uzatma görevi olmadığından kasr ile okunur ve vavın altında kasr yazılarak belirtilir. Bunun adına “yazılır ama okunmaz” da diyebiliriz. Bir tanesi hariç diğer 5 tanesi için hemze ve lam arasındaki vav uzatmaz diye izah edilebilir. Bu kelimelerin şöyledir:

Şekil 11: Altı Kelimedeki Vav Harfi

3.14.2. Bazen Okunup Bazen Okunmayan Harfler

- Hemze-i vasl önceki harf veya bir evvelki kelimenin son harfi ondan sonra gelen harfle birleştirilerek okunursa hemze-i vasl okunmaz.
- Med Harfleri, Hemze-i Vasl İle Bitiştirildiğinde okunmaz;

Kelimenin sonunda yer alan med harfi başka bir kelimenin başında gele hemze-i vasl ile bittiğinde med harfi okunmayarak uzatılmaz.

- Şemsî Harflerle Bitişen Elif-Lâm Takısındaki Lâm

"El" takısındaki elif, aslında hemze-i vasl'dır. Onun okunuşunu 1.maddede anlatılmıştır. Lâm harfinin okunuşu ise, kendinden sonraki harfe bağlıdır. Şöyle ki alfabedeki 28 harfin 14'ü şemsî, diğer 14'ü ise kamerî harftir. Lâm harfinden sonra şemsî harfler gelirse lam okunmaz, lam harfinden sonraki harf şeddeli okunur:

- Kur'anı Kerimdeki 7 elif harfinin bulunduğu kelimedeki vakf yapıldığında elif okunarak med uygulanır. Vasl halinde ise elif okunmayarak kasr yapılır.

Şekil 12: Şemsî Harflerle Bitişen Elif-Lam Takısındaki Lam

3.15. Vakıf

Kur'an okunduğu sırada, nefes almak ve mananın bütünlüğü amacıyla durulur. Ayetlerin ortasında veya sonunda yapılan duraklamalara vakf denir. Kur'an-ı Kerim okunurken yapılan vakfelerde bazı kelimelerin sonlarında değişiklikler oluşur. Söz konusu değişiklikler şunlardır:

3.15.1. Cezme Dönüşüm: Kelimenin son harfi üzerinde kısa ses işaretleri (fetha, kesra, damme) veya kesra tenvini ve damme tenvini olursa, kelime üzerinde vakfedilince cezmlı okunur.

3.15.2. Harfe Dönüşüm:

- Kelimenin son harfi fetha tenvini olursa vakf halinde fetha tenvinin önündeki elif , med harfine dönüşerek fetha ile uzattırır.
- Kelimenin son harfi Tâ-i Merbuta ise (ة) ,harekesine bakılmaksızın vakf halinde cezmlı he harfine (ه) dönüşür.
- هُوَ ve هِيَ gibi kelimelerde öncesi dammeli vav'da ve öncesi kesralı yâ'da vakf edilirse bu harfler med harfine dönüşür.

3.15.3. Değişime Sebep Olmayan Vakf:

Kelimenin son harfi cezmlı veya med harflerinden biri olursa vakfedilince hiç bir değişikliğe uğramaz ve olduğu şekilde okunur.

-Vakıf/duruş konusu bir çok elifbâda işlenmediği görülmektedir. Vakıf meselesi detaylı olmakla beraber elifbâda 3 husus izah edilebilir. Genel olarak tenvinli fethanın dışında son harfin harekesi cezimli okunması, Tenvinli fethada duruş ve Ta-i merbutada duruştur. Tenvinli fethada duruş konusunu pekiştirmek için elifbânın tenvinli fetha konusu dersine dönüş yapılarak oradaki örneklerden istifade edilebilir.

3.16. Diğer Konular

3.16.1. Ta'yı merbuta: (ة = باء مررب وطة)

Tâ-i merbûta Arapça yazımda ek bir işarettir, ancak Arap alfabesinden sayılmaz. Yuvarlak tâ'da denmektedir. Yuvarlak tâ'nın kelimelerin aslından olmayıp zâid olduğu unutulmamalıdır. Kur'an-ı Kerimde 2475 adet vardır. Arapçada dişilik tâ'sı da denilen bu tâ, dilbilgisi ile yakından ilgili olduğu için Arap alemindeki elifbâlarda ayrı bir ders olarak işlenmektedir. Alfabenin üçüncü harfi olan tâ için açık ta (yazıda iki ucu arası

açık olduğu için), tâ-i merbûta için kapalı tâ (yazıda iki ucu birbirine bağlandığı için) denir. Müstakil ders yapılmasına gerek olmayıp diğer dersler içerisine serpiştirilebilir.

3.16.2. Med-Kasr Kelimeleri

Kur'an-ı Kerim'de bazı kelimelerin altında küçük ve eğik olarak “med” مَد veya “kasr” كَسْر ifadeleri yer alır. Bu ifadelerden med, bulunduğu harfin uzatılarak okunacağını gösterir. Kur'an-ı Kerim'de genel kural gereği önünde uzatan harf bulunmadığından uzatılmadan okunması gereken bir yer, eğer istisnai olarak uzatılacaksa oranın altına küçük harflerle مَد kelimesi yazılır. Eğer genel kural gereği uzatarak okunması gereken bir yer de eğer istisnai olarak uzatılmayacaksa oranın altına da küçük harflerle كَسْر kelimesi yazılır. Bunların belli bir kuralı yoktur.

Kur'an-ı Kerimde 497 adet كَسْر işaretleri, 243 adet مَد işaretleri bulunmaktadır.

كَسْر işaretlerinin 204 adedi اُولَئِكَ kelimesinde, 46 adedi هَؤُلَاءِ kelimesinde yoğunlaşmakta, kalanları da belirli kelimelerin tekrarından oluşmaktadır. كَسْر kelimesinin 86 adedi de elif harfinin altındadır. Bu 86 kelimenin 64 adedi اِنَّا kelimesi ve 24 adedinde 11 kelimenin tekrarıdır. Yâ harfinin altında med yazanı tesbit edemedik, kasr yazılı olanı 1 adet tesbit edebildik ve تَلْقَائِي kelimesindedir. Diğer tüm med ve kasr işaretleri vav harfi ile ilgilidir. Kısa hemze, vav kürsüsü ile aynı hizaya yazılı olan (وَ) kelimelerin bazısında dammeli hemze مَد ile, bazısında dammeli hemze مَد ile okunmaktadır. نِسَائِكُمْ , لَرَّوْفُ

Bu kelimeler dışında كَسْر ve مَد işaretleri birkaç zamir ve zamire benzeyen Hâ'nın altındadır.

Medine Mushafında ise ise uzatmaya etkisi olmayan vav, elif ve yâ harflerinin altına كَسْر işaretleri kullanılmayıp üstüne “0” şeklinde işaret koyulmakta . Uzatanlara ise مَد işaret kullanılmayıp olduğu gibi bırakılmaktadır. Vav kürsüsü ile aynı hizaya yazılı olan (وَ) hemzeler vavın üstüne değil daha önüne yazılarak vav diğer med harfleri gibi okutturulmaktadır. Diğer özel kelimelerde ise ötresi olan harfin önüne küçük bir وَ harfi yazılarak uzattırılmaktadır. مُسْتَهْزِؤْنَ , مُسْتَهْزِؤْنَ

Bu konu elifbâ içerisinde değil de Mushaf üzerinde öğretilmesi daha uygundur.

3.16.3. Geçiş Nunu

Sonu tenvinle biten bir kelimedden sonra vasıl hemzeli bir kelime veya ilk harekesi cezm veya şedde olan bir kelime gelirse, iki sâkinin birleşmesi durumu gerçekleşir. Bu durumdan kurtulmak için tenvinin sonundaki sâkin nun harfine hareke verilir ve cezm kesreye dönüşür.

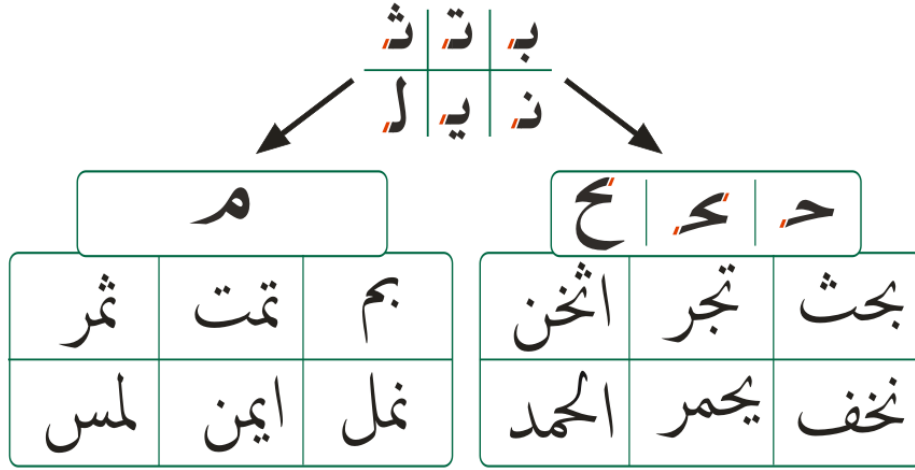
Kur'an'larda okuyucuya kolaylık sağlama amacıyla tenviden sonra harekesiz harf geldiğinde tenvinin altına küçük kesreli nun (ن) yazılır. Aslında bu nun tenvinin içindeki cezimli nun sesinin esreli nun sesine çevrilip açıktan yazılmasıdır.

قَوْمًا لِلّٰهِ , اَحَدًا لِلّٰهِ

Tenvinli kelimelerden sakin harfle başlayan kelimeye geçiş konusu Kur'an-ı Kerim üzerinde öğretilecek bir konudur. Zaten tüm Kur'an-ı Kerim'de 33 yerde bulunmaktadır. Halbuki altında kasr yazan 492 kelime, med yazan 243 kelime bulunmaktadır. Ve elifbâda bu konuya hiç yer verilmemektedir. Kur'an-ı Kerimde altında ufak nun bulunan 33 kelime için müstakil derse yer verilmesi önem ayırımına ters düşmektedir.

3.16.4. Üsten Bitişmeli Harfler

Bu konu hiçbir elifbâda müstakil olarak yer almamaktadır. Genel olarak harfler bitişirken yan yana bitişmektedir. Fakat Arapçada bazı harfler üst üste birleşmektedir ve öğrenciler bu üst üste birleşme olan kelimeleri okumada biraz zorlanmaktadır. ح , ح , خ harfleri kendisinden önceki harflere üstten birleşmektedir. Ve bu harflerden önce gelen ب , ت , ن , ث , ل , ی harfleri üstten birleşeceği için şekil değişimine uğrar Ayrıca bu altı harf م harfi ile birleşirken de özel şekil alarak üstten birleşir. Bilgisayarda fontlarda bu bitişmeler genellikle yan yana olmaktadır.

El yazısı: فخرّ , Bilgisayar : فخرّ

Tablo 24: El yazısı ve bilgisayar yazısı farklılığı.

3.16.5. Vakf Alametleri ve secavnd işaretleri (Kelime Üstü İşaretler)

Mushaf'ta okuyucunun nerelerde durup nerelerde durmaması gerektiğini gösteren işaretlere vakf alametleri denir. Her ayetin sonunda vakf gülü diye bir işaret koyulur. Ülkemizde ayet içindeki vakf alametleri için yaygın olarak, secavend' ismi de kullanılmaktadır. Arapça bilmeyen ve ayetlerin anlamıyla aşına olmayan Müslümanların Kur'an okurken doğru yerlerde mananın bütünlüğü amacıyla vakfetmelerini sağlamak ve işlerini kolaylaştırmak amacıyla Muhammed b. Tayfur Es-Secavendî tarafından bir takım işaretler belirlenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de, kelimelerin üstünde yazılan bazı harflerle okuyucu bilgilendirilir. Muhammed b. Tayfur es-Secavendî'nin (ö.560/1164) adına nispetle bu işaretlere Secavend denir. Bu kavram Türkiye dışındaki diğer İslâm ülkelerinde pek kullanılmamaktadır. Secâvendî ; lâzım (م), mutlak (ط), câiz (ج), mücevvez li-vechin (ز), murahhas li-zarûretin (ص) terimlerini belirlemiş, vakfin câiz olmadığı yerlere de lâmelif (ل) koymuştur (Altıkulaç, 2009: 36/268).

Kayışzâde Hafız Osman mushafının sonunda kaynağı belirtilmeden vakf alametleriyle ilgili olarak, keyfiyetu's-secâvend' diye bir başlık yer almaktadır. Bu başlık altında vakf alametleri ve bunların ne anlama geldikleri şu şekilde sıralanmıştır (Okumuş, 2010):

م: (زِمَ لَا) : Lazım Vakf. Durmak gerekir. Durulmadığında mana bozulabilir. Tesbitimize göre Kur'an-ı Kerimde 82 yerde vardır. لَا زِمَ kelimesindeki م harfinden mülhemdir.

ط: (مُطْلَقٌ) Mutlak Vakf. Durmak için müsait yerdir. Durulabilir ve geçilebilir; herhangi biri seçilebilir. Öncesi ile sonrası mana olarak birbirinden ayrı olan yerde bulunur. Tesbitimize göre Kur'an-ı Kerimde 3445 yerde vardır. Arap aleminde bu işaret kullanılmamaktadır. قُطْمًا kelimesindeki ط harfinden mülhemdir.

ج: (جَاءَ) Caiz Vakf . Durulabilir veya geçilebilir, ancak durulması daha iyidir. Tesbitimize göre Kur'an-ı Kerimde 1659 yerde vardır. Melik Fuad nüshasında durmakta geçmekte eşittir yazmaktadır. جَاءَ kelimesindeki ج harfinden mülhemdir.

ز: (مُجَوِّزٌ لَوْجِهِ) Mücevvez Vakf: (caiz görülmüş)Geçmek de durmak da câizdir fakat geçmek daha iyidir. Tesbitimize göre Kur'an-ı Kerimde 226 yerde vardır. Arap aleminde bu işaret kullanılmamaktadır. مُجَوِّزٌ kelimesindeki ز harfinden mülhemdir.

ص: (مُرْحَصٌ لِضُرُورَةٍ) Murahhas Vakf: Nefes yetmemesi gibi bir zaruret olduğunda durulabilir, Normalde geçmek daha iyidir. Tespitimize göre Kur'an-ı Kerimde 157 yerde vardır. مُرْحَصٌ kelimesindeki ص harfinden mülhemdir.

ق: Geçmek de durmak da câizdir fakat geçmek daha iyidir. Tespitimize göre Kur'an-ı Kerimde 102 yerde vardır. قَدْ قِيلَ kelimesindeki ق harfinden mülhemdir.

ق ف: Durmak Ayetin manasına daha uygundur. Tespitimize göre Kur'an-ı Kerimde 82 yerde vardır.

ع: Bazı âyet-i kerimelerin sonunda bulunur. Bir konunun bittiğini diğer konunun başladığına işaret eder. Namazda okunursa, ayn işaretinin olduğu ayetten sonra rükuya gitmek iyi olur. önceleri عشر kelimesinden mülhem ilk harfi rumuz olarak alındığı ve on ayette bir koyulmuşsa da sonraları ركوع kelimesinin son harfinden mülhem alınmıştır. Tespitimize göre Kur'an-ı Kerimde 444 yerde vardır.

ك: كَذَلِكَ demektir. Kendisinden önce hangi secavent geçmişse, bu da öyle demektir.

لا: (لَا تَقِفْ) La takıf den mülhem olarak لا durulmaz demektir . Öncesi ile sonrası arasında mana olarak birbirine bağlı olan yerde bulunur. Durmak iyi değildir. لا bulunan yerde durulursa, önceki kelime ile birlikte tekrar okunur. Âyet-i kerime sonunda durunca, tekrar edilmez. Tespitimize göre Kur'an-ı Kerimde 1431 yerde vardır.

معاذ الله: (مُعَانَقَهُ) : Muaneke Vakfı Peşpeşe birbirine yakın yerde bulunan üç noktalı işaretin ancak birinde durulur, her ikisinde birden durulmaz ve her ikisinde birden de

geçilmez. Ayrıca bu noktaların yanında diğer secavend işaretlerinden biri de bulunur. Kur'an-ı Kerimde 33 adet bulunmaktadır. Muaneke lugatta kucaklaşmak birbirine sarılmak anlamında olup istılahta üç noktadan birinde durmayarak iki cümlelerin birbirine bağlanmasıdır.

Son dönemlerde Mısır âlimleri bunlara ilaveten aşağıdaki işaretleri de eklemiştir ve bu işaretler Arap alemindeki Mushaflarda kullanılmaktadır.

(الْوُفْفُ أُولَى) : Durmak geçmekten iyidir. Vakfemek daha iyidir anlamına gelir ve (الْوُفْفُ أُولَى) cümlesinin kısaltılmışıdır. ق secavendi yerine kullanılmaktadır.

(أُولَى) : Geçmek durmaktan daha iyidir. Vasletmek daha iyidir anlamına gelir ve (أُولَى) cümlesinin kısaltılmışıdır. ص secavendi yerine kullanılmaktadır.

Ülkemizde basılan Mushaflarda kullanılan işaretleri gruplandırılarak öğretilmesi dahi iyidir.

Durmamak Lazım	İkisinden sadece birinde Durulabilir.	Geçmek iyidir, Durulabilir.	Durmak iyidir, Geçilebilir	Durmak Lazım
لا	شِ شِ	ز ص ق	ج ط قِف	م

Tablo 25: Durulması ve geçilmesi gereken harfler.

Arap aleminde ve Melik Fuad nüshasında sadece م, ج, ل, ق, ص, ز işaretleri kullanılmaktadır. diğer işaretler kullanılmamaktadır.

Tecvid ilminde, vacip, lazım gibi ifadeler, kıraatin vacipleridir. Yoksa Kur'an-ı Kerimde secavent ve vakf yerlerinde hiç durulmadan okunsa caiz olur, günah işlenmiş olmaz. Ancak kıraati düzgün okumak için tecvid kaidelerine uymaya çalışmak iyi olur.

3.16.6. Kelime Altı İşaretler;

Kur'an-ı Kerim'de, kelimelerin altında bazı işaretler vardır. Bu işaretler ve manaları :

قصر (Kasr): Bu kelimenin bulunduğu yerler kısa (uzatılmadan) okunur.
مد (Med): Bu kelimenin bulunduğu yerler uzun okunur.
سدكته (Sekte): Bu kelimenin yazıldığı yerde, kısa bir zaman durulur, nefes alınmadan okuyuşa devam edilir. Durulmadan geçilirse, anlamı bozulur. Kur'an-ı Kerimde dört yerde sekte vardır.

ادغام (İdgam): Kelimenin yazıldığı gibi değil de, idgam ile okunur. Kelimelerin altında yazılı olan idgam, Kur'an-ı Kerimde, yalnız Hud Sûresi 42. âyetinde vardır. Burada, (İrkeb me'anâ) yazılır ise de, (İrkemme'anâ) okunur.

س (Sin): Sad harfinin altına yazıldığı yerlerde "sad" harfi "sin" gibi de okunur. اماله (İmale): Yalnız Hud Sûresinin 41. âyetinde geçer. Mecrahâ kelimesinin altında imâle yazar. Meyillendirmek anlamında olup buradaki ra harfî, üstünden esreye doğru meyillendirilerek okunur. Okunuşunu, bilen birisinden öğrenmek gerekir. Kur'an-ı Kerimde Asım kıraatında 1 tane yerde uygulanır.

ت سه يل (Teshil): Kolaylaştırmak demektir. Birbirini takip eden iki hemzeden ikincisi, "elif" ile "he" sesi arasında yumuşak olarak okunur. Kur'an-ı Kerimde Asım kıraatında 1 tane yerde Fussilet sûresinin 44. Âyetinde uygulanır.

Bunları yazı ile tarif edilmesi, anlatılması zordur. Bilen birisine sorularak öğrenilmelidir.

Tablo 26: Kelime Altı İşaretlerin Gösterimi

3.16.7. Duâlar ve Sûreler

Namaz duaları Kur'an-ı Kerimde olmadığı için elifbânın sonuna eklenmesi gerekli olsada namaz sûreleri Kur'an-ı Kerimde son 4 sayfasında yer aldığı için elifbâya konulmasına ihtiyaç olmamaktadır. Kadim elifbâlarda da sadece dualar vardır, sureler eklenmemiştir.

3.16.8. Harf Ta'limi Yaptırmak:

Bu uygulama, özellikle yüzüne okuma derslerinin ilk on beş dakikalık bölümünde yapılmalıdır. Önce öğretmen, ardından da öğrenciler koro halinde bu tatbikata katılmalıdırlar. Her harf üç hareke, sonra sakin, sonra şeddeli daha sonra ise med harfleriyle telaffuz edilmelidir.

4 C	4 B	4 A	3 C	3 B	3 A	2 C	2 B	2 A	1 C	1 B	1 A
اُو	اِى	اِ	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء
بُو	بِى	بِا	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء

Tablo 27: Harf Taliminin Gösterimi.

3.16.9. Elifbâda öğretilecek konuların sıralaması:

Elifbâ öğretiminde en kısa yoldan fakat eksik bir konuda bırakmadan öğretmek için aşağıdaki dersler ve konular yeterli olmaktadır.

1.Ders: Harflerin Tanınması, 2.Ders: Fetha, Kesra, Damme, 3.Ders: Cezim ve Şedde, 4.Ders: İlk Dokuz Harfin Birleştirilmesi, 5.Ders: Orta On Harfin Birleştirilmesi, 6.Ders: Son On Harfin Birleştirilmesi, 7.Ders: Uzatma Harfleri (Tüm harf ve harekeler öğretildikten sonra, uzatmadan okuma alışkanlığı yerleştirildikten sonraya bırakılması daha uygun olacağı kanaatindeyiz.) 8.Ders: Diğer Uzatmalar (Elifi Maksure İle Elifi Maklube ve Fer'i Medler) 9.Ders: Lafzatullah ve Tenvinler (Kur'an'da tenvinli kelimelerin çoğun medli olduğundan uzatma konusundan sonraya bırakılması daha uygun olacağı kanaatindeyiz.) 10.Ders: Zamir, Bir Kaç Mukatta'a ve Vakıf İle elifbâ öğretimini tamamlanabilir. Diğer kuralları Kur'an okurken Kur'an üzerinde öğrenilmesi mümkün olmaktadır.

İlk derste mahrece çok vakit harcamak öğrenciye yılgınlık vermektedir. "mahreciyle söyletme" aşaması tek seferde bitirilemeyecek, tüm sürece yayılması gereken bir aşamadır. Öğrenciye en kısa yoldan okuma becerisi kazandırılmaya odaklanılmalıdır. Mesela meddi muttasıldan kuraldan bahsetmek yerine üzerinde med işareti olan yerde çok uzatılır deyip okumaya başlanır. Tecvid bilgilerine ise okuma melekesi yerleştikten sonra başlanabilir.

3.16.10. Kur'an'a Geçiş:

Kur'an'a geçen öğrencilere kolaylık ve aşinalık olması için genelde Kur'an'ın başından veya Yasin Sûresinden başlatılmaktadır. Ayrıca arada tekrarlanan ayetin çok olmasına binaen Rahman Sûresinden başlatmak da iyi bir yöntem olabilir. Böylece tekrar ayetleri okurken arada dinlenmiş ve seri okuma noktasında kabiliyet kazanabilir. Osmanlıda ve günümüzde Arabistanda elifbâyı bitiren öğrenciler müstakil olarak basılan Amme cüzünden başlatılmaktadır.

denilmektedir. (Ek 23) bütün alıştırmalar bitince ebced-hevvez cümlesi ve ardından namaz dualarına yer verilmiştir (Baymur, 1947: 32). Çok çeşitli basımları yapılan bu elifbâ cüzü, genellikle 31 sayfadır.

Her sayfada alfabedeki 28 harf aynı anda üç hareke ile harekelenip yanına bir harf cezimli olarak eklenmiş o harfe tahsis edilmiştir.ve bu sistem her sayfada sırayla uygulanmıştır. Ayrıca bir kelime bulunmamaktadır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Kur'an elifbâsı ismiyle özel elifbâlar basılmıştır. Bu Kur'an elifbâları hazırlanırken de Osmanlıca elifbânın tesirinde kalınarak hazırlanmıştır. İçindeki konular Osmanlıca ve Arapça öğretiliyormuş gibi ele alınmıştır. Günümüzde elifbâ, sadece Kur'an okumayı öğretmeye odaklanarak hazırlanmalıdır. Ali Haydar Taner 1928 yılında Osmanlıca elifbâ ile Kur'an elifbâsını ayırarak ayrı ayrı iki elifbâ basmıştır. Buna rağmen "Ali Haydar Kur'an Elifbâsı"nın ön sözünde bu elifbâya Osmanlıca elifbâyı bitirdikten sonra başlayınız demesine rağmen günümüzde hazırlanan elifbâların hemen hemen tamamı bu elifbâyı örnek alarak hazırlanmaktadır. Ali Haydar Elifbâsı günümüzde bile binlerce kez, milyonlarca adet basılmaktadır.

3.2. Ali Haydar Elifbâsı

Ülkemizde okutulan elifbâların çoğunluğu Ali Haydar Taner tarafından hazırlanıp, İstanbul da 1927 de Hilmi Kitapevi tarafından basılmış "Ali Haydar Elifbâsı" tertibinde hazırlanmıştır. Bu elifbâ, ya aynen basılmakta ya da ders düzeni aynı tutularak ders içindeki kelimeler değiştirilerek basılmaktadır. Kanaatimizce bunun temel iki sebebi ;

1-Kitap telif yasasındaki 50 yıl sürenin dolması ile bedel ödemedi herkesin basabilme hakkı.¹⁵

2- Şeyh Ali Haydar Efendi¹⁶ ile karıştırılması. Onun tarikatına mensup olanlar tarafından kutsiyet atfedilmesi.

¹⁵ Türkiye'de halen yürürlükte olan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 5 Aralık 1951'de kabul edildi. Yasa çeşitli dönemlerde yeniden düzenlendi. Telif konusunda uluslararası bir antlaşma olan Bern Konvansiyonu'nu, 7 Haziran 1995'te kabul eden Türkiye'de daha önce 50 yıl olarak belirlenen koruma süresi, yapılan değişiklikle 70 yıla çıkarıldı. Sonuç olarak şu an yürürlükte olan yasaya göre, bir yazarın eseri, yazarın ölümünden sonraki 70 yıl boyunca telif hakları kapsamında tutulmaktadır.

¹⁶ Ali Haydar Gürbüzler "Ahıskalı Ali Haydar Efendi" (1870, Ahıska, Batum - 1960, İstanbul), ismi ile tanınan İslam dini, Nakşibend tarikatı, Halidiye kolunun son halkalarından olup, Yahyalı İsmet Efendi silsilesinden gelen Nakşi Şeyhi, İsmailağa Cemaati'nin lideri ve şeyhi olan Mahmut Ustaosmanoğlu'nun müşidi. Türkiye'de İstanbul ilinin Fatih İlçesi, Çarşamba semtinde bulunan İsmet Efendi Dergahı'nın son şeyhi, dersiam, müderris.

Taner'e Göre Eğitimde Metot

Taner'e göre eğitim bilimi kuramsal(teorik)ve kılıgılı(pratik) olmak üzere başlıca iki bölüme ayrılır. Teorik bölümünde, çocukların doğduklarından, yetişkin hale gelinceye kadar süren yetiştirilmesinden, tensel(vucudi)ve tinsel(ruhi) gelişiminden bahsedilir. Pratik (kılıgılı) bölümünde ise, çocukları eğitmek için kullanılan yollardan ve araçlardan bahis olunur. Bu araçlardan en önemlisi öğretim, yani okul eğitimidir (Erdem, 2007).

Taner'e Göre Kur'an Öğretiminde Uygulanacak Metotlar

Taner Kur'an öğretiminde uygulanacak metotları kendi kaleminden şöyle sıralamıştır:

Muallimlere “Şimdiye kadar takip olunan usule göre Türkçe elifbâyı bitiren çocuğa doğrudan doğruya ecza-u şerife okutturuluyordu. Savti usule göre yazılan elifbâlarda en ziyade Türkçe'nin kıraatine ehemmiyet verdiklerinden ve Arabi lisanında kesretle kullanılan şedde, tenvin, harfi tarif vesayir harflerde harekeleri olmadığından birden eczayı şerifeye geçen çocuklar azim müşkülât karşısında kalıyorlardı. Senelerce uğraştıkları halde layıkıyla Kur'an-ı Kerim tilavetine muvaffak olamıyorlardı. Bu sebebe mebni telif ettiğim elifbâyı “Hakiki Kolay Elifbâ” ve ”Kur'an-ı Kerim Elifbâsı” namıyla iki kısma ayırmaya muvafık buldum” (Erdem, 2007: 56).

Taner bu kitaptan (Kur'an-ı Kerim Elifbâsı) maksat ana dilinin elifbâsı ile eczayı şerife arasında bir köprü hizmeti görmesi, buna binaen “hakiki kolay elifbâ ikmal edilmeden Kur'an-ı Kerim elifbâsına başlatmamalı, bu kitap bitmeden eczayı şerifeye geçmemelidir” şeklinde görüş bildirmiştir. Türkçe elifbâyı ikmal eden çocuklara harflerin şekilleri ve malum olduğundan eserin baş tarafında bu nevi temrinat(alıştırmalar) dersinden sarf-ı nazar edilmiş ve en çok kuvvet lisan-ı arabiyenin ve hattı Kur'an'ın Türk çocuklarına müşkül gelen cihetlerine verilmiştir (Erdem, 2007: 56).

Eğitimde uyulması gereken kurallar

-Talim kıraat esnasında asla nazariyat gösterilmeyecek ve kaide öğretilmeyecektir.

Hece harflerini noktalı, noktasız, muttasıl ve munfasıl, şemsiye ve kemeriye kısımlarıayıp mübtedilere talim etmek muvafık değildir. Keza resmi hareke ve harfi medlersedde, tenvinler vesair hakkında tarif yapmak ve nazari malumat vermek

bumertebedeki çocuklara zaidir. Mebzulen verilen misallerden çocuk kendiliğinden tarzı kıraatı öğrenir. Nasıl ki ana lisanı da misallerden ve kelimelerden öğrenmiştir.

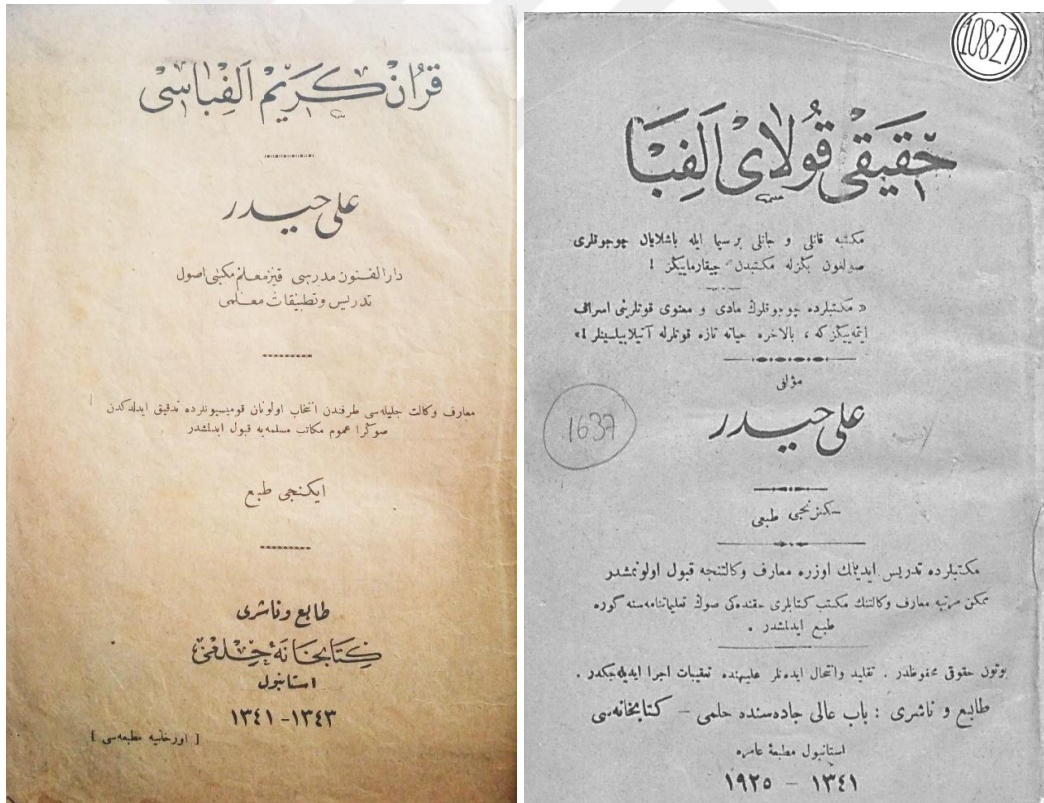
-Kelimelerin ve ayetlerin manalarını söylemeyecek bütün dikkat ve kuvvet derste kıraat cihazına verilecektir.

-Muallimler alışlagelen heceleme usullerinden katıyın ictinab edeceklerdir. Çocuklar kelimeleri, harf ve harekeleri tahlil etmezler. Şeklin heyeti umumiyesini belirler.

-Kur'an muallimi okuttuğunu aynı zamanda yazar , yazdırır. Yazıp yazdığını okur ve okutursa daha çok muvaffak olur.

-Yazma ve yazdırma usulünü kabul eden muallim kitap haricinde hitap edeceği misaller abes ve manasız hece ve kelimelerden ibaret olmamalıdır.

-Arabi ibarelerin kıraatinde harflerin tefhim ve terkikine dikkat lazımdır. Buna binaen bizzat yüksek sesle okumalı ve çocukları da yüksek sesle okumaya alıştırmalıdır (Taner, 1927: 1).

Şekil 13: Ali Haydar, Kur'an-ı Kerim Elifbâsı ve Hakiki Kolay Elifbâ

Ali Haydar Kur'an-ı Kerim Elifbâsının kritiği

1927 yılında İstanbul'da Hilmi Kitabevi tarafından basılan Ali Haydar Kur'an-ı Kerim Elifbâsı 31 sayfadan oluşmaktadır. Sadece konu başlığı ve altında kelimeler verilmiş derslerde izahlara yer verilmemiştir. Kelimeler Kur'an-ı Kerimden seçilmiştir. Derslerde genel olarak 10'ar kelimedede bir kelime kalıpları değiştirilmiştir. Ders dağılımı sırasıyla aşağıdaki gibidir;

Alfabe (1 sayfa), Üstün ve üstün uzatma (2 sayfa), Esre ve esre uzatma (1 sayfa), Ötre ve ötre uzatma (2 sayfa), Cezim (2 sayfa), İki ötre ve cemi vavı (2 sayfa), Şedde (1 sayfa), İki ötre devam ve iki üstün (1 sayfa), İki esre (1 sayfa), Genel tekrar (1 sayfa), Lafzatullah ve Genel tekrar (1 sayfa), Zamirler ve Elifi maksure (1 sayfa), Dik üstün(Elifi mukadder), Uzun med ve hemzeyi vasıl (1 sayfa), El takısı (12 sayfa)

Son iki sayfası namaz duaları (2 sayfa).

ا، ب، ت، ث، ج، ح، خ، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، و، هـ، لا، ی

1.sayfa: Alfabe

Alfabadeki harfler tablo şeklinde verilmiştir. Alfabe tablosunda iki şekilde de yazılabilen harfler aynı kutuda gösterilmiş fakat kef harfinin iki yazılışı iki ayrı kutucukta gösterilmesi sanki iki ayrı harfmış gibi algı oluşturmaktadır. Kalın harfler belirtilmemiştir.

2.sayfa: Üstün

Sadece üstün harekeli 46 kelime kullanılmıştır. Başta munfasıl harflerle oluşan 6 kelime biraz büyük yazılarak verilmiştir. Ardından harfler bitişik yazılarak hem hareke hem birleşme aynı anda öğretilmektedir. Ders sayfasında ش، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن، و، هـ، لا، ی harfi kullanılmamıştır. Son 10 kelimenin başında hemze kullanılmıştır.

3. Sayfa: Üstün uzatma

50 kelime kullanılmıştır. Bir kelime içinde med harfi elif 1-3 adet kullanılmış. Ve elife 2.,3.4.6. sırada bulunmasına yer verilmiştir. İlk 30 kelime medli Son 20 kelimenin tamamı ع harfi başta ortada sonda bulunan kelimelerden seçilmiş, medsiz ve sadece fetha harakelidir.

4. Sayfa: Esre ve esre uzatma

52 kelime kullanılmıştır. İlk 36 tanesi medsiz ve hepsinin harekesi aynı vezindedir $\frac{\text{ـ}}{\text{ـ}}\frac{\text{ـ}}{\text{ـ}}$. Kalan 16 medli kelime نَادِي ve قِيلَ vezindedir. Bir kelime iki ـ med harfli kelimeye yer verilmemiştir.

5. Sayfa Ötre ve fetha uzatma

50 kelime kullanılmıştır. 15 kelime $\frac{\text{ـ}}{\text{ـ}}\frac{\text{ـ}}{\text{ـ}}$ vezinde, 10 kelime $\frac{\text{ـ}}{\text{ـ}}\frac{\text{ـ}}{\text{ـ}}$ vezindedir. 10 kelime damme hareke hiç kullanılmamış sadece fetha hareke ile harfi medden elif olan kelimelere yer verilmiştir. Araya konan bu kelimeler ders bütünlüğünü bozmaktadır. Kalan 15 kelime de harfi medden elif olan içinde damme hareke de bulunan kelimelere yer verilmiştir.

6. Sayfa: Harfi medden vav

İlk 10 kelime önce tek vav medli kelimeler verilmiştir. Ardından bu 10 kelimenin beşinin başına ما ve beşinin başına ال edatları getirilmiştir. Sonraki 10 kelime de iki vav harf-i medli kelimeler verilmiştir. Sonraki 5 kelime de ya harfi medli müfret kelime ve 5 kelime de aynı kelimenin cemisi (ya ve vav) med harfli verilmiştir. En Son 5 kelime de medsiz müfret kelime ve 5 kelime de aynı kelimelerin cemisine yer verilmiştir.

Bu derste Arapça kalıpları öğretiyormuş gibi işlenmiştir. Üç med harfinin bulunduğu kelimelere yer verilmemiştir. Harfi medden elif+vav, Ya+vav ve vav+vav'a yer verilmiştir. Meddi tabi konusu tamamlanmıştır.

7 ve 8. Sayfa: Cezim

Cezim konusu zor bir konu olduğu için iki sayfa ayrılmıştır. Başta iki harfli olan cezimli edatlara yer verilmiş ardından bu edatların önüne kelimeler eklenerek devam etmiştir. Arapçada muttasıl ve munfasıl zamirlerin çoğuna yer verilmiştir. Ayrıca cezimli olan müzari fiillerin önce müfredine ve sonra aynı kelimelerin cemilerine yer verilmiştir. Kur'an öğretiminden çok Arapça kalıpları öğretme durumuna gelmiştir.

9 ve 10. Sayfa: İki ötre

Önce harf-i med elif+iki ötreli kelimelere yer verilmiş, ardından harfi med elif tekrarı yapılarak diğer sayfaya geçilmiş ve و ve ـ harfi medlerinin tekrarı yapılmıştır. Kur'an-ı Kerimde tenvinli kelimelerin çoğu medli olduğu için yerinde bir tekrar

olmuştur. Sonra medsiz kelimelerin iki ötreli hallerine yer verilmiştir. 15 tane kelime ta-i marbuta ile seçilmiştir. 10 kelimedede de meddi muttasıllı (kıvrık hemze ortada) iki ötreli kelimelere yer verilmiştir. Son 20 kelimedede de tenvine hiç yer verilmeyip sadece cemi kelimeler seçilmiş hem ۛ meddinin tekrarı hem de cemi vavının önüne yazılan harekesiz elif gösterilmiştir. Harfi med ya+iki ötreli kelimelere yer verilmemiştir,

Cezimden sonra araya tenvin girmesi uygun olmamıştır. Cezimin ardından devamı mahiyetinde olan şeddeye yer verilmesi konu bütünlüğü açısından daha uygun olabilirdi. Nitekim iki ötrede sonra şeddeye dönülmüştür. Günümüzde elifbâlarda önce iki üstün, sonra iki esre en son iki ötre öğretilmektedir. Bu elifbâda da harekeler öğretilirken önce üstün sonra esre sonra ötre öğretilmişti. Tenvinlerde de bu sıraya uyulması daha düzenli olabilirdi.

11.Sayfa : Şedde

Önce 20 civarında iki harften oluşan şeddeli kelimeler yer verilmiş ardından şedde + harf-i med elif ten oluşan kelimeler ardından şedde+ harf-i med elif+iki ötre kelimelere yer verilmiştir. sonra 3 ve 4 harfli şeddeli kelimelere yer verilmiştir. Son 10 kelimedede açık te ve kapalı te ye yer verilmiştir. Bu derste şedde ve cezim bir kelimedede kullanılmamıştır.

12 Sayfa : İki üstün

Sayfa başındaki 20 kelimedede önce harf-i med vav+iki ötre , harf-i med elif+iki ötre, harf-i med ye+iki ötre kelimeler yer verilmiştir. Sonra iki üstüne geçilmiştir. İlk 10 kelimedede harfimed ye+iki üstün, sonraki 10 kelimedede medsiz iki üstüne yer verilmiştir.

Son 15 kelimedede de kapalı te ile açık te kullanılarak, kapalı te de destek elifinin kullanılmadığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu derste destek elifinin kullanılmadığı kıvrık hemzeli kelimeler kullanılmaması eksiklik oluşturmuştur.

13 Sayfa :İki esre

İki ötre ve iki esrede olduğu gibi önce harf-i med elif+iki esreli kelimelere yer verilmiş, ardından iki esreli medsiz kelimelere yer verilmiştir. Harf-i med vav+iki esreli ve harf-i med ye+iki esreli kelimelerede yer verilmiştir. Son 10 kelime cemi (çoğul) kelime olup aynı kelime hem nasb hem de cer hallerinde verilmiştir. Genel olarak derslerde cemi kelimeler fazla kullanılmaktadır.

14 Sayfa : Tekrar

Önceki derslerin tekrarı yapılmıştır. Bir önceki ders iki esre olduğundan ona yer verilmemiştir. Ayrıca tekrarda elif harf-i medli 1 kelime kullanılmış diğer med harflerine fazla yer verilmemiştir. Şedde dersinde yer verilmeyen şedde ve cezim bir kelimedede kullanılmamıştır.

15 Sayfa : Lafzatullah ve harf-i med tekrarı

Lafzatullah kolay bir konu olarak görülmüş ve sayfada konuya az yer verilmiştir. Fakat **الله** ve **الهم** kelimelerine yer verilmemiştir. Bu kelimelerde aynı kural çerçevesindedir. Sayfanın çoğunluğu harfi med tekrarına ayrılmıştır. Elif harfi medli kelimeler ağırlıktadır.

16 Sayfa : Zamirler ve elifi maksure (Elif yerine yazılan yâ)

Sayfanın yarısı zamirlere, diğer yarısı elif yerine yazılan yâ harfi konusuna ayrılmıştır. Sayfada konu başlıkları yazmamaktadır. Önce zamirden önceki harf cezimli seçilerek zamirlerin uzatılmadan okunması işlenmiş, sonra zamirin uzatılması konusu işlenmiştir. Dikkat çeken husus esre harekeli zamirler uzatılacağı zaman altına günümüzde çeker işareti kullanılmaktadır. Fakat burada normal esre kullanılmıştır. Bu da kuralın öğrenilmesini yardımcı olmaktadır. Çeker işareti olduğunda öğrenci işareti dikkate alarak zamirin öncesinin harekeli olduğunu kontrol etmemektedir.

Elif yerine yazılan yâ harfinin hem sonda hem de ortada olduğu kelimeler seçilmiştir. Elif yerine yazılan vavlara elifbâda hiç yer verilmemiştir. Burada yer verilmesi uygun olurdu.

17 Sayfa : Elifi Mukadder **أَدَمَ** ve zait medler

Sayfada Elifi Mukadder konu başlığı yazmamaktadır. Sayfanın yarısı yazıda olmayan elif harfi meddi işlenmiştir. Kalan yarısının 10 kelimedede medd-i muttasıl, 6 kelimedede medd-i munfasıl, 1 kelimedede medd-i lazım verilmiştir . Sonra 10 kelimedede Arapça emir kiplerinin müfredi ve ardından 10 kelimedede de emir kiplerinin cemi kalıpları verilmiştir.

Bu ders dik üstünün öğretimi açısından elifi maksureden önce verilmesi daha uygun olabilir. Elifi maksurede hem dik üstün hemde yâ harfinin elif yerine

kullanılması aynı anda öğretilmektedir. Eğer sıralama değişirse önceki derste dik üstün öğrenilmiş, sonraki derste sadece elifi maksurede öğretilmiş olacaktır.

18-29. Sayfalar

Bu derslerde toplam 12 sayfada lamı tarif dersleri işlenmiş, kelimenin hem el takısız hali hem de aynı kelimenin el takılı hallerine yer verilmiştir. Sayfalarda içinde el takısı olan Kur'an'dan kısa cümlelere de yer verilmiştir. Kısa ayetlerin son cümlelerine yer verilerek vakıf konusu da işlenmeye çalışılmıştır. Bu konuya çok sayfa ayırmasının sebebi tefsir gibi harekesiz Kur'an metinlerindeki el takılı kelimelerin doğru okunmasını sağlamaktır. Çünkü Osmanlıcada el takısı kullanılmadığından o dönemde Osmanlıca bilen kişiler bu konuda eksiklik hissetmişlerdir.

30-31.Sayfalar

Son iki sayfada namaz dualarına yer verilmiştir. Namaz Sûreleri diye bilinen kısa sûrelere yer verilmemiştir. Çünkü elifbâyı bitiren öğrenciler direk Mushaf yerine kısa sûrelerinde içinde olduğu amme cüzü fasikülünü okumaya başlıyorlardı.

Ali Haydar Taner Osmanlıca elifbâyı bitirdikten sonra Kur'an elifbâsına başlanıldığı varsayımıyla Kur'an elifbâsını hazırlamıştır. Birisi Osmanlıca elifbâ olan Hakiki Kolay elifbâ, diğeri Kur'an-ı Kerim elifbâsı olmak üzere iki kitabı olan Taner "Hakiki kolay elifbâ ikmal edilmeden Kur'an-ı Kerim elifbâsına başlatmamalı" demektedir. Türkçe elifbâyı ikmal eden çocuklara harflerin şekilleri malum olduğundan eserin baş tarafında bu nevi temrinat(alıştırma) dersinden sarf-ı nazar edilmiş ve en çok kuvvet lisan-ı arabiyenin ve hattı Kur'an'ın Türk çocuklarına müşkül gelen cihetlerine yer verilmiştir.

Sonuç olarak bu elifbâ Taner'in kendi ifadesinden de anlaşılacağı üzere Osmanlıca okumayı çözen öğrencilere Osmanlıcada kullanılmayan Arapçaya mahsus kalıpları, el takısı, şedde vd. hususları öğretmeyi hedeflemiştir. Alfabede kalın harfler belirtilmemiştir. Halbuki harekelerin seslendirilişi harflerin kalın ince ayırımına dayanmaktadır. Kelimelerde bazı harfler (ض, ط, ظ, , غ, ی) az kullanılmıştır. Kelimeler genelde müfret müzekker ve cemî müzekker kalıplarında seçilmiş, müennes ve tesniye kelimelere çok az yer verilmiştir. Açık te ve kapalı te'yi içeren kelimelerde çoktur. Sayfa içeriklerinde birden fazla konu iç içe işlenmiştir. Ders sıralamalarında dağınıklık görülmektedir. Örneğin cezim den sonra iki ötre sonra şedde sonra iki üstün devam etmiştir. 10. Sayfada ise 17. Sayfada işlenen meddi muttasıllı (kıvrık hemze ortada)

kelimelere yer verilmiştir. Ders içerikleri hakkında bilgi verilmeyip sadece başlık koyulmuş ve başlık altında da kelimeler dizilmiştir. Bazı sayfaların ise konu başlığı bulunmamaktadır. Lamı tarife 12 sayfa ayrılmıştır. Ülkemizde sırf Kur'an okumayı öğrenmek isteyenler için bu derse ihtiyaç duyulmamaktadır. Çünkü Kur'an harekeli olduğu için lamı tarifin okunuşu da harekeye göre olacaktır. Ali haydar elifbâsı binlerce kez milyonlarca adet basılmış. geleneksel okuma öğretim yöntemi bu kitapla sürüp gitmiştir.

3.3. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Yayınladığı Elifbâlar

“Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönergesi”nin Kurslarda eğitim-öğretim programları ve materyaller bölümü :

Madde 21 – (1) Kur'an kurslarında, Yaz Kur'an kurslarında ve Camilerde Kur'an öğretimi kurslarında Başkanlıkça hazırlanan veya ihtiyaç ve taleplere göre müftülükçe hazırlanıp Başkanlıkça onaylanan eğitim ve öğretim programları uygulanır.

(2) Uygulanan programlarda Başkanlıkça hazırlanan ders kitapları ve materyaller ile müftülükçe uygun görülen diğer eğitim araçları kullanılır.” denilmektedir.

Bu açıdan Kur'an öğretiminin verildiği Kur'an kurslarında DİB. elifbâsı tek kaynak olarak kullanılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 1970'li yıllardan itibaren 4 çeşit elifbâ yayımlanmıştır.

3.3.1. Kur'an Okumaya Giriş (Tayyar Altıkulaç, Demirhan Ünlü, Şevki Özkan), 1972

Bu elifbâ Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 08.03.1972 gün ve 423 sayılı kararıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanmıştır. “Kur'an Okumaya Giriş” isimli elifbâ 2006 yılında da 58. Baskısını yapmıştır. Bu elifbânın ilk baskılarında tüm Arapça harflerin ve kelimelerin latin harfle okunuşu yer alırken son baskılarında ise sadece alfabe tablosunda harflerin Türkçe okunuşu yazılmış kelimelerin okunuşu kaldırılmıştır. Bu elifbânın sesli kaseti bulunmaktadır.

İlk baskıları el yazısı şeklinde iken sonraları bilgisayar fontunda hazırlanmıştır. Bilgisayar fontunun dez avantajları için ilgili bölüme bakınız. Elifbâda tek siyah renk

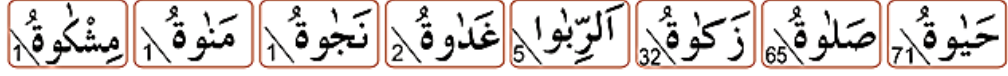
kullanılmıştır. Bu elifbâda genel olarak bir derste iki üç konu birlikte verilmeye çalışılmış bölümlendirme veya gruplandırma yapılmamıştır. Buda öğretimi zorlaştırmaktadır.

1. Ders: 28 harf iki sütun olarak yukarıdan aşağıya doğru tablo oluşturularak verilmiş ve kitabın kendisi ve harfler tablosu soldan başlamaktadır. Harflerin Türkçe harflerle Osmanlıca isimlendirmiştir.
2. Ders: Harekeler konusu anlatılmış ve her harf sırasıyla üstün esre ve ötre ile harekelenerek tek tablo ile sunulmuştur. اُ, اُ, اُ ... sonda boş kalan altı kutuya rasgele harfler yerleştirilmiştir. Kalın harf ve ince harf ayırımına gidilmemiştir. Üstün e veya a okutur deyip geçilmiştir.
3. Ders : ا, ا, ا, ا, ا, ا harfleri başta, ortada ve sonda kelime olarak üç hareke ile birlikte tam olmayan iki sayfada verilmiştir. Harfler her derste altışar altışar olarak verilmektedir. bu iki sayfa içindeki kelimelerde bu altı harfin başta,ortada ve sondaki halleri sistematik olarak değil karma olarak verilmiştir.
4. Ders: ا, ا, ا, ا, ا, ا harfleri başta, ortada ve sonda kelime olarak üç hareke ile birlikte iki ayrı yarım sayfada verilmiştir. Kelimelerde önceki altı harfle birlikte bu altı harf kullanılmıştır.
5. Ders: ا, ا, ا, ا, ا, ا harfleri başta, ortada ve sonda kelime olarak üç hareke ile birlikte iki ayrı yarım sayfada verilmiştir. Kelimelerde önceki harfler de kullanılmıştır.
6. Ders: ا, ا, ا, ا, ا, ا harfleri başta ortada ve sonda kelime olarak üç hareke ile birlikte iki ayrı yarım sayfada verilmiştir. Kelimelerde önceki harfler de kullanılmıştır.
7. Ders: ا, ا, ا, ا, ا, ا harfleri başta ortada ve sonda kelime olarak üç hareke ile birlikte iki ayrı yarım sayfada verilmiştir. Kelimelerde önceki harfler de kullanılmıştır. Bu derste önceki derslerde olduğu gibi harfleri 6 ya tamamlamak için ا, ا, harfleri tekrardan verilmiştir.
8. Ders: Cezm konusu önce izah edilmiş, ilk kelimesi اُ de hem esre hemde peltek harf tercihi ile zor okunuşlu seçilmiştir. Genelde اُ fethalı hemze ile başlaması daha kolaydır. Ders iki sayfaya yayılmıştır. İlk sayfada 4 satır , diğer sayfada da 10 satır yer almaktadır. Öğrenci genelde bir sayfa okumayı hedeflediği için

dersin iki sayfaya yayılması dersin çok uzun olduğu psikolojisini oluşturmakta, hem de ders yetiştirmemektir.

9. Ders: Şedde konusu önce izah edilmiş, ilk kelimesi عَمَّ de hem esre hemde peltek harf tercihi ile zor okunuşlu seçilmiştir. Genelde ٱ fethalı hemze ile başlaması daha kolaydır. Şeddeli harf ile önceki harfin ayrık yazılması tercih edilirse konu daha kolay anlaşılacaktır. Ders üç sayfaya yayılmıştır.
10. Ders: Tenvin konusu önce izah edilmiş ardından kelimelere geçilmiştir. Bir satır iki üstün, sonraki satır iki esre, sonraki satır da iki ötre kelimeleri aynı düzende iki sayfanın tamamında takip edilmiştir. Önce iki üstünlü kelimelerin tamamı, sonra iki esreli kelimelerin tamamı, sonra da iki ötre kelimeleri tamamı verilmesi daha öğretici olabilir. Konu medlerden önce işlendiği için de kelimelerin tamamı med'siz seçilmiştir. Halbuki Kur'an istatistiğine bakıldığında tenvinli kelimelerin çoğu medlidir.
11. Ders: Med harfleri konusu önce izah edilmiş ardından kelimelere geçilmiştir. Üç med harfi tek derste verilmiştir. İlk 5 kelime med harfi elifli, sonraki 6 harf med harfi vavlı, sonraki 4 harf med harfi yâ'lı seçilmiş sonrada iki sayfaya yayılan kelimelerde med harfi karma olarak kullanılmıştır. En baştaki vav harf-i medi olan kelimeler اُتُوا gibi cemi' kelimeler seçildiği için vav harfinin önünde harekesiz olan cemi' elifi kafa karışıklığına sebebiyet vermektedir. Bunun yerine önce sadece harf-i medden vav olanlar seçilmesi daha uygundur. دُونَ gibi. Ayrıca med harfleri ilk örneklerde ayrık olarak yer alsın daha iyi olabilir. دُونَ, دُونَ, رَادًا gibi. Ayrıca harf-i medden yâ'dan önce çeker işareti sadece sondaki bir kelimedede kullanılmış, diğer kelimelerde hiç kullanılmamıştır. Halbuki ülkemizdeki Kur'an'larda çeker işareti hep kullanılmaktadır.
12. Ders: Uzatan elif yerini tutan vav ve yâ harfleri konusunda 6 adet vav lı kelimeler verilmiştir. Kur'an-ı Kerimde bu özellikte toplam 8 kelime çeşidi bulunmaktadır. İki kelime daha verilse tüm kelimeler gösterilmiş olur. ardından 20 kelimedede ya ile ilgilidir fakat araya vav ile ilgili bir örnek karışmıştır. Bu konuda elifin gizli kabul edildiği veya harfi medden elifin takdir edildiği اَدَمَ gibi kelimelerde verilerek konu bütünlüğü sağlanabilir. Çünkü burada elif yerini tutan vav ve yâ dan önceki harflerde genel olarak dik üstün kullanılmaktadır. Bu işaret öncelikle elifin gizli kabul edildiği اَدَمَ gibi kelimelerde kullanılırsa daha iyi olur. Çünkü hem bu işaretin fonksiyonu hem de elif yerini tutan harfler aynı anda

iki bilgi birden öğretilmesi yerine tek tek öğretilmiş olacaktır. مَوْلَانَا، يَغْشِيهَا، نَجِينَا gibi elifi maksurenin arada olduğu kelimelere hiç yer verilmemiştir. Kur'an-ı Kerimde uzatan elif yerini tutan vavlı 8 kelime çeşidi şunlardır:

Tablo 28: Uzatan elif yerini tutan vavlı 8 kelime çeşidi.

13. Ders: Yazıda görülmeyen med ismi verilen konuda aslında zamir konusu anlatılmıştır. İlave olarak ise elifin gizli kabul edildiği veya harfi medden elifin takdir edildiği kelimelerle konu birleştirilmiştir. Zamir konusu müstakil olarak verilmesi daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Çünkü bu elifbâda sadece gizli/takdiri vav ve yanın uzatması gösterilmiştir. Zamirin uzatılmayacağı kelimelere hiç yer verilmemiştir. Eğer zamir konusu müstakil olsa idi zamirin hem uzatılacağı hem de uzatılmayacağı konusu birlikte anlatılırdı. Elif konusu ise bir önceki konuyla birleştirilebilir. Ayrıca kelimelerin sıralamasında dengesizlik bulunmaktadır. İlk on kelimedede ötreli uzatan zamir, sonra 2 kelimedede esreli uzatan zamir, sonraki 3 kelimedede ise elif-i mukadder olan kelimeler verilmiştir. Diğer sayfada kelimeler karışık olarak verilmiştir. Ayrıca esreli uzatılan zamirin altında çeker işareti kullanılmamış, düz esre kullanılmıştır. Halbuki ülkemizdeki Kur'an'larda çeker işareti hep kullanılmaktadır.
14. Ders: El takısı konusu 3 sayfa olarak verilmiştir. Önce izharı kameriyye, sonra idğamı şemsiyye, sonrada iki konu karışık olarak örneklendirilmiştir. Bu konu elifbâda olmasa bir eksiklik oluşturmamaktadır. Örneğin kameri harflerde lam cezimli okunur diye izah ediliyor. Halbuki bu bilgi olmasa da yazıda zaten cezim bulunmaktadır. Okuyucu harekeye göre doğru bir şekilde okuyacaktır. Bu konu eski elifbâlarda harekesiz yazıyı okumayıda öğrettiği için yer almaktadır. Burada amaç Kurân'ı Kerimi okumayı öğretmek olduğu için ve Kurân'da harekeli olduğundan bu konu gereksiz sayılabilir.
15. Ders te Huruf-u Mukatta olan 14 kelime verilmiştir fakat okumanın açık yazılışına yer verilmemiştir.

Elifbânın sonunda ezan, kamet, namaz tesbihatları, namaz duaları, cenaze duaları ve kısa sureler eklenmiştir.

3.3.2. Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elifbâsı (Faruk Salman, Nazif Yılmaz, Nihat Morgül)

Bu elifbâ ilk olarak Dem yayınları tarafından yayımlanmış, ardından Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulu'nun 13.06.2006 tarih ve 22/2 sayılı kararıyla yararlı görülmüş ve Mütevelli Heyeti'nin 14.06.2006 gün ve 1211/2 sayılı kararıyla basılmış, en son olarak ta Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 31.05.2007 / 47 kararıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanmıştır. Elifbânın İnteraktif-görüntülü CD uygulaması hazırlanmış olup hazırlanan görüntülü-interaktif Kur'an-ı Kerim öğretim CD'lerinde Yrd. Doç. Dr. Fatih ÇOLLAK'ın ses ve görüntüsü yer almaktadır.

Elifbâ el yazısıyla Hattat M.Arif Vural tarafından yazılmıştır. 28 dersten oluşan bu elifbâ, DİB. hem kış Kur'an kurslarında hem de yaz Kur'an kurslarında okutulmaktadır. Kış kurslarında eğitim süresi uzun olduğu için uygun olsada yaz kurslarında süre kısıtlı olduğu için bu elifbâ uzun gelmektedir.

1.Ders: Harfler tablosu 4x7 kutu olarak verilmiştir. herbiri bir kutuda bir harf verilerek gruplama yapılmamıştır. İki şekilde yazılan harflerden sadece ز, ذ harflerine yer verilmiş diğerleri ilerki derslerde kelime okunuşunda verilmiştir. Bu tercihe göre ز, ذ harflerinin ikinci şekilleri de ileride verilebilirdi. Kalın ve peltek harflerle ilgili bir bilgi verilmemiştir. Fakat hareketler anlatılırken kalınları ve inceleri farklı okuttuğu söylenmiş ama kalın ve ince harfler öğretilmemiştir.

2.Ders: Harflerin hareketlerle okunuşu başığı koyulmuş fakat nasıl seslendirileceği ile ilgili izah yapılmamıştır. Bu derste tüm harfler ... أ، أُ، ب، بِ، بُ ... üç hareke ile birden verilmiştir. 4.,5. Ve 6. derslerde ise tek üstün konusu işlenmiştir. Ardındaki derslerde esre ve ötre işlenmiştir. Bu sebeple bu ders burada fazla olarak verilmiştir. Öğrencinin üç harekeyi birlikte öğrenmesi oldukça zordur. Eğer bir ders, öğretilmeden Kur'an okumaya geçişte eksiklik hissediliyorsa o konu gerekli , eksiklik hissedilmiyorsa o konu fazlalıktır.

3.Ders: Harflerin başta, ortada ve sondaki durumları kesik kesik tablo olarak verilmiştir. Baştakiler fethalı, ortadakiler esreli sondakilerde ötreli verilmiştir. Öğrenci hiç bir kelime görmeden kelimenin parçalarını kavraması zor görülmektedir. Çoğunlukla Osmanlı dönemi elifbâların ve Arap alemindeki elifbâların başında böyle bir ders bulunmamaktadır. Ayrıca hareketler ilerideki 5 sayfada ancak öğretilmekte iken burada harfleri tüm hareketlerle vermekte uygun olmamıştır.

4.,5. ve 6. Ders: Üç sayfada üstün konusu işlenmiştir. İlk sütunda harfler gruplanarak harekesiz olarak sadece baştaki hali ve yalın hali verilmiş ve ilgili satırda o gruptaki harflerden oluşan kelimeler verilmiştir. Kelime seçiminde önce ilk iki satırda birleşmeyen و, ز, ر, د, د, ا munfasıl harflerden oluşan kelimeler seçilmiştir. Osmanlı dönemi elifbâlarda bu şekilde başlamaktadır. Ancak dersin devamında ve ileriki sayfalarda da harfler önce bitişmeden tek tek yazılmış yanındada bitişik hali verilmiştir. Bu sebeple diğer harflerde munfasıl olarak yazıldığı için bu tercih bir özellik arz etmemektedir. İlk bitişik yazılı kelime كَتَبَ verilmiştir. ك harfi birleşirken şekil değişikliğine uğrayan bir harf olduğu için yeni bir bilgi gerektirmektedir. Bu sebeple biraz daha ileriki kelimelerde verilmesi gerekirdi. 5.satırın başında ج, ح, خ harfleri verilmiş ancak ilgili satırdaki kelimelerde خ harfi hiç kullanılmamıştır. Önce kelimelerde harfler bitiştirilmeden yazılmış bir sonraki kutuda harflerin bitiştirilerek yazımı gösterilmiştir. Bu öğrenimi kolaylaştırmaktadır. Ancak her kelimeyi iki kere okuma durumu oluşmaktadır. Genel olarak ilgili satırdaki harflerin sondaki hali ile ilgili kelime verilmemiştir.

7.Ders: Esre konusu işlenmiştir. “Kalın harfleri ı-i arası bir sesle okutur” demektir. Ara ses tanımı öğrenci tarafından algılanması zor olmaktadır. Seçilen kelimelerde harekeleme çeşitlendirilmesi isabetli olmuştur. ←→, ←→, ←→ vb. kelime kalıpları ile örnekler çeşitlendirilmiştir. Kalın harflerden sadece ق kullanılmıştır.

8.Ders: Ötre konusu işlenmiştir. “İnce harfleri u-ü arası bir sesle okutur” demektir. Seçilen kelimelerde harekeleme çeşitlendirilmesi isabetli olmuştur. Kalın harflere yeterince yer verilmiştir.

9.Ders: Harflerin cezimli okunuşu başlığı verilmiş fakat nasıl okutacağı izah edilmemiştir. Halbuki önceki derslerde ilgili hareketler izah edilmiştir. Cezimin izahı 10. Derste yer almaktadır. Bu derste tüm harfler fethalı hemzenin üç harekeli hali ile tablo olarak verilmiştir. Yeterli zaman varsa okunması faydalıdır. Zaman kısıtlı olduğunda okunmayabilir.

10.Ders: Cezimli kelimeler verilmiştir. İlk kelime اُنْ , hem kolay anlaşılabilir hem de kolay okunabilir bir kelimedir. Harekeleme çeşitlendirilmesi isabetli olmuştur.

11.Ders: Kelime alıştırma sayfası verilmiştir. 28 kelimeye yer verilmiş sadece 1 kelimedede cezim bulunmamakta diğer kelimeler hep cezimlidir. Cezim içermeyen kelimelere de yer verilmesi daha uygun olacaktır.

12.Ders: Harflerin uzatılarak okunması konusu işlenmiştir. Her harf üç uzatma harfi ile birlikte bir tablo oluşturulmuştur. Üç uzatma harfinin birlikte aynı anda öğretimi zor olmaktadır. Bu sebeptendir ki ileriki derslerde her bir sayfada uzatma harfleri tek tek öğretilmiştir. Bu tablonun ileriki üç dersten sonra özet mahiyette verilmesi daha uygun olacaktır.

13.Ders: Uzatma harflerinden elif ile ilgili kelimeler verilmiştir. Uygun kelimeler seçilmiştir. Önce iki harf, sonra üç, sonra dört ve beş harfli kelimeler verilerek tedricilik uygulanmıştır.

14.Ders: Uzatma harflerinden yâ ile ilgili kelimeler verilmiştir. Uygun kelimeler seçilmiştir. Önce iki harf, sonra üç, sonra dört ve beş harfli kelimeler verilerek tedricilik uygulanmıştır. Tüm kelimelerde uzatmada çeker işareti kullanılmıştır. Bazı kelimelerde çeker yerine esre harekesi de verilmesi öğrencinin uzatma işlemini çeker işareti ile değil de kurala kavrayarak okumasına katkı sağlanabilir.

15.Ders: Uzatma harflerinden vav ile ilgili kelimeler verilmiştir. Uygun kelimeler seçilmiştir. Üç harfli kelimelere yer verilmemiştir. Sonda cemi' elifi olan كَفَرُوا gibi kelimelere de yer verilmemiştir. Hatta sonraki tüm uzatmaları içeren alıştırmaya sayfasında da üç harfli kelimelere ve sonda cemi' elifi olan kelimelere yine yer verilmemiştir. Bu konu ayrı olarak okunmayan elif başlığı ile 27. Derse bırakılmıştır. Bu tercih hem konuları çoğaltmış, hemde konu bütünlüğünü bozmaktadır.

16.Ders: Alıştırmalar- 2 başlığı altında tüm uzatmaları içeren alıştırmaya kelimeleri verilmiştir.

17.Ders: Harflerin şeddeli okunuşu dersinde ilk sayfada أَب, اِبَّ, اُبُّ düzeniyle tüm harfler verilmiştir. Burada hemzenin harekesi değiştirilip şeddedi olan ana harfin harekesi hep şedde+üstün şeklindedir. Bu uygulama talim için tercih edilen bir şekildir. Fakat burada şeddeli öğretildiği için şeddenin harekesinin de أَب, اِبَّ, اُبُّ şeklinde değiştirilmesi daha öğretici olabilir. Ayrıca bu formatta konunun başında tüm harflerin tablo olarak verilmesi uygulamasının, karışık kelime okumasını gösterdikten sonra verilmesi denenebilir. Yani 17. Ders ile 18. Dersin yeri değiştirilebilir. Ayrıca şedde konusu cezim konusunun hemen ardından verilmesi daha anlaşılır olmaktadır. Burada cezimden sonra medler konusu yerleştirilmiş, sonra şeddeye geçilmiştir.

18.Ders: “Şedde üzerinde bulunduğu harfi iki kere okutur” açıklamasından ardından önce iki, sonra üç ve dört harfli kelimelere yer verilmiştir. Şeddenin yeri ikinci veya

üçüncü harfin üzerinde verilmesi de isabetli olmuştur. İlk kelime رَبِّ ile ikinci kelime أَنْ kelimesi yer değiştirilmesi daha iyi olur. çünkü ر sesi zor bir sesdir. Cezim ve şedde derslerinde ilk kelimenin أَنْ ve أَنْ olması hem kolaylık hem de uyum sağlayacaktır.

19.Ders: Alıştırmalar- 3 başlığı altında birkaç cezimli kelime dışında şeddeli kelimeler verilmiştir.

20.Ders: İki üstün ile ilgili kelimeler verilmiştir. İlk kelimedede iki üstündeki destek elifi ayrı yazılmış olması isabetli olmuştur. İlk kelimedede (اِدَا)peltek harf olmasa daha uygun olabilir. Kelime seçimlerinde hem medli hem medsiz kelimeler ile kısa hemze ve tâ-i marbutaya yer verilmiştir. fakat destek elifi yâ harfiyle yazılan هُدًى، مُسْتَمًى gibi kelimelere yer verilmemiştir.

21.Ders: İki esre ile ilgili kelimeler verilmiştir. Kelime seçimlerinde hem medli hem medsiz kelimeler ile harfi medden vav, yâ ve elif ile birlikte iki esre kullanılmıştır. Tâ-i marbutaya yer verilmiştir.

22.Ders: İki ötre ile ilgili kelimeler verilmiştir. Kelime seçimlerinde hem medli hem medsiz kelimeler ile harfi medden vav, yâ ve elif ile birlikte iki ötre kullanılmıştır. Tâ-i marbutaya yer verilmiştir.

23. Ders: “Çeker: Önünde med harfi olsun/olmasın, o harfin uzatılacağını gösterir”

açıklaması yapılmıştır. Sayfada verilen kelimeler ise önce اَدَمَ sonra da فِيهِ gibi kelimeler yer verilmiştir. Burada bazı hatalardan söz edebilir. اَدَمَ، فِيهِ bu işaretler şekil olarak aynı olsa da fonksiyonları farklı olduğu için isimleri aynı olmamalıdır. Nasıl ki اَدَمَ، فِيهِ bu işaretler aynı olsa da harfin üstünde üstün, altında esre ismini alıyorsa alttaki işaret çeker üstteki işaretin ismi dik üstün vb. bir çok ismi bulunmaktadır. Çeker denmemektedir. Aslen bu karışıklığın sebebi Arap aleminde bu işaretin altta ve üste hareke olarak kullanılmayıp sadece Osmanlı med olan yerlerde bu işareti kullanmıştır. Ve çeker ismini sadece harfin altındaki bu işaret için kullanmıştır. Harfin üstündeki bu işaret için küçük bir elif işareti ismini kullanmıştır. Ayrıca çeker konusu müstakil bir konu olmayıp harfi med konusunda ya harfi medi olan kelimelerde kullanılan bir işarettir. O konuda zaten öğretilmiş oluyor. Ayrıca zamir konusunda da bu işaret kullanılmaktadır. Burada da 14. Derste bu işaret öğretilmiştir. Burada zait olmuştur. Konuları gereksiz yere çoğaltmak eğitimde karışıklığa sebebiyet vermektedir.

24.Ders: “Vav ve yâ şeklinde yazılan elif” konusu işlenmiştir. İlk kelimedede olan **إلى** yerine dördüncü kelime olan **هَدَى** kelimesi tercih edilirse ya harfinin ayrı yazılması sebebiyle daha anlaşılır olacaktır. Son iki satırda vav ve yâ şeklinde yazılan elifler karışık olarak verilmiştir. Vav olanlar ayrı, yâ olanların ayrı verilmesi daha sistematik bir eğitim sağlayacaktır. Ayrıca başlık “Uzatma harfi elif yerine yazılan vav ve yâ harfleri” şeklinde ifade edilmesi konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

25.Ders: “Zamir kendinden önceki harf harekeli ise uzatılarak, cezmlî ve harekesiz ise uzatılmadan okunur.” İzahından sonra önce uzatılan zamirler sonra uzatılmayan zamirler verilmiştir. Zamirlerin uzatılması özellik olduğu için önce düz uzatmadan okunan zamirleri sonra uzatılan zamirlerin verilmesi, bilginin ve uygulamanın üzerine eklenerek verilmesi daha uygun olabilir.

26.Ders: “El Takısı” başlığı altında tek sayfada izahı kameriyye ve idğamı şemsiyye verilmiştir. Başlıktan başka izah yapılmamıştır. Öğrenciye izah yapılmadan harekeye göre okunacağı için özel bilgi gerektirmemektedir. Bu sebeple bu ders elifbâda olmasa da bir eksiklik hissedilmeyecektir.

27.Ders: “Okunmayan elif ve eliflam” başlığı altında sayfanın yarısında cemi kelimelerdeki okunmayan elif gösterilmiştir. Bu konu vav harfi meddi içerisinde gösterilebilir. Sayfanın diğer yarısında da el takısının öncesine kelime ve harf ilavesiyle el takısı olan kelimelere geçiş gösterilmiştir. Bu konu da el takısı içerisinde gösterilebilir. 27. Ders suni olarak oluşturulmuştur. Kadim elifbâlarda böyle müstakil bir konu bulunmamaktadır.

28.Ders: Bu derste 5 konu işlenmiştir. Lafzatullah, hurufu mukata’a medd-i muttasıl, medd-i munfasıl ve medd-i lazım ile med-kasır konusu. Bir ders içerisinde bu kadar çok çeşitli konu işlenmesi ve kavranması imkansız denecek kadar zordur. 26 ve 27. Dersler pek mühim olmamasına rağmen birer sayfa ayrılmış, en önemli konular tek sayfaya sıkıştırılmıştır. Medd-i muttasıl, munfasıl ve lazım ile ilgili konular elifbâların çoğunda da olduğu gibi meddi tabii’nin arkasından işlenmesi daha uygun olmaktadır. Med-kasır konusuna değinilmesi yerinde olmuştur. Çünkü Kur’anı Kerimde yaklaşık 500 kelimedede kasr ve 250 kelimedede med işareti bulunmaktadır. Bir çok elifbâda bu konuya hiç değinilmemektedir.

Vakf konusu işlenmemiştir. Elifbânın sonuna ser levha olarak Fatıha Sûresi ile Bakara Sûresi 1-5 ayetleri eklenmiş, ardından dualar ve en sonda da kısa tecvid bilgileri eklenmiştir.

3.3.3. Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi (Davut Kaya)

Bu elifbâ Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 21.02.2008 gün ve 17 sayılı kararıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanmıştır. Elifbâ bilgisayar fontu ile yazılmıştır. İncelemede izah sayfalarına sadece gerekli görüldüğünde değinilmiş, kelimelerin yazıldığı ders sayfaları esas alınmıştır.

Sayfa 11: "Harflerin şekilleri" başlığı altında 5x6 kutu çizilerek 28 harf yerleştirilmiştir. İlk kutuda elifin yanına kısa hemze işareti koyulmuştur (ء). Bu sanki elifin ikinci yazılışymış gibi algılanmaktadır. Yani hemze harfi elif diye öğretilmektedir. Arap elifbâlarında kıvrık hemze sonda, yâ harfinden önce ayrı bir kutuda gösterilmektedir. Kalın harfler alfabenin içinde kırmızı renkte gösterilmiştir. Kalın harfler ezberlenmesi gerektiği için ayrı bir tablo olarak verilmelidir. S.16 da ses benzerliği olan harfler için bile ayrı tablo oluşturulmuşken kalın harfler için de ayrı bir tablo oluşturulması gerekirdi. bilgisayar fontu kullanıldığından iki türlü yazılışı olan harfler hiç gösterilmemiştir.

Sayfa 15: "Harfleri ayrı ayrı tanıma" başlığı altında harfler karışık yazılarak alfabe tablosu oluşturulmuştur. Öğrenci tarafından harflerin isimlerinin sırasıyla öğrenilip şekillerinin öğrenilmemesi sebebiyle ezberi bozmak için hazırlanmıştır.

Sayfa 17: Üstün konusunda 28 harf, alfabetik sırayla tablo oluşturularak her biri sadece üstün hareke ile harekelenmiştir. Bu şekilde alfabetik diziliş, öğrenciyi konuyu öğrenme yerine ezberlemeye sevketmektedir. Halbuki 15.sayfada alfabetik sıranın ezberinin bozması hedeflenmiştir.

Sayfa 18: Esre konusunda 28 harf, alfabetik sırayla tablo oluşturularak her biri sadece esre hareke ile harekelenmiştir.

Sayfa 19: Ötre konusunda 28 harf, alfabetik sırayla tablo oluşturularak her biri sadece ötre hareke ile harekelenmiştir.

Sayfa 21,22,23 ve 24: "Harflerin başta, ortada ve sonda yazılış şekilleri" başlığı altında tüm harfler 4 sayfada tamamlanmıştır. Harfler kelime oluştururken hem ayrık hem de bitişik yazılarak gösterilmiştir. أَحَدٌ, أَخَذَ gibi . hemzenin ortada yazılışında سَأَلَ kelimesi

yerine سُئِلَ kelimesi verilebilirdi. Nitekim hemzenin sonda yazılışında خَطًّا kelimesindeki verilmiş, ortada ve sondaki şekil aynı olmuştur. Bu derste aslolan kelimenin başı ortası sonu değil yazım şekli olarak harflerin başta orta sonda yazılışdır. Harfler sonraki harfe bitişirken baş tarafı (yarısı) yazılır. Öğrenci tarafından da böylece tanınır. Fakat bazı harfler bitişme özelliğinden dolayı yeni bir şekil alır. ع,ع,ك harfleri gibi. Bu harfler hep alfabenin son 10 harfi içerisindeydir. Bu harflerin ayrıca öğretilmesi lazımdır. Harflerin bitişmesinde hemen ilk sayfada bu harflerin kullanılmaması gerekir. Burada ب harfin öğretilirken لِعَبْ kelimesinde ع harfi, ث harfin öğretilirken كَثُرَ kelimesinde ك harfi kullanılmıştır. Birleşmede tamamen bilgisayar birleşimi kullanılmış el yazısı birleşimlerine yer verilmemiştir. Bazı kelimeler Kur'an'da bulunmamaktadır. ج harfin öğretilirken ز , نَلَجَ harfin öğretilirken فَيَزَ (doğrusu فَازَ olup uzatma konusu işlenmediğinden kelimenin yapısı bozulmuştur), ش harfin öğretilirken ك , بَلَّشَ harfin öğretilirken عَكَسَ kelimesi gibi.

22. sayfada son öğretilen harf ص tır bu harfin grubu olan ض harfi sonraki sayfaya bırakılarak grup harf bölünmüştür. لا harfi alfabenin başında öğretilmiş fakat burada kelimedede kullanılmamıştır. مَلَأَ gibi

Sayfa 25: “Kendisinden sonrakine bitişmeyen harfler” başlığı altında munfasıl harfler izah edilerek peşinden örneklere geçilmiştir. Bir önceki ders içerisinde bu konu izah edilmiş ancak burada pekiştirmek için yeni bir ders sayfası oluşturulmuştur. Bu vb. tekrar sayfaları elifbâ eğitimin süresini uzatmaktadır. Bu sayfadaki kelimelerde müstakil ya harflerinin altında iki nokta kullanılmıştır ki Kur'an-ı Kerimde bu şekilde kullanılmamaktadır. يَدَيَّ gibi.

Sayfa 26, 27 ve 28: Şekil bezerliği olan harfler diye tüm harfler yeniden başta ortada sonda yazılış kelimeleri verilmiştir. Burada sadece ا,ك,ل,ا ve ع,ن,ث,ت,ب,ب peşpeşe getirilmiş diğer harfler kendi gruplarında gösterilmiştir. Halbuki 21.,22.,23. ve 24.sayfalarda aynı hedefe ulaşılabilir. Eğer bu ihtiyaç ise o zaman başta ortada sonda dersi alfabetik sıralama ile değil de sadece bu şekilde verililerek ders sayısı fazlalaştırılmamış olur.

Sayfa 30, 31 ve 32; Üstün harekeli kelimelerden oluşan bir ders sayfası, Esre harekeli kelimelerden oluşan bir ders sayfası, Ötre harekeli kelimelerden oluşan bir ders sayfası verilmiştir. Geline bu derse kadar öğrenci harekeleri öğrenmiş durumdadır. Bu sebeple bu derslere ihtiyaç duyulmamaktadır. Ayrıca esre harekeli sayfada 35 kelime olup hepsi

← → aynı hareke düzenine sahiptir. Bu durum öğrenciyi ritim ezberine sevk etmektedir.

Sayfa 33, 34, 35 ve 36; Kalın harflerin bulunduğu kelimelerden oluşan bir ders sayfası, ince harflerin bulunduğu örnek kelimelerden oluşan bir ders sayfası, Peltek harflerin bulunduğu örnek kelimelerden oluşan iki ders sayfası hazırlanmıştır. Geline bu derse kadar öğrenci zaten bu ayrımı öğrenmiş olması gerekirdi.

Sayfa 37, 38, 39, 40, 41 ve 42 ; Bu altı sayfada cezim konusu işlenmiştir. Birleşme konusundan bu derse kadar yaklaşık 500 kelime verilmiştir. cezim ve şedde konusu, harfleri birleştirmeden önce verilmiş olsaydı bu kelimeler içinde de cezim ve şedde kullanılmış ve yerleşmiş olurdu. Bir sayfa ... أَبْ، أَتْ , bir sayfa ... ابْ، ائْ , bir sayfa ... ائْ، ائْ iki sayfada cezimli örnek kelimeler, bir sayfada cezimli hemzeler verilmiştir. Cezimli hemzeler konusunun müstakil işlenmesi bu konunun daha iyi kavranmasına katkı sağlamaktadır. Çünkü cezimli hemzeler öğrenciler tarafından zor öğrenilmektedir.

Sayfa 43, 44, 45, 46, 47, 48 ve 49 ; Bu yedi sayfada şedde konusu işlenmiştir. Cezim konusundaki sistem uygulanmıştır.

Sayfa 50 ve 51; Önce bir sayfada iki üstün ile tüm harfler tek tek harekelenmiş, sonraki sayfada da iki üstünlü kelimeler verilmiştir. Henüz med konusu işlenmediği için içinde med harfi olmayan kelimeler seçilmiştir. Halbuki tenvinli kelimeler genellikle medlidir.

Sayfa 52 ve 53; Önce bir sayfada iki esre ile tüm harfler tek tek harekelenmiş, sonraki sayfada da iki esreli kelimeler verilmiştir.

Sayfa 54 ve 55; Önce bir sayfada iki ötre ile tüm harfler tek tek harekelenmiş, sonraki sayfada da iki ötreli kelimeler verilmiştir.

Burada elifbâ bölümü bitirilmiş Namaz duaları ve kısa sureler yer verilmiştir. Sonra tecvid ismiyle 2.bölüme geçilmiştir.

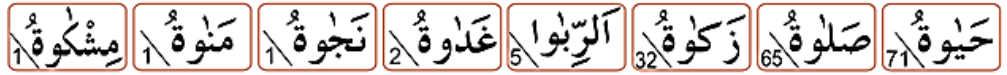
Sayfa 69 ve 70; Uzatma harflerinden ilk önce vav harfi işlenmiştir. Elifbâlarda genel olarak önce uzatma harflerinden elif öğretilmektedir. E-a doğal sesi daha kolay öğrenilmektedir. Önce bir sayfada tek tek tüm harflerin önüne uzatma harfi و konmuştur. Sonraki sayfada da kelimeler verilmiştir. Kelimelerde uzatma harfi vav ile biten جَعَلُوا gibi hiçbir kelime kullanılmamıştır.

Sayfa 71 ve 72; Önce bir sayfada tek tek tüm harflerin önüne uzatma harfi ى konmuştur. Sonraki sayfada da kelimeler verilmiştir. İlk sayfada uzatma için hiç çeker işaretine yer verilmemişken ikinci sayfadaki örneklerin tamamı çeker işareti ile yazılmıştır. Bu derste, önceki derste öğrenilen uzatma harfi vav ve yâ uzatma harfi birlikte يُوجى gibi hiçbir kelimedede kullanılmamıştır. Kelimelerde sadece uzatma harfi yâ vardır.

Sayfa 73 ve 74; Önce bir sayfada tek tek tüm harflerin önüne uzatma harfi elif (ا) konmuştur. Sonraki sayfada da kelimeler verilmiştir. Bu derste, önceki derste öğrenilen uzatma harfi vav ve ya harfleri elif (ا) harfi ile kombine edilmemiştir. أُوتِنَا gibi . Farklı uzatma harflerinin bir kelime içerisinde kullanılması önceki uzatma harfinin pekişmesi ve senkronize edilmesi konunun yerleşmesi açısından faydalı olacaktır.

Sayfa 75; Uzatma işareti olarak dik üstün ve med işareti konusu oluşturulmuştur. Fakat dik üstün (gizli elif), medd-i munfasıl, medd-i muttasıl, medd-i lazım, huruf-u mukatta'a, elifi maksure ve zamir gibi bir çok konu içeren kelimeler verilmiştir ki bunun öğretilmesi çok zordur. Bu derste henüz işlenmemiş fakat sonraki derslerde işlenecek olan konulardan zamir, elifi maksure ve huruf-u mukatta'a ile ilgili kelimelere yer verilmiştir.

Sayfa 76; Uzatan elif yerini tutan vav ve yâ harfleri konusunda 7 adet vav lı kelimeler verilmiştir. Sayfada 8 kutu çizilmiş ve bir kutu boş bırakılmıştır. Kur'an-ı Kerimde bu özellikte toplam 8 çeşit kelime bulunmaktadır.

Tablo 29: Uzatan elif yerini tutan vav ve yâ harfleri hakkında vavlı kelimeler.

مَشْكُوءٌ kelimesi de verilse tüm kelimeler gösterilmiş olur. Sonra elifi maksure konusu işlenmiştir. Elif yerine yazılan ye harfi nin sadece sonda olduğu kelimeler seçilmiştir.

مَوْلَانَا يَغْشِيهَا نَجِينَا gibi elifi maksurenin arada olduğu kelimelere hiç yer verilmemiştir.

Sayfa 77 ve 78; Uzatan ve uzatmayan zamir konusu işlenmiştir. Zamir konusunda önce uzatılan zamirleri sonra uzatılmayan zamirlere yer verilmiştir. Sıralamada önce uzatılmayan sonra uzatılan zamir olması değerlendirilebilir.

Sayfa 79; “Okunmayan elif” başlığı altında sayfanın yarısında cemi kelimelerdeki okunmayan elif gösterilmiştir. Bu konu, vav harfi meddi içerisinde gösterilebilir. Kadim elifbâlarda böyle müstakil bir konu bulunmamaktadır.

Sayfa 80, 81 ; İdğam-ı Şemsiyye ve izharı kameriyye konusu işlenmiştir.

Sayfa 82; Vasıl ve katı’ hemzesi işlenmiştir. Arap elifbâlarında bu konuya özel yer verilmektedir. Ancak bu konunun bir sayfa ile elifbâda öğretilebilmesi çok zordur.

Sayfa 83; Lafzatullah konusu işlenmiştir.

Sayfa 84; Huruf-u Mukatta’a konusu işlenmiştir.

Sayfa 86, 87 ve 88; Vakıf ve secavend konusu işlenmiştir.

111 sayfadan oluşan kitabın 90 sayfası elifbâ olup 58 sayfası Arapça metinli okuma sayfası, kalan sayfalar izahlardan oluşmaktadır. 90-111 sayfaları arasında tecvid ve detay konulara yer verilmiştir.

3.3.4. Kur’an Öğreniyorum (Osman Eğin, Hüseyin Öresin)

Bu elifbâ Eser İnceleme Komisyonu’nun 19.01.2015 tarih ve 25 sayılı kararıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanmıştır. Elifbâ “[http://Kur’an.diyamet.gov.tr/elifbâ](http://Kur'an.diyamet.gov.tr/elifba)” web sayfasında sesli ve görsel olarak dijital platformda da sunulmuştur. Elifbânın 54. sayfasında pekiştirme olarak mürselat Sûresinin 1-13 ayetleri Resmi Osmani Kur’an imlası ile verilmiştir. Ayrıca Arap aleminde Resmi Osmaniye göre hazırlanmış ve yaygın olan “El-Kâidetü’n-Nuraniyye” isimli elifbâyâ çok yakın hazırlanmıştır. Bu elifbâyı DİB. nın Mushaflarda Resmi Osmani’ye geçiş çalışmasının bir unsuru olarak görmekteyiz.

Bu elifbâda birbirleriyle ilgili konular önce tek tek, sonrada bir arada “karşılaştırma” sayfalarında mukayeseli sunulması bir yenilik olmuştur. Örnek olarak فِثَا، فِثَانِ، فِثَانِ fetha, fethanın meddi ve fethanın tenvini peşpeşe verilmiştir.

Elifbânın isimleri aynı fakat içeriği farklı iki baskısı mevcuttur. Birbirinden farkı ise birinde diğer elifbânın içeriğinin tamamı olup ilave olarak elifbânın sonunda detaylı tecvit konuları verilmiş ve bu elifbâda uygulama sayfalarındaki alıştırma kelimeleri diğerinden fazla tutulmuştur. Ve bu fazla kelimeler genellikle Resmi Osmani imla ile yazılmıştır. Biz burada kısa olanı inceledik.

Bilgisayar hattı ile yazılan elifbâda sadece 7 sayfada ikinci renk olarak kırmızı kullanılmıştır. Diğer dersler tek siyah renkte yazılmıştır. İki şekilde yazılabilen harflerin ikinci şekline yer verilmemiştir.

1.Ders: Harfler konusu olup toplam 10 sayfadan oluşmaktadır. 9.sayfada harfler 5x6 kutu sisteminde yazılmıştır. Grup harfler ayrı ayrı kutularda ve biri satırın sonunda diğeri alt satırın başında kalarak gruplar bölünmüştür. ﻻ harfine yer verilmemiştir. İlk derste ﻻ olduğu zaman bu harf için açıklama yapılması hem zaman kaybı hem kafa karışıklığına sebebiyet vermektedir. و, ا harflerinde önce ha ,sonra vav harfi getirilerek ilk defa orijinal sıraya yer verilmiştir. 10. ve 11. sayfalarda harflerin şekillerinin altında Arapça harflerle isimleri yazılmaktadır. Öğrenci henüz Arapça kelimeleri okumasını bilmediği için bu sayfa bu aşamada öğrenciye bir fayda sağlamamaktadır. Osmanlıca elifbâlarda öğrenci Arapçayı okumayı öğrendikten sonra bu sayfa elifbânın en sonunda verilmektedir. Harfler tablosunda tek renk kullanılmış kalın ve peltek harfler tablo içerisinde belirtilmemiştir ki doğru bir uygulamadır. 12. Sayfada önce ince harfler bir tabloda, sonra kalın harfler altında ikinci ayrı bir tabloda verilmiştir. Önce az olan (7 tane) kalın harfler verilirse sonra kalan ince harfler denilirse ince harfleri göstermeden de aynı amaca ulaşılabilir. 13.,14. Ve 15. sayfalarda harflerin başta, ortada, sonda yazılışını öğretmek için kelimeler harekesiz ve ilgili harf kırmızı renkli olarak yazılmış ve yazılan kelimelerde kelime okunuşu değil harflerin tanınarak isimlerinin söylenmesi istenmiştir. Bu Arap aleminde kullanılan elifbâlarda uygulanan ve yerinde bir uygulamadır. Fakat ana harfler henüz öğrenilmeden hemen üçüncü satırda üst üste ا, و, ي üzerine yazılan kısa hemzeye ا, و, ي şeklinde yer verilmesi uygun olmamıştır. Bu konu kafa karışıklığına sebebiyet vermemesi için ileride verilmesi daha uygun olabilir. Eğer kısa hemze müfredata başta dahil edilecekse ilk derste de yer verilmesi gerekir. El-Kâidetü'n-Nuraniyye” isimli elifbâda kısa hemze sonda yâ harfinden önce ayrı bir kutuda gösterilmektedir. Üçüncü satırın başında yer alan ا ب عث kelimesinde elif üstünde hemze ülkemizde ileride basılacak resmi Osmani imlâlı Kur’anlarda kullanılması hedeflenmiş olsa da mevcut basılan Kur’anlarda henüz kullanılmamaktadır. ا ب عث kelimesinde ع harfi birleşirken şekil değişikliğine uğrayan bir harf olduğu için yeni bir bilgi gerektirmektedir. Bu sebeple ع harfi başta kullanılmaması biraz daha ileriki kelimelerde verilmesi gerekirdi. Aynı şekilde şekil değişimine uğrayan bir harf olan ک harfi de erken kullanılmıştır. Harflerin birleşme şekilleri hep bilgisayar hattına göre olup el yazması birleşme şekillerine hiç yer

verilmemiştir. Kelimeler genel olarak üç harften oluşmakta bazen de dört harften oluşmaktadır. İki harfli kelimelere de yer verilirse daha öğretici olmaktadır. 16. Sayfada Kalın harfler, 17. Sayfada peltek harfler ayrıca tekrardan ayrı bir tablo olarak başta ortada sonda düzeninde gösterilmiştir. 18. Sayfada ayrı grup olan fakat şekil olarak birbirine benzeyen harfler ile noktalı harflerden oluşan kelimeler verilerek harfler pekiştirilmeye çalışılmıştır. Genel olarak tüm elifbâlarda, hem ana dersler hem alıştırmalar aynı kitap içinde verilmektedir. Bunun yerine alıştırmalar öğrenci çalışma kitabı ismiyle ayrı bir yardımcı elifbâ hazırlanıp orada verilmesi tercihimizdir.

2.Ders: Fetha başlığı altında fetha hareke harflere “e” sesi verir denilmiş. “a” sesine hiç yer verilmemiştir. İki sayfadan oluşan bu derste önce bir sayfada tek tek tüm harfler fetha harekeyle gösterilmiş. Sonraki sayfada da kelimeler verilmiştir.

Elifbânın genel formatında alfabetik sıraya uyarak ince harfler ile kalın harfler bir arada verilmeyip hep önce ince harfler sonra kalın harfler kendi arasında sırayla iki bölüm olarak verilmiştir. Harekeye geçildiği için Ra harfine fetha ve damme harekede kalın harfler arasında yerini almıştır. Harfler ayrı ayrı kutularda yazılmış olsa da her satırda dört-beş harf yazılarak bu dört-beş harf bir kelime gibi ritmik sistemle okunması istenmiştir.

İnce harfler ile kalın harfleri ayrı ayrı tablolarda vermek kalın ince temyizini düşünmeden/bilmeden okunacağı için öğrenmeyi zorlaştırma ihtimali vardır. Bunun yerine klasik elifbâlardaki gibi kalın ve ince harflerin karma verilmesi daha öğretici olabilir.

20. sayfada ilk kelime okunuşuna geçilmektedir. Üç harfli 24 kelime içerisinde 72 harf kullanılmasına rağmen 6 harfe yani غ, ظ, ط, ض, ص harflerine hiç yer verilmemiştir. Bu harfleden 5’i kalın harftir. bu durumda öğrenci kalın harfleri seslendirmeyi tam öğreneceği söylenemez.

3.Ders: Fethanın uzatılması konusunda sol yanındaki harekesiz elif veya harfin kendi üzerindeki dikey fetha sebebiyle uzatılacağı açıklanmıştır. Ve harfler Önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla medli olarak iki şekilde با - بـ verilmiştir. Elifbânın genelinde kavramların Arapçası kullanılmasına özen gösterilse de burada matematiksel bir kavram olan dikey terimi “dikey fetha” şeklinde

kullanılmıştır. Bu işarete medli fetha ismi verilebilir. Bu işaret Arap aleminde tek başına kullanılmayıp fetha harekeyle birlikte kullanılmakta ismi de elif-i sağıra'dır. **بَا = بَا**

Karşılaştırma dersi: **بَا, بَا** fetha ve fethanın meddi peşpeşe verilmiştir. İki sayfa içerisinde önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla bir satır medsiz ve bir satır medli olarak iki şekilde **بَا - بَا** karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Sütun düzeninde iki şerli olarak okunması istenmiştir.

Uygulama dersi: Harf-i medden elif ile medd-i tabii konusu isim verilmeden sadece uzatma dersi olarak bir sayfada örnek kelimeler işlenmiştir. 24 kelimedden oluşan dersin son yarısı elifi maksureye ayrılmıştır. Diğer elifbâlarda müstakil olarak verilen "elif yerine yazılan ya ve vav dersi" burada hiçbir izah yapılmadan uzatma harfi elif ile birleştirilmiştir. Konular birbirine karıştırılarak verilmiştir. Bu durum öğrenmeyi zorlaştıracaktır. En azından harekesi olmayan harfler okunmaz denilerek genel bir ifade kullanılabilir. 3. Dersin başında verilen **بَا - بَا** bilgileri bu konuyla ilgili sayılamaz.

Elif yönünde uzatmanın 4 çeşidi bulunmaktadır. **بَا, بَا, بَا, بَا** burada sadece iki çeşide örnek verilmiştir. Daha sonra da bu konu işlenmemiş eksik bırakılmıştır.

4.Ders: Fethanın Tenvini (İki Fetha) başlığı altında harflere "en" sesi verir denilmiş. Kalın harflerdeki "a" sesine hiç yer verilmemiştir. Biri Türkçe biri Arapça kökenli olan "İki Fetha" kelimesi yerine parantezde iki üstün denebilir. Bu derste önce bir sayfada tek tek tüm harfler fetha tenvini ile gösterilmiş. Fetha tenvininin peşine destek elifi bulunur. Sadece yuvarlak ta ile kısa hemzede bulunmamaktadır. Ayrıca destek elifi yerine ya harfi de **هُدَى, مُسْتَى** gibi yazılmaktadır. Bu durumlar yansıtılmamıştır.

Karşılaştırma dersi: iki sayfada da **بَا, بَا, بَا** şeklinde fethanın üç konumu olan fetha, fethanın meddi ve fethanın tenvini birer satırlı olarak alt alta verilmiştir. İki sayfa içerisinde önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla bir satır medsiz bir satır medli ve bir satır da tenvinli olarak üç şekilde karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Uygulama dersi: Fethanın üç konumu olan fetha, fethanın meddi ve fethanın tenvini ile ilgili alıştırma kelimeleri verilmiştir. Elifi mukadder konusu daha önce gösterilmiş fakat ilk örnek kelime **هَذَا** burada verilmiştir. Elifi maktube konusu hiç

anlatılmadan burada زَكْوَةٌ kelimesi verilmiştir. ضَلَاً kelimesi Resmi Osmani imla ile yazılmıştır. Eğer bu çalışmada Resmi Osmani'ye geçiş için alt yapı hazırlama hedefi güdülüyorsa medli fetha ۱ işaretleri ile ilgili kelimeler bir konu içerisinde toplanmalıdır. Dağınık olarak farklı farklı konular içinde verilmemelidir.

5.Ders: Kesra bütün harflere “i” sesi verir denilerek diğer elifbâlardaki kalın harflere “i” sesi verir hatalı cümlesine dikkat çekilmiştir. İki sayfadan oluşan bu derste önce bir sayfada diğer derslerde olduğu gibi tek tek önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla kesra harekeyle gösterilmiş. Sonraki sayfada da kelimeler verilmiştir

Uygulama dersi: Kesranın uzatılan ve uzatılmayan durumlarıyla ilgili alıştırmalar kelimeleri verilmiştir. Sayfada bulunan سَلِيلٌ kelimesi hem Resmi Osmani imla ile hem de sonunda elif eksik yazılmıştır. Kelimenin ülkemizdeki mushaflardaki yazılışı سَلَا سَلَا şeklinde. Ayrıca elifi maksure ile ilgili kelimelerde yer verilmiştir. لِعِبَادِي kelimesinde yâ harfinin harekeli olması uygun olamamıştır.

6.Ders: Kesranın uzatılması konusunda kesra harekeden sonra gelen “harekesiz ya harfi ve dikey kesra” harfin uzatılarak okunması gerektiğini ifade eder denilmiştir. Kesra harekeden sonra dört sayfadan oluşan bu derste önce bir sayfada tek tek önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla çeker işaretli ۱ ve önünde ya uzatma harfi ile gösterilmiş. Bizzat kesra hareke hiç kullanılmamıştır. Arap aleminde bu işaret hiç kullanılmamaktadır. Bu durumda kesra harekenin bizzat kendisi kullanılmaktadır.

Karşılaştırma dersi: Kesra ve kesranın meddi peşpeşe verilmiştir. İki sayfa içerisinde önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla bir satır medsiz ve bir satır medli olarak iki şekilde ب, بی karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Kur'an'da 52 yerde ۱ hemze altında çeker işareti olup hemzeden sonrada uzatma harfi ya kullanılmaktadır. burada ۱ hemze üzerinde medli fetha gibi düşünülerek hata ile önüne med harfi konmamıştır.

Uygulama dersi: Kesranın uzatılan ve uzatılmayan durumlarıyla ilgili alıştırmalar kelimeleri verilmiştir. 18 kelimedenden 4 tanesi zamir ile ilgilidir. Bu kelimeler 14. derste anlatılacak olan zamir konusuna içerisinde verilmelidir. Yâ uzatma harfi ile elif uzatma

harfini birlikte içeren kelimelere yer verilmesi önceki bilgilerin unutulmamasına katkı sağlamaktadır.

7.Ders: Kesranın Tenvini (İki Kesra) başlığı altında kesra harekedeki “i” sesi tenvininde “in” sesine dönüşür denilmiştir. Bu derste önce bir sayfada tek tek tüm harfler fetha tenvini ile gösterilmiş.

Karşılaştırma dersi: iki sayfada da پ، ب، ي şeklinde kesranın üç konumu olan kesra, kesranın meddi ve kesraanın tenvini birer satırlı olarak alt alta verilmiştir. İki sayfa içerisinde önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla bir satır medsiz bir satır medli ve bir satır da tenvinli olarak üç şekilde karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Uygulama dersi: Tüm kelimeler kesra tenvinli olmakla beraber kelimeler aynı zamanda geçmiş tüm konuları da içermektedir. لَيْسَات kelimesi Resmi Osmani imla ile yazılmıştır.

8.Ders: Damme ince sesli harflere “ü-u arası” bir ses; kalın sesli harflere “u” sesi verir denilmektedir. Burada bir ara ses tanımı yapılmıştır. Bunu karşılamak için Türçedeki Türk Dil Kurumu’na tanımlanan ince û sesi kullanılabilir. Billûr kelimesindeki û sesi gibi. İki sayfadan oluşan bu derste önce bir sayfada tek tek tüm harfler fetha harekeyle gösterilmiş. Sonraki sayfada da kelimeler verilmiştir.

Karşılaştırma dersi: Damme ve dammenin meddi peşpeşe verilmiştir. İki sayfa içerisinde önce ince harfler, sonra kalın harfler kendi arasında sırayla bir satır medsiz ve bir satır medli olarak بُ , بُو iki şekilde karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Uygulama dersi: Dammenin uzatılan ve uzatılmayan durumlarıyla ilgili alıştırmalı kelimeleri verilmiştir.

10.Ders: Dammenin Tenvini (İki Damme) başlığı altında damme harekedeki “u” sesini “un” sesine dönüştürür denilmiştir. Damme konusundaki izahla birebir uyumlu olabilir. Veya kısaca damme sesine “n” sesi eklenir, diyerek te izah edilebilir.

Bu derste önce bir sayfada tek tek tüm harfler damme tenvini ile gösterilmiş.

Karşılaştırma dersi: iki sayfada da بُ , بُو , بُ şeklinde diğer derslerde olduğu gibi dammenin üç konumu olan damme, dammenin meddi ve dammenin tenvini birer satırlı olarak alt alta verilmiştir.

Uygulama dersi: Tüm kelimeler damme tenvinli olmakla beraber kelimeler aynı zamanda geçmiş konuları da içermektedir. **مُتَشَبِهَاتٌ** kelimesi Resmi Osmanî imla ile yazılmıştır. Ayrıca bir kelime iki tane vav uzatma harfi geçen kelimelerde eklenebilir.

11.Ders: Cezm (Harflerin Birleştirilmesi) başlığı altında Cezm, üzerinde bulunduğu harfi kendinden önceki harfin herekesiyle birleştirir. Cezimli harf aynı zamanda “sakin harf” olarak da ifade edilir. Cezim okutma işareti olmadığı için “okutur” ifadesi kullanılmamıştır. Her satırda **أَصْلَحَ > أَصْنُ > أَصْ** şeklinde tedricilik uygulanmıştır bu bir yenilik sayılabilir. Cezm ve şeddenin; Fetha, fetha meddi, Fetha tenvini, kesra, kesra meddi, kesra tenvini, damme, damme meddi, damme tenvini, konularından sonraya konulması bu işaretlerin kalan konularda pekişmesi için yeterli olmayabilmektedir. Bu sebeple daha önce işlenmesinde fayda mülâhaza edilebilir. İlk satırdaki cezimli harf **ص**, ikinci satırdaki harf **ر** harfleri telaffuzu zor harflerdir. Bunun yerine nun gibi kolay harflerden başlansa ve üçüncü kademede dört harf yerine üç harfli kelime tercih edilirse daha kolay bir öğretim sağlanabilir. **أَنْتَ > أَنْ > أَنْ** gibi

Kavrama: Alfabedeki 28 harf önüne harekeli başka bir harf getirilerek bir harfle ikili olarak tamamı cezm hareke ile harekelenmiştir. Bu yeni bir uygulamadır. Klasik düzende 28 harfin başına sadece fethalı hemze getirilerek öğretilmektedir. İlk hecede olan **بِئ** de hemzenin yâ harfinin üzerinde kullanılması yerine daha sade **رُء (رُءْيَاكَ)** kelimesi olabilir.

Uygulama dersi: Cezm ile ilgili alıştırmaya kelimeleri verilmiştir. **غَضِبْنَا** kelimesi Resmi Osmanî imla ile yazılmıştır. Elifbâda Resmi Osmanî imla ile seçilen kelimeler dik üstün diye ifade edilen işaretli olmasına rağmen müstakil olarak dik üstün konusunu işleyen kelime uygulama sayfası bulunmamaktadır.

12.Ders: Şedde mutlaka bir hareke ile birlikte bulunur ve bulunduğu harfi bir önceki harf ile birleştirip sesi bölmeden tekrar okutur. bu durum Türkçemizdeki iki sessiz harfin yan yana gelmesine benzer sıhhat, dikkat gibi. Bu bölümde Türkçe dilinden örnekler getirilmiştir. Diğer derslerde benzeri Türkçe dilinden izahlarla desteklenebilir. Örneğin damme sesi için ince harflerin okunmasında billûr sesindeki u sesi gibi söylenebilir. Bu derste şeddeli harf şema ile ayrı ayrı iki harf olarak yazılarak öğrencinin kavramasına şekil ile yardımcı olunmuştur. Sayfada yer alan **مُرُوا** kelimesinin sonunda elif olması gerekmektedir.

Uygulama dersi: Şedde ile ilgili alıştırma kelimeleri verilmiştir. **بَايَاتٍ** kelimesi Resmi Osmanî imla ile yazılmıştır.

13.Ders: Buraya kadar anlatılan tüm konular için pekiştirme olarak Mürselat Sûresinin 1-13 ayetleri Resmi Osmanî Kur'an imlası ile verilmiştir. Sayfada **السَّمَاءُ** kelimesi verilmiş fakat uzun med işareti olan fer'i medler konusu elifbâda anlatılmamıştır.

14.Ders: Kelimenin sonuna eklenen “hâ” harfi zamir olarak isimlendirilir. Zamir kendinden “önceki ve sonraki” harfin durumuna göre uzatılır veya uzatılmaz denilmektedir. Ve sayfada zamirden önceki ve sonraki harfler zamirle beraber kırmızı renk ile gösterilmiştir. Kesralı ve dammeli “hâ” harfi diye ilave açıklama yapılabilir. Zamir konusu; Zamirin uzatılması, zamirin uzatılmaması ve zamirin uzatılmasının iptal edilmesi ile ilgili üç bölüm olarak işlenmiştir. Konu bütünlüğü açısından ilave olarak zamirden sonra hemze gelirse çok uzatılılası (Meddi munfasıl) konusu ile hâ harfi altındaki med-kasır işareti işlenebilir.

15.Ders: “Lafzatullâh'ın lâm'ı kalın veya ince okunabilir. Bu durum lafzatullahtan bir önceki harfin harekesi ile ilintilidir.” Şeklinde izah edilmiştir. İki bölüm olan sayfada önce kalın okunuşlar, sonra ince okunuşlar ayrı bölüm olarak verilmiştir. lafzatullahtan önceki harf harekesi ile birlikte beraber kırmızı renk ile gösterilmiştir. Sanki önceki harfinde bir etkisi varmı gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bunu yerine sadece önceki harekenin renklendirmesi konunun daha net anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Fakat **اللَّهُ** ve **إِلَهُم** kelimelerine yer verilmemiştir. Bu kelimelerde aynı kural çerçevesindedir.

16.Ders: Tenvinli kelimelerden geçiş konusu işlenmiştir. Tenvinli kelimelerden sakın harfle başlayan kelimeye geçiş konusu Kur'an-ı Kerim üzerinde öğretilecek bir konudur. Zaten tüm Kur'an-ı Kerim'de 33 yerde bulunmaktadır. Halbuki altında kasr yazan 492 kelime, med yazan 243 kelime bulunmaktadır. Ve elifbâda bu konuya hiç yer verilmemektedir. Kur'an-ı Kerimde altında ufak nun bulunan 33 kelime için müstakil derse yer verilmesi önem ayırımına ters düşmektedir.

El takısı konusuna yer verilmemiştir. Kur'an harekeli olduğu için el takısı konusunda kameri harfler için bir ders ve Şemsi harfler için bir ders ayrılması pek fayda sağlamamaktadır. Kur'an'da kelimeler harekeli olduğu için el takısı rahatlıkla

okunmaktadır. Yine de konu işlenmek istenirse el takısının olduğu kelimeler diğer dersler içerisine serpiştirilip ayrıca müstakil olarak işlenmemesi zaman kazancı sağlayacaktır.

Elifbânın tamamında 16 ders başlığı ve okunacak 49 ders sayfası bulunmaktadır. Elifbânın sonuna kısa sureler eklenmiştir. Kur'an'a geçen öğrenci bu sureleri Kur'an'dan okuyabilmektedir. Elifbânın sonunda kadim elifbâlarda kısa surelere yer verilmeyip sadece Kur'an'da olmadığı için namaz dualarına yer verilmektedir.

İki farklı baskısı bulunan bu elifbânın diğer baskısı iki bölüm ve 28 dersten oluşmaktadır. Tecvid uygulamaları ismiyle ikinci bir bölüm oluşturulmuştur. 26. ve 27. derslerde med konusu işlenmiştir. Medler (Medd-i muttasıl, medd-i munfasıl ve medd-i lazım) konusu iki elifbâda da olması gerekmektedir. Konu içeriğinde uzatma sebeplerine girmeden üzerinde med işareti bulunan yerler uzatılır diye basit bir izahla kısa elifbâda da yer verilmesi gerekir.

3.5. MEB. Kur'an Dersi Kitabı Elifbâ Bölümü

İmam Hatip Liseseleri Kur'an-ı Kerim Ders Kitabı Meb Talim Terbiye Kurulunun 16.02.2010 gün ve 13 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Kitap, Faruk Salman ve Nazif Yılmaz tarafından hazırlanmıştır. Yazarlar ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınladığı incelemesini yaptığımız Tecvidli Kur'an-ı Kerim Elifbâsı (Faruk Salman, Nazif Yılmaz, Nihat Morgül) kitabında hazırlayan kişilerdir. Bilgisayar fontu ile yazılmıştır.

-Harfler ve İsimleri: harflerin şekilleri 4x7 kutu içerisinde tek renk ile gösterilmiştir. Harflerin ikinci yazılışlarına ve ﻻ harfine yer verilmemiştir.

-Harflerin yazılışları (başta,ortada,sonda): İki sayfada harflerin başta, ortada sonda şekillerinin gösteren tablo verilmiştir. Sonra harflerin mahreci baş sûreti ile gösterilmiştir. Harflerin mahreci harf harf açıklanmıştır.

-İnce ve kalın sesli harfler bölümünde kalın harfler 3 bölüme ayrılmıştır.

1-İnce sesli harfler ا، ب، ت، ث، ج، د، ذ، ز، س، ش، ف، ك، ل، م، ن، و، هـ، ي

2- Kalın sesli harfler

a- (خ، ص، ض، ط، ظ، غ، ق)

b - ع ve ح harfleri kalına yakın bir sesle okunur.

c- ڄ harfi bazen kalın bazen ince okunur denmektedir

b ve c maddeleri izahları makul değildir. ع ve ح harfleri kalın harfler içerisinde sayılmış ve literatürde ع ve ح harfleri kalına yakın bir sesle okunur diye bir izah ta bulunmamaktadır. Henüz harekeye geçilmediği için ڄ harfinin kalın okunması hakkında bir bilgi verilmesi de uygun değildir. ڄ harfi harekesiz iken ince harf statüsünde kabul edilir. Ülkemizde bu yaygın bir hatadır.

Harflerin okunuşu:

1-Üstün : Açılama yapıldıktan sonra tek satırda 28 harf üstün ile harekeli olarak gösterilmiş. Altında da kelimelere geçilmiştir. Kelimeler aralarında boşluk bırakılarak açıkta yazılmış kutu içerisine konmamıştır. Bu şekilde kutu içine koymadan yazmak Kur'an öğretimine daha uygun olmaktadır. Bir satırda harfler bitleştirilmeden kelimeler yazılmış altındaki satırda da aynı kelime harfler bitişmiş olarak gösterilmiştir. Sayfanın çoğunda munfasıl (bitişmeyen) harfler tercih edilmiştir. Diğer harfler de bitleştirilmeden yazıldığı için kendisinden sonraki harfe bitişmeyen 6 harfi (ا، د، ذ، ر، ز، و) özellikle seçmeye gerek yoktur. غ،ظ،ض،ش harfleri sayfada hiç kullanılmamıştır.

2-Esre : İnce harflerin “i” sesisle, kalın harflerin “ı-i” arası bir ses ile okunmasını sağlar denildikten sonra tek satırda 28 harf esre ile harekeli olarak gösterilmiş. Altında da kelimelere geçilmiştir. Kelimeler aralarında boşluk bırakılarak açıkta yazılmış kutu içerisine konmamıştır. َـ،َـ،َـ،َـ،َـ،َـ hareke düzenine sahip kelimeler verilmiştir.

3-Ötre : İnce harflerin “u-ü” arası bir ses ile, kalın harflerin “u” sesisle okunmasını sağlar denildikten sonra tek satırda 28 harf üstün ile harekeli olarak gösterilmiş. Altında da kelimelere geçilmiştir. ُـ،ُـ،ُـ،ُـ،ُـ،ُـ hareke düzenine sahip kelimeler verilmiştir.

Cezm (sükûn) : “Cezim harflerin harekesi olarak okunmasını sağlar” diye tanım yapılmaktadır. Ardından öğretmenden ve öğrencilerden sayfada göstermeden أَب، أَب، أَب şeklinde tüm harflerin okunmasını istenmektedir. Sonra kelimelere geçilmiştir. Önce iki harfli kelimededen başlayarak altı harfli kelimelere kadar çıkmıştır. İlk kelime اِنْ seçilmiştir bunun yerine cezim ve şedde derslerinde ilk kelimenin اَنَّ ve اَنَّ olması hem kolaylık hem de uyum sağlayacaktır.

Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde İnşirah Sûresi yazılarak öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir.

Şedde: Tanım yapıldıktan sonra öğretmenden ve öğrencilerden sayfada göstermeden اَبَّ, اِبَّ, اَبَّ düzeniyle tüm harflerin okunmasını istenmektedir. Sonra kelimelere geçilmiştir. Önce iki harfli kelimededen başlayarak altı harfli kelimelere kadar çıkılmıştır.

Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde Felak Sûresi yazılarak öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir.

Tenvin : Med konusu işlenmeden tenvin konusuna geçilmiştir. Kur'an-ı Kerimde tenvinli kelimelerin analizi yapıldığında çoğunluğunun medli olduğu görülecektir bu sebeple tenvinler med konusu işlendikten sonraya alınması daha sağlıklıdır.

İki üstün : Tanım yapıldıktan sonra kelimelere geçilmiştir. İki üstünden sonra fazladan bulunan destek elifi yerine bazen de yâ harfi de هَدَى, هُدَى gibi yazılmaktadır. Bu kelimelere yer verilmemiştir. Henüz med konusu öğretilmediğinden Kelimelerin tamamı medsiz olup sadece سَمَاءَ, مَاءَ kelimeleri hata ile verilmiştir.

Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde Mürselat Sûresinin ilk 6 ayeti yazılarak öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir.

İki esre : Tanım yapıldıktan sonra kelimelere geçilmiştir. Kelimelerin tamamı medsizdir. Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde Abese Sûresinin 13-19. ayetleri yazılarak öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir.

İki ötre : Tanım yapıldıktan sonra kelimelere geçilmiştir. Kelimelerin tamamı medsizdir. Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde İhlas Sûresi verilerek öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir.

Med harfleri: elif, vav , ya sırasıyla işlenmiştir.

Elif uzatma harfi: Tanım yapıldıktan sonra öğretmenden ve öğrencilerden sayfada göstermeden اَبَّ, اِبَّ, اَبَّ düzeniyle tüm harflerin okunmasını istenmektedir. Sonra kelimelere geçilmiştir. Önce iki harfli kelimededen başlayarak yedi harfli kelimelere kadar çıkılmıştır. قَالَا gibi bir kelimedede iki tane uzatma olan kelimelere yer verilmemiştir. İlk

hece **بَا** yerine **بَا** gibi elifin ayrı yazıldığı bir hece verilirse uzatma harfi daha bariz bir şekilde görülmüş olur.

Vav uzatma harfi: Tanım yapıldıktan sonra öğretmenden ve öğrencilerden sayfada göstermeden ... **أُو، يُ، تُ** düzeniyle tüm harflerin okunmasını istenmektedir. Sonra kelimelere geçilmiştir. Önce iki harfli kelimededen başlayarak yedi harfli kelimelere kadar çıkılmıştır. **تُوبُوا** gibi bir kelimedede iki tane uzatma olan kelimelere yer verilmemiştir. İlk hecede kalın harfli **فُو** yerine **فُو** gibi hem ince sesli bir harf hem de vavın ayrı yazıldığı bir hece verilirse uzatma harfi daha bariz bir şekilde görülmüş olur. Sonda cemi' elifi olan **كَفَرُوا** gibi kelimelere de yer verilmemiştir.

Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde Kafırûn Sûresi verilerek öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir. Fakat sayfada medd-i munfasıllar öğretilmediği halde onlarda kırmızı yazılmıştır. Eğer medd-i munfasıllar daki (**لَا**) okunmayacak olursa mana bozulmaktadır. **لَا- أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ.**

Yâ uzatma harfi: Tanım yapıldıktan sonra öğretmenden ve öğrencilerden sayfada göstermeden ... **أ، هـ، و، ي** düzeniyle tüm harflerin okunmasını istenmektedir. İlk harfte **!** hemze altında çeker işareti olup hemzeden sonrada uzatma harfi yâ kullanılması gerekmektedir. Sonra kelimelere geçilmiştir. Önce iki harfli kelimededen başlayarak yedi harfli kelimelere kadar çıkılmıştır. **مُنِيبِينَ** gibi bir kelimedede iki tane uzatma olan kelimelere yer verilmemiştir. İlk hecede **فِي** yerine **فِي** gibi ya harfinin ayrı yazıldığı bir hece verilirse uzatma harfi daha bariz bir şekilde görülmüş olur. **يُوحَى** gibi vav ve yâ harfi medi bir arada kullanılmamış, elif ve yâ harfi medi tek keliemede kullanılmıştır.

Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde Fîl Sûresi verilerek öğrencinin bu derse kadar öğrendiği ve okuyabileceği kelimeler kırmızı renk ile belirtilmiştir.

Vav ve Ya Şeklinde Yazılan Elif Konusu: Tanım yapıldıktan sonra kelimelere geçilmiştir. Önce uzatan elif yerini tutan **عَلَى** gibi yâ'lı kelimeler verilmiştir. Sonra son 6 kelimedede elif yerini tutan **صَلَوَةٌ** gibi vav lı kelimeler verilmiştir. Kur'an-ı Kerimde vav lı kelimeler toplam 8 çeşit bulunmaktadır. **الرَّبُّوا- مَشْكُوهٌ** kelimeleri de verilirse tamamı verilmiş olur.

Elif harfinin Kur'an'da Yazılışı; biri açıktan, biri gizli, biri vav şeklinde, biri de ya şeklinde olmak üzere dört şekli vardır. Açıktan yazılan elif med harfleri dersinde

işlenmektedir. Diğer üçü tek konuda birleştirilirse daha düzenli bir eğitim sağlanmış olur.

Uzatma (Asar-Çeker): “Harfin üstüne konulan uzatma işaretine ^١ asar, altına konulan uzatma işaretine ^٢ çeker denir. Bu işaretler o harfin uzatılacağını gösterir” açıklaması yapılmıştır. Sayfada verilen kelimeler ise önce ^١ ^٢ sonra da ^٣ gibi kelimeler yer verilmiştir. Asar isminin literatürde yeri bulunmamaktadır. Osmanlı med olan yerlerde bu işareti kullanmıştır. Harfin üstündeki bu işaret için küçük bir elif işareti ismini kullanmıştır. Çeker ismini ise harfin altındaki bu işaret için kullanmıştır. Ayrıca çeker konusu müstakil bir konu olmayıp harfî med konusunda ya harfî medi olan kelimelerde kullanılan bir işarettir. O konuda zaten öğretilmiş oluyor. Ayrıca zamir konusunda da bu işaret kullanılmaktadır. Burada zait olmuştur. Konuları gereksiz yere çoğaltmak eğitimde karışıklığa sebebiyet vermektedir.

Sayfanın sonunda kendimizi deneyelim bölümünde Bakara Sûresi 6 ve 7. Ayetler verilmiştir.

Elif-Lam Takısı: “Arapça isimleri marife yapma yollarından biri, ismin başına elif-lam takısı getirmektir” şeklinde bir izah Kur’an öğretimi için gerekli bir bilgi değildir. Aynı şekilde tenvin konusunda da Arapça isimlerde kullanılır diye bir izah bulunmaktadır. Bu konu Arapça hocasının öğreteceği bir bilgidir. Sayfada önce izharı kameriyye, sonra idğamı şemsiyye sonrada iki konu karışık olarak örneklendirilmiştir. Burada amaç Kur’ân’ı Kerim’i okumak olduğu için ve Kurân’da harekeli olduğundan bu konuya ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu konu verilecekse el takısıyla başlayan kelimelerle birlikte el takısından önce harf veya kelime olan okunuşlara da yer verilmelidir.

Zamir: Zamir hakkında bir bilgiye yer verilmeden “hâ” harfî zamir olarak isimlendirilir. Zamir kendinden önceki harf harekeli olduğunda uzatılır, harekesiz veya cezimli olduğunda uzatılmaz diye izah edilmiştir. El takısında, tenvin konusunda Arapça dil bilgisi izahlarına yer verildiği halde zamir hususunda Arapça dil bilgisi izah yapılmamıştır. Kelime sonundaki esreli ve ötreli “hâ” harfî diye ilave açıklama yapılabilir. Zamir konusu; Zamirin uzatılması, zamirin uzatılmaması ve zamirin uzatılmasının iptal edilmesi, zamirden sonra hemze gelmesi, zamir altındaki med-kasır işareti konu bütünlüğü açısından ilave olarak işlenebilir.

Med-Kasr Kelimeleri : Konu izah edildikten sonra 5 kelime altında med ile, sonra 5 kelimedede altında kasr ile verilmiştir. Altında med olan kelimelerin hepsi hemzeli olmuştur. Çeşitlilik açısından دَاوُد gibi kelimelere de yer verilmelidir. مد ق ص ve işaretleri birkaç zamir ve zamire benzeyen Hâ'nın altında da bulunmaktadır. Konu bütünlüğü açısından bu tür kelimelere de yer verilmelidir.

Verilen 10 kelimenin dördü meddi muttasıl olan kelimeler olup fakat meddi muttasıl konusu henüz anlatılmamıştır.

Okunmayan elif: Başlık altında vasıl hemzesi ile başlayan fiiller, el takısı, ve sonda cemi elifi olan كَفَرُوا gibi kelimelere yer verilmiştir . Cemi' elifleri uzatma harfi vav içinde gösterilebilir. 24 kelimenin 12 tanesi vasıl hemzesi konusuyla bir olan el takısı olan kelimelerdir. Önceki el takısı dersinde izah edildiği gibi orada bu kelimeler izah edilebilir. Konuları dağıtmak yerine mümkün olduğu kadar bir biriyle ilintili konuları bir arada vermeye özen gösterilirse daha düzenli ve kısa bir eğitim sağlanmış olur.

Huruf-u Mukatta'a: 29 surenin başında 14 Harfin tek veya farklı kombinasyonlarından oluşan 14 çeşidi olan harf gruplarıdır. Bu derste sadece 8 çeşidi gösterilmiştir. Verilen 8 çeşit huruf-u mukatta'a içinde 14 harften 11'i olup kâf, Ayn ve Sad harfleri olanlar verilmemiştir. “Meddi lazım konusunda açıklanan uzatma kurallarına uygun olarak okunur” şeklinde İzah yapılmış fakat meddi lazım konusu henüz anlatılmamıştır. bu izah sanki harfler harekeyle okunuyormuş algısı oluşturmaktadır. Halbuki harfler bir harekeye bağlı olarak okunmayıp harflerin ismi söylenmektedir. Aslında 28 harfin tamamının Arapça açık yazılışı olan isimleri, imam hatip öğrencisine gösterilmelidir.

Elifbâ kısmı burada bitirilmiş namaz dualarına geçilmiştir. Ardından da tecvide giriş ismiyle ikinci bir bölüm oluşturulmuştur. Med konusu burada işlenmiştir. Medler (Medd-i muttasıl, medd-i munfasın ve medd-i lazım) konusu elifbâ bölümünde olması gerekmektedir. Konu içeriğinde uzatma sebeplerine girmeden üzerinde med işareti bulunan yerler uzatılır diye basit bir izahla kısa elifbâda da yer verilmesi gerekir.

3.6. El-Kâidetü'n-Nuraniyye (Şeyh Nur Muhammed Hakkani.) القاعدة النورانية

Arap aleminde yaygın olan bu elifbâ bir çok islam ülkesi tarafından da kullanılmaktadır. m.1998- h.1419 yılında ilk baskısı yapılan elifbâ Suudi Arabistan'da Kur'an öğretimi için en çok kullanılan elifbâ özelliğine sahiptir. Medine'de Mescidi Nebevi'nin içerisinde akşam yatsı arası yaklaşık 30 ayrı elifbâ öğretim halkasında

Kur'an öğretilmekte ve hepsinin bu elifbâyı kullandığını umre ziyaretlerimizde bizzat defalarca müşahede edip derslere iştirak ederek uygulamaları izleme imkanımız olmuştur. Elifbâ Furqan Center tarafından basılmaktadır. H.1427 tarihli 12. Baskısı incelenmiştir. 23 okuma sayfası olan elifbânın sonundada 3 sayfada öğreticiler için ders işleme metodu kısaca anlatılmıştır. Elifbâ Medine Mushafındaki İmla işaretlerini esas alarak hazırlanmıştır. İmla Resmi Osmanî'ye göredir.

1.DERS: حروف الهجاء المفرد

Müfret hece harfleri başlığı altında harflerin şekilleri 5x6 kutu sisteminde yazılmış. her kutunun üst sol köşesinde harflerin isimleri açıkça yazılmıştır. ز harfinin ismi زَا şeklinde gösterilmiştir. Ülkemizde bazı hocalar bu harfin ismi sadec زَا diye ısrar etmeleri gerekmemektedir. İki isimlendirmede doğrudur. Fakat ر ile kafiyeli olması açısından زَا şeklinde söylenmesi daha kolaydır. Alfabede ل harfine yer verilmeyip onun yerinde yâ harfinden önce kısa hemze (ء) harfine yer verilmiştir. Son kutuda da yâ harfinin ikinci yazılışı olan ﻻ şekle yer verilmiştir. Ya-i sağira olarak Kur'anda gizli uzatma harfi olan esreli uzatılan zamirler gibi yerlerde uzatılacak harfin altına bu yâ şekli ufak olarak yazılmaktadır.

2.DERS: Hece harflerinin birleştirilmesi : حروف الهجاء المركبة

Harflerin başta, ortada ve sonda bitişince ki hallerini öğretmek için ülkemizdeki elifbâlarda kullanılan standart şablon kullanılmamıştır. Bunun için önce harekesiz olarak kelimeler sunulmakta ve bu kelimedeki harflerin içinde başta, ortada ve sonda harfler tanıtılmaktadır. Ayrıca harekesiz kelimeler hem ikişerli hem de üçerli harflerden oluşturulmaktadır. İkişerli olarak yazmanın faydası birinci harfi daha bariz ve daha kolay bir şekilde tanınmasına imkan vermektedir. Çünkü genel olarak sondaki şekil, tek başına olan şekille aynıdır. Bu sebeple iki harften oluşan hecede sadece baştaki harfin birleşmesi öğretilmiş olur. Kelimelerdeki harflerin tek tek seçilebilmesi için ayrı ayrı reklerde yazılmıştır.

3.DERS: Huruf-u Mukatta'a

Huruf-u Mukattaa'da harfler isimle okunmaktadır. 1. Ve 2. derste harflerin isimleri öğretildiği için bu ders bir tekrar ve pekiştirme özelliği de taşımaktadır.

Ülkemizde ise genelde harfler Osmanlıca isimleriyle öğretildiği için huruf-u mukatta'a dersi son derslerde okutulmaktadır.

Huruf-u mukattaa'larda harflerini okumaya yardımcı olmak amacıyla mukatta'a harflerinin üzerine hareke kullanılmayıp ülkemizde kısa ve uzun med işareti kullanılmaktadır. Araplarda ise kısa med işareti(dik üstün) kullanılmayıp sadece uzun med işareti kullanılmaktadır.

4.DERS: Harekeli harfler

Tüm harfler ... ؤ, ُ, َ - ا, ى, ى şeklinde mahreç sırasına göre fetha, kesra ve damme ile harekelenmiştir. Mahreç sırasına göre boğazdan başlayarak dudağa doğru önce boğaz harfleri sonra, dil ve ağız harfleri, en sonda da dudak harfleri verilmiştir. Tüm harfler tek renk olup fakat mahreç özelliğine göre her grubun harekesi farklı renkle yazılmıştır. Kalın harfler özel olarak belirtilmemiş, hareke ile seslendirilirken ses olarak öğretilmektedir.

5.DERS: Tenvinli harfler

Mahreç sırasına göre önceki dersteki sıralamanın tersinden önce dudak harflerinden başlayarak (م, م, م) boğaza doğru fetha tenvini, kesra tenvini ve damme tenvini ile harekelenmiştir. Fetha tenvininde fazladan yazılan elif kullanılmış hatta elif yerine yazılan ya harfide (دئ) kullanılmıştır. Harfler içinde yuvarlak ta ile kısa hemzede ayrıca kullanılmıştır.

6.DERS: Hareke ve tenvinlerle ilgili alıştırmalar için 54 kelime verilmiştir.

7.DERS: الالف الصغيرة, الياء الصغيرة, الواو الصغيرة

Elif-i sağıra ,Ya-i sağıra , vav-ı sağıra : 28 harfi tek tek Elif-i sağıra ile okunuşu gösterilmiş en sonda hemze, ha,vav, harfleri Ya-i sağıra ve vav-ı sağıra ile gösterilmiştir. 28 harf sıralanırken önce idğam harfleri, sonra izhar harfleri ve en sondada ihfa harflerine göre sıralanmış bu durumu belirtmek için ise harekelerin renkleri gruplandırılmıştır. Harflerin rengine müdahale edilmemiştir.

Bu konu bizim elifbâlarımızda bulunmamaktadır. Bu imla Arap aleminde kullanılan “Emiriyye Mushafi” olarak bilinen ilk olarak 1922 yılında basılan mushaftaki imlaya göredir. Ülkemizde basılan Mushaflarda esreli zamir uzatılacağı zaman işaret olarak çeker işareti kullanılmaktadır. Araplarda çeker işareti kullanılmayıp zamirin altına küçük bir yâ harfi yazılmaktadır. Ötreli zamir uzatılacağı zaman ise bizde özel bir işaret kullanılmamaktadır. Pakistan bölgesinde uzatmanın işareti olarak ötre ters yazılmaktadır. Araplarda ise zamirin altına küçük bir vav harfi yazılmaktadır.

Bu elifbâda zamir konusuna ihtiyaç duyulmadığı için yer verilmemiştir. Çünkü zamir uzatılacağı zaman zamirin altına ya-i sağıra veya vav-ı sağıra koyularak metinden uzatılacağı gösterilmektedir.

Bizde dik üstün veya asar olarak bilinen işaret yine Araplarda tek başına kullanılmamaktadır. Aslında bu işaret fonksiyon olarak gizli elifin yerini tutmaktadır. Bu sebeple asıl ismi Elif-i sağıra (küçük elif)dir. Küçük elif olarak kabul edildiği için harf olarak değerlendirilmekte uzatma harfi elifin olması gerektiği yere konmaktadır. Öncesinde ise üstün ile birlikte kullanılmaktadır.

Arap alemleri ile aramızdaki mushaflarda en büyük fark bu küçük elif kullanılan yerlerde yaşanmaktadır.

Şekil 14: Elif-i sağıra, yâ-i sağıra, vav-ı sağıra'nın kullanımı.

8.DERS: Harfi Med ve Harfi Lin

با, بوا, بی şeklinde tüm harfler sırayla 1 sayfa da gösterilmiştir. Önce elif, sonra vav en son ya uzatma harfi kullanılmıştır. Vav harfi medinden sonra okunmayan cemi' elifi tüm harflerde kullanılmıştır. Halbuki vav harfi medi sadece cemi' kelimelerde kullanılmamaktadır. Bu bir hata olmuştur. Çeker işaretini Araplar kullanmadığı için yâ harfi medinden önce normal esre hareke bulunmaktadır. Diğer sayfada ise tüm harfler sırayla بى, بوى, بوى şeklinde önce vav, sonra yâ lîn harfiyle yazılmıştır. Arap elifbâlarının genelinde olan bu konu, bizim elifbâlarımızda bulunmamaktadır.

9.DERS: İki sayfada konu olarak geçmiş derslerin tamamını içeren alıştırmaya sayfası verilmiştir. Geçmişte anlatılmayan medd-i muttasıl ile ilgili kelimeler dikkat çekmek için bu kelimelerde med harfleri kırmızı renkle yazılmıştır. Kutularda hep tek kelime bulunmaktadır. Medd-i munfasıl iki kelime arasında olduğu için meddi munfasıla yer verilmemiştir. Ders aralarında kısım kısım harflerin sıfatlarına yer verilmiştir.

10.DERS: Sükûn; Alfabenin ilk 17 harfi ا, اب, اب, اب şeklinde sırayla bir sayfada gösterilmiştir. Cezim ile ilgili olduğu için kalkale harfleri farklı renkte belirtilmiştir.

11.DERS: Sükûn ile ilgili 4 sayfa alıştırmaya verilmiştir. Sakin nun ve kalkale harfleri ayrı renkte gösterilmiştir. Kelimeler kutu sisteminden çıkarılıp arada bölme olmadan açıktan

satıra 5-6 kelime yazılmıştır. Kelimeleri birbirinden ayırmak için bir kelime siyah bir kelime mavi olarak dizilmiştir. Böylece kelimeler uzun bir cümle gibi gözükmemektedir. Bu da Kur'an okumaya alıştırmaya açısından fayda sağlayabilir. El takısı ile ilgili izharı kameriyye kelimelerinde de bu alıştırmalar içerisinde yer verilmiştir.

12.DERS: Bir sayfada ج, ث, ت, ب harflerinin her biri 18 değişik şedde kombinasyonu ile أَبَّ, أَبُّ, أَبٌ, أَبِّ, أَبَّ, أَبُّ, أَبٌ, أَبِّ, أَبَّ, أَبُّ, أَبٌ, أَبِّ, أَبَّ, أَبُّ, أَبٌ, أَبِّ, أَبَّ, أَبُّ şeklinde verilmiştir.

13.DERS: Şedde ile ilgili bir sayfa alıştırma verilmiştir. El takısı ile ilgili idgamı şemsiyye kelimelerine de bu alıştırmalar içerisinde yer verilmiştir. Şeddeli nun ve mim harfleri tutulacağı için bu iki harf şeddeli olduğunda kırmızı renk ile belirtilmiştir.

14.DERS: Bir kelimedede şedde ve sükûn içeren örneklerin alıştırması yapılmıştır.

15.DERS: Bir kelimedede iki şedde içeren örneklerin alıştırması yapılmıştır.

16.DERS: Med ile birlikte şedde ve sükûn içeren örneklerin alıştırması yapılmıştır. Bu derste genel olarak medd-i lazım konusu işlenmiştir.

SON DERS: İki sayfada konuların tamamını içeren alıştırma sayfası verilmiştir.

Tecvid kuralları da her derste bir konu ile ilgili birer ikişer kelime verilerek elifbâ eğitim sürecinin tamamına yayılarak verilmiştir.

Elifbânın son 3 sayfasında öğrenciler için her derste ders işleme metodu birkaç örnekle kısaca anlatılmıştır. Arap elifbâlarında kelimeler, harf ve hareke tahlilleri yaptırılarak okutulmaktadır.

أَبْدًا: همزة _ فتحة _ أ , با _ فتحة _ ب , دال _ فتحتين _ دَنْ , أَبْدًا

بَا: ب _ فتحة _ الف صغيرة ; با

أَبْ: همزة _ فتحة _ با _ سكون: أَبْ

بَا: با _ فتحة _ الف _ سكون : بَا

IV. BÖLÜM

POSTERLİ ELİFBÂ VE YENİ METOT ÖNERİSİ

1. POSTERLİ ELİFBÂ METODUNUN AÇIKLANMASI

Ülkemizde, son dönemlerde Kur'an öğretim yöntem ve teknikleri alanında birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Bu problemlerin çözümü için alternatif teknik ve metotların denenmesi yararlı olacaktır. Etkinliği kanıtlanmış metot ve programlardan faydalanmanın yanı sıra, fem-i muhsin sahibi, donanımlı ve yeterliği olan öğrencilerin/eğitmenlerin yetiştirilmesi, Kur'an öğretim yöntem ve teknikleri alanına yeni ve farklı kazanımlar sağlayacak, yaşanan problemlerin çözümüne de yardımcı olacaktır (Ata, 2013).

Kur'an eğitim ve öğretiminde başarı, elifbâ kitabı, müfredat, ders materyali ve özenle hazırlanmış yöntemi uygulayacak ehil bir hoca ile sağlanabilir. Günümüzde kullanılmakta olan ve bugüne değin kullanılmakta olan elifbâ kitaplarının incelenmesinin yanı sıra bu konuda yapılmış bir takım araştırmalarda göz önünde bulundurularak tarafımızdan hazırlanmış posterli elifbâ kitabı, Kur'ân eğitimi veren hocalara ve eğitim uzmanlarına gösterilmiş onlar tarafından uygulanmış, öğrencilerin ve öğretmenlerin önerileri ile gelen geri bildirimler ile olgunlaştırılmıştır.

Kur'an öğretiminde geleneksel Kur'an öğretiminin yanında Kur'an öğretimini kolaylaştırmak, ezberleme yerine kavrama mantığı ile daha etkili öğrenme yolunun izlendiği, görsel hafıza tekniklerinden faydalandığı ve konuların kolaydan zora doğru sıralandığı Posterli Elif-Bâ'da 10 saatlik bir öğrenme programı öngörülmektedir. Bu bölümde Kur'an öğretimi için yeni metot denemesi sunulacaktır.

Bu elifbâ; büyük, küçük her Müslümana 10 ders ve 10 saat gibi kısa sürede Kur'an öğretmek için hazırlanmıştır. Temel bütün konular ele alınmış; kısa, sade ve akılda kalıcı olması için örnek kelimeler az fakat yeterli sayıda özenle seçilmiştir.

Bilindiği gibi medeniyetler insanların tecrübe birikimleridir. Bu itibarla, sahamızla alakalı bizden önceki çalışmaları tanımak bizi bu konuda bilgi sahibi kılacağı gibi, geçmişimiz hakkında çıkaracağımız bir harita rotamızı, tayin etmemizi kolaylaştıracak ve gelecek için bir proje yapmamıza yardımcı olacaktır.

Kur'an öğretiminin günümüzdeki zorluklarını yenmek, bu yolda kafa yorarak çağdaş çözümler üretmek ve zamanımızın teknik imkanlarını bu uğurda kullanmak için geçmişte bu alanda yapılan çalışmaları gözden geçirmek ilmi bir ihtiyaçtır.

Bu bölümde Kur'an'ı 10 saat gibi kısa bir sürede ve kolay bir şekilde öğretmek iddiasıyla hazırlanan ve bu düşüncüyü cami ve okullarda uygulamaya koyan İbrahim Tunç'un Kur'an öğretimi konusunda hazırladığı elifbâ ve materyallerin sunumu yapılacaktır. Öğretim yöntemi gerekçeli olarak izah edilecektir.

Bundan dolayı burada, günümüzde hâlâ üzerinde tartışılan Kur'an öğretimi konusunda bir metod denemesini gündeme getirmeye vesile olabileceği düşüncesi ile bu tez çalışması yapılmıştır. Burada sunulan araç-gereç veya materyallerin küçük bütçelerle karşılanabilecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Projeksiyon/bilgisayar temini pahalı, sürekli taşınması zahmetli olması özellikle cami gibi geniş alanlarda kullanım zorluğu sebebiyle pratik olarak kullanılacak poster kullanımı tercih edilmiştir.

Posterli elifbâ öğrenci beklentisine uygun, her konu tam bir sayfada işlenmiş. Birbiri ile ilintili konular bir arada anlatılmıştır. Her ders sayfası için ayrı bir renk kullanılarak kitap monotonluktan/ tek düze olmaktan çıkarılıp ders geçişleri hissettirilmek istenmiştir. Harflerin öğretiminde ve bazı konuların öğretiminde resimlerden yararlanılarak fotoğrafik hafıza teknikleri kullanılmıştır. Kitabın sınıf ortamında tahtaya asılıp toplu ders anlatımı için büyük ders posterleri hazırlanmıştır.

Öğrenciler için elifbânın tamamında yazı çalışması yapabilmeleri için yazı elifbâsı eki bulunmaktadır. Ayrıca hem öğretici hem de öğrenci için destek olarak görsel ve işitsel içerikli Kur'an öğretiyorum ve Kur'an öğreniyorum başlıklı iki bölümden oluşan dvd'si hazırlanmıştır.

Algılamayı kolaylaştırıcı hafıza teknikleri kullanılmış; gruplama, kodlama, simetri, renk seçimi, sayfa yapısı (dizayn), tablolaştırma, görseller kullanılması, özel ve pratik izahlar ile el hareketleriyle öğrenciler sadece belirli duyulara hasredilmiş bir öğrenme süreci değil, diğer duyu organlarını da hesaba katan bir öğrenme süreci

işletilmiştir. Bazı harflerin öğretiminde hikâyeleştirme yönteminden de yararlanılmıştır. bir şekilde anlatılarak çok kısa cümlelerle formüle edilmiştir. Bu sistem beş yılda binlerce öğrenci ile yaklaşık 500 camide görevliler tarafından ve tarafımızdan bizzat uygulanarak geliştirilmiş ve klasik anlayıştan çıkılarak pratik izahlar da yapılmıştır.

Günümüzde özellikle zamanın kısıtlı, öğrenci sayısının da yoğun olduğu durumlarda tercih edilmektedir. Öğrencilerin Kur'an kıraati konusundaki hem dil hem kulak aşinalığını geliştirmek için kelimelerin seçiminde Kur'an'da sık geçen ve kısa sûrelerden ve namaz dualarından seçilmesi, ders içeriklerinde alfabe harflerinin tamamının dengeli kullanımına özen gösterilmiştir.

Ders ve poster sayfaları sınıf ortamında toplu anlatıma göre hazırlanmıştır. Klasik birebir okuma sisteminde hoca bir öğrencinin derslerini dinlemesi esnasında diğerlerinin çalışmaması, gürültü yapması dersi olumsuz etkilemekte ayrıca zaman kullanımı noktasında öğrencilerin tamamının dersini dinlemeye zaman yetiştirememektedir. Toplu okuma esnasında aralarda öğrencilere bazı kelimeleri okutturulacağı için öğrenci kendisine ne zaman sorulacağını bilmediği için her an teyakkuz halinde olacak, ister okusun ister dinlesin kendisini bütünüyle derse verecektir. Böylece klasik sistemde oluşabilecek monotonluğu ortadan kaldıracak ve her öğrenciyi daha aktif hale getirecektir.

Derslerin iyi anlaşılması ne kadar iyi anlatıldığına bağlıdır. Bu gerçeği dikkate alarak açıklamalarımız hem öğreticiye hem de öğrenciye yöneliktir. İleriki aşamada öğretici kılavuzu hazırlanması hedeflenerek öğreticiye yönelik açıklamalar öğrenci kitabından çıkarılacaktır.

Mevcut Kur'an-ı Kerim'lerin baskısının bir kısmı el yazısı bir kısmı da bilgisayar yazısı olduğundan bu elifbâ, bilgisayarda yazılmış olsa da özel çalışma yapılarak bilgisayar yazısında bulunmayan el yazısı karakterleri de kullanılmıştır . Böylece öğrenciler farklı hatlarla (font) yazılmış Mushafları da okuyabilecek yetkinlikte bir öğrenme deneyimine muhatap kılınmıştır. Örnek olarak iki şekilde yazılabilen harfler, cim harfinin cime, mim'e ve bâ'ya bitişmesi vd..

Her ders kendi arasında üç eşit bölüme ayrılmıştır. Önceki öğrenilen bilgiler sonraki öğrenilecekler için temel oluşturmuştur. Verilen bir bilgi sadece bir kere kullanılmayıp defaatle kullanılacak düzeyde verilmiştir. Bir öğrenci genellikle günde bir sayfa okumayı hedeflemektedir. Bir ders ortalama kırk dakikada işlenebilecek ölçüde

bir sayfada yaklaşık kırk kelime ile birbirine eşit 10 sayfada 10 ders sunulmuştur. Derslerin sınırlı ve düzenli olması sayesinde sınıf toplu olarak okutulup, toplu olarak Kur'an geçilmesi esas alınmış. Ayrıca toplu tekrarlar da yapılabilir.

Bu sistemle Kur'an eğitiminde hedef kitlenin durumuna göre azami süre, günde 1 ders-1 saat olmak üzere 10 gün, Orta seviyeye göre, günde 2 ders- 2 saat olmak üzere 5 gün, Üst seviyeye göre asgari süre, günde 5 ders-5 saat olmak üzere 2 gündür.

İki günlük program özellikle lise ve üniversitede okuyanlar ile memur veya hafta içi çalışan kimseler için hafta sonu olarak seçilmiş ve "Hafta Sonu Öğren, Ömür Boyu Oku" Programı olarak uygulanmaktadır. Program, vasat zeka seviyesi esas alınarak hazırlanmıştır. İki günlük programlar 40 yaş altına uygulanmaktadır.

Mahreç öğretimi: Elifbâ okuturken harflerin mahreçlerini sistemli bir şekilde gösterilmiş olması harflerin mahrec ve telaffuzlarının düzgün öğretilmesinde gereklidir. Bunun için elifbâya mahreç şeması eklenmiştir. Posterli elifbâda mahreç öğretimi, sadece 1.derste değil, elifbâ öğretiminde 6. Dersin sonuna kadar olan ders içerisine yayılarak verilmektedir.

Yazı Elifbâ'sı: Yazarak çalışma metodu kalıcı bir öğrenim için vazgeçilmezdir. Posterli Elifbânın birebir aynısı silik olarak baskısı yapılmıştır. Öğrenciler ayrıca dersleri yazarakta alıştırma yapmaktadırlar. Elifbâ dersinde yazılı çalışma yaptırmanın, okumayı öğrenmeye de büyük faydası vardır. Harflerin şekillerini kalıcı bir şekilde öğrenmek için yazı elifbâsının dışında sadece yazı çalışma sayfası da kullanılabilir (Ek 24). Yazı çalışma sadece 28 harfin her biri birer satırda 15-20 tekrarı olan silik baskılı harflerin baskısından oluşmaktadır.

1.Ders: Harflerin tanınması, 2.Ders: Fetha, kesra, damme, 3.Ders: Cezim ve şedde, 4.Ders: İlk dokuz harfin birleştirilmesi 5.Ders: Orta on harfin birleştirilmesi 6.Ders: Son on harfin birleştirilmesi, 7.Ders: Uzatma harfleri (tüm harf ve hareketler öğretildikten sonra, uzatmadan okuma alışkanlığı yerleştirildikten sonraya konmuştur.) 8.Ders: Diğer uzatmalar (dik üstün ve fer'i meddler) 9.Ders: Lafzatullah ve Tenvinler (Kur'an'da tenvinli kelimelerin çoğun medli olduğundan uzatma konusundan sonraya konmuştur.), 10.Ders: Zamir, huruf-u mukatta (iki tane) ve vakıf ile elifbâ öğretimini tamamlanmaktadır. Diğer elifbâlarda olan el takısı bağımsız bir ders olarak ele alınmayıp diğer derslerin içinde örneklendirilmiştir.

Bu son kısımda tez çalışmasının içinde anlatılmaya çalışılan “Bir elifbâ nasıl olmalıdır?” sorusunun cevabı olarak uygulamalı ve somutlaştırılmış şekli sunulmaya çalışılacaktır.

2. POSTERLİ ELİFBÂ METODUNDAKİ DERSLER

1.DERS: HARFLERİN İSİMLERİ (Ek 27-28)

1. Derste 28 harf 16 grupta toplanmaktadır. Harflerin gruplu öğretilmesi öğrenmeyi büyük ölçüde kolaylaştırıp ve ezberlemeyi çabuklaştırmakta ve öğrenme hızı katlanmaktadır. Bu guruplaştırma hem sayfa dizaynında hem de seslendirmede uygulanmıştır.

Alfabede harfler nokta farkıyla ikili veya üçlü gruplar oluşturmaktadır. Bu harflerin bir kısmı birbiriyle noktalar farkıyla ayrılan grup harflerdir. Takım harfler birbirleriyle nokta farkıyla ayrıldıkları için bu hususu ön plana çıkarmak için harflerin tamamının ana şekli siyah, noktalar ise kırmızı renkli yazılmıştır. Her bir grup tek kutu içerisinde toplanarak 16 grup oluşturulmuştur. Böylece adeta 16 harf gibi öğrenilecektir. Her grup bir harfmiş gibi bir kerede okutulurken öğretilirse öğrenme süresi yarı yarıya düşmekte, kalıcı ve kolaylaştırıcı olmaktadır. Mevcut elifbâlarda grub oluşturan harflerin her biri bir kurtuda ve bazıları ise biri bir satırda diğeri alt satıra bırakılarak gruplar bozulmaktadır. Bu da grup algısını zorlaştırmaktadır.

Tablo 30: Harflerin gruplandırılması.

Ezber için görsel hafızadan yararlanarak alfabe tablosu yuvarlak bir şablon içine yazılmış ve yuvarlak ders şablonunu dikeyden iki eşit parçaya bölüp simetrik olarak her iki parçanın satırlarına aynı sayıda harf düşürülmüş ve grup harfler asla bölünmemiştir. Seslendirmede de telefon numarası gibi grup grup okunmaktadır.

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز
2 4 1 8 0 5 2 5 3 5 0

Tablo 31: Harflerin telefon numarası gibi gruplanması - 0 535 250 81 24

Gözün sabit bir noktaya bakarken görebildiği sahanın tümüne "Görme Alanı" adı verilir. Gözün üzerinde odaklaşması ile çektiği fotoğrafın kâğıt üzerindeki iz düşümü yuvarlağa yakın elips şeklindedir. Bu elipsin çapı 4-7 cm olarak değişir. Gözün bir saptamada anlamlandırdığı harfler arasında oluşan bu alana "Aktif görme alanı" denilmektedir. Elips biçimindeki alanın içinde kalan harflerin tümü kavranabilir. Bu alanın dışında kalan alanlar ise anlamlandırılmaz. Buna "Çevresel Görme" denir.¹⁷

Beyin üzerinde en fazla etkisi olan duyu organımız gözdür. Görme ile ilgili sinirler beyinde çok fazla yer kaplıyor. Sinir, bilim araştırmalarına göre beynimizdeki verilerin %80 görsel yolla alınıyor. Bir bilgiye fotoğraf ve video eklendiğinde %65 hatırlanıyor.¹⁸ İnsanların ismini unutsak da yüzlerini hatırlamamızın nedeni yüz hatlarının göz yoluyla beynimize kaydedilmesidir. Bu sebeple elifbânın her dersinde sayfa dizaynı önem arz etmektedir.

Alfabe tablosunda lamelif'e yer verilmemiştir. İlk derste öğretici bu harfin aslında lam ve elif harflerinin birleşmesi olduğunu, ayrı bir harf olmadığını, harf sayısına katılıp katılmayacağı gibi izahlar yaparak dersin 5-10 dakikasını bu konuya ayırmaktadır. Bu hem zaman kaybı hem de kafa karışıklığı demektir. Ayrıca ikinci ders olan kelime okumaya geçince de lamelif hiç kullanılmamaktadır. Bu sebeple lamelif, harflerin birleştirilmesi konusunda gösterilmiştir.

Türkçedeki **ا-ا** harfinin iki şekilde yazılabildiği gibi Arapçada da bazı harfler iki şekilde yazılabilmektedir. İki şekilde yazılan harfler genelde tüm harflerin bulunduğu ilk şablonda tek kutuda ve yan yana gösterilmektedir. Öğrenci henüz harfin ilk şeklini öğrenmemişken hemen yanında ikinci şeklin olması kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Özellikle birinci kutuda elifin yanına kısa hemzenin konması ise daha ilk anda şaşkınlık oluşturmaktadır. Bu sakıncalar sebebiyle iki şekilde yazılan harfler ayrı tabloda verilmiş ve iki şekilde yazılabilen harfler için her bir şekle isimlendirme yapılmıştır.

¹⁷ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: <http://hizli-okuma.cokbilgi.com/aktif-gorme-alani/>

¹⁸ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: <http://www.derinbeyin.com/gorsel-sistem/>

İki Şekilde Yazılabilen Harfler.

Tablo 32: İki Şekilde Yazılabilen Harfler

Kalın harfler konusu da yine tüm harflerin bulunduğu ilk şablonda renkli olarak gösterilmesi aynı sakıncaları beraberinde getirmektedir. Bu sebeplerden Posterli Elifbâ'da iki şekli olan harfler ve kalın harfler ayrı ayrı tablolarda gösterilmiştir. Kalın harfler seslendirmede farklı olduğu için ezberlenmesini gerekir. Ezberini kolaylaştırmak için üçgen şekli oluşturularak harfler arasında uyum sağlanmıştır. Kaf harfinden başlamanın sebebi Kalın kelimesinde KA çağrışımı yapmasıdır. Kalın harfleri ezberlemeden öğretmek için üç grup olarak kavratılmaktadır.

Kalının Ka'sından ق , boğazdan hırıltılı çıkan harfler غ,خ , ve badem gözlü harfler ظ,ط,ض,ص

Aynı tabloda renklendirme yaparak birden çok bilginin verilmesi öğrenmeyi ve algılamayı zorlaştırmaktadır. Bu sebeple kalın peltek ve farklı yazılışı da olan harfler özellikle ayrı ayrı olarak yazılmıştır. Kalın peltek ve farklı yazılışı da olan harfler ezberlenmelidir. Kalın olan 7 harfin dışındakiler incedir. Kalın harfleri ezberlemeye kalının "ka"sından çağrışımla Kaf harfinden başlayınız. Peltek harfler tabloda çok peltekte az pelteğe doğru sıralanmıştır.

1. Dersi pekiştirmek için 2.derste üstün bölümündeki harfleri önce tek tek harekesiz olarak ismiyle okuyunuz. Üstün bölümündeki 12 kelime, 28 harfin tamamı kullanılmıştır.

Resimli Alfabe Tablosu (Ek 27)

Harfleri kolay öğrenmek için Resimli alfabe tablosunda harflerin zihinde kalıcılığını sağlamak için yanlarındaki resimlerle ilişkilendirilmiştir. Bu ilişki hem ses ve şekil bakımından birliktelik arz etmektedir. Harflerin şekilleri ve isimleriyle bu resimler arasında birden çok bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Resimlendirme sadece harflerde kullanılabilir kelimelerde ise zordur. Benzer çalışmalarda harflerin isimlerinde resmin ilk harfi ile harfin isminin ilk harfi eşleştirilmeye çalışılmıştır. Posterli Elifbâda ise isimle beraber maddenin resmi ile de bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Mesela mevcut bir çalışmada Nun Harfinde, Nene nin "N" si denmiştir. Biz ise Nal'ın "N" si diyoruz

Her bölümün başında alfabedeki tüm harflerin özelliklerini ve ses yapısının içinde barındırdığı 6 harf (ر, ا, ع, ح, ق, ك) kırmızı renkle verilmiştir. Önce bu 6 harf öğrencilere okutulursa diğer harfleri de öğrencinin okuyabildiği ve konuyu anladığı hususu tarafımızdan tecrübe edilmiştir.

Bir ders kendi içinde birkaç bölüme ayrılmıştır. Böylece her bir bölümde öğrencilerin tekrar yapması için bir süre verilmesi sağlanarak adım adım ilerlenmiş olunacaktır.

Arapça harflerin ve harekelerin bir bilen tarafından seslendirilmesi gerekir. Harekeler üç tanedir ve harekeler söylenirken uzatılarak söylenmez. Kelime öğretiminde harflerin önce harf harf seslendirip sonra da hepsini bir kerede toplu seslendirme ile okutulmaktadır. Bu uygulamada harflerin uzatılmadan seslendirilmesine dikkat edilmelidir.

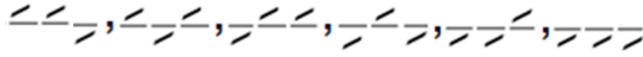
2. ders bir birine eşit üç ayrı bölüme ayrılmıştır. Önce kolay ses olduğundan üstün bölümü, sonra esre sonrada ötre bölümü verilmiştir. Her bölümde önceki öğrenilen bilgiler sonraki konu içinde kullanılmıştır.

2.ders 1.bölüm: fetha bölümünde seçilen 12 kelimedede 28 harfin tamamı kullanılmış olup kelimelerin ilk harfleri ses benzerliği olan harflerden oluşturulup mavi renklendirilerek muhakeme gücü oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca üstün bölümündeki kelimelerde 28 harfin hepsi bulundurularak harflerin harekesi kırmızı renk yapılmış olup, amaç harekeyi okumaya geçmeden önce harflerin isimlerini pekiştirmek için öncelikle harfleri tek tek fethasız olarak sin, elif, lam diye tereddütsüz okunması içindir. Böylece bu bölüm harflerin karma tablosu olarak kullanılabilir. Ders içerisinde iki şekilde yazılan harflerin bir kısmı da kullanılmıştır. Kalanları da sonraki derslerde kullanılmıştır.

Harflerin mahreç ve telaffuzlarını öğretirken bazı harf gruplarının öğretimine özen gösterilmelidir. Öğrencilere bu harflerin okunuşları iyi kavratılmalıdır. Özellikle ses benzerliği olan şu dört harf grubu üzerinde dikkatli durulmalıdır: (ص, س, ث), (ظ, ز, د), (ح, خ, ه) ve (ض, ط, د) harfleridir. Ses yönünden benzerliği olan bu harfler her kelimenin başında mavi renkli yazılıp alt alta getirilmiş, sütun olarak okutturularak ses farklılıkları kavratılması hedeflenmiştir.

2.ders 2.bölüm: Esre bölümünde bir çok elifbâda genellikle seçilen tüm kelimelerde fetha, kesra, fetha hareke dizilimi olması öğrenmeyi gölgelemekte ve ritmi ezbere

dönüştürmektedir. Posterli elifbâda 6 farklı hareke kombinasyonu mevcuttur.

2.ders 3.bölüm: Ötre bölümünde bir çok elifbâda genellikle seçilen tüm kelimelerde damme, kesra, fetha hareke dizilimi kullanılmaktadır. Posterli elifbâda 7 farklı hareke

kombinasyonu mevcuttur.

Ayrıca bu bölümde 3 harakeninde öğretimi tamamlandığı için ر harfinin üç hareke ile okunuşu bir arada sunulmuştur. Pratik bir izah olarak ta ر harfinin harekesi üstünde ise (fetha ve damme) kalın, altında ise (kesra) ince okunacağı öğretilmektedir. ر, رُ, رِ

Genel ders uygulaması: Öğretmen dersi öğrencilere tahtaya astığı posterden kelime kelime önce kendi okur sonra öğrencilere tekrar ettirir. Posterler sınıfın her tarafında kolaylıkla okunabilecek şekilde ve büyüklüktedir. Bu posterler öğrencilerin kitaplarındaki ders sayfalarının bire bir aynısıdır. Böylece posterden anlatılanlar kitaptan da takip ettirilebilir. Bir ders kendi içinde birkaç bölüme ayrılmıştır. Böylece her bir bölümde ara verilerek öğrencilerin tekrar yapması için bir süre verilir. Öğrenciler ikiyeşerli olarak gruplandırılarak birbirlerine dersi okurken hoca da arada gezerek öğrencilerin dersi anlayıp anlamadığını kontrol etmektedir. Bu uygulama öğrencinin derse aktif katılımını sağlayarak bilgiyi ölçme imkanı sunmaktadır.

Bu uygulamanın daha somutlaştırılmış şekli 2. Ders üzerinde şu şekildedir.

Önce her öğrencinin harfleri tanıyıp tanımadığı ilk bölümde kontrol edilmelidir. Bunun için hoca ilk bölümdeki 12 kelimeyi oluşturan harflerin isimlerini önce satır satır sonra sütun sütun seslendirir ve ardından öğrencilere karışık olarak harflerin sadece isimleri söylenmesi istenir. Ardından önce bölümün başında bulunan 6 harf (ر, ا, ع, ح, ق, ك) tek tek seslendirilir. Sonra bölümdeki kelimeleri seslendirmeye geçilir. Kelimeleri oluşturan harfler önce tek tek seslendirip sonra da tüm harfler bir kerede toplu seslendirme ile okutulmaktadır. Her kelime üç kez tekrarlanır. سَ أ ل : Önce Se - E – Le sonra SeELe gibi. İlk bölümdeki 12 kelime birlikte okunduktan sonra öğrencilerin tekrar yapması için kısa bir ara verilir. Sonra diğer bölümlerde aynı şekilde işlenerek ders tamamlanır.

3. DERS: BİRLEŞTİRME İŞARETLERİ (CEZİM ve ŞEDDE) (Ek 30)

Cezim ve şedde işaretleri kavranması zor işaretlerdir. Şedde aslında birincisi cezimli, ikincisi harekeli olan iki aynı harfin peş peşe gelmesidir. Şedde cezm işareti üzerine

konumlandırıldığı için cezm ve şedde konu bütünlüğü açısından birleştirilmiştir. Kelimeleri okumada birbirine bağladığı için Kur'anı seri okumak için bu işaretlerin iyi kavranması gerekir. Bu işaretleri somutlaştırmak için uygulamada öğretici el hareketleri ile konunun kavranmasına yardımcı olmaktadır.

Kelime seçiminde cezim ve şedde işaretleri ilk , orta ve son heceye getirilmiştir. Hemzenin cezimli hali, bir kelimedede iki şedde, bir kelimedede iki cezm , cezm ve şedde birlikte aynı kelimedede de kullanılmıştır. Kelime yazımında harfler bilinçli olarak birleştirilmeyip öğrenciler harflerin birleşmesine değil, işaretin kavranmasına yoğunlaştırılmak istenmiştir.

1-CEZİM (Sükun): Cezim üzerinde bulunduğu harfi kendisinden önceki harfe sessiz bir şekilde bağlayarak iki harfi birden tek hece olarak okutur. Osmanlıca tutar işareti de

denir. Bu husus el hareketleri yardımıyla pekiştirilmeye çalışılmıştır. E sesini okurken el açık, sonra cezimli Lam'ın L'sini tutma (tutar) işareti yaparak el kapatılır.

EL

Harfler birleştirilmeden verilmektedir. Kurşun kalem yardımıyla cezim ve önceki harf bir daire içine alınarak tek hece olarak okunmasına yardımcı olunmaktadır.

2-ŞEDDE: Tek başına olmayıp diğer hareketlerle birlikte bulunur. Üzerinde bulunduğu harfi, öncesine bir kere cezimli gibi birleştirir, bir kere de beraberindeki diğer harekeyle olmak üzere bir hecede iki kere okutur. Aslında şedde birincisi cezimli, ikincisi harekeli olan iki aynı harfin peş peşe geldiğinde tek harf olarak yazılmasıdır. Şeddeli harfin açık yazılışında aslında iki harf olduğu görülür. El işaretiyle şeddeye gelince;

 =

Açık eli cezimli okuyuşta kapıyor, sonra harekeli okuyuşta açıyoruz.

İlk üç dersin genel bir tekrarı yapılarak sonraki üç derse geçilmektedir.

4., 5. ve 6. DERSLER: HARFLERİN BİRBİRİNE BİRLEŞTİRİLEREK YAZILMASI
(Ek 31, 32,33)

İlk üç derste önce harflerin isimleri, sonrada hareketlerle okunuşu, sonra da birleştirme işaretleri tek tek öğretilmeye çalışılmış her bir bölümde sadece bir bilgi öğretilmiştir. Hem hareketler hem de birleştirme aynı anda verilmeyip asıl verilmek istenen bilgiye yoğunlaşmak için harfler birleştirilmeden yazılmıştır.

Bu derste sadece harflerin birleştirilmesi öğretilmektedir. Ayrıca ilk üç derste öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesi sağlanmış olacaktır. Önce harflerin neden bitleştirilerek yazıldığıın mantalitesi izah edilmiştir. Arapça yazılımda hem yazım ve okuma kolaylığını, hem de kelime bütünlüğünü sağlamak için bir kelimeyi oluşturan harfler birbirine bitleştirilerek yazılır. Harfler bitişmesine göre başta, ortada, sonda diye üç gruba ayrılır. Bu üç derste bu duruma dikkat çekmek için öğretilen harf kelime içinde başta, ortada ve sonda kırmızı renkte verilmiştir. Harf sadece kendinden sonraki harfe bitiyorsa başta; hem kendinden önceki hem de kendinden sonraki harfe bitiyorsa ortada, harf sadece kendinden önceki harfe bitişip sonraki harfe bitişmiyorsa sonda denir. Sondaki şekil genellikle tek başına olan şekille aynıdır. Her harf kendinden önceki harfe bitişebilir, alfabedeki altı harfin dışındaki bütün harfler de kendinden sonrakine birleşir.

Bir harf kendinden sonraki harfe bitişirse şeklinde değişme olur. Bu şekil değişikliği ise genelde harfin son yarım kısmının yani kuyruk kısmının dikey veya yatay olarak kesilmesidir. Böylece kendinden sonrakine bitişen harfin şeklinin yarısı yazılmamış olur. Bu değişim baştaki kutucuklarda topluca göstermiştir. Harfler başta ve ortada iken kendinden sonraki harflere bitiştiğinden şeklinin yarısı yazılır, ancak harfler sonda ise; kendinden sonraki harflere bitişmediğinden şekilleri değişmez asıl şeklinin tamamı yazılır. Satır başında harfin ana şeklinin görselleştirme esnasında harfin ana karakteri üzerinde kesilen kısımda renklendirme yapılmıştır. Birleşme karakterine dikkat çekmek için harflerin başta ve ortadaki şekli sütun olarak bir kutuda, sondaki şekli ayrı bir kutuda gösterilmiştir. Böylece öğrencinin ana karakteri fark ederek kolay tanınmasına zemin hazırlanmış olacaktır. Genel olarak sondaki şekil, Tek başına olan şekille aynıdır.

Her harf için başta, ortada ve sondaki halini göstermek için üç kelime gösterilmiş, Üstün, esre, ötre, cezim ve şedde işaretlerinin pekiştirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca harflerin mahrecinin yerleşmesi için her harf için verilen üç kelimedenden birinde ilgili harf cezimli veya şeddeli seçilmiştir.

Bazı harfler bitişirken yazım kuralı gereği şekli tamamen değişebilir, yeni şekilleri olur. Şekli değişenler son 10 harf içerisinde. Bu harfler kırmızı oklarla gösterilmiştir. Şekil değişikliğine uğrayan harfler ve değişiklikler gerekçeli olarak anlatılmıştır.

Şekil 15: Harflerin birbirlerine birleştirilerek yazılması.

Konunun görsel izahı için vesikalık fotoğraf ile boy fotoğrafı örneği verilmektedir. Nasıl ki vesikalık fotoğrafta baş kısmı kullanılıyorsa, harflerde birbirine birleştirilirken baş kısmı kullanılır. Sonuç olarak harflerin de boy ve vesikalık olmak üzere iki şekli olmuş olur. Tanıdığımız birinin vücudunu görmeden, sadece başını görünce tanıdığımız gibi harflerin de baş kısmını görünce tanımalıyız. Harflerin sondaki şekli ile yalın şekli aynı olduğu için aynı renkte modellenmiştir. harflerin birleşmesinde başta, ortada, sonda ve bağımsız şekli diye tanımlamak yerine tam hali ve yarım hali diye daha sade bir izah faydalı olmaktadır. Burada öğretim tekniği açısından konuyu daha somutlaştırarak öğrencilere sunulmaktadır.

İlk örneklerde basit birleştirmeler ve aynı sayfadaki harflerden kombinasyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Aynı harfin birden fazla alternatifli birleştirme şekilleri de kullanılmıştır. Bütün derslerde bu kriterler dikkate alınarak aynı sistem ile hazırlanmıştır.

Nokta farkıyla birbirleriyle ayrılan grup harflerin ana şekillerindeki değişimler (gövdeleri) birbiri yerine kullanılabilir. Ayrıca grup harflerin bir ders içinde bitirilmiş sonraki derse bırakılmamıştır. Örneğin bazı elifbâlarda sayfa dizaynı, satır sayısı ayarlanamadığından ح, ح harfleri bir derste خ harfi sonraki derse bırakılmaktadır.

4.derste alfabedeki 28 harfin 9 harfi, 5 ve 6.derslerde 10'ar harfi verilmiştir. ن ve ی harfi grup özelliği sebebiyle başa çekilerek ث,ت,ب harflerinin peşinden verilmiştir.

Kendinden sonraki harfe bitişmeyen harfler şunlardır.

ادزرزو — اودرذر

Tablo 33: Kendinden sonraki harfe bitişmeyen harfler. Kodlama: Ev dere taşlı dere Yuvarlak te ve lamelif harfleri de tüm şekilleriyle bu dersler içinde anlatılmış ve örneklendirilmiştir.

Harflerin Şekillerini Birbirinden Ayırmak İçin Pratik Bilgiler;

-Kısa hemze (ء) ile ع başı: Kısa hemze her zaman havada olur bitişmez, Ayn başı her zaman bitişik yazılır. (Elifin harekeli haline Hemze denir.)

-Dik Hemze ile Lam: Dik hemze veya elif sadece kendinden önceki harfe bitişir, sonraki harfe bitişmez, Lam ise öncesine de sonrasına da bitişebilir.

-Te ve noktalı ye: Ye'nin noktaları **Ye'**rdedir, Te'nin noktaları **Te'**pededir.

-Ayn harfinin ortadaki şekli mantara benzer. İçi doludur. Mim ve fe ile karıştırmayınız.

-Dal satırın üstünde, Ra satırın altındadır.

-Kef'in başta ve ortadaki şekli Türkçedeki K harfinin kollarına benzer.

Bu üç dersin genel bir tekrarı yapılarak sonraki iki derse geçilmektedir.

7. ve 8. DERSLER: MEDLER (UZATMALAR) (Ek 34,35)

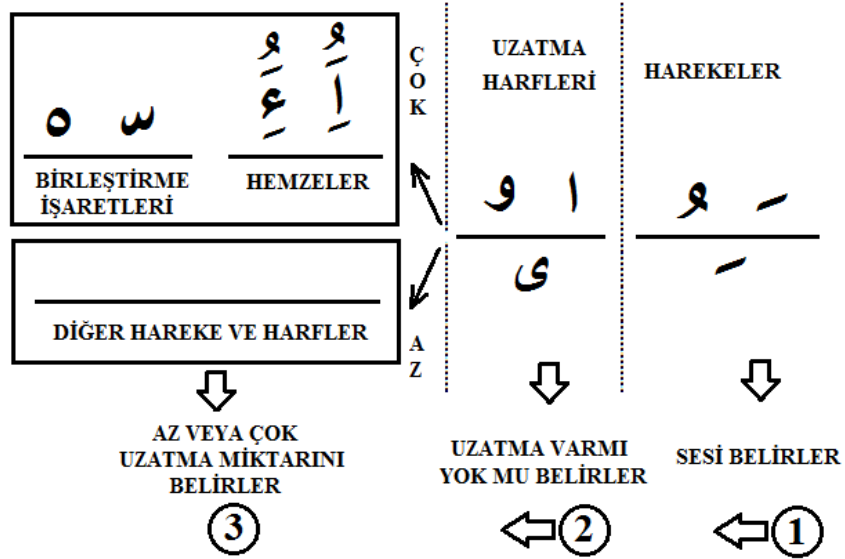
İlk 6 derste harekelerin uzatılmadan okuma alışkanlığı kazandırılmaya çalışılmış ardından uzatma derslerine geçilmiştir. Bazı elifbâlarda üstün ardından uzatması, esre ardından uzatması, ötre ardından da uzatması tercih edilmektedir.

Genel olarak Arapçada harekesi olmayan harf okunmaz. Kur'an-ı Kerimde sadece 4 harfin harekesi olmayabilir diğer tüm harfler harekelidir. Okunmayan harfler: "Vâli" (وَالِي) kelimesinde özetlenen vav (و), elif (ا), lâm (ل) ve yâ (ي) harfleridir. Harflerin harekesi üstün, esre ve ötre uzatılmadan okunur. Ancak üstünden sonra harekesiz elif gelirse (üstün+ harekesiz elif), esreden sonra harekesiz yâ gelirse (esre+harekesiz yâ), ötrelerden sonra harekesiz vav gelirse (ötre+harekesiz vav), bu harekeler kısa süreli uzatılır. Bunun miktarı ise harekeli iki harf okuyacak kadar zamandaki uzatmadır. (1

Elif miktarı = iki hareke süresi = elif diyecek kadar = bir parmak kaldıracak kadar) Harf iki hareke miktarı uzatılır. Biri kendi harekesi diğeri de fazladan bir hareke okunacak kadar uzatılır. Harekesiz ve uzatma görevi gören Vav, Yâ, Elif'e Harf-i Med (Uzatma Harfi) denir. Şöyle bir genelleme yapılacak olursa Kur'an-ı Kerimde üstünden sonra harekesiz harf varsa bu büyük çoğunlukla eliftir, esre den sonra harekesiz harf varsa büyük çoğunlukla yâ'dır, ötre den sonra harekesiz harf varsa büyük çoğunlukla vavdır .

Uzatma harfinden sonra hemze veya birleştirme işaretleri (şedde ve cezim) yoksa az uzatılır ki bu kurala da Medd-i Tabii denir. Uzatma harfinden sonra hemze veya birleştirme işaretleri varsa çok uzatılır. Bu kurala da şartlara göre Medd-i Muttasıl, Medd-i Munfasıl / Medd-i Lazım, Medd-i Arız kurallarından biri denir. Bu derslerde kural isimlerini söylemeden direk uygulama öğretilmektedir.

Asıl olan harekenin uzatılmadan kısa sesidir. Uzatmayı oluşturan uzatma harfleridir. Uzatmanın süresinin uzun veya kısa olmasını da belirleyen unsur ise uzatma harfinden sonraki harf veya harekedir. Uzatma harfinden hemen sonra harf olarak hemze (harekeli elif) veya hareke olarak şedde ile cezim yoksa 1 elif, eğer varsa 4 elif uzatılır.

Şekil 16: Uzatma harfleri ve birleştirme işaretleri.

7.ders bir birine eşit üç ayrı bölüme ayrılmıştır. Harekelerin öğretim sırasına mutabık olarak önce uzatma harfi elif bölümü, sonra uzatma harfi yâ, sonrada uzatma harfi vav bölümü verilmiştir. Her bölümde önceki öğrenilen uzatmalar sonraki konu içinde kullanılmıştır. Her bölümde uzatma harfi net gözükmesi için ilk kelimeye uzatma harfi birleştirilmeden bağımsız olarak yazılmıştır. Uzatma harfine kelime içinde ikinci,

8.Ders: (Ek 35)

Elif harfi ile ilgili özel kurallar: Kur'an yazısında med harfi olan elif, açıktan yazılmasının dışında üç şekilde daha karşımıza çıkmaktadır.

A. Yazıda hiç olmayıp harfin üstünde küçük şekilde (◌) gösterilerek yazılır. Bu durumda işaret küçük bir elif harfidir.

Ayrıca kısa hemzede tenviden sonra gizli elif olmaktadır. Vakf esnasında bu mukadder elif sebebiyle kısa hemzenin tenvidini med ile okunmaktadır. Son iki derste

gösterilecektir. Yazılışı: مَاءٌ* Okunuşu: ماءٌ*

B. Vav şeklinde yazılır. Vav elif yerini tutar. صَلَوَةٌ

C. Ya şeklinde yazılır. Ya elif yerini tutar. عَلِيٌّ

Ayrıca tenviden sonraki destek elifi de yâ şeklinde olabilmektedir. هُدًى

Bu izahlar öğretici içindir. Öğrenciye okuma odaklı olarak verilecek bilgi üzerinde dik üstün (üstün çeker) bulunan harf önünde elif varmış gibi uzatılır. Dik üstünden sonra gelen harekesiz yâ ve vav harfi elif görevi görüp okunmazlar yokmuş gibi hareket edilerek atlanır. Bu konuda kullanılan "Asar" ismi ana kaynaklarda kullanılmamaktadır.

UZUN SÜRELİ UZATMALAR: (Medd-i Muttasıl ve Medd-i Munfasıl)

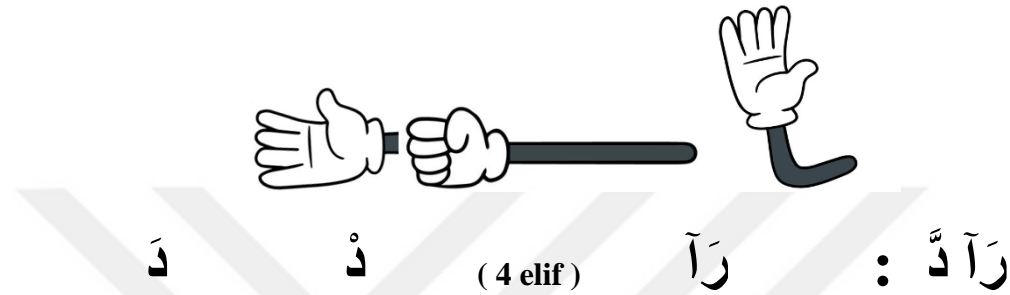
Uzatma harfi olan vav, yâ, elif'ten ve dik üstünden hemen sonra kısa (kıvrık) veya dik hemze gelirse uzatma süresi artarak 4 elif miktarı olur. Uzatmayı hatırlatmak için uzatılan yere med (Uzatma) işareti konur. Öğrenciye okuma odaklı olarak verilecek bilgi üzerinde Med (Uzatma) işareti) bulunan harf çok uzatılır şeklindedir.

UZUN SÜRELİ UZATARAK BİRLEŞTİRME (Medd-i Lazım)

Uzatma harfi olan vav, yâ, elif'ten ve dik üstünden hemen sonra birleştirme işaretleri olan cezim veya şedde gelirse hem uzun süre (4 elif miktarı uzatılır), hem de birleştirme yapılır. Uzatmayı hatırlatmak için uzatılan yere med (◡-Uzatma) işareti konur. Kur'an'da kelime olarak cezimli misal sadece bir tane, uzatma harfi olan vav'lı sadece iki tane vardır. Bu kelimeler derste verilmiştir. Bir de sûre başlarındaki harekesiz özel

harfler vardır ki bu harflerin okunuşları da bu kurala göredir. Sonuç olarak uzatarak birleştirme yapılan yerlerde bir kaç kelime hariç Üstün+Elif +Şedde şeklindedir.

Şedde konusu öğretilirken el hareketiyle eli kapama ve açma hareketi öğretilmişti. Bu bilgi temelinde zor bir konu olan medd-i lazım öğretilirken elimiz havada ve açık halde uzatmaya başlayıp yavaşça 4 elif süresi içerisinde kol ileri uzatılırken eli kapama ve açma hareketi ile hem med hemde şedde senkronize edilmektedir.

Şekil 17: Medd-İ Lazımın Öğretilmesi.

Kelime sonundaki meddi tabilerden sonra , eliflam (El takısı) ile başlayan kelime veya vasıl hemzesi olan kelime gelirse uzatma işlemi iptal edilir. Fakat bunu bilmek için Arapça bilgisine sahip olmak gerekir. Öğrenciler Arapça bilmediği için onlara yapılabilecek izah ; Uzatma harflerinden sonra harekesiz başka bir elif ve sonrasında da şedde veya cezm varsa uzatma işlemi iptal edilir. Bu medd-i lazım ile karıştırılmamalıdır. Medd-i lazımda uzatma harfinden hemen sonra şedde veya cezm gelip üzerinde de med işareti bulunur. burada ise uzatma harfinden sonra cezm ve şeddeden önce araya fazladan bir elif girmekte ve med işareti bulunmamaktadır.

9. DERS: LAFZATULLAH VE TENVİNLER (Ek 36)

Tenvin konusu öğrencilerin kolay kavradığı bir konu olduğu için yanına bir konu daha eklenmiştir. Eklenen Lafzatullah konusu teberrüken başa alınmıştır.

Allah (c.c) kelimesi (Lafzatullah): Allah (c.c) kelimesindeki şeddeli lam, öncesindeki üstün veya ötre ile birleşirse kalın, esre ile birleşirse ince okunur. Yani Ra harfinde olduğu gibi üsteki harekelerde kalın, alttaki harekede ince okunur. KuL ve BiL deki kalın ve ince L sesi gibi. L kalın olduğunda dilin ucu ince L ye göre biraz daha geri çekilir. Allah kelimesinin tok bir sesle okunması saygı göstergesidir.

Kur'an-ı Kerimde tenvinli kelimelerin analizi yapıldığında bu kelimeler ağırlıklı olarak medli, cezimli ve şeddeli dir. Bu sebeple tenvin konusuna cezim, şedde ve med harfleri öğretildikten sonra geçilmiştir.

Tenvin, üç harekenin sonuna cezimli nun sesi yani N sesi eklenmesidir. İşaret olarak ta kelimelerin sonlarındaki çift harekelere tenvin denir. Nun harfi ince bir harftir. Bu sebeple bu derste en önemli hususlardan biri de tenvinli kalın harflerde tenvindeki cezimli nunun ince okunmasına özen gösterilmesidir.

Şekil 18: Tenvinin Gösterilmesi.

Tenvinlerde eklenen nun sesi ince harf olduğu için kalın harflerde İki üstünde a'dan e'ye , iki esrede ı'dan i'ye , iki ötrede u'dan ince û'ya geçişler olur. böylece kalın harfin kalınlığı, nun harfinin incelik yapısı korunmuş olur.

Kelime seçiminde içinde med harfi olmayan kelimedede tenvin, uzatma harfi elif'ten sonra, uzatma harfi ya'dan sonra, uzatma harfi vav'dan sonra, med'den sonra tenvin, şedde'li tenvin, lamelif'li tenvin, ta-i merbuta ile tenvin, kısa hemze ile tenvin, destek elifi yerine gelen elifi maksure ile tenvin şeklinde farklı kombinasyonlar mevcuttur.

İki üstünün önünde her zaman fazladan bir elif harfi bulunur. Bunun birkaç istisnası vardır. Ta-i merbuta denilen (ة) harften sonra konulmaz. Kısa hemze de (ء) ise her ne kadar yazıda olmasa da gizli elif var kabul edilir. Bu gizli elif vakıf yaparken harf-i med olarak okunur. Arapçada bazen de elif yerine yâ harfi yazılır. هُدًى gibi .

Bu derste iki üstünlü kelimelerin önünde vakıf gülü denen duruş işaretleri konulmuş olup 10. dersin sonunda vakıf konusu işlenirken buraya geri dönüp iki üstünlü kelimelerde vakf alıştırmaları yapmak için imkan sunulmuştur.

10. DERS : ZAMİR, MUKATT'A VE VAKIF (Ek 37)

Zamir, mukatta'a harfleri ve vakıf ile elifbâ öğretimini tamamlanmaktadır. Diğer elifbâlarda olan el takısı konusu bağımsız bir ders olarak ele alınmayıp diğer derslerin içinde örneklendirilmiştir. Kur'an'da kelimeler harekeli olduğu için elifbâdaki diğer konuları bilen bir kişi el takısı rahatlıkla okunmaktadır.

Zamir: Kelime sonundaki ötre veya esreli tek gözlü He'ye zamir denir. Kur'an tilavetinde zamirin (ھ - و) özel bir okunuşu vardır. Kendisinden önceki harf harekeli üstün, esre, ötre) olduğunda zamir uzatılarak okunur. Öncesindeki harf harekesiz olduğunda (ki bu harf harfi med olur) ise veya cezimli ise zamir uzatılmaz. Eğer He'nin esresi uzatılacaksa dik esre olur ve uzatılacağı anlaşılır. Ancak He'nin ötresi uzatılacaksa bir işaret olmadığından bu kuralın mutlaka bilinmesi gerekir. Bu sebeple ötreli zamir konusuna biraz daha ağırlık verilir. Zamir konusu zor ve teferruatlı bir konu olduğu için dikkat edilmelidir.

Uzatılacak zamir, elif ve eliflam (El takısı) ile başlayan kelimeye cezim veya şedde ile geçiş yapılarak bağlanacaksa uzatılmadan okunur.

Uzatılacak zamirden sonra okunan hemze (katı hemzesi) gelirse uzatma miktarı artırılır. Bunun için zamirin üstüne med işareti konulur.

Eğer elif ve lam (El takısı) ile başlayan kelimeye veya vasıl hemzesi olan kelime gelirse uzatma işlemi iptal edilir. Fakat bunu bilmek için Arapça bilgisine sahip olmak gerekir. Öğrenciler Arapça bilmediği için onlara yapılabilecek izah ; zamirden sonra şedde veya cezim varsa uzatma işlemi iptal edilir.

Sûre Başlarındaki Özel Harfler: Kur'an-ı Kerimde harekesi olmayan harf okunmaz. Ancak 29 sûre başında bulunan harekesiz harflerin isimleri okunur/söylenir. Bu harflere Huruf-u Mukatta'a denir. Eğer bu harfler üzerinde uzatma işareti varsa uzatılarak, yoksa uzatılmadan okunur. Huruf-u Mukatta'a 14 Harfin tek veya farklı birleşiminden oluşan 14 farklı kombinasyonu vardır. Tekrarlarıyla birlikte 29 tanedir. Alfabedeki 28 harften 14'ü mukatta'a harfleridir. Geriye 14 harf kalmaktadır. Bu 14 mukatta'a harflerinin Arapça orijinal isimleri mecburen öğrenilecektir. Kalan harflerinde orijinal isimleri hepsi ek 21 teki gibi tek sayfada verilirse tüm alfabedeki isimler Arapça orijinal isimleriyle öğrenilmiş olacaktır.

Kur'an'a geçen öğrencilere kolaylık ve aşinalık olması için genelde Kur'an'ın başından veya Yasin Sûresinden başlatılmaktadır. Bunun için biz sadece Bakara Sûresinin ve Yasin Sûresinin başındaki mukatta harflerini verdik . Diğerlerini ise Kur'an okunurken öğretilmesine bıraktık. MEB. Kur'an dersi kitabında da huruf-u mukattaa'nın tamamına yer verilmeyip sadece 8 çeşidine yer verilmiştir.

Vakıf (Duruş ve İşaretleri): Kur'an'da ayetlerin tamamlandığı yerlerde vakıf gülü ismi verilen durma işaretleri bulunur. Ve bu işaretler içinde ayetleri sıralamak için Arapça

sayılar yazılıdır. Arapça rakamların öğrenilmesi için sırası ile 1 den 14 e kadar durak işaretleri içinde sayılar verilmiştir. Ayetleri Türk dilindeki cümle gibi düşünüp sondaki işareti de nokta gibi düşünebiliriz. Ayet aralarında ise durma işaretleri olarak satır üzerine durma kuralı için özel anlamı olan bazı işaret harfler bulunur. Bu işaretleride virgül gibi düşünebiliriz. Bu işaretlerden en önemlileri durmak lazım manasında (؁), burada durulmaz manasında (ﻻ) dir. Diğer işaret harflerinde durulup durulmamasında bir beis bulunmamaktadır.

Bu yerlerde durulduğunda veya herhangi bir yerde nefes almak için durulduğunda genel olarak, okunan son harfin harekesi okunmayıp yerine cezim varmış gibi durulur. Eğer son harften önce uzatma harfi varsa, peşine cezim getirdiğimiz için burada 4 elif miktarı uzatma yapılır.

Sadece son harfin harekesi iki üstün ise önündeki fazla olan destek elifi, uzatma harfine dönüşerek tek üstün ile kısa süreli uzatılır. Bunun için 9. dersteki iki üstün konusuna dönüp uygulama yapılır. Kısa hemzedeki iki üstün dik üstüne dönüştürülerek hemze uzatılarak duruş yapılır.

Ayrıca son harf yuvarlak te ise iki üstün dahil harekesi ne olursa olsun te yerine cezimli he okunarak durulur.

10 dersin sonunda elifbâ öğretimi tamamlanarak Kur'an-ı Kerim okumaya geçilir. Yüce kitabımızı doğru ve güzel okumak için daha başka kurallar da vardır. Bu kurallar 10 derste Hızlı ve posterli Tecvid kitabımızda yer almaktadır. Ancak verilen bu bilgilerle Kur'an okumaya başlayabilirsiniz. Diğer kuralları Kur'an okurken Kur'an üzerinde öğreniniz.

10 Derste, 10 Saatte Kur'an Eğitimi Uygulama Yöntemi Ve Materyal Kullanımı (Resim 1,2,3)

Bu metotta temel unsur öğrencilerin toplu bir şekilde koro yöntemi ile öğretimin yapılmasıdır. Sistem ferdi uygulamayı içermekle birlikte genel olarak okullarda olduğu gibi toplu eğitim sistemini esas almaktadır. Kur'an öğrenmek isteyen kişi sayısının fazlalığı ve yaş aralığının geniş olması, dikkate alındığında bu amacın gerçekleşmesi için bireysel eğitimden toplu/koro eğitime geçiş bir çıkış yolu olarak düşünülmüştür. Çünkü belirli bir yaşa gelmiş yetişkin insanlar, bireysel eğitimden utanmakta ve çekinmektedir. Ancak toplu eğitime sıcak bakmakta, böylece kişilikleri de rencide olmamaktadır.

Bireysel eğitimde öğrencilerde çekingenlik olmaktadır. Kur'an eğitiminde her yaşta öğrenci bulunmaktadır. Utanma ve eleştirilme kaygısı, Kur'an öğrenmede en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hususu gidermek için toplu öğretim bir çıkış yolu olarak düşünülmüştür. Ayrıca bu uygulama, doğru Kur'an okumanın ve okutmanın, talebeyi derste zihnen yoğunlaştırmanın önemli bir safhasıdır. Bu metot öğrencinin toplum içinde okurken heyecanını kontrol etmesinde ve kendine güvenmesinde de etkili bir yöntemdir.

Toplu eğitim için öğrenci kitabı ile birebir uyumlu ders posterleri hazırlanmıştır. Bu posterler tahtaya asılarak ders işlenmektedir. Zaman kaybına sebebiyet verdiği için tahtaya yazmak veya projeksiyon kullanımı tercih edilmemektedir.

"Kur'an, fem-i muhsinden (uzman ağzı veya güzel icra eden kişi) öğrenilir" sözü çok yaygındır. Yani Kur'an, doğru ve güzel okuyarlardan öğrenilir. Bu söz, Kur'an öğreniminde görselliğin ve işitselliğin önemini gösterir. Kur'an tâlimi şifahî yapılan bir ilimdir. Hoca tahtaya asılan elifbâ posterini üzerinden, metinleri kendisi okuyarak gösterir. Her öğrenci için tek tek okuması hocayı aşırı yormaktadır. Bir kerede tüm öğrencilere toplu okuması hem öğretici hem de öğrenci açısından daha verimlidir.

Öğrencilerin, sadece güzel okuyanları dinlemeleri yeterli değildir. Onlardan öğrendiklerini kendi sesleriyle icra etmeleri gerekir. Tilâvetin istenilen düzeyde gerçekleşmesi için hem dinlemede hem de okumada tekrar çok önemlidir.

Her poster sayfası kendi içinde bölümlere ayrılmıştır, Öğrenilenleri bu bölüm aralarında kontrol edilerek dersin öğrenilip öğrenilmediği değerlendirilerek ilerlenilir. Bir bölümü (üç - beş satır) Öğrencilerinize kelimeleri önce koro hâlinde birkaç kere tekrar ettiriniz. Ardından tek tek öğrencilere birkaç kelime okutarak konuyu anlayıp anlamadığını kontrol edilir. Bölümün anlaşıldığından ve doğru telaffuz edildiğinden emin olduktan sonra ikişerli olarak takım oluşturularak öğrenciler bölümü birbirlerine okumaya başlar, bu esnada hocada arada gezerek kontrollerini yapar. Sonra diğer bölüme geçer. Hem kolay öğrenen öğrenci hem de zor öğrenen öğrencilerin derse katılımını sağlamak için kolay öğrenen öğrenciyle zor öğrenen öğrenciyi eşleştirerek takım oluşturabilirsiniz. Kolay öğrenen öğrencilere kalfa görevi verilmiş olur. Bu uygulama ile tüm öğrencilerin aktif katılımını sağlanmış olur.

Sesler henüz öğrenilmeden önce kulak aşinalığının kazanılması önemlidir. Bunun için önce hocanın seslendirilmesi gerekir. Eve verilen ödevler evde kimsenin

Kur'an okumasını bilinmemesi veya bilip vakit ayırmaması sebebiyle genelde çalışılmamaktadır.

3. POSTERDEN GÖREREK KORO HALİNDE OKUMAYI SÜRDÜRMEİNİN FAYDALARI

Her öğrenci okumaya iştirak eder, öğrencilerdeki okuma çekingenliği azalır. Böylece öğrencide kendine güven oluşur. Koro halinde okuyuş esnasında adeta her öğrenci hem görerek okumuş hemde öğretmenden dinlemiş olur. Metni bakarak toplu okuma öğrencileri hep ders ile meşgul etmiş olur. Kısa zamanda çok öğrenciye bol miktarda okuma ve onlardan dinleme imkanı verme suretiyle öğretmenin işini kolaylaştırır. Okullarda ve camilerde Kur'an eğitiminde en temel sorun, zamanın kısıtlı olması sebebi ile mevcut elifbâlardaki ortalama 30 dersin tamamlanamamasıdır. Öğrenci sayısı da yoğun olduğu için klasik bire bir eğitimde her öğrenciye derslerde sıra gelmemesi bile muhtemel olmaktadır. Elifbâlardaki derslerin ve sayfaların çok olması sebebiyle bitirememe endişesi ile öğrencilerdeki öğrenme heyecanı düşmektedir. Bu durum kurslardaki devamıda etkilemekte, ümitsizlik kursun bırakılmasını tetiklemekte ve yarıda bırakılan eğitim her sene aynı durumun tekrar etmesiyle kısır bir döngü oluşturmaktadır. 10 ders öğrencide bitirilebilir/varılabilir bir hedef olarak görülmekte ve biran önce Kur'an'a geçme hevesi oluşturmaktadır. Elifbâ bittiğinde de öğrenciye yeni bir heves ve heyecan gelmekte, böylece her daim heyecanın canlı tutulması ve öğrencilerin devamı sağlanmaktadır.

Dersleri koro halinde okumanı sağladığı başlıca katkı şunlardır (Çollak, 2010: 515): Her öğrenci okumaya iştirak eder. Katılım nedeniyle öğrencilerdeki okuma esnasındaki heyecanlanma her geçen gün daha da azalır. Öğrencide kendine güven oluşur. Koro halinde okuyuş esnasında adeta her öğrenci okunan bölümlerin tamamını öğretmenine okumuş ve ondan dinlemiş olur. Öğretmenden gelen doğru sesler telaffuz edile edile öğrencinin hafızasına yerleşir. Toplu okuma, öğrencileri hep ders ile meşgul etmiş olur. Kısa zamanda çok öğrenciye bol miktarda okuma ve onlardan dinleme imkânını vermek suretiyle öğretmenin işini kolaylaştırır. Kur'an eğitiminin bir diğer özelliği, dersin bir bölümü toplu olarak yapılırsa bile, en azından bir bölümünün de hoca ile öğrenci arasında birebir yapılmasıdır. Dersin bu aşamasında talebe okumakta, hoca dinlemekte ve gördüğü hataları birebir düzeltmeye çalışmaktadır. Sadece topluca okutmakla yetinilmeyip mutlaka her öğrenci dinlenilmelidir. Koro okuyuşu sırasında öğretmen, okunan bölümleri öğrencilere tek tek veya grup olarak tekrar ettirir. Böylece

hoca, onların kavrayış düzeyini ve düzgün okuyup okuyamadıklarını kontrol eder. Kelimeler birkaç defa okunup tekrarlanmalıdır.

Talim çalışması: Her lisanda harflerin kendine özgü bir çıkış yeri vardır. Harflerin çıkış yerine mahreç denir. Kur'an'ın doğru okunmasında en önemli hususlardan biri harfleri doğru seslendirmedir. Bunun gerçekleşebilmesi için seslendirici hareketler ve harflerin mahreci önem arzeder. Bu hususta öğretici, öğrenciye örnek model olmalı, harfleri tanımada ona kılavuzluk etmelidir. Bunun için de önce öğretmen ardından da öğrenciler koro halinde harf tâlimi yapmalıdır.

Harflerin ismi ile mahreç çalışması sağlıklı bulunmamaktadır. Bunun için oluşturulan bir harfin 4 çeşit ses durumunu yansıtan talim çalışma şablonu kullanılmaktadır. İlk hali harfin üç hareke ile olan halidir (be, bi, bu). İkinci hali ise harflerin başına üç harekeli bir hemze getirilmiş cezimli hâlidir (eb, ib, üb). Harfin sesinin en net kavranabileceği şekli cezimli hâli olduğu için mahreç daha kolay telaffuz edilir, üçüncü hali ise harflerin başına üç hareke ile hemze getirilmiş şeddeli hâli (ebbe, ibbe, übbe), ve son hali ise daha sonra ise med harfleriyle (bâ, bî, bû) telaffuz edilmelidir. Bu şablon satır veya sütun olarak kullanılabilir. (Ek 39,40) Harflerin mahreçlerinin iyi kavratılması için yüksek sesle ve doğru telaffuzlarla koro çalışması yaptırılır.

4. POSTERLİ KUR'AN'I KERİM ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Bir öğrenci genellikle bir derste bir sayfayı okumayı hedeflemektedir. Posterli elifbâ da, 40 dk derste işlenebilecek, ortalama bir sayfada 40 kelime ile birbirine denk 10 sayfada 10 dersi posterli olarak hazırlanmıştır. Böylece sınıf, toplu olarak okutulup toplu olarak Kur'an'a geçirilir. Öğrenciler arasında ders birliği olduğu için öğrenciler birbirine destek olabilir ve geri kalmamak için daha fazla gayret göster. Hoca tek tek okuttuğunda ders süresi yetmediği için öğrenciye rastgele birkaç kelime okutarak dersi geçmesine veya kalmasına karar verebilmektedir. Öğrenci bu şekilde elifbâda bir çok harfi ve kelime kalıplarını okumadan elifbâyı bitirdiğinden Kur'an'ı okuyamamaktadır. Bu durumda hoca öğrenciyi yeniden cüze indirdiğinde öğrenci demoralize olmakta ve kısır döngü yeniden başlamaktadır.

Poster tercihinin sağladığı başlıca katkı şunlardır; posterden görerek eğitim yapmak hem öğrenciye hem de öğreticiye kolaylık sağlar. poster ebadı 110 x 75 cm olup posterdeki yazılar büyüklüğü, sınıfta en uzakta olan öğrenci dâhil bütün

öğrencilerin rahatlıkla görerek okuması mümkündür. Posterler seri ve etkili bir şekilde kullanılıp ders bitiminde de hemen toplanabilir. Projeksiyon kullanmak için teknik bilgi ve ön hazırlık gereklidir. Ayrıca projeksiyon açma kapama süreleride düşünüldüğünde bu da zaman kaybına sebebiyet vermektedir. Sık sık teknik aksaklıklar yaşanmakta, cami gibi geniş alanlarda perdeye yansıtma olanağı sağlanamamaktadır. Projeksiyon temini pahalı, bilgisayarın sürekli taşınması zahmetli olabilir.

Camilerde hocaların çok azı projeksiyon kullanılabilir. Bunun başlıca sebebi camilerdeki geniş alanlar projeksiyon kullanımına kısıtlı izin vermesi, teknik bilgi ve kullanım becerisi gerekliliği, mekanın özelliği ve ekonomik erişim gibi sebepler de sayılabilir.

Mevcut sistemle farkı: 20 kişilik bir sınıfta 40 dakikalık bir derste birebir eğitim verilirse öğrenci başına 2 dakika düşmekte 38 dakika öğrenci kendi başına kalmaktadır. Bu sistemde ise 40 dakikanın yarısı 20 dakikalık bölümde sınıf sistemi için hazırlanan elifbâ kitabının birebir baskısı olan büyük posterler tahtaya asılarak önce hoca, ardından da talebeler koro halinde dersi defaatla okur. Aralarda koro halinde okuyan öğrencilerden karma olarak birkaç kelime dinleme ile dersin öğrenilip öğrenilmediği kontrol edilir. Sonra tahtada posterden ders dinlemeye geçilmektedir. Hocanın anlatacağı bilgiler de kitapta yer aldığı için öğrenci not almakla uğraşmayıp tüm dikkatini derse verebilmektedir.

Elifbâ okutulurken harflerin mahreçlerini ağız ve boğaz şekilleri üzerinden gösterilmesi doğru kavranmasını sağlar. Müfredatın kısa olması zamandan ve materyal malzemesinden de tasarruf sağlamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlığa hidayet rehberi olan yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim, nazil olduğu dönemden günümüze inananlar, onu önce okuyup öğrenmek sonra da anlayıp amel etmek ve insanlara öğretmek için her türlü gayreti sarfedegelmiştir. Bu gayret kıyamete kadar insanlık var olduğu sürece devam edecektir. Zira ilahi irade böyle takdir etmiştir.

Çalışmamıza, Kur'an'ın nazil olduğu ilk dönemden başlayarak günümüze kadar süregelen Kur'an öğretimi tarihine bir bakış ile başlanmıştır. Daha sonra Kur'an öğretiminin inceliklerine dair çalışmalar, mevcutta olanlar ve olması gerekenler belli bir düzen içerisinde verilmeye çalışılmıştır.

Bu sırada ülkemizdeki Kur'an-ı Kerim okuyabilme ve öğrenebilme durumu, elifbâ ders programı, elifbâ kitapları ve elifbâ öğretimi ile ilgili bulgulardan ortaya çıkan sonuçlar ve problemin çözümüne yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Halkın Kur'an okuyabilenlerin sayısının az olmasının ana sebepleri; ülkemizdeki geçmişte yaşanan Kur'an'a karşı olan yasaklayıcı tutumlar, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim sonucu İmam Hatip Liselerinin orta kısmının kapatılması ve sekiz yıllık zorunlu eğitim sonucu Kur'ân kurslarına öğrencilerin gidememesidir. Diğer bir sebep ise çalışmanın ana konusunu teşkil eden Kur'an öğretiminde standart bir eğitimin ve verimli bir metodun uygulanamayışıdır.

Ülkemizde Kur'an öğretimine kullanılan elifbâların içeriği birbirleriyle çok benzer olup uygulamada tamamen din görevlilerinin kendi beceri ve gayretleri çerçevesinde yürütülmektedir. Ayrıca elifbâ kitabının içeriğinde Kur'an okumayı öğretmek için gerekli konuların iyi belirlenmemesi sebebiyle yetersiz, eksik ya da gereksiz konuların olması, konunun öğrenci seviyesine uygun izah edilmemiş ve ortak bir terminolojide uzlaşılmanış olması gibi hususlar arzu edilen verimin alınmasını engelleyen bir durumdur. Bu çalışmada elifbâ standardize edilmeye çalışılmıştır.

Elifbâ hazırlanırken kelimelerin seçimi ekseriyetle tesadüfe bırakılmıştır. Halbuki Kur'an okumanın başarısı seçilecek kelimelerin özelliğine bağlıdır. Elifbâ hazırlanırken kelimelerin seçiminde titiz davranılarak Kur'an-ı Kerim'de sık kullanılan kelimelerin seçilmesi önemlidir. Okutulacak her bir kelimenin öğrenciye kazanımları düşünülmelidir. Kelime seçiminde, kemiyetten çok keyfiyet önemli olmalıdır. Eser içerisinde ne kadar çok kelimeye yer verirsem, o kadar iyi öğretim mantığına göre değil, sınırlı sayıda da olsa konunun tamamını öğretebilecek özellikte kelimeler verilmelidir. Daha çok örnek gerekirse yardımcı elifbâ kitabında alıştırmalar verilmelidir. Bu amaca yönelik Kur'an-ı Kerim'de en çok kullanılan kelimelerin bir listesi hazırlanarak Ek 4'te verilmiştir.

Elifbâ derslerinde kaidelerin teorik olarak anlatılması yerine pratik olarak okunması sağlanmalı, öğrenciye en kısa yoldan okuma becerisi kazandırmaya odaklanılmalıdır. Hatta bu amaca ulaşmak için Kur'an harekelenmesinde okumayı kolaylaştıracak yeni okutma işaretler kullanılması, kural ezberi olmadan sadece metinden görsel okuma imkan sağlayacaktır. Örneğin fethanın uzatılacağı zaman çeker gibi dik yazılması, hatta damme içinde uzatılacağı zaman kullanılacak bir işaret kullanılması çok büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Böylece med ve zamir konusunda okuma kolaylığı sağlanmış olacaktır.

Ülkemizde Kur'an-ı Kerim'lerde damme uzatılacağı zaman özel bir işareti bulunmamaktadır. Ancak Pakistan bölgesinde baskısı yapılan Kur'an-ı Kerim'lerde damme uzatılacağı zaman damme-i ma'kuse (مَعْكُوسَةً) ters damme ﴿ işareti kullanılmaktadır. Ülkemizde de ﴿ bu işaret veya bizim geliştirdiğimiz fetha ve kesranın kısa meddine uyumlu, tarafımızdan geliştirilen ٩ damme meddi kullanılabilir.

Yasalarla kendisine din eğitimi görevi verilmiş olan DİB. ve MEB. tarafından Kur'an eğitiminde ilke, teori, metot ve uygulama birliğini sağlamak amacıyla "Elifbâ Öğretimi Uygulama Esasları" hazırlanmalıdır.

DİB. Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile birlikte Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanlığı tarafından ortaklaşa elifbâ hazırlanması ve öğretimi ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Kur'an-ı Kerim'lere imlası ve doğru yazılması ile ilgili tetkikler yapan ve sonucuna göre onay mührü koyan Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu Başkanlığı, nihai hedefi Kur'an-ı Kerim okumayı öğretecek olan elifbâlar için de bir

onay mührü olmasa da en azından kurallarına uygun hazırlanmış elifbâlar için tavsiye yazısı ile bu sürece katkı verebilir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, 2008 yılında Kur'an-ı Kerim'lerde kullandığımız Ali el-Kârî imlasından, diğer İslam ülkelerinin kullandığı Resmi Osmanî imlasına geçme kararı almış fakat 2017 yılında halen geçememiştir. Fakat 2015 yılında yayınladığı Kur'an Öğreniyorum isimli elifbânın bazı kelimelerinde Resmi Osmanî imlasına yer vermiştir. DİB. bu geniş sürecinde sadece bu imla ile yetinmeyip dünya üzerindeki uygulanan diğer hareke işaretlerini inceleyerek ötrenin uzatılma işareti gibi kolay okumaya yönelik olan uygulamaları da Kur'an-ı Kerim'e yansıtması, elifbâlarında buna uyumlu hale getirmesi yerinde olacaktır.

Elifbâ öğretimi hususunda birinci derecede görev alan İmam-Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültelerinden mezun olan öğrencilerdir. Bu sebeple bu okullarda sadece Kur'an okumanın öğretilmesi yeterli olmayıp Kur'an'ı başkalarına öğretecekleri için "Kur'an-ı Kerim öğretimi ile ilgili hangi yöntemlerin, yaklaşım ve tekniklerin kullanılacağı" konusu daha somut hale getirilerek zorunlu ders olarak verilmelidir.

Ülkemizin şartlarını göz önüne aldığımızda, Kur'an-ı Kerim okumayı bilenlerin çoğunun, Kur'an'ı ilk defa yaz kurslarında okumaya başladıklarını görürüz. Yaz Kurslarına gelen ve henüz elifbâ'yı tamamlayamadan kurstan ayrılan bir çok öğrenci olabildiği gibi Kur'an okumaya geçip pekiştirmeye fırsat bulamadan da ayrılanlar olmaktadır. Bir sonraki yıl yine elifbâdan başlayan bu çocukların Kur'an öğrenmeye olan ilgileri azalmaktadır. Bu sebeple Yaz Kur'an Kursları'ndaki elifbâ öğretimini merkeze koyarak; okullarda, Kur'an Kurslarında ve camilerdeki elifbâ öğretiminin kısa sürmesi için özel bir elifbâ çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bir çok öğretmen Kur'an-ı Kerim dersi saatini az, öğrenci sayısını fazla bulmaktadır. Bu durum için bir çözüm yolu olarak ders saatinin çoğaltılmasından ziyade sürenin daha tasarruflu bir şekilde kullanılması açısından bireysel öğretim yerine toplu eğitime ağırlık verilmesi durumunda Kur'an-ı Kerim dersinden daha verimli sonuç alınacağı söylenebilir. Dersi tahtaya yazmak yerine projeksiyon, poster vb. araç-gereçleri kullanılmasıyla zamandan kazanç sağlanacaktır.

Öğretmenler genellikle Kur'an-ı Kerim öğretirken elifbâ kitabının dışında , ders araç-gereci kullanmamaktadır. Bu sebeple tek kaynak olan elifbâ kitabı daha da çok önem arz etmektedir. İdeal, kalıcı ve hızlı öğretim yapmak için elifbâ kitabı hafıza tekniklerinden de yararlanılarak çok iyi hazırlanmış olmalıdır.

Bu çalışma vesilesiyle tarafımızdan yüz adede yakın elifbâ kitabı incelenmiş olup birkaç istisna dışında sadece kelimeler değişik olup sistem olarak hemem hemen hepsi birbirine benzemektedir.

Tecrübeler göstermiştir ki, elifbâyı kısa sürede ve sağlıklı bir şekilde bitirip Kur'an okumaya geçmek, öğrencilerin Kur'an okuma heyecanlarını sürdürmede önemli rol oynamaktadır. Kur'an üstatlarının dikkat etmesi gereken nokta şu ki, elifbâ dersleri mutlaka sürekli ve ara verilmeden olmalıdır. Elifbâda ders sayısı çoğaldıkça eğitim süresi de uzamaktadır. Bu sebeple derslere devam azalmakta ve bu amaca ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu hedef doğrultusunda ve öğrencilerin Kur'an okumaya geçme heyecanlarını canlı tutmak için derslerin sayısı az olmalıdır. Mevcut elifbâların genelinde ortalama 30 ders bulunmakta, bu durumda eğitim süresi uzadığı için yaygın eğitimde süreklilik sağlanamamakta ve eğitim tamamlanamamaktadır.

Bu gün halen en çok kullanılan Ali Haydar Elifbâ'sı, 1927 yılında yazılmış ve günümüzde hazırlanan yeni elifbâlar bile Ali Haydar Elifbâ'sının etkisinden kendini kurtaramamıştır. Şimdiye kadar hazırlanan elifbâ kitaplarını tamamına yakını geleneksel yöntemlerle hazırlanmış, insanın görsel hafızası dikkate alınmamıştır. Halbuki anlatımdan ziyade görsel ve işitsel eğitimin öğrenmede daha etkili olduğu açıktır.

Çalışmanın son bölümünde Kur'an öğrenmek isteyenlerin iki hafta gibi kısa bir sürede Kur'an okumaya başlamalarının hedeflendiği, hafıza tekniklerinin de içerisinde kullanıldığı yeni bir elifbâ tasarımı sunulmaya çalışılmıştır. 10 Derste Kur'an öğretmeyi esas alan posterli elifbâ bu hedefe yönelik hazırlanmıştır.

Mükemmellik Allah'a mahsustur. Uzun araştırmalar sonucu ortaya koyduğumuz metodumuz elbette kusurlardan hâli değildir. Ancak Kur'an Eğitimi'ne olumlu katkılarının olmasını temenni ederiz. Gayret kuldan başarı Allah'tandır.

KAYNAKÇA

- Abay, Muhammet, (2015). **Mushaf İmlası Ali el- Kârî İmlası Tarzı Meselesi**. İstanbul: Usûl.
- Açık, Abdullah; Hatice Ayar; Alpaslan Durmuş; Hatice Işılak, (2015). **Ses Temelli Elifbâ Yöntemi**. İstanbul: Edam.
- _____,(2010). **Ses Temelli Elifbâ**, İstanbul: Edam.
- Aksoy, H. Fikri, (1959). **On Derste Kur'an Alfabeti**. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı.
- Altıkulaç, Tayyar, (2014). **Mushaflarda İmlâ Meselesi**. *IRCICA Journal*, Sayı 1.
- _____,(2013). **Mushaflarda İmlâ Problemi**, Osmanlı'dan Günümüze Kur'an ve Hüsn-i Hat Sempozyumunda Yapılan Konuşma, Amasya-Türkiye.
- _____,(2015). **H. Osman'a Nisbet Edilen Mushaf-ı Şerif**. İstanbul: IRCICA.
- _____,(2009). "Secâvendî, Muhammed B. Tayfûr", **DİA**, Cilt 36, İstanbul: TDV Yayınları
- Altıkulaç, Tayyar; Şevki Özkan; Demirhan Ünlü, (2006). **Kur'an Okumaya Giriş**. Ankara: DİB. Yayınları.
- ANAR, (2007). [<http://www.zinde.info/Kur'an%C2%92in-anlamiyla-bulusmak-kamuoyu-anketi/>], Erişim Tarihi: 01.01.2017
- Aruçi, Muhammed, (2005). "Muhammed Ali El-Haddâd", **DİA**, Cilt 30, İstanbul: TDV Yayınları
- Asım, Necib, (1916). "Elifbâmız Hakkında Bazı Mülâhazalar", **Edebiyat Fakültesi Mecmuası**, sene 1, sayı 2, Mayıs 1332 (Mayıs-Haziran 1916), Matbaa-i Amire, İstanbul.
- Aşıkoğlu, Nevzat Y. , (2007). "Kur'an Öğretiminde Yeni Anlayış ve Yaklaşımlar", **X. Kur'an Sempozyumu Tebliği, Kur'an ve Eğitim**, Tokat-Türkiye.
- Ata, Mehmet Mahfuz, (2013). "Kur'an Öğretim Yöntem ve Teknikleri Problem ve Çözüm Yolları", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 30, s.167-189. Isparta.
- Aydın, Mehmet Zeki, (2005). **Din Öğretiminde Yöntemler**. Ankara: Nobel Yayınları.

- Baymur, Fuat, (1947). **İlk Okuma Yazma Öğretimi**. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Başkurt, İrfan, (2007). **Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları**. İstanbul: Dem Yayınları.
- Binbaşıoğlu, Cavit, (1992). **Türkiye'de İlk Okuma ve Yazma Öğretiminde Kullanılan Yöntemlerin tarihsel gelişimi II**. İstanbul: Abece.
- Bozkurt, Nebi, (1993). "Daru'l-Kurra", **DİA**, Cilt 8, İstanbul: TDV Yayınları
- el-Buharî, Muhammed b. İsmail, (1992). **Sahih-i Buharî**. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Çağrı, Mustafa, (2002). "Kur'an Kursu", **DİA**, Cilt 26, Ankara: TDV Yayınları
- Çetin, Abdurrahman, (1982). **Kur'an İlimleri ve Kur'an-ı Kerim Tarihi**. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Çetin, Nihad M., (1991). "Arap", **DİA**, Cilt 3, İstanbul: TDV Yayınları
- Çollak, Fatih, (2010). **Kur'an Öğretiminde Problemler ve Çözüm Önerileri**. Etkili Din Öğretimi, Ed. Şaban Karaköse, İstanbul: TİDEF Yayınları
- Dağ, Mehmet; Hıfzurrahman R. Öymen, (1974). **İslam Eğitim Tarihi**. Ankara: MEB
- Demir, Recep, (2010). **Yaz Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretimi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Ankara.
- Demirci, Muhsin, (1997). **Kur'an Tarihi**. İstanbul: MÜİF Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit, (1988). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, (2002). **Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt Ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi**. Ankara: TDV Yayınları.
- _____,(2004). **Kur'an Kursları Öğretim Programı**. Ankara: TDV Yayınları.
- _____,(2005). **Yaz Kur'an Kursları Öğretim Programları**. Ankara: TDV Yayınları.
- _____,(2007). **Yaz Kur'an Kursları Öğretici Kılavuzu**. Ankara: TDV Yayınları.
- _____,(2010). **Camilerde Kur'an Öğretimi Programı**. Ankara: TDV Yayınları.
- _____,(2011). **Kur'an-ı Kerim ve Meali**. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- _____,(2015).[<http://www2.diyanet.gov.tr/EgitimHizmetleriGenelMudurlugu/Sayfalar/Sunumlar.aspx>] , DİB. Faaliyet Raporu 2015, Erişim Tarihi:01.01.2017

- Durmuş, İsmail, (1997). “Harf”, **DİA**, Cilt 16, İstanbul: TDV Yayınları
- _____,(1998). “Hemze”, **DİA**, Cilt 17, İstanbul: TDV Yayınları
- _____,(2003). “Lâmelif”, **DİA**, Cilt 27, İstanbul: TDV Yayınları
- _____,(2013). “Zây”, **DİA**, Cilt 44, İstanbul: TDV Yayınları
- Erbaş, Ali, (2017). [<http://www.alierbas.com.tr/diyanet-isleri-baskanliginin-Kur'an-ogretimi-ile-ilgili-hizmetleri/>] , Erişim Tarihi: 01.07.2017
- EğİN, Osman, (2012). **Kur'an Öğretiminde Problemler ve Çözüm Önerileri**, Etkili Din Öğretimi Sempozyumu, 30 Mart-1 Nisan, Ankara
- EğİN, Osman; Hüseyin Öresin, (2015). **Kur'an Öğreniyorum**. Ankara: DİB Yayınları.
- Erdem, İsmail B., (2007). **Ali Haydar Taner'in Eğitim Ve Din Eğitimi Görüşleri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ertem, Rekin, (1995). “Elifbâ”, **DİA**, Cilt 11, İstanbul: TDV Yayınları
- El-Ferahidi, Halil b. Ahmet, (2001). **Kitâbü'l-'Ayn**, Beyrut: Daru'l Kutubu'l İlmiyye
- Fırat, Yavuz, (2007). “Kur'an Öğretimi Ve Hafızlık Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler” **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.23: 2007 s.549-568,
- Hakkanî, Nur Muhammed, (1427). **El-Kâidetü'n-Nuraniyye**, Mekke: Furqan Center
- Hamidullah, Muhammed, (1969). **İslam Peygamberi**, Çev. Said Mutlu ve Salih Tuğ, İstanbul: İrfan Yayınevi.
- İbn Sa'd, Muhammed, (ts). **Tabakatü'l-Kübra**, Beyrut
- İbn Cinnî, (ts). **el-Hasâ'is**, Cilt I, Beyrut
- İserer, (2017). Web: [<http://www.iserer.com/diksiyon-egitimi-1-hafta/>], 01.01.2017
- İşler, Emrullah, (2001). **Türklerin Arapçanın Ünlülerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, EKEV Akademi Dergisi, Sayı: 1.
- Kaçalin, Mustafa S., (1995). “Elifbâ”, **DİA**, Cilt 11, İstanbul: TDV Yayınları
- Karaçam, İsmail, (1977). **Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okuma Kaideleri**. İstanbul: MÜİF Yayınları.
- Kaya, Davut, (2012). “Kur'an-ı Kerim Öğretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi”, **Diyanet İlmî Dergi**, Kur'an Özel Sayısı, 2. Baskı, s.625, Ankara

- _____,(2008). **Tecvidli Kur'an Okuma Rehberi**. Ankara: DİB Yayınları.
- Keskioğlu, Osman, (2008). **Nüzulünden günümüze Kur'an-ı Kerim Tarihi**. Ankara: TDV Yayınları.
- Koç, Mehmet A., (2010). “Kur'an Kıraatinde Türklere Özgü Mahalli Okuyuş Sorunu”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt 51, Sayı 2, s.79-91.
- Mamiş, M. Emin. (2007), **Kur'ân Tekrarlarına İstatistikî Bir Yaklaşım**, . Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü yıl Üniversitesi, Van.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2016). “**Ses Temelli İlk Okuma-Yazma Öğretimi**”, Ankara _____,(2017).Web: [<http://meb.gov.tr/ogrenci-sayisi-17-milyon-588-bine-yukseldi/haber/10675/tr>], Erişim Tarihi: 01.03.2017
- _____,(2016).[https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_07/21021456_ahhl_Kur'ani_kerim_dersi_ogretim_programi_.pdf], Erişim Tarihi: 01.01.2017
- Okumuş, Mesut. (2010). “Kur'ân İmlâsının Gelişim Süreci Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 17, s.5-37.
- Okutan, Ahmet, (1989). **Kutsal Kitabımız Kur'an-ı Kerim**. Ankara: Emel Matbaacılık
- Öcal, Mustaf, (1998) “Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi” **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 7, s.241-268, Bursa
- Öğmüş, Harun, (2015). “Resm-i Mushaf Bağlamında Kur'an Ve Kıraat Ayrımı”, **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. S.39, 9-28.
- Sağman, Ali Rıza, (1955). **Sağman Tecvidi**. İstanbul: Ahmet Sait Matbaası.
- Sarı, Mevlüt, (1984). “Şedde”, **Mevarid**, İstanbul: Bahar Yayınevi.
- _____,(1984). “Cezim”, **Mevarid** , İstanbul: Bahar Yayınevi.
- Şahin, Hatice, (2012). Web: [<http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/kur%E2%80%99an-ogretiminde-yontem-ve-teknikler- yrd-doc-dr-hatice-sahin/7666>] 01.01.2017
- Taner, Ali Haydar, (1927). **Kur'an-ı Kerim Elifbâsı**. İstanbul: Hilmi Kitapevi.
- TDK, (2017). Web: [http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=176:Duzeltme-Isareti&catid=50:yazm-kurallar&Itemid=132], 01.01.2017
- Timurtaş, Faruk K., **Osmanlı Türkçesi Grameri**. (1997). İstanbul: Alfa Basım Yayımları

TUİK,(2013).[<http://www2.diyenet.gov.tr/StratejiGelistirme/Afisanlari/dinihayat.pdf>],

Erişim Tarihi: 01.01.2017

Tokatlı, Ümit, (2008). “Arap Harfli Türk Metinlerinde Hemzeye Dair Notlar”,

II. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi

Uzun, Mustafa, (1994). “ebced” **DİA**, Cilt 10, İstanbul: TDV Yayınları

Ünlü, Demirhan; İlyas Aydoğan, (1995). **Tecvid Bilgisi ve Kur’an-ı Kerim Bilgisi**.

İstanbul: MEB Yayınları.

Vural, Mehmet Arif ; Aziz Tekiner, Murat Karipçin, Ümmühan Güner, (2014). **Hüsn-i**

Hatt. Ankara: MEB Yayınları.

Yazır, Mahmud Bedreddin, (1974). **Eski Yazıları Okuma Anahtarı**. İstanbul:

Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

_____,(1981). **Kalem Güzeli**. Ankara: DİB Yayınları.

Yılmaz, Abdulkadir, (2003). “Hat Sanatında Hareke Ve Noktalamanın Tarihi Seyri” ,

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 19, Erzurum

Yılmaz, Nazif, (2010). **Kur’an Öğretiminde Problemler ve Çözüm Önerileri**. Etkili

Din Öğretimi, Ed. Şaban Karaköse, İstanbul: TİDEF Yayınları

_____, (2016). Kur’an-ı Kerim’i Nasıl Öğretelim?. İstanbul: DEM Yayınları

Yılmaz, Nazif; Faruk Salman, Nihat Morgül, (2007). **Tecvidli Kur’an-ı Kerim**

Elifbâsı. Ankara: DİB Yayınları.

Yılmaz, Nazif; Faruk Salman, (2010). **İmam-Hatip Liseleri Kur’an-ı Kerim Ders**

Kitabı 9-10. Ankara: MEB Yayınları.

Yüksel, Ahmet, (2007). “İlk Dönem Arap Dilcilerinde Fonetik Çalışmalar: El-Halîl B.

Ahmed El-Ferâhidî Örneği”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**

Dergisi, S: 24-25.

Zihnî, Mehmet, (1990). **Ni’met-i İslam**. İstanbul: Salah Bilici Kitapevi.

EKLER

Harflerin Şekilleri ve İsimleri

Osmanlıca	Arapça	Harf	Sıra	Osmanlıca	Arapça	Harf	Sıra		
DAD	ضاد	ضَادُ	ض	15	ELİF	الف	أَلِفُ	ا	1
TI	طی	طَا	ط	16	BE	به	بَا	ب	2
ZI	ظی	ظَا	ظ	17	TE	ته	تَا	ت	3
AYN	عین	عَيْنُ	ع	18	SE	ثه	ثَا	ث	4
ĞAYN	غین	غَيْنُ	غ	19	CİM	جیم	جِيمُ	ج	5
FE	فه	فَا	ف	20	HA	حا	حَا	ح	6
KAF	قاف	قَافُ	ق	21	HI	خی	خَا	خ	7
KEF	کف	كَافُ	ك	22	DAL	دال	دَالُ	د	8
LAM	لام	لَامُ	ل	23	ZEL	ذول	ذَالُ	ذ	9
MİM	میم	مِيمُ	م	24	RA	ره	رَا	ر	10
NUN	نون	نُونُ	ن	25	ZE	زه	زَا	ز	11
HE	هه	هَا	ه	26	SİN	سین	سَيْنُ	س	12
VAV	واو	وَإُو	و	27	ŞİN	شین	شَيْنُ	ش	13
YE	یه	يَا	ی	28	SAD	صاد	صَادُ	ص	14

Ek 1: Harflerin Şekilleri ve İsimleri

Arapçada Kullanılan Karakterler (Türkiye)

Sonda	Ortada	Başta	Yalnız	Sonda	Ortada	Başta	Yalnız
ص	ص	ص	ص	ء	ء	ء	ء
ض	ض	ض	ض	ب	ب	ب	ب
ط	ط	ط	ط	ت	ت	ت	ت
ظ	ظ	ظ	ظ	ث	ث	ث	ث
ع	ع	ع	ع	ن	ن	ن	ن
غ	غ	غ	غ	ي	ي	ي	ي
ف	ف	ف	ف	ج	ج	ج	ج
ق	ق	ق	ق	ح	ح	ح	ح
ك	ك	ك	ك	خ	خ	خ	خ
ل	ل	ل	ل	د			
م	م	م	م	ذ			
و				ر	ر	ر	ر
ه	ه	ه	ه	ز	ز	ز	ز
لا	لا	لا		س	س	س	س
أ	أ	أ	أ	ش	ش	ش	ش
ص	ا	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ	ـ
قصر مد	ا						

Ek 2: Arapçada Kullanılan Harf Ve Hareke Karakterleri

EBCED LEVHASI

أَبْجَدُ هَوَّزٌ حُطَيٌّ كَلَمَنْ سَعَفَسٌ قَرَشَتْ تُخَذُ ضُظْغَلًا

هَوَّزٌ		
7	6	5
ز	و	ه
G	F	E

أَبْجَدُ			
4	3	2	1
د	ج	ب	ا
D	C	B	A

كَلَمَنْ			
50	40	30	20
ن	م	ل	ك
N	M	L	K

حُطَيٌّ		
10	9	8
ي	ط	ح
J	I	H

قَرَشَتْ			
400	300	200	100
ت	ش	ر	ق
V	U	T	S

سَعَفَسٌ			
90	80	70	60
ص	ف	ع	س
R	Q	P	O

ضُظْغَلًا		
1000	900	800
لا	غ	ظ
		ض

تُخَذُ		
700	600	500
ذ	خ	ث
Z	Y	X

İşte Şark ve Garp'ta alfabe tertibinin bir olduğunu bize şu cetvel pek güzel gösteriyor. Şu birlik ta, "(kelemen)" kelimesine kadar temadi ediyor. Ondan sonra nadiren ortada ve ekseriya nihayette bu birliğe ayrılık arız oluyor. Bu da her milletin, noksanını anladığı savtları eda edecek şekilleri sona ilâve etmesinden ileri geliyor. Nasıl ki Araplar "(sehz)", "(dâzig)" harflerini sonradan ilâve etmişler.

Necib Asım, "Elifbâımız Hakkında Bazı Mülâhazalar", Edebiyat Fakültesi Mecmuası, sene 1, sayı 2, Mayıs 1332 (Mayıs-Haziran 1916), Matbaa-i Amire, İstanbul.

Ek 3: Ebcet Levhası (Harflerin sayı değeri)

Sıra	Kelime	Adedi	Sıra	Kelime	Adedi
1 -	الله :	2698	27 -	بَعْدَ :	200
2 -	رَبِّ :	969	28 -	عِنْدَ :	197
3 -	قَالَ :	910	29 -	سَمَوَاتِ :	190
4 -	كَانَ :	731	30 -	مُؤْمِنُونَ :	179
5 -	أَرْضٍ :	461	31 -	حَيْرٍ :	176
6 -	قَلَّ :	404	32 -	نُؤْمِنُ :	175
7 -	قَوْمٍ :	383	33 -	نَاتٍ :	169
8 -	كُنَّ :	365	34 -	سَبِيلٍ :	166
9 -	يَوْمٍ :	358	35 -	عَلِيمٍ :	162
10 -	أَمِنَ :	343	36 -	يَعْمَلُ :	162
11 -	كُلُّ :	343	37 -	يَشَاءُ :	162
12 -	عَذَابٍ :	322	38 -	أَمْرٍ :	153
13 -	يَعْلَمُ :	304	39 -	أَنْفُسُ :	153
14 -	شَيْءٍ :	279	40 -	خَلَقَ :	150
15 -	بَيْنَ :	266	41 -	غَيْرِ :	147
16 -	يَقُولُ :	254	42 -	نَارٍ :	145
17 -	حَقَّ :	244	43 -	دُونَ :	144
18 -	قَبْلَ :	242	44 -	يَرَى :	141
19 -	يَكُنُّ :	242	45 -	نَفْسٍ :	140
20 -	نَاسٍ :	241	46 -	مُوسَى :	136
21 -	جَاءَ :	237	47 -	أَبِي :	133
22 -	رَسُولٍ :	236	48 -	بَعْضٍ :	129
23 -	كِتَابٍ :	230	49 -	كَافِرُونَ :	129
24 -	كَفَرَ :	228	50 -	لَعَلَّ :	129
25 -	جَعَلَ :	214	51 -	أَهْلٍ :	127
26 -	أُولَئِكَ :	204	52 -	أَنْزَلَ :	125

Ek 4 (a): Kur'an-i Kerimde En Çok Kullanılan 200 Kelime

Sıra	Kelime	Adedi	Sıra	Kelime	Adedi
53 -	ظَالِمُونَ	124	79 -	هُدًى	85
54 -	سَّمَاءٌ	120	80 -	أَرْسَلَ	84
55 -	مُبِينٌ	119	81 -	فَضْلٌ	84
56 -	آخِرَةٌ	115	82 -	يَجْعَلُ	83
57 -	دُنْيَا	115	83 -	كَيْفَ	83
58 -	رَحِيمٌ	115	84 -	يَعْبُدُ	80
59 -	رَحْمَةٌ	114	85 -	أَكْثَرَ	80
60 -	كَذَّبَ	114	86 -	لَيْلٍ	80
61 -	قُلُوبٌ	112	87 -	قَلِيلٌ	79
62 -	إِلَهِ	111	88 -	لَيْسَ	79
63 -	عَظِيمٌ	107	89 -	أَصْحَابٌ	78
64 -	عِلْمٌ	105	90 -	صَلَاةٌ	78
65 -	عَزِيزٌ	99	91 -	عَالِمُونَ	78
66 -	عَمِلَ	99	92 -	يُرِيدُ	77
67 -	حَكِيمٌ	97	93 -	حَيَاةٌ	76
68 -	عِبَادَةٌ	97	94 -	ذِكْرٌ	76
69 -	رُسُلٌ	96	95 -	اتَّقِ	76
70 -	يَهْدِي	96	96 -	ذَا	75
71 -	يَدْعُ	94	97 -	أَحَدٌ	74
72 -	أَجْرٌ	93	98 -	فِرْعَوْنَ	74
73 -	رَأَى	93	99 -	مِثْلُ	73
74 -	دِينٌ	92	100 -	مَلَكَةٌ	73
75 -	قَوْلٌ	92	101 -	أَلِيمٌ	72
76 -	عَفْوٌ	91	102 -	أَخَذَ	70
77 -	آيَةٌ	86	103 -	جَنَّةٌ	70
78 -	آيَاتٌ	86	104 -	شَيْطَانٌ	70

Ek 4 (b): Kur'an-i Kerimde En Çok Kullanılan 200 Kelime

Sıra	Kelime	Adedi	Sıra	Kelime	Adedi
105 -	قُرْآنٌ	70	131 -	صَادِقُونَ	56
106 -	قِيَامَةٌ	70	132 -	يَكْفُرُونَ	56
107 -	جَنَّاتٍ	69	133 -	تَجْرِي	55
108 -	خَالِدُونَ	69	134 -	رِزْقًا	55
109 -	مِثْلُ	69	135 -	اتَّبِعْ	54
110 -	إِبْرَاهِيمَ	69	136 -	يَفْعَلُ	54
111 -	يَوْمَئِذٍ	68	137 -	أَتَّخِذُ	53
112 -	أَيْدِي	67	138 -	جَمِيعَ	53
113 -	أَتَّخِذُ	66	139 -	يَسْأَلُ	53
114 -	يَجِدُ	66	140 -	قَلِيلًا	53
115 -	إِنْسَانَ	65	141 -	أَخًا	52
116 -	أَبَاءً	65	142 -	بَيِّنَاتٍ	52
117 -	كَثِيرًا	63	143 -	خَلْقًا	52
118 -	صَالِحَاتٍ	62	144 -	أَزْوَاجًا	52
119 -	يُحِبُّ	61	145 -	شَدِيدًا	52
120 -	ظَلَمَ	61	146 -	بَصِيرًا	51
121 -	مَاءً	61	147 -	تَحْتَ	51
122 -	أَمْوَالٍ	61	148 -	تَأْكُلُ	50
123 -	أَعْلَمُ	60	149 -	مُجْرِمُونَ	50
124 -	تَوَلَّى	60	150 -	سُوءًا	50
125 -	يُنزِلُ	58	151 -	مَوْتًا	50
126 -	بَنِي	57	152 -	أُمَّةً	49
127 -	يَتَّقِ	57	153 -	يُخْرِجُ	49
128 -	تُكذِّبُ	57	154 -	أَذْكَرًا	49
129 -	نِسَاءً	57	155 -	يُشْرِكُ	49
130 -	شَاءَ	56	156 -	غَيْبًا	49

E

k 4 (c): Kur'an-i Kerimde En Çok Kullanılan 200 Kelime

Sıra	Kelime	Adedi	Sıra	Kelime	Adedi
157 -	مَتَّقُونَ	49	182 -	جَزَاءٌ	42
158 -	وَعْدٌ	49	183 -	سَلَامٌ	42
159 -	سَاعَةٌ	48	184 -	سَوْفَ	42
160 -	تَعْقِلُونَ	48	185 -	مُشْرِكُونَ	42
161 -	مُلْكٌ	48	186 -	أَوْلِيَاءَ	42
162 -	أَيُّ	47	187 -	تِلْكَ	41
163 -	سَمِيعٌ	47	188 -	سُبْحَانَ	41
164 -	يُضِلُّ	47	189 -	ضَلَّ	41
165 -	نِعْمَةٌ	47	190 -	كَبِيرٌ	40
166 -	هَؤُلَاءِ	46	191 -	بئْسَ	40
167 -	آتَى	46	192 -	يَغْفِرُ	40
168 -	إِيمَانٌ	45	193 -	هَدَى	39
169 -	خَيْرٌ	45	194 -	حِسَابٌ	39
170 -	صِرَاطٌ	45	195 -	أَبَا	38
171 -	قَدِيرٌ	45	196 -	وَجَدَ	38
172 -	يَنْظُرُ	45	197 -	وُجُوهٌ	38
173 -	صَالِحٌ	44	198 -	مُسْتَقِيمٌ	37
174 -	يَلْقَاهُ	44	199 -	سُلْطَانٌ	37
175 -	نَذِيرٌ	44	200 -	أَحْسَنَ	36
176 -	وَلِيٌّ	44	201 -	مُسْلِمُونَ	36
177 -	إِيمَانٌ	44	202 -	وَيْلٌ	36
178 -	عَدُوٌّ	43	203 -	أَهْلَكَ	35
179 -	نُوحٌ	43	204 -	وَجْهٌ	34
180 -	نُورٌ	43	205 -	وَلَدٌ	33
181 -	حَمْدٌ	43	206 -	أَطِيعُوا	30

Ek 4 (d): Kur'an-i Kerimde En Çok Kullanılan 200 Kelime

مَدُّ لَيْتَ لَوْلَا لَوْ مَا لَوْ لَنْ لَمْ لَكِنْ إِلَى
 خَلَا حَتَّى مِثْمَ بَلْ هَلْ مَنْ مِنْ مَعَ مِنْذُ
 كَيْفَ كَانَ قَدْ فِي عَنْ عَلَى عَدَى سَوْفَ رَبِّ
 إِلَّا إِلَّا الَّذِينَ الَّذِي الَّتِي إِذَا إِذْ إِذَنْ
 أَوْ إِنَّمَا إِنْ إِنْ إِنْ إِنْ إِنْ إِنْ إِنْ

Ek 5 : Kur'an-ı Kerimde En Çok Kullanılan Edatlar

Med ile Tenvin		Cezm ve Şedde ile Tenvin	
Kelime	Adedi	Kelime	Adedi
عَذَابٌ	322	أَرْضٌ	461
نَاسٌ	241	كُلٌّ	343
رَسُولٌ	236	شَيْءٌ	279
كِتَابٌ	230	خَيْرٌ	176
عَلِيمٌ	162	أَمْرٌ	153
نَارٌ	145	نَفْسٌ	140

Ek 6 : Kur'an-ı Kerimde En Çok Kullanılan 50 kelime içindeki

Tenvinli Kelimeler

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ . الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . مَلِكِ يَوْمِ
الدِّينِ . إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ .
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ . صِرَاطَ
الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ
وَلَا الضَّالِّينَ .

A

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ . الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ . مَلِكِ يَوْمِ
الدِّينِ . إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ .
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ . صِرَاطَ
الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ .

B

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ① الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ② الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ ③ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ④ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤
اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ⑥ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑦

C

Ek 7 : Kur'an'ı Kerim Yazısının Tarihi Gelişimi

A.Kûfi B.Mağribi C.Nesih

ا آلیفا	ب بیه	پ پیه	ت تیه	ث ثیه
ج جیه	چ چیه	ح حیه	د دال	ذ ذال
ر ر	ز ز	ژ ژیه	س سین	ش شین
ص صیاد	ض ضیاد	ط طوی	ظ ظوی	ع عین
غ غین	ف فه	ق قاف	ک کاف	گ گاف
ه هیه	و واو	ز ز	ن نون	ی یه

Ek 8: Osmanlıca Alfabede Harfler ve İsimleri

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حُرُوفُ الْمَجَاءِ الْمَفْرَدَةِ

الدَّرْسُ الْأَوَّلُ

ألف	ب	ت	ث	ج
ح	خ	د	ذ	ر
ز	س	ش	ص	ض
ط	ظ	ع	غ	ف
ق	ك	ل	م	ن
و	ه	هـ	ي	يا

Ek 9: El-Kâidetü'n-Nuraniyye - Harfler ve İsimleri

أ ب ج د ه ز س
 ش ر خ ه ه ع غ ف
 ك ل م ن ه و ي ء ة - د و ه

Ek 10 : Mağribi Yazısı İle Harfler ve Harekeler

ا	ب	ت	ث	ج
د	ه	ز	ح	ط
ق	ك	ل	م	ن
هـ	و	ي	ء	ة

Ek 11: Pakistan'da Kullanılan Kıрма Nesih Yazısı İle Harfler

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا
 أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
 وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٥﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ
 كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ
 كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٦﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ
 أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٦٧﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ
 بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ الْغَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
 وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٦٨﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدُوا
 لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ
 ﴿٦٩﴾ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا
 مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا
 مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٧٠﴾ فَآذَاهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا
 مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ
 فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿٧١﴾ فَتَلَقَى آدَمُ
 مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٧٢﴾

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ
 فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
 وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ
 كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَأِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ
 إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا
 إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ
 فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ الْغَيْبَ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ
 ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَأِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ ابْنِي
 وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ
 أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
 هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَازَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ
 عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ
 عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَى
 آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا
 أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
 بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾ وَعَلَّمَ
 آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ
 أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ
 لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢٢﴾ قَالَ يَا أَدَمُ
 أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ
 لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ
 وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٢٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
 فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَقُلْنَا
 يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ
 شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا
 الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ
 لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿٢٦﴾ فَتَلَقَّى
 آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٢٧﴾

وَاذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً قَالُوْۤا
 اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
 بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۗ قَالَ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝۳۱ وَعَلَّمَ
 اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلٰی الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِئُوْنِیْ
 بِاَسْمَآءِ هٰۤؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ ۝۳۲ قَالُوْۤا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا
 اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِیْمُ الْحَكِیْمُ ۝۳۳ قَالَ یٰۤاٰدَمُ اَنْۢبِئْهُمْ
 بِاَسْمَآئِهِمْ فَلَمَّآ اَنْۢبَاَهُمْ بِاَسْمَآئِهِمْ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ اِنِّیْۤ اَعْلَمُ
 غَیْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُوْنَ ۝۳۴
 وَاذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْۤا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْۤا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَ طٰٓغٰی وَ
 اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِیْنَ ۝۳۵ وَقُلْنَا یٰۤاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ
 وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
 هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا مِنَ الظَّٰلِمِیْنَ ۝۳۶ فَاَزَلَّهُمَا الشَّیْطٰنُ
 عَنْهَا فَاَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِیْهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوْۤا بَعْضُكُمْ
 لِبَعْضٍ عَدٰۤاۗءٌ وَلَكُمْ فِى الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰی حَیْنٍ ۝۳۷ فَتَلَقٰی
 اٰدَمُ مِنْ رَّبِّهِ كَلِمٰتٍ فَتَابَ عَلَیْهِ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ ۝۳۸

وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سَبِيلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣٥١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ
 سَفْهًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا معرضُونَ ﴿٣٥٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ
 اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٥٣﴾
 وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ أَفَإِنَّ مِنْ فِهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٥٤﴾
 كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا
 تُرْجَعُونَ ﴿٣٥٥﴾ وَإِذْ رَاكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا
 هُزُوًا أَهَذَا الَّذِي يَذَّكُرُ الْهَيْكُمُ وَهُمْ يَذَّكُرُ الرَّحْمَنَ
 هُمْ كَفِرُونَ ﴿٣٥٦﴾ خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُورِيكُمْ آيَاتِي
 فَلَا تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٣٥٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ ﴿٣٥٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونَ عَنْ
 وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يَنْصَرُونَ ﴿٣٥٩﴾ بَلْ
 تَأْتِيهِمْ بَغْةٌ فَتَبْتَهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٣٦٠﴾
 وَلَقَدْ أَسْتَهْزِئُ بِرِيسَلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ
 مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٦١﴾ قُلْ مَنْ يَكْلُؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
 مِنَ الرَّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ معرضُونَ ﴿٣٦٢﴾ أَمْ لَهُمْ

عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكِيَّةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً
 فَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْبِكُ الدِّمَاءَ وَيَخْسِئُ نَسَبًا
 بِحَمْدِكَ وَفِدْسًا لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ وَعَلَّمَ
 آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَكِيَّةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي
 بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٠﴾ فَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ
 لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣١﴾ فَالَ يَأْتِيهِمْ
 بِأَسْمَائِهِمْ فَمَا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ
 غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ
 ﴿٣٢﴾ * وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَكِيَّةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى
 وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٣﴾ وَفَلْنَا يَأْتِيهِمْ أَنْتَ
 وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ
 الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٤﴾ فَازْلَمَهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا
 مِمَّا كَانَا فِيهِ وَفَلْنَا إهْبَطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي
 الْأَرْضِ مُسْتَفْرَرٌ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿٣٥﴾ فَتَلَفَى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ
 فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٦﴾ فَفَلْنَا إهْبَطُوا مِنْهَا جَمِيعًا

بُشْرُ

وَمَا حَاكَمَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنْ
اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ
وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا
قَتَلَ مِنَ النَّعْمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا
بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ
أَوْ عَدْلٌ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ
عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ
مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ أَحِلَّ لَكُمْ
صَيْدَ الْبَحْرِ وَطَعَامَهُ مِثْلًا لَكُمْ وَاللَّيْسَانُ
وَحُرْمٌ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَ
اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ جَعَلَ
اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَمًا لِلنَّاسِ
وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْمَدْيَ وَالْقَدِيدَ
ذَلِكَ لِيَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ

Ek 18: Mushaf Sayfası; T.B.M.M. arşivi h.1283

Harekeler ve İşaretler

	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Türkiye:	و	ا	~	=	و, و	و	و	و	/
Arabistan	و	Yok	~	=, =	و, و	و	و, و	و	/
Pakistan	و	ا	~	=	و	و	و	و, و	/
Mağrib	و, •	Yok	~	=	و	و	و	و	/
	Vasıl	Kısa Med	Uzun Med	Fetha ve Kesra Tenvini	Damme Tenvini	Şedde	Cezim	Damme	Fetha ve Kesra

Ek 19: Hareke ve İşaretlerin Sembolleri

Kıyasî İmla / Mushaf İmlası	Kıyasî İmla / Mushaf İmlası
الصَّلَاةُ / الصَّلَاةُ 10	الْعَالَمِينَ / الْعَالَمِينَ 1
الزَّكَاةُ / الزَّكَاةُ 11	الْعَاوُونَ / الْعَاوُونَ 2
يَأْسَفُنِي / يَأْسَفُنِي 12	النَّبِيِّينَ / النَّبِيِّينَ 3
وَالضُّحَىٰ / وَالضُّحَىٰ 13	وَجَاءِيَّ / وَجَاءِيَّ 4
عَمَّا / عَمَّا 14	سَأُورِيكُمْ / سَأُورِيكُمْ 5
بِئْسَ مَا / بِئْسَ مَا 15	بِأَيْدٍ / بِأَيْدٍ 6
لِكَيْ لَا / لِكَيْ لَا 16	لَتَنُوءَ / لَتَنُوءَ 7
الَّيْلِ / اللَّيْلِ 17	يَبْدَأُ / يَبْدَأُ 8
نُنَجِّي / نُنَجِّي 18	وَإِيَّتَايَ / وَإِيَّتَايَ 9

- 1-Med harfî elif'in hazfî (çokça)
2- Med harfî vâv'ın hazfî (2 yer)
3- Med harfî yâ'nın hazfî (13 yer)
4-Okunmayan elif harfî ziyadesi (2 yer)
5-Okunmayan vâv harfî ziyadesi (2 yer)
6- Okunmayan yâ harfî ziyadesi (1 yer)
7-Hemzenin elif üzerine yazımı (1 yer)
8- Hemzenin vâv üzerine yazımı (6 yer)
9- Hemzenin yâ üzerine yazımı (3 yer)
10- Med harfî elif yerine vâv'ın yazımı (64 yer)
11- Med harfî elif yerine vâv'ın yazımı (64 yer)
12- Med harfî elif yerine yâ'nın yazımı (1 yer)
13- Med harfî elif yerine yâ'nın yazımı (1 yer)
14- Mâ edatının birleşmesi (çokça)
15- Mâ edatının birleşmesi (3 yer)
16- Lâ edatının birleşmesi (4 yer)
17-Lam harfinin hazfî (73 yer)
18-Nun harfinin hazfî (3 yer)

Kaynak: <http://quranfonts.com/font-features.html>

Ek 20: Resmî'l Mushaf İle Kıyasî İmla Arasındaki Bazı Farklı Kelimeler

Harflerin İsimleri

ا	ب	ت	ث
آلِفْ	ج	ح	خ
د	ذ	ر	ز
س	ش	ص	ض
ط	ظ	ع	غ
ف	ق	ك	ل
م	ن	و	ه
ي	يا	أ	هَمْزَةٌ

Aşağıdaki 29 surenin başında bulunan harflerin harekeleri olmadığı için isimleri okunur. Harflerin asıl isimlerini yukarıdan bulunuz.

ص	ق	ن	يس
الم	الر	المر	المص
طه	طس	طسم	حم
حم عسق	كهيعص		

1 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

2 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

3 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

4 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

1-Harfler noktasız ve harekesiz

2-Kelime sonlarında nokta şeklinde harekeler konması,

3- Birbirine benzeyen harfleri ayırdetmek için harflerin noktalanması,

4-Bugünkü şekildeki harekelerin konulması.

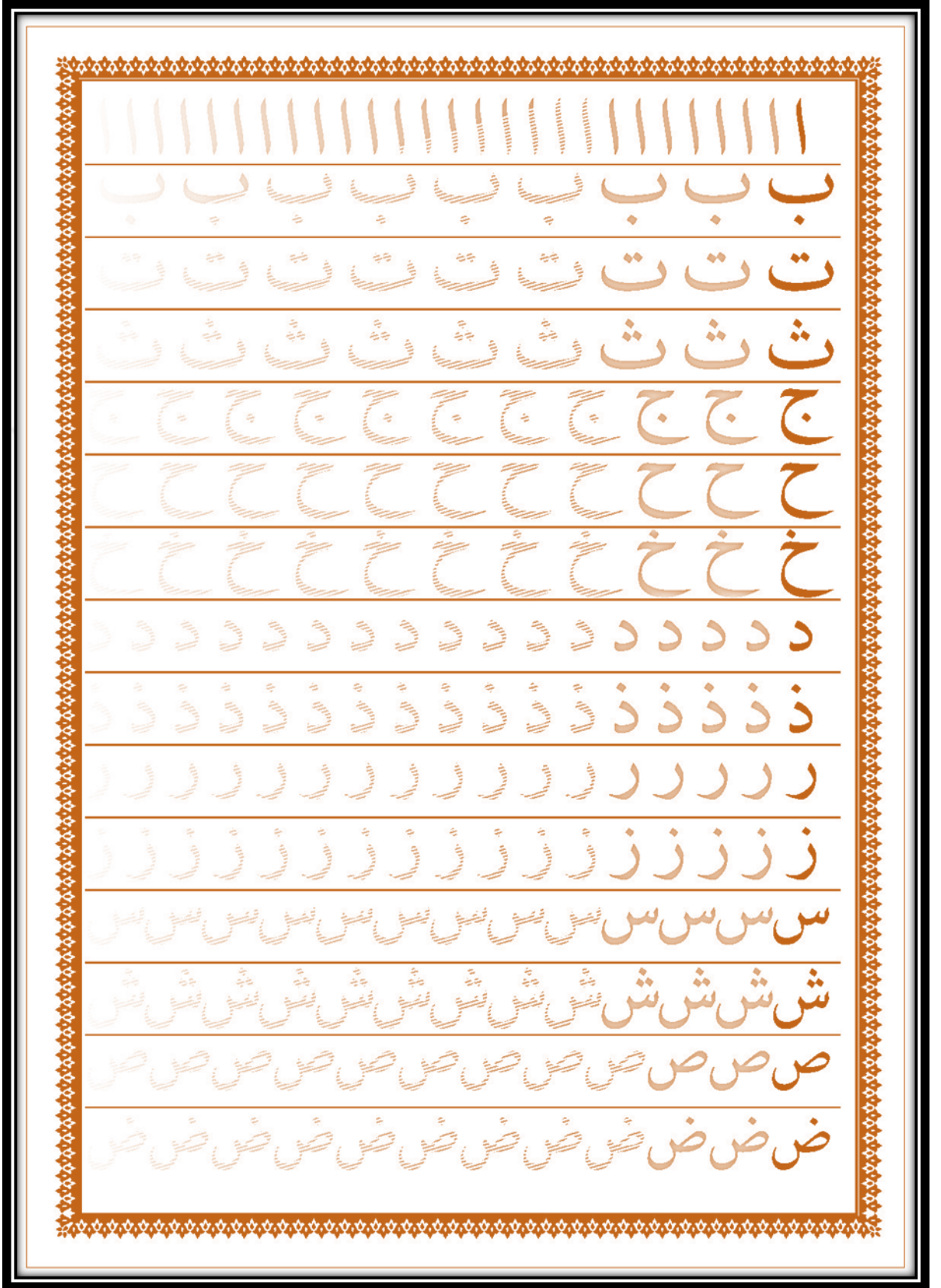
Ek 22: Kur'an- Kerimim Sembolik İmla Aşamaları

<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</p> <p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</p>					<p>أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ</p> <p>رَبِّكَ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ رَبِّكَ يَسِّرْ بِالْخَيْرِ</p>				
أ	ب	ت	ث	ج	ا	ب	ت	ث	ج
ح	خ	د	ذ	ر	ح	خ	د	ذ	ر
ز	س	ش	ص	ض	ز	س	ش	ص	ض
ط	ظ	ع	غ	ف	ط	ظ	ع	غ	ف
ق	ك	ل	م	ن	ق	ك	ل	م	ن
و	ه	لَا	يَ	قَلَا	و	ه	لَا	يَ	قَلَا

<p>أَوَّلَ هَمْزَةٍ نِيكَ مَحْدُوجِي بُوغَا زِدْبِنْدَنْدِرْ</p>					<p>خَايَك بِيخْدِي بُوغَا زَاوَلِينْدَنْدِرْ</p>				
أ	ب	ت	ث	ج	ا	ب	ت	ث	ج
ح	خ	د	ذ	ر	ح	خ	د	ذ	ر
ز	س	ش	ص	ض	ز	س	ش	ص	ض
ط	ظ	ع	غ	ف	ط	ظ	ع	غ	ف
ق	ك	ل	م	ن	ق	ك	ل	م	ن
و	ه	لَا	يَ	قَلَا	و	ه	لَا	يَ	قَلَا

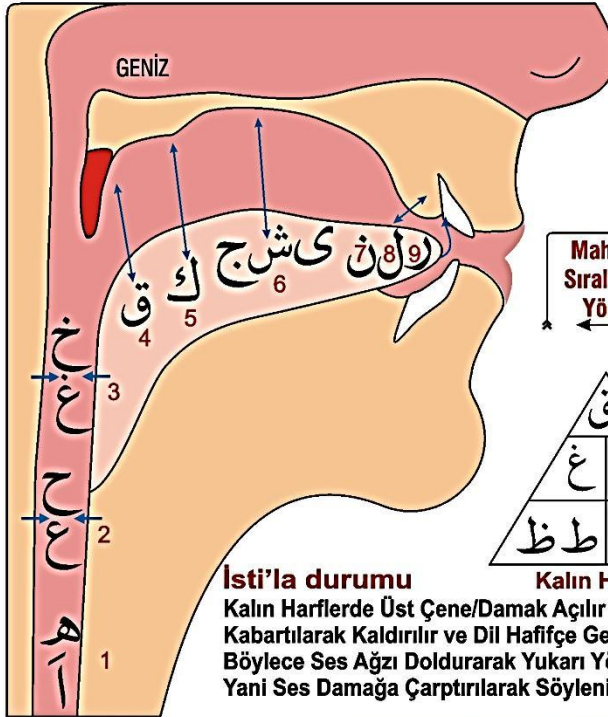
<p>هَمْزَةُ نِيكَ حَبْلِي أَشْكَارِ دِرْ اَغْبِرْ اَزْ اَجَلِقْ اِنْجِهْ اَوْفِقْ</p>					<p>خَايَك حَبْلِي كَبْرْ اَوْ اَغْبِرْ اَزْ اَجَلِقْ بُوغَا زَاوَلِينْدَنْدِرْ</p>				
---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ek 23: Eski Elifbâ Sayfalarından Bir Örnek

Ek 24: Yazı Çalışma Sayfası

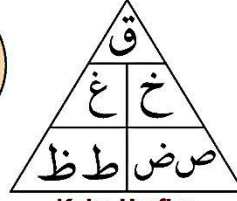
Harflerin Mahreçleri (Çıkış Yerleri)

Isti'la durumu

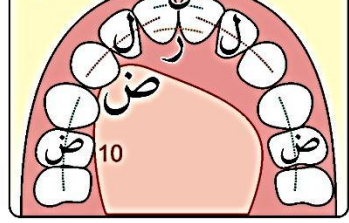
Kalın Harflerde Üst Çene/Damak Açılır Dilin Kökü Kabartılarak Kaldırılır ve Dil Hafifçe Geri Çekilir Böylece Ses Ağızı Doldurarak Yukarı Yönelir Yani Ses Damağa Çarpıtılarak Söylenir.

Mahreç Sıralama Yönü

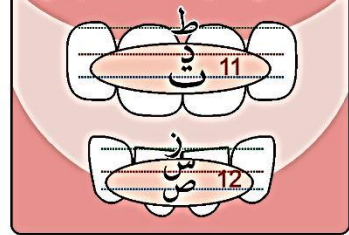

Kalın Harfler

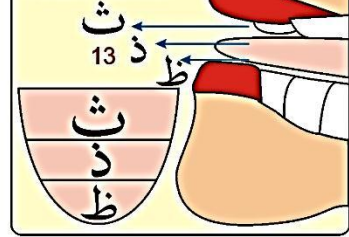
Dad ve lam ağızın iki yanından da söylenebilir.

Ağız İçinden Dilin Dişe Değdirilmesi

Peltek Harfler

Üst dişler alt dudağın içine bastırılır.

Kalın Harflerde Ağız Şekli

Dudaklar 15 yumularak ileri uzatılır.

Dudaklar birbirine değdirilir.

Dudaklar birbirine bastırılır.

A-BOĞAZ

- 1-Boğazın sonundan göğşe Bitişik yerden önce Hemze [أ], sonra [ه] çıkarılır.
- 2-Boğazın ortası hafif sıkılarak önce [ع], sonra [ح] çıkarılır.
- 3-Boğazın başlangıç kısmı hafif sıkılarak hırıltılı önce [غ], sonra [خ] çıkarılır.

B-DİL, DIŞ, DAMAK

- 4-Dilin kökünü kabartıp küçük dilin üstüne değdirerek [ق] çıkarılır.
- 5-Dilin köküne bir parmak yakın kısmını kabartıp damağa değdirerek [ك] çıkarılır.
- 6-Dilin ortasını kabartıp damağa değdirerek önce [ج], sonra [ش], sonra [ی] çıkarılır.
- 7-Dilin ucunu üst ön dişlerin dibine değdirerek [ن] çıkarılır.
- 8-Dilin ucunu üst ön dişlerin sağ veya sol dibine değdirerek [ل] çıkarılır.
- 9-Dilin ucunun bir miktar arkasını üst ön dişlerin dibine değdirerek [ر] çıkarılır.
- 10-Dilin ön yanını sağ veya sol üst azı dişlerin üst kısmına değdirerek [ض] çıkarılır.
- 11-Dilin ucunu üst ön dişlerin dibine dayayarak önce [ط], sonra [د], sonra [ت] çıkarılır.
- 12-Dilin ucunu alt ön dişlere değdirerek önce [ز], sonra [س], sonra [ص] çıkarılır.
- 13-Dilin ucunu dişlerin arasından çıkararak önce [ث], sonra [ذ], sonra [ظ] çıkarılır.

C-DUDAK

- 14-Alt dudağın içine üst dişleri hafif bastırarak [ف] çıkarılır.
- 15-Dudakların iç kısmı birbirine değdirilip [ب] ve [م], ileri uzatılarak [و] çıkarılır.

D

- 16-Boğaz ve ağız boşluğundan uzatmalar çıkarılır. [â, î, û] (ا, ا, ا)

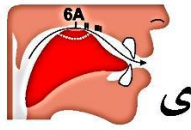
E

- 17-Ğunneler geniz boşluğundan ve burundan ses getirilerek çıkarılır.

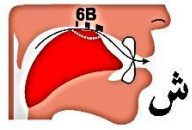
Alfbedeki 28 harf, ağızdan 5 bölgeden (A,B,C,D,E) ve 17 noktadan çıkarılmış olur.

Ek 25: Mahreç Tablosu Toplu Gösterim

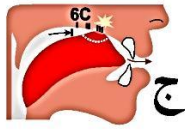
Harflerin Mahreçleri (Çıkış Yerleri), Fonetik

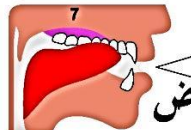
Dilin ortası damağa kaldırılıp ses akımını kesmeden yaklaşılarak söylenir. Dil yanları temas eder.

Dilin ortası damağa kaldırılıp ses akımını kesmeden yaklaşılarak söylenir. Dilin ortası damağa paralel olur.

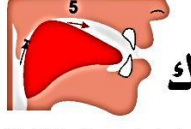
Dilin ortası kaldırılıp damağın ön kısmına şiddetlice vurulur. Dilin ucu boşta.

Dilin orta yanı (sağ veya sol veya iki tarafı birlikte) üst ağız dişlerin içte kalan kısmına arkadan ileriye doğru hafifçe sürülüp ilerletilerek çıkarılır. Dilin ucu boşta. Bu esnada dil, 1. bölgeye basınca temas eder. 2. bölgeye geçilince kalın dal olur.

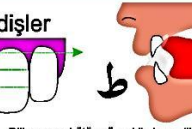
Dilin ucunun üst ön dişlerin etlerine dokundurularak çıkarılır. Bu esnada ses dilin yanlarından akar. Lafzullahta kalın okunduğunda dil çok az geri çekilerek kökü kaldırılır. En geniş mahreçtir.

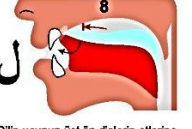
Dilin köküne bir parmak yakın kısmı kabartılarak damağın sonuna, yumuşak kısmına değdirilerek söylenir.

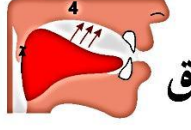
Dilin ucunu üst ön dişlerin ortasına küçük bir yüzeye değdirilerek dal, biraz üstüne daha geniş bir yüzeye hafif kuvvetle bastırarak tē söylenir. Bu esnada dilin içi yakın öm kısmı da dişlerin etlerine değmektedir.

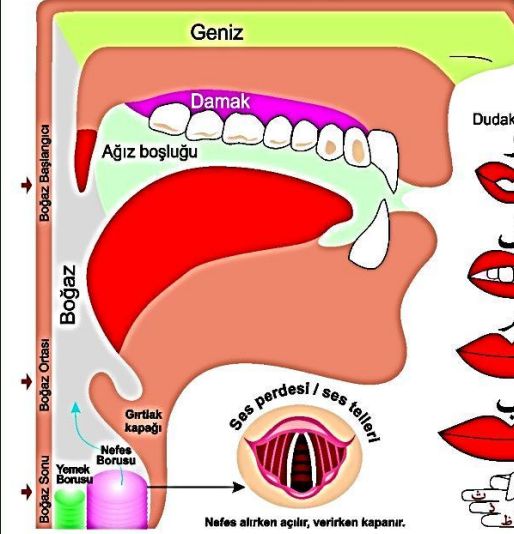
Dilin ucunu bütün yüzeyi ile kuvvetlice üst ön dişlerin dibine dayayarak dilin kökünü de kaldırarak söylenir. Tüm kalın harflerde tefhim ve isti'la sıfatı gereği ağız açıklarak damak yükseltilir. Dilin kökü de kaldırılır.

İnce iken dilin ucunun bir miktar arkası üst ön dişlerin dibine dokundurularak ilerletilerek söylenir. Kalın okduğunda dil çok az geri çekilerek kökü kaldırılır. Lam ve ra; kalın okduğunda dilin ucu daha fazla temas eder.

Kalın harf olduğundan dilin kökü kabartılarak küçük dilin üstüne bastırılarak söylenir.

Dudak Harfleri

و

ف

م

ب

ط

ظ

ظ

ظ

ظ

ظ

ظ

ظ

ظ

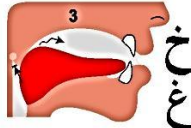
ظ

ظ

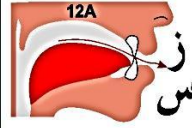
ظ

ظ

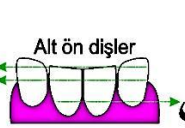
ظ

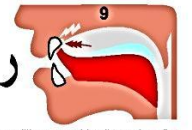
Boğazın başlangıç kısmı hafif sıkılarak, hırıltı oluşturularak, dilin kökü de kaldırılarak söylenir.

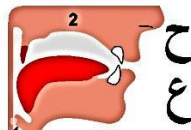
Dişler kapatılıp dilin ucunun alt ön dişlerin uçlarına hemen hemen değecek kadar yaklaşılarak söylenir. Zâ, uçlarına yakın kısmına yaklaşılmamasıyla Sin çıkarılır.

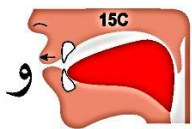
Dişler birbirine yaklaşılarak dilin ucunu alt ön dişlerin ortasına yakın kısmına hemen hemen değecek kadar yaklaşılarak dilin kökünü de kaldırarak söylenir.

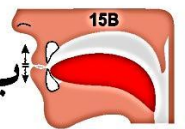
Dilin ucunun üst ön dişlerin etlerinin ortasına değdirilmesiyle mahreç kapatılarak söylenir. Ses genizde devam eder.

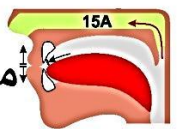
Boğazın ortası (gırtlak kapağı yardımcıyla) hafif sıkılarak nefesin basınçla çıkarılmasıyla söylenir. Ağız fazla açılırsa çıkarılması zorlaşır.

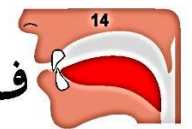
Dudaklar arasında açıklık kalacak şekilde yumulup ileriye uzatılarak söylenir.

Dudakların içe doğru kısmı birbirine sıkıca kapatılıp açılarak söylenir.

Dudakların içe doğru kısmı birbirine hafifçe kapatılıp açılarak çıkar. Ses genizde devam eder.

Alt dudağın içe doğru kısmına üst dişlerin uçlarıyla bastırılarak söylenir.

Harflerin Sıfatları

1 Hems (10) × Cehr (18)	2 Şiddet (8) × [Beymiye(5)] × Rihvet(15)	3 İsti'lâ (7) × İstifâle=İnhifâd(21)	4 İtbak (4) × İnfitâh(24)	5 İzlak (8) × İsmat(22)
فَحْتُهُ شَخْصٌ سَكْتٌ	[لِنْ عَمْرٍ] أَجْدُ قَطِ بَكْتٌ	حُصْنٌ صَغْفِطٌ قِظٌ	ص ض ط ظ	قَرْمِنْ لُبٌ
6 Kalkale	7 Safir	8 Günne	9 İnhiraf	10 Lîn
ص س ز قُطْبٌ جَدِ	م ن ر و ی	ش ر ض	11 Teleş	12 Tekir
			13 İstîlâ	1-5 numaralı her bir sıfat grubu kendi arasında birbirinin zıttıdır. Şemada zî sıfatlı harflerden az sayıda olanları verilmiştir. Verilmeyen harflerle beraber her bir grup 28 harftir. Her harfte en az 5 sıfat (zıttardan birer tane) bulunur. Diğer sıfatlar ise sadece belirtilen harflerde bulunur. Şemada lâzmi (Asâ) sıfatların başlangıçları verilmiştir. (1 nolu sıfatlar harf hareketli iken, 2 nolu sıfatlar harf cesimli iken 3 ve 4 nolu sıfatlar iki halde de ortaya çıkar.)

A-Boğaz (3 Mahreç / 6 Harf)			B-Dil [Diş + Damak] (10 Mahreç / 18 Harf)										C-Dudak (2 Mahreç/4 Harf)							
ه	أ	ع	خ	غ	ق	ك	ش	ج	س	ض	ل	ر	ن	د	ط	ظ	ث	ف	ب	پ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15						

16D-Ağız ve Boğaz boşluğu=Cevf (1 Mahreç - 3 uzatma harfi) 17E-Geniz=Haysum (1 Mahreç-İhfa nun'u ve Günne) Toplam 5 azada 17 mahreç bölgesi oluşmuş olur.

Ek 26: Mahreç Tablosu Tek Tek Gösterim

Harflerin İsim - Cisim Çağrışım Tablosu

ث Sepet İçinde 3 Yumurta	ت Terlik Çifti	ب Beşiği tutup salla	ا El
خ Hırka Askıda	ح Halkanın Yarıısı	ج Ceket Düğmesi Göbeğinde	ع
ز Hilal ve Yıldız	ر RamaZan Ayı (Hilal)	ذ Zeki Dede	د Daldaki Dede
ض Davul	ص Sucuk Kangalı	ش Sincap Şekerle Oynuyor	س Sincap'ın Dişleri
غ Örümcek ve ağ	ع Ayna	ظ Tokmak ve Çivi Tokmak Vurunca zz Sesi	ط Tokmak
ل Lambanın Kancası	ك Kilit ve Yuvası	ق Kafa ve İki Göz	ف Fener
و Virgül	ه Hediye Paketi	ن Nal ve Çivi	م Mikrofon
ي	لا Lale (İkili)	ی Yılan	ا

İki Şekilde Yazılabilen Harfler.

ت Açık T Kapalı T	ه İki Gözlü H Tek Gözlü H	ز Kısa Z Uzun Z	ر Kısa R Uzun R	ك Kısa K Uzun K	ا Uzun E Kısa E
--------------------------------	--	------------------------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

Ek 27: Harflerin isim cisim çağrışım tablosu

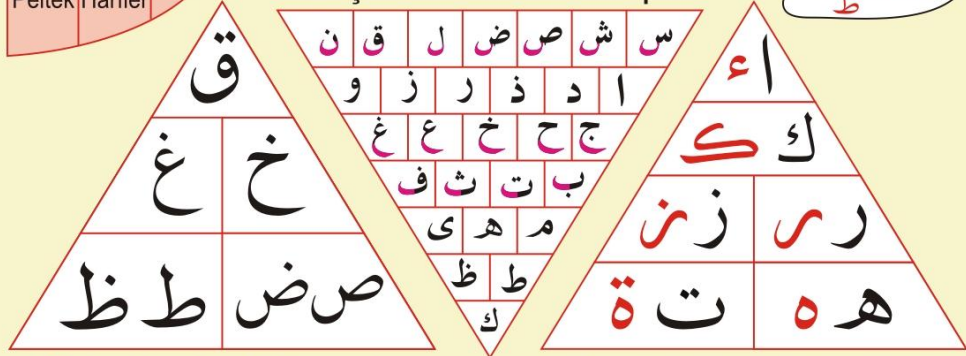
Harflerin İsimlerini Öğrenelim

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Yazılışına Göre Harflerin Gurupları

Kalın Harfler 7 Tanedir.

İki Şekilde Yazılabilen Harfler.

2. Ders

—
-E
-A

ÜSTÜN (Fetha): İnce harfleri **E**, Kalın harfleri **A** sesi ile uzatmadan okutur. ح ع Harfleri ince harf olup ince **Ā** ile okunur. ر Üstünlü ise kalın okunur. Öncelikle harfleri tek tek üstünsüz olarak isimleriyle okuyunuz. Alt alta olan mavi harfleri karşılaştırınız. Aşağıda 28 harfin tamamı kullanılmıştır.

ك	ق	س	آ	ز	ع	م	ه	ج	ر	ش	غ	ل		
ح	ع	ص	د	ق	ظ	ه	ر	ح	ن	ف	و	ض	ع	
آ	ر	ث	ب	ت	ذ	آ	ب	ط	خ	ب	ط	ي	د	ك

—
i

Esre(Kesra): İnce harfleri direk **i** sesiyle, Kalın harfleri sanki önce **ı** sonra **i** varmış gibi **ı** dan **i** ye geçerek okutur. ر esreli iken ince okunur.

ك	ق	ا	ب	ل	ك	ب	ر	م	ل	ك	غ	ض	ب
ح	ع	ق	ب	ل	ح	م	د	ل	ع	ب	ب	خ	ل
ا	ر	م	ء	ة	ف	ل	ق	ب	ر	ق	س	ف	ه

—
u

Ötre(Damme): Kalın harfleri **U** sesiyle, İnce harflerde u sesini incelterek ince **û** ile okutur. Billûr kelimesindeki **û** gibidir. ر Ötreli iken kalın okunur.

ك	ق	ن	ذ	ر	ق	ر	ب	أ	ح	د	ه	د	ي
ح	ع	ر	س	ل	ك	ت	ب	ي	ر	ث	ع	ق	د
ا	ر	ص	ح	ف	س	ب	ل	ظ	ل	م	ر	ر	ر

Not: ر Harekesi üstte ise (ر , ر) kalın, Altta ise (ر) ince okunur. ر Her zaman Ra diye okunur.

3. Ders: Birleştirme İşaretleri

1-CEZİM ◉ (Sükûn): Bulunduğu harfe ses katmaz. Sadece önceki harfi kendine birleştirerek beraberce bir hece olarak okutur. Kırmızı hareketleri ikişerli olarak bir kerede okuyunuz.

اَلْ لَنْ	لَمْ مِنْ	خُذْ اِذْ	قَدْ كَيْ
اُخْتْ	يَوْمَ	اُدْعُ	نِعْمَ
لَكُمْ	مَرَضَتْ	ذَوِي	كَمْ
فَدَمْدَمَ	يَا اِذْنَ	اِقْرَاْ	رَدَدْنَ
اَشْهَدُ	يَنْفَعُ	طُمَسَتْ	حَبِطَتْ

2-ŞEDDE س : Diğer hareketlerle birlikte bulunarak harfi iki kere okutur. Kendinden önceki harfi kendine cezimli gibi birleştirir, sonra beraberindeki diğer harekeyle de bir hece olarak okutur. Aşağıda kırmızı hareketleri ikişerli olarak bir kerede okuyunuz. Şeddeli harfin açık yazılışında aslında iki harf olduğu görülür.

اَلَّ شَدَّ	ثُمَّ كَلُّ	بِرُّ صَلِّ	اِنَّ حَقَّ
كَرَّمْ	اَنَّكَ	فَكَرَّ	قَدَّرْ
عَلَيَّْ	يَدْعُ	يُضِلُّ	يَمُدُّ
اِحْلَلْتُ	حَرِّمُ	سَبِّحْ	حَقَّقْتُ
يُكَذِّبُ	اَطَّلَعَ	يَذَكَّرْ	رَبُّكُمْ

HARFLERİN BİRBİRİNE BİRLEŞTİRİLEREK YAZILMASI

Bir harf kendinden sonraki harfe bitişirse, şeklinde değişme olur. Kuyruk kısmı yazılmaz. Harf, sadece kendinden sonraki harfe bitişiyorsa **başta**; Hem kendinden önceki, hem de kendinden sonraki harfe bitişiyorsa **ortada**; harf sadece kendinden önceki harfe bitişip, sonraki harfe bitişmiyorsa **sonda** denir. Sondaki şekil, tek başına olan şekille aynıdır. Bazı harfler bitişirken şekli tamamen değişir, Bu harfler **kırmızı** okla gösterilmiştir.

Sonda	Ortada	Başta	Sonda	Başta Ortada	Harf
نَبَا	بِئْسَ	أَمِنَ	ا	ا	ا
وَتَبَّ	لَبِثَ	بَطَرَ	ب	ب	ب
ثَبَّتْ	بَتَّلَ	تَرَكَ	ت	ت	ت
وَبَثَّ	مِثْلُ	ثَمَنَ	ث	ث	ث
أَفَمَنْ	تُنذِرُ	نَزَلَ	ن	ن	ن
يَأْتِي	بَيْنَ	يَدِي	ي	ي	ي
حَجَّ	شَجَرُهُ	جَيْبِكَ	ج	ج	ج
فَتَحَ	نَحْنُ	حُمَلَاءَ	ح	ح	ح
يُنْفِخُ	يَخْرُجُ	خَبِيثًا	خ	خ	خ

5. Ders

Sonda	Ortada	Başta	Sonda	Başta Ortada	Harf
وُجِدَ	تَدْرُسُ	دَخَلَ	د	د	د
أَخَذَ	يَذْهَبُ	ذُبِحَ	ذ	ذ	ذ
قَمَرَ	يَرْزُقُ	رَحِمَ	ر	ر	ر
أَعَزَّهُ	عِزَّةٌ	زَلْزَلَةٌ*	ز	ز	ز
أَسَّسَ	تَسْقُطُ	سَأَلْتُمْ	س	س	س
وَلِيَخْشَ	خَشِيَةٌ	شِئْتُمْ	ش	ش	ش
نَقُصُّ	تَصِفُ	صَدَقَ	ص	ص	ص
أَبْيَضُ	فَضْلُ	ضُرِبَ	ض	ض	ض
بَسَطَ	نَطِيسَ	طُمِسَتْ	ط	ط	ط
حَفِظَ	يَظْلِمُ	ظَنَنْتُ	ظ	ظ	ظ

Sadece 6 harf kendinden sonraki harfe bitişmez.

ا د ذ ر ز و

Sonda	Yalnız	Yalnız
Kapalı T	Kapalı T	Açık T
ة	ة	ت*

6. Ders

Sonda	Ortada	Başta	Sonda	Başta Ortada	Harf
وَنَضَعُ	تَعْرِجُ	عَلِمْتُمْ	ع	ع	ع
بَلِّغْ	مَغْرِبُ	غَيْبَ	غ	غ	غ
ضَعْفَ	يَفْتَحُ	فَعَلَ	ف	ف	ف
أَحَقُّ	يُقَدِّرُ	قَدَّرَ	ق	ق	ق
عَلَيْكَ	يُكْرِمُ	كَيْفَ	ك	ك	ك
تَوَكَّلْ	سَأَلَكَ	لَمْ يَلِدْ	ل	ل	ل
أَقْسَمْتُمْ	تَمَّتْ	مُحَمَّدٌ	م	م	م
وَلَوْ	الْمُصَوِّرُ	وَسِعَ	و	و	و
سَفِهَ	فَمَهَّلَهُمْ	هُدًى	ه	ه	ه
مَلَأَ	الْأَوَّلُ	لَأَنْتَ	لا	لا	لا

Lamelif; Lam ve Elif harfinin birleşik yazılma şeklidir.

لا - لا

7. Ders

Kısa süreli uzatmalar: Uzatma süresi "1 elif miktarı" iki hece yani iki harekeli harf okuma süresidir. Aşağıda uzatmayı sağlayan **ویا** a uzatma harfi denir.

1-Üstün+harekesiz Elif: Üstünden sonra harekesiz Elif gelirse üstün;
Kalın harflerde A, ince harflerde e yerine e-a arası ince a sesi ile uzatılır.
İnce harfin A sesinde ağız çok açılmayıp az açılırsa A sesi incelir.

Damak yukarı

أَبْصَارُهُ	أَكَادُ	قَالَ	زَادَ	İnce Kalın	قَا	كَأ
مَا طَابَ	كَتَبْنَاهَا	إِنَّا جَعَلْنَا	تَبَارَكَ		عَا	حَا
صِرَاطَ	فَلَا صَدَقَ	إِذَا خَلَا	لَا حَوْلَ		رَا	نَا

2-Esre+harekesiz Ye: Esreden sonra harekesiz Ye gelirse Esre; kalın ve ince harfleri okuttuğu sesle uzatılır. Esre uzatılacağı için dik esre (ي) olarak yazılır.

Çene aşağı

الَّذِي	أُجِيبُ	قِيلَ	دِينُ	İnce Kalın	قِي	كِي
يَطِيرُ	مُنِيبِينَ	غَفَرَلِي رَبِّي	أَبَايِلَ		عِي	حِي
يُرِيدُ	لَا يَلَافِ	صَلَاتِي	فِي جِيدِهَا		رِي	ئِي

3-Ötre+harekesiz Vav: Ötreden sonra harekesiz Vav gelirse Ötre; kalın ve ince harfleri okuttuğu sesle uzatılır. Kelime sonundaki uzatma harfi vavdan sonra genel olarak okunmayan elif gelebilir. (Mavi Elifler)

Dudak ileri

يَكُونُ	أَعُوذُ	طَوْرَ	دُونِ	İnce Kalın	قُو	كُو
مُسْلِمُونَ	يَتُوبُونَ	رُدُّوَهَا	يُوحَى		عُو	حُو
أَمْرُوا	وَرَضُوا	نُوحِيهَا	أُذِينَا		رُو	ئُو

8. Ders

Üstün Çeker: Uzatılan üstündür. Üstün çekerli harf önünde elif varmış gibi uzatılır. Üstün çekerden sonra gelen harekesiz ye ve vav elif görevi görüp okunmazlar.

هَهُنَا	طُهُ	إِبْرَاهِيمُ	أَمَنْ
مَوْلِينَا	لِتَشْقَى	عَلَى	أُخْرَى
الرَّبُّوَا	صَلَوَةٌ	زَكْوَةٌ	غَدْوَةٌ

~ Üzerinde Med İşareti bulunan harf çok (4 elif) uzatılır. ~

UZUN SÜRELİ UZATMA: Uzatma harfi olan Vav, Ye, Elif'ten ve dik üstünden sonra kısa (kıvrık) veya dik hemze (Harekeli Elif) gelirse uzatma süresi artar. 4 Elif miktarı olur. Uzatmayı hatırlatmak için üste Med (uzatma) işareti konur.

أَصَاءٌ	سُوءٌ	جِيءٌ	شَاءٌ
السَّرَاءُ	تُوبُوا إِلَى	إِنِّي آرَأِي	يَا أَيُّهَا
عَسَىٰ أَنْ	بَنَىٰ أَدَمَ	دَائِرَةٌ	مَلَأَكْتُ

UZUN SÜRELİ UZATARAK BİRLEŞTİRME : Uzatma harfi olan Vav, Ye, Elif'ten ve dik üstünden hemen sonra birleştirme işaretleri olan cezim veya Şedde gelirse hem uzun süre (4 elif miktarı) uzatılır, hem de birleştirme yapılır.

الرَّطَامَةُ	حَافِينَ	صَوَافٍ	رَادَّ
يَتَمَاسَا	وَالصَّالِينَ	الْحَاقَةَ	أَمِينَ
ن نُونٌ	أَحَاجُّونِي	تَأْمُرُونِي	الْعَنَ

Kelime sonundaki uzatma harflerinden sonra elif ve eliflam (el takısı) ile başlayan kelimeye cezim veya şedde ile geçiş yapılarak bağlanacaksa uzatma iptal olur.

قُولُوا	قُولُوا	فِي السَّمَوَاتِ	فِي	هَذَا الْبَيْتِ	هَذَا
---------	---------	------------------	-----	-----------------	-------

9. Ders: Tenvinler - Nun'latan Harekeler

Allah (c.c.) Kelimesi (Lafzatullah) : Allah (c.c.) kelimesindeki şeddeli Lam, öncesindeki üstün veya ötre ile birleşirse kalın, esre ile birleşirse ince okunur. **الله**

الله | **رَسُولُ اللَّهِ** | **الْحَمْدُ لِلَّهِ** | **بِاللَّهِ** | **اللَّهُمَّ**

En,An **İki Üstün** (Tenvinli Fetha): İnce harflerde En, Kalın harflerde An-En (n ince okunur) arası bir sesle okunur. İki üstünün önünde her zaman fazladan bir elif bulunur. Sadece yuvarlak te ile kısa hemzede bulunmaz. Ra kalın okunur.

حَقًّا	قَصَصًا	نَفْسًا	كُفُورًا	قَا	كَا
هَنِيئًا	غَفُورًا	أَلِيمًا	عَذَابًا	عَا	حَا
بِنَاءً	هُدًى مُسَمًّى	قُوَّةَ أُمَّةٍ	ضَالًّا	رَا	ءَا

İki üstünlü kısa hemzede önünde gizli elif olur

in **İki Esre** (Tenvinli Kesre): İnce harflerde İn, Kalın harflerde ı dan i ye geçerek in diye okunur. Ra, iki esre ile ince okunur.

مَرَضٍ	قَرِيْشٍ	خَوْفٍ	مَسَدٍ	قِ	كِ
قَمِيصٍ	مِنْ جُوعٍ	وَلِكُلِّ	صِدْقٍ	عِ	حِ
شَيْءٍ	مُسْلِمَةٍ	مَلَا	جَبَّارٍ	رِ	اِ

Un **İki Ötre** (Tenvinli Damme): Kalın harflerde Un (n ince okunur). ince harflerde ince û sesiyle Ün diye okunur. Ra iki Ötre ile kalın okunur.

عَدُوٍّ	رِزْقٍ	بِكُمْ	رَجُلٍ	قِ	كِ
مُحِيطٍ	شُهُودٍ	قُرْآنٍ	خَيْرٍ	عِ	حِ
مَاءٍ	فِتْنَةٍ	هُمَزَةٍ	مَلَا	رِ	اِ

10. Ders

Zamir: Kelime sonundaki ötreli veya esreli tek gözlü He'ye zamir denir. Zamirden önceki harf harekeli ise zamir uzatılır, Harekesiz ise uzatılmaz. Zamirden sonraki harf şeddeli veya cezimli olursa zamir uzatılmaz.

هـ

انَّهٗ	وَحَدَهٗ	اٰجِرَهٗ	نَصْرُوهُ	اَنْزَلْنَاهٗ
بِاٰذِنِهٖ	هٰذِهٖ	يَدَيْهٖ	نُوْحِيَهٗ	فِيْهٖ

عَهْدَهٗ اَمْ لَهٗ اٰخَلَدَهٗ | عَلِمَهٗ اِلَّا | اَوْ بِهٖ اَذٰى | لَهٗ الْمَلِكُ

Sûre Başı Harfler: 29 sûre başında bulunan harekesiz harflerin isimleri okunur/ söylenir. Eğer üzerinde uzatma işareti varsa uzatılarak, yoksa uzatılmadan okunur.

يٰسٓ	يٰسٓ	اَلْمٓ	اَلْمٓ
------	------	--------	--------

Vakıf (Duruş): 1- Son harfin harekesi okunmaz, yerine cezim varmış gibi durulur. 2- Sadece iki üstünde tek üstün ile uzatılarak durulur. 3- Yuvarlak te'nin harekesi ne olursa olsun cezimli he olarak durulur. Duruş yerlerinde arapça rakamlar sırasıyla yazmaktadır.

اِنَّهٗ اَوْاٰبٌ ٣	وَلَا الضَّالِّیْنَ ٢	هُوَ اَلَا بُتْرٌ ١
صَوَافٌ ٦	لَا رَيْبَ فِیْهٖ ٥	اَغْنِیَاءُ ٤
مِنَ السَّمَاۤءِ مَآءٌ ١	اَرَادَ شُكُوْرًا ٨	اَفْوَاجًا ٧

مَآءٌ ٩ مَآءٌ ٢٥ مَكَّةَ ١١ وَاَحَدَةً ١٢ زَكُوَّةٌ ١٣

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا اَصْحَابِ الْقَرْیَةِ اِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُوْنَ

Son ders: Tebrikler! Kur'an-ı Kerim'e geçtiniz

DÖRTLÜ TÂLİM ÇALIŞMASI -1

Talim çalışmasını satır olarak yapabileceğiniz gibi yukarıdan aşağıya sütun olarak da yapabilirsiniz.

4 C	4 B	4 A	3 C	3 B	3 A	2 C	2 B	2 A	1 C	1 B	1 A
اُو	اِي	اِ	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء	اِء
بُو	بِي	بِ	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء	بِء
تُو	تِي	تِ	تِء	تِء	تِء	تِء	تِء	تِء	تِء	تِء	تِء
ثُو	ثِي	ثِ	ثِء	ثِء	ثِء	ثِء	ثِء	ثِء	ثِء	ثِء	ثِء
جُو	جِي	جِ	جِء	جِء	جِء	جِء	جِء	جِء	جِء	جِء	جِء
حُو	حِي	حِ	حِء	حِء	حِء	حِء	حِء	حِء	حِء	حِء	حِء
خُو	خِي	خِ	خِء	خِء	خِء	خِء	خِء	خِء	خِء	خِء	خِء
دُو	دِي	دِ	دِء	دِء	دِء	دِء	دِء	دِء	دِء	دِء	دِء
ذُو	ذِي	ذِ	ذِء	ذِء	ذِء	ذِء	ذِء	ذِء	ذِء	ذِء	ذِء
رُو	رِي	رِ	رِء	رِء	رِء	رِء	رِء	رِء	رِء	رِء	رِء
زُو	زِي	زِ	زِء	زِء	زِء	زِء	زِء	زِء	زِء	زِء	زِء
سُو	سِي	سِ	سِء	سِء	سِء	سِء	سِء	سِء	سِء	سِء	سِء
شُو	شِي	شِ	شِء	شِء	شِء	شِء	شِء	شِء	شِء	شِء	شِء
صُو	صِي	صِ	صِء	صِء	صِء	صِء	صِء	صِء	صِء	صِء	صِء

Ek 38: Talim çalışma sayfası 1

DÖRTLÜ TÂLİM ÇALIŞMASI -2

Talim çalışmasını satır olarak yapabileceğiniz gibi yukarıdan aşağıya sütun olarak da yapabilirsiniz.

4 C	4 B	4 A	3 C	3 B	3 A	2 C	2 B	2 A	1 C	1 B	1 A	
ضُ	ضِ	ضَ	أَضُّ	أَضِ	أَضَ	أُضُّ	أُضِ	أُضَ	ضُ	ضِ	ضَ	1
طُ	طِ	طَ	أَطُّ	أَطِ	أَطَ	أُطُّ	أُطِ	أُطَ	طُ	طِ	طَ	1
ظُ	ظِ	ظَ	أَظُّ	أَظِ	أَظَ	أُظُّ	أُظِ	أُظَ	ظُ	ظِ	ظَ	1
عُ	عِ	عَ	أَعُّ	أَعِ	أَعَ	أُعُّ	أُعِ	أُعَ	عُ	عِ	عَ	1
غُ	غِ	غَ	أَغُّ	أَغِ	أَغَ	أُغُّ	أُغِ	أُغَ	غُ	غِ	غَ	1
فُ	فِ	فَ	أَفُّ	أَفِ	أَفَ	أُفُّ	أُفِ	أُفَ	فُ	فِ	فَ	2
قُ	قِ	قَ	أَقُّ	أَقِ	أَقَ	أُقُّ	أُقِ	أُقَ	قُ	قِ	قَ	2
كُ	كِ	كَ	أَكُّ	أَكِ	أَكَ	أُكُّ	أُكِ	أُكَ	كُ	كِ	كَ	2
لُ	لِ	لَ	أَلُّ	أَلِ	أَلَ	أُلُّ	أُلِ	أُلَ	لُ	لِ	لَ	2
مُ	مِ	مَ	أَمُّ	أَمِ	أَمَ	أُمُّ	أُمِ	أُمَ	مُ	مِ	مَ	2
نُ	نِ	نَ	أَنْ	أَنِ	أَنَ	أُنُّ	أُنِ	أُنَ	نُ	نِ	نَ	2
وُ	وِ	وَ	أَوْ	أَوِ	أَوَ	أُو	أُ	أُ	وُ	وِ	وَ	2
هُ	هِ	هَ	أَهُ	أَهِ	أَهَ	أُهُ	أُهُ	أُهُ	هُ	هِ	هَ	2
يُ	يِ	يَ	أَيُّ	أَيِ	أَيَ	أُيُّ	أُيِ	أُيَ	يُ	يِ	يَ	2

Ek 39: Talim çalışma sayfası 2

İzhârî Kameriyye (1) ve İdğamı Şemsiyye (2) Harfleri:

Alfabe de nasıl ki Lam ile Elif'e birlikte Lamelif denirse peş peşe olan bu Elif ile Lam'a Eliflam (El Takısı) denir. El takısından sonra; 1-Aşağıdaki ilk 14 harf gelirse Lam cezimli olur. 2-Diğer 14 harf gelirse Lam okunmaz, sonraki harf şeddeli olarak okunur. Eliflam'dan önce okunan bir harf varsa elifler okunmaz. Eliften okunmaya başlanırsa Elif'in harekesi olmasa bile Elif'e üstün harekesi verilerek okunur. El takısı kelime başıdır. Sonunda uzatma harfi bulunan kelimedenden sonra El takısı ile başlayan kelime gelirse uzatma iptal olur.

1 ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م وهى

وَالْقَمَرَ	يَوْمُ الْفَصْلِ	رَبِّ الْعَالَمِينَ	نِعْمَ الْمَوْلَى
هَذَا الْبَيْتِ	لَهُ الْأَسْمَاءُ	أُوتُوا الْكِتَابَ	فِي الْأَرْضِ

2 ا ل ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن

وَالشَّمْسِ	هُوَ التَّوَابُ	فَمَالِ الَّذِينَ	بِالَّذِينَ
وَالصَّالِينَ	أَتُوا الزَّكَاةَ	فِي السَّمَوَاتِ	قُلِ اللَّهُمَّ

Harekesi olmayan harf okunmaz. Kur'anda sadece şu 4 harfin harekesi olmayabilir. Uzatma harflerinin dışındaki harekesiz harflerin okunuşa etkisi olmaz. Atlanırlar.

ا ل وى

وَالْقَمَرَ وَالشَّمْسِ	تَحَرَّوْا	خَلَوْا	صَدَقُوا	قَالُوا
الرَّؤْفِ أَبَاؤُكُمْ	الْبَارِئُ	يُنشِئُ	الْمُؤَخَّرُ	يُؤْمِنُ
صَلَوْهُ	الرَّبُّوا	فَلَا صَدَقَ	لَا حَوْلَ	أُولَئِكَ
أُخْرَى	عَلَى هُدًى	غَفُورًا	تَوَابًا	اللَّهُ بِاللَّهِ
وَأَنْحَرُوا	فَانصُرْنَا	فَاتَّبِعُوهُ	لِمَنْ ارْتَضَى	نُوحِيهَا

Cezim veya şedde ile ince harften kalın harfe, Kalın harften ince harfe ses geçişleri.

قَدَمَتْ	قُلْ هُوَ اللَّهُ	فَوْسَطَنْ	مُخْلِصًا	وَالصَّلَاةَ	غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
----------	-------------------	------------	-----------	--------------	---------------------

Ek 40: Elifbâlarda bazı konuların farklı sunumu

اء	ب	تة	ث	ج
ح	خ	د	ذ	رر
ز	س	ش	ص	ض
ط	ظ	ع	غ	ف
ق	ك	ك	ل	م
ن	و	هه	لا	ى

Ek 41: Bir çok elifbâda 1.ders tablosu

Ek Resim 1: Posterli elifbâ okul içi uygulama

Ek Resim 2: Posterli elifbâ uygulama

Ek Resim 3: Posterli elifbâ cami içi uygulama